

OBLIKOVANJE PREDSTAV O SLOVENSKIH POKRAJINAH V IZOBRAŽEVALNEM PROCESU

MIMI URBANC, MATEJA FERK,
JERNEJA FRIDL, PRIMOŽ GAŠPERIČ,
MOJCA ILC KLUN, PRIMOŽ PIPAN,
TATJANA RESNIK PLANINC,
MATEJA ŠMID HRIBAR

Mimi Urbanc

Naziv: dr., univerzitetna diplomirana geografka in profesorica zgodovine, višja znanstvena sodelavka
Naslov: Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Gosposka ulica 13, Ljubljana, Slovenija
E-pošta: mimi@zrc-sazu.si
Medmrežje: <http://gjam.zrc-sazu.si/urbanc>

Dr. Mimi Urbanc je od leta 1996 zaposlena na Znanstvenoraziskovalnem centru Slovenske akademije znanosti in umetnosti, najprej kot raziskovalka na Geografskem inštitutu Antona Melika in zadnja leta kot pomočnica oziroma namestnica direktorja. Je (so)avtorica več publikacij na temo kulturnih pokrajin, zadnja leta večinoma s poudarkom na reprezentacijah pokrajine v besedilih in slikah ter predstavah o pokrajini. Je članica odbora *Permanent European Conference for the Study of the Rural Landscape* in *International Scientific Committee on Research in the Alps* ter urednica za humano geografijo pri Acti geographic Slovenici in glavna urednica zbirke *Thought, Society, Culture: Slovenian and South Eastern European Perspectives*, ki izhaja pri založbi Peter Lang.

Mateja Ferk

Naziv: dr., univerzitetna diplomirana geografinja, znanstvena sodelavka
Naslov: Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Gosposka ulica 13, Ljubljana, Slovenija
E-pošta: mateja.ferk@zrc-sazu.si
Medmrežje: <http://gjam.zrc-sazu.si/ferk>

Dr. Mateja Ferk se je leta 2010 kot mlada raziskovalka zaposlila na Geografskem inštitutu Antona Melika Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti, od leta 2014 je na istem inštitutu zaposlena kot znanstvena sodelavka. Njena raziskovalna dejavnost je usmerjena v področje fizične geografije, zlasti geomorfologije in krasoslovja, ukvarja pa se tudi z vrednotenjem geodiverzitete ter naravnimi nesrečami. Trenutno poglobljeno raziskuje paleohidrološke razmere klasičnega Dinarskega krasa in krasa v Avstraliji. Za diplomsko delo je prejela Prešernovo nagrado Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, za doktorsko delo pa Srebrni znak ZRC SAZU. Od leta 2011 je članica izvršnega odbora Geomorfološkega društva Slovenije, od leta 2016 pa je tudi njegova predsednica.

Jerneja Fridl

Naziv: dr., univerzitetna diplomirana inženirka geodezije, višja strokovnoraziskovalna asistentka
Naslov: Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Gosposka ulica 13, Ljubljana, Slovenija
E-pošta: jerneja@zrc-sazu.si
Medmrežje: <http://gjam.zrc-sazu.si/fridl>

Dr. Jerneja Fridl se je leta 1992 kot kartografinja zaposlila na Inštitutu za geografijo Univerze v Ljubljani in bila sočasno povabljena v uredniški odbor Geografskega atlasa Slovenije. Dve leti kasneje je svojo raziskovalno pot nadaljevala na Znanstvenoraziskovalnem centru Slovenske akademije znanosti in umetnosti, najprej kot raziskovalka na Geografskem inštitutu Antona Melika, zadnja leta pa opravlja tudi delo pomočnice direktorja. Je (so)avtorica številnih publikacij in člankov, štirih atlasov in več kot štiristo tematskih zemljevidov. Vodi infrastrukturni program Naravna in kulturna dediščina in iniciativo DARIAH. Med letoma 2003 in 2010 je bila tudi asistentka na Oddelku za geografijo Fakultete za humanistične študije v Kopru in somentorica petim diplomantkam.

Primož Gašperič

Naziv: dr., profesor zgodovine in geografije, znanstveni sodelavec
Naslov: Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Gosposka ulica 13, Ljubljana, Slovenija
E-pošta: primoz.gasperic@zrc-sazu.si
Medmrežje: <http://gjam.zrc-sazu.si/gasperic>

Dr. Primož Gašperič je od leta 2003 zaposlen na Znanstvenoraziskovalnem centru Slovenske akademije znanosti in umetnosti kot raziskovalec na Geografskem inštitutu Antona Melika in vodja Zemljepisnega muzeja. Je (so)avtor več publikacij in objav na temo zgodovine kartografije, v zadnjem času pa tudi soavtor objav na temo reprezentacije pokrajine v besedilih in slikah ter predstavah o pokrajini. Je upravnik in član uredniškega odbora strokovne geografske revije Geografski obzornik, sodeluje v številnih mednarodnih inštitutskih projektih ter v sklopu muzeja vodi strokovne programe za skupine in posameznike.

Mojca Ilc Klun

Naziv: prof. geografije in zgodovine, asistentka za področje geografije
Naslov: Oddelek za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, Aškerčeva 2, Ljubljana, Slovenija
E-pošta: mojca.ilc@ff.uni-lj.si
Medmrežje: <http://geo.ff.uni-lj.si/english/sodelavci/mojca-ilc-klun-2>

Mojca Ilc Klun je od leta 2007 zaposlena na Oddelku za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani kot asistentka za didaktiko geografije ter različna družbeno- in regionalnogeografska področja. Prav tako od leta 2007 aktivno sodeluje pri različnih mednarodnih projektih, v okviru katerih med drugim razvijajo tudi didaktična gradiva za učitelje osnovnih in srednjih šol. Večkrat je že sodelovala pri organizaciji in izvedbi izobraževalnih seminarjev in delavnic za učitelje in učence. Je podpredsednica Društva učiteljev geografije in aktivna članica uredniškega odbora strokovne geografske revije Geografski obzornik.

Primož Pipan

Naziv: dr., univerzitetni diplomirani geograf, znanstveni sodelavec
Naslov: Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Gosposka ulica 13, Ljubljana, Slovenija
E-pošta: primoz.pipan@zrc-sazu.si
Medmrežje: <http://giam.zrc-sazu.si/pipan>

Dr. Primož Pipan je od leta 2004 zaposlen na Znanstvenoraziskovalnem centru Slovenske akademije znanosti in umetnosti kot raziskovalec na Geografskem inštitutu Antona Melika. Je (so)avtor več publikacij in objav na temo politične geografije, naravnih nesreč in zemljepisnih imen v zadnjem času pa tudi soavtor objav na temo kulturnih vrednot in kulturnih pokrajin. Ukvarja se predvsem z geografijo naravnih nesreč, zemljepisnimi imeni, politično geografijo in regionalno geografijo. Od leta 2005 je član izvršnega odbora Ljubljanskega geografskega društva, kjer je bil zadolžen za pripravo ekskurzij po Sloveniji in zamejstvu, od januarja 2014 pa je tudi njegov predsednik. Je član uredniškega odbora knjižnih zbirk Geografija Slovenije in Georitem.

Tatjana Resnik Planinc

Naziv: dr., profesorica geografije in angleškega jezika s književnostjo, izredna profesorica
Naslov: Oddelek za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, Aškerčeva 2, Ljubljana, Slovenija
E-pošta: tatjana.resnik@ff.uni-lj.si
Medmrežje: <http://geo.ff.uni-lj.si/sodelavci/tatjana-resnik-planinc>

Dr. Tatjana Resnik Planinc je od leta 1992 zaposlena na Oddelku za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Njeno raziskovalno in pedagoško delo je usmerjeno predvsem na področja didaktike geografije ter regionalne geografije Severne Amerike, Avstralije in Oceanije. Sodelovala je oziroma sodeluje pri številnih mednarodnih in slovenskih projektih, vezanih na področje izobraževanja. Je avtorica in soavtorica znanstvenih in strokovnih člankov, znanstvenih monografij, učbenikov, delovnih zvezkov in priročnikov ter članica uredniških odborov tujih (*Entrepreneurship – Education; Review of International Geographical Education Online*) in domačih (Geografija v šoli; Geografski obzornik) znanstvenih in strokovnih revij. Deluje v več strokovnih telesih, povezanih z (geografskim) izobraževanjem.

Mateja Šmid Hribar

Naziv: dr., univerzitetna diplomirana sociologinja kulture in filozofinja, znanstvena sodelavka
Naslov: Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Gosposka ulica 13, Ljubljana, Slovenija
E-pošta: mateja.smid@zrc-sazu.si
Medmrežje: <http://giam.zrc-sazu.si/smid-hribar>

Dr. Mateja Šmid Hribar je od leta 2009 zaposlena na Geografskem inštitutu Antona Melika Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Je (so)avtorica več publikacij na temo naravne in kulturne dediščine ter kulturnih pokrajin, s poudarkom na njihovem trajnostnem razvoju. Preučuje medsebojne vplive človeka in narave. V zadnjem času raziskuje participativno upravljanje skupnih virov in skupnega ter njihovo vlogo pri zagotavljanju raznolikih ekosistemskih storitev v pokrajini. Je pobudnica in vsebinska koordinatorica spletnega mesta Digitalna enciklopedija dediščine – DEDI, članica uredniškega odbora Časopisa za likovne in vizualne umetnosti in kulturo *Sf'Art*, ter članica uredniškega odbora knjižnih zbirk Geografija Slovenije in Georitem.

GEOGRAFIJA SLOVENIJE 34

**OBLIKOVANJE PREDSTAV O SLOVENSКИH POKRAJINAH
V IZOBRAŽEVALNEM PROCESU**

**Mimi Urbanc
Mateja Ferk
Jerneja Fridl
Primož Gašperič
Mojca Ilc Klun
Primož Pipan
Tatjana Resnik Planinc
Mateja Šmid Hribar**

**ZALOŽBA
Z R C**

GEOGRAFIJA SLOVENIJE 34

OBLIKOVANJE PREDSTAV O SLOVENSКИH POKRAJINAH V IZOBRAŽEVALNEM PROCESU

Mimi Urbanc

Mateja Ferk

Jerneja Fridl

Primož Gašperič

Mojca Ilc Klun

Primož Pipan

Tatjana Resnik Planinc

Mateja Šmid Hribar

LJUBLJANA 2016

GEOGRAFIJA SLOVENIJE 34

OBLIKOVANJE PREDSTAV O SLOVENSkih POKRAJINAH V IZOBRAŽEVALNEM PROCESU**Mimi Urbanc, Mateja Ferk, Jerneja Fridl, Primož Gašperič, Mojca Ilc Klun, Primož Pipan, Tatjana Resnik Planinc, Mateja Šmid Hribar**

© 2016, Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU

Uredniški odbor: David Bole, Mateja Breg Valjavec, Rok Ciglič, Mateja Ferk, Matej Gabrovec, Drago Kladnik, Blaž Komac, Jani Kozina, Janez Nared, Drago Perko, Primož Pipan, Katarina Polajnar Horvat, Nika Razpotnik Visković, Aleš Smrekar, Mateja Šmid Hribar, Maja Topole, Mimi Urbanc, Matija Zorn

Urednika: Maja Topole, Rok Ciglič

Lektorica: Tjaša Urbanc

Recenzenta: Irena Hergan, Matej Vranješ

Avtorji poglavij: Mimi Urbanc, Mateja Šmid Hribar (Uvod), Tatjana Resnik Planinc, Mojca Ilc Klun (Analiza učnih načrtov in katalogov znanja), Jerneja Fridl (Kriteriji izbora učbenikov za analizo fotografskega gradiva), Primož Pipan (Fotografije v učbenikih skozi oči urednikov), Mateja Ferk (Prvine ocenjevanja fotografij), Mimi Urbanc, Primož Gašperič (Rezultati analize fotografij v učbenikih), Mimi Urbanc, Primož Gašperič, Jani Kozina (Videz pokrajin), Tatjana Resnik Planinc, Jerneja Fridl (Metodološki vidik izvedbe ankete), Jerneja Fridl, Tatjana Resnik Planinc (Rezultati analize anketnih vprašalnikov), Mimi Urbanc, Mateja Ferk, Jerneja Fridl, Primož Gašperič, Mojca Ilc Klun, Primož Pipan, Tatjana Resnik Planinc, Mateja Šmid Hribar (Sintezni pregled: izoblikovanost geografskih predstav), Mimi Urbanc, Mateja Ferk, Jerneja Fridl, Primož Gašperič, Mojca Ilc Klun, Primož Pipan, Tatjana Resnik Planinc, Mateja Šmid Hribar (Sklep)

Fotografi: Boštjan Burger, Bojan Erhartič, Mateja Ferk, Marjan Garbajs, Primož Gašperič, Katarina Polajnar Horvat, Manca Volk Bahun

Kartografa: Jerneja Fridl, Jani Kozina

Prevod izvlečka: Deks d. o. o.

Oblikovalec: Drago Perko

Izdajatelj: Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU

Za izdajatelja: Drago Perko

Založnik: Založba ZRC

Za založnika: Oto Luthar

Glavni urednik: Aleš Pogačnik

Računalniški prelom: SYNCOMP d. o. o.

Tiskarna: Collegium Graphicum d. o. o.

Naklada: 250 izvodov

Prva izdaja, prvi natis. / Prva e-izdaja.

Ljubljana 2016

Naslovnica: Geografsko zamišljanje pokrajin se nanaša na razumevanje pokrajin in njihovo predstavljanje sebi in drugim.

Avtorica naslovnice je Jerneja Fridl. Avtor fotografije na zalistu je Milan Orožen Adamič.

Knjiga je prosto dostopna tudi v elektronski obliki (pdf), ISBN 978-961-254-951-0, COBISS.SI ID=286727680:

<http://zalozba.zrc-sazu.si/p/1271>.

<https://doi.org/10.3986/9789612549510>

CIP – Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

911.53(497.4):37.091.2

OBLIKOVANJE predstav o slovenskih pokrajinah v izobraževalnem procesu /

Mimi Urbanc ... [et al.] ; urednika Maja Topole, Rok Ciglič ; fotografi Bojan Erhartič...

[et al.] ; kartografa Jerneja Fridl, Jani Kozina ; prevod izvlečka Deks]. – 1. izd., 1. natis. –

Ljubljana : Založba ZRC, 2016. – (Geografija Slovenije, ISSN 1580-1594 ; 34)

ISBN 978-961-254-950-3

1. Urbanc, Mimi 2. Topole, Maja
286727424

GEOGRAFIJA SLOVENIJE 34

OBLIKOVANJE PREDSTAV O SLOVENSkih POKRAJINAH V IZOBRAŽEVALNEM PROCESU**Mimi Urbanc, Mateja Ferk, Jerneja Fridl, Primož Gašperič, Mojca Ilc Klun, Primož Pipan, Tatjana Resnik Planinc, Mateja Šmid Hribar**

UDK: 911.53(497.4):37.091.2

COBISS: 2.01

IZVLEČEK

Oblikovanje predstav o slovenskih pokrajinah v izobraževalnem procesu

Monografija se osredotoča na geografske predstave učencev in dijakov slovenskih šol o slovenskih pokrajinah ter na vpliv učnih načrtov in katalogov znanja izbranih predmetov ter učbenikov nanje. Izhajamo iz predpostavke, da imajo fotografije pomembno vlogo pri oblikovanju in ohranjanju individualnih in kolektivnih predstav o pokrajini. Pokrajino razumemo ne le kot preplet dejanskega in videnega, ampak tudi kot rezultat dojetanja in interpretacije. Za oblikovanje predstav je obdobje šolanja z vsemi informacijami, ki jih posreduje, izjemno pomembno.

Uvodnemu poglavju, v katerem gradimo teoretski okvir s pomočjo konceptov pokrajina, geografsko zamišljanje in vizualnost, sledi poglavje, v katerem je predstavljenih 25 učnih načrtov 17 različnih predmetov osnovne in srednjih šol ter njihova vsebina, ki se navezuje na oblikovanje pokrajinskih predstav. Tretje poglavje prinaša izbor učbenikov, poglede izbranih urednikov učbenikov, prvine ocenjevanja fotografij v okviru petih skupin kazalnikov (tehnične značilnosti, prostorska umestitev, fizičnogeografske značilnosti, družbenogeografske značilnosti in elementi kulturne pokrajine) ter analizo 949 fotografij iz 50 učbenikov za osnovne in srednje šole. Četrto poglavje prinaša rezultate analize vprašalnikov, ki jih je izpolnjevalo 722 učencev in 27 njihovih učiteljev iz 17 osnovnih in osmih srednjih šol. Peto poglavje podaja sintezne ugotovitve:

- omejeno vključevanje učnih ciljev, kompetenc, spretnosti in sposobnosti, povezanih z oblikovanjem predstav o pokrajinah, v učne načrte in kataloge znanja;
- enakovredno in uravnoteženo obravnavanje pokrajin Slovenije, pokrajinskih tipov in prvin pokrajin v učnih načrtih in katalogih znanja;
- dokaj uravnoteženo prikazovanje pokrajinskih tipov in prvin pokrajin na fotografijah, vendar rahla prednost fotografij predalpskih pokrajin in, ob upoštevanju prebivalstva in površine, prednost fotografij alpskih in obsredozemskih pokrajin;
- najbolj prepoznavne so obsredozemske in najmanj dinarskokraške pokrajine;
- najbolj všečne so romantičnodoživljajske fotografije obsredozemskih in alpskih pokrajin in najmanj obpanonske pokrajine.

Geografsko zamišljanje učencev in dijakov je mestoma skladno s formalnim učnim okvirom in učbeniki (poudarjen naravnogeografski značaj dinarskokraških pokrajin, odsotnost vinogradniških prvin), mestoma pa različno (bolj urbano), zlasti pa bolj čustvenodoživljajsko in izkustveno obarvano.

KLJUČNE BESEDE

geografija, Slovenija, kulturne pokrajine, geografsko zamišljanje, pokrajinske predstave, učni načrti, izobraževanje

GEOGRAFIJA SLOVENIJE 34

OBLIKOVANJE PREDSTAV O SLOVENSkih POKRAJINAH V IZOBRAŽEVALNEM PROCESU

Mimi Urbanc, Mateja Ferik, Jerneja Fridl, Primož Gašperič, Mojca Ilc Klun, Primož Pipan, Tatjana Resnik Planinc, Mateja Šmid Hribar

UDC: 911.53(497.4):37.091.2

COBISS: 2.01

ABSTRACT

Shaping the Geographical Imagination of Slovenian Landscapes in Education

This volume focuses on Slovenian students' geographical imaginations of Slovenian landscapes and the impact of curricula, syllabuses for selected subjects, and textbooks for them. It proceeds from the premise that photographs play an important role in shaping and maintaining individual and collective conceptions of landscapes. A landscape is understood not only as a combination of what actually exists and is seen, but also as a result of conception and interpretation. Schooling, with all of the information that it conveys, is exceptionally important for shaping conceptions.

The introduction builds a theoretical framework based on the concepts of landscape, geographical imaginations, and visuality. This is followed by a chapter presenting twenty-five syllabuses for seventeen primary- and secondary-school subjects, and the material in them referring to shaping landscape imaginations. The third chapter features a selection of textbooks, the views of selected textbook editors, elements of photograph evaluation using four groups of indicators (technical characteristics, spatial location, physical-geographical characteristics, and social-geographical characteristics and cultural landscape elements), and an analysis of 949 photographs from fifty primary- and secondary-school textbooks. The fourth chapter presents the results of the analysis of questionnaires completed by 722 students and twenty-seven teachers from seventeen Slovenian primary schools and eight secondary schools. The fifth chapter synthesizes all of the findings:

- The curricula and syllabuses have limited inclusion of learning goals, competences, skills, and abilities connected with shaping landscape imaginations;
- There is equal and balanced coverage of Slovenia's landscapes, landscape types, and landscape elements in the curricula and syllabuses;
- Photographs present landscape types and elements with relatively good balance, with a slight predominance of photographs of alpine landscapes and, taking the population and area into account, a predominance of photographs of alpine and peri-Mediterranean landscapes;
- Peri-Mediterranean landscapes are identified most frequently, and Dinaric-karst landscapes are identified least frequently;
- The most preferred photographs are romantic-experiential photographs of peri-Mediterranean and alpine landscapes, whereas photographs of peri-Pannonian landscapes are least preferred.

The students' geographical imagination corresponds to the formal learning framework and textbooks in some places (e.g., the emphasized natural-geographical character of Dinaric-karst landscapes and the absence of viticultural elements) and differ in others (e.g., they are more urban), but, most importantly, they have a stronger emotional and experiential charge.

KEYWORDS

geography, Slovenia, cultural landscapes, geographical imaginations, conceptions of landscapes, syllabuses, education

VSEBINA

1	Uvod	8
2	Analiza učnih načrtov in katalogov znanja	13
3	Učbeniki in fotografije v njih	24
3.1	Kriteriji izbora učbenikov za analizo fotografskega gradiva	24
3.2	Fotografije v učbenikih skozi oči urednikov	30
3.3	Prvine ocenjevanja fotografij	33
3.4	Rezultati analize fotografij v učbenikih	37
3.4.1	Tehnične značilnosti fotografij	37
3.4.2	Prostorska umestitev fotografij znotraj Slovenije	40
3.4.3	Fizičnogeografske značilnosti, prikazane na fotografijah	40
3.4.4	Družbenogeografske značilnosti, prikazane na fotografijah	42
3.4.5	Elementi kulturne pokrajine	48
3.5	Videz pokrajin	50
4	Ugotavljanje geografskih predstav učencev in učiteljev o slovenskih pokrajinah	53
4.1	Metodološki vidik izvedbe ankete	53
4.2	Rezultati analize anketnih vprašalnikov	54
4.2.1	Oprelitev pojma pokrajina	54
4.2.2	Pomen slikovnega gradiva v šolskih učbenikih	56
4.2.3	Izbor učbenikov za pouk družbe in geografije v osnovnih in srednjih šolah	56
4.2.4	Vrednotenje izbranih geografskih pojmov	58
4.2.5	Presoja geografskih predstav o slovenskih pokrajinah s pomočjo fotografij	59
4.2.6	Prepoznavanje slovenskih makro- in mezopokrajinskih enot, krajev, rek in jezer	90
4.2.7	Pomen izoblikovanosti geografskih predstav o slovenskih pokrajinah	93
5	Sintezni pregled: izoblikovanost geografskih predstav	94
6	Sklep	101
7	Viri in literatura	102
8	Seznam učbenikov, vključenih v analizo fotografij	107
9	Seznam slik	109
10	Seznam preglednic	111
11	Priloge	112

1 UVOD

Ob pregledovanju poljudnih in strokovnih publikacij in informacijsko-promocijskega gradiva o Sloveniji dobimo vtis o prevladi dveh tipov pokrajin: podeželskih in alpskih. Resda je Slovencem alpskost že od nekdaj blizu, saj je bil v drugi polovici 19. stoletja za nacionalni simbol izbran Triglav, gore pa za poligon narodnega ozaveščanja ter iskanja identitete. Zdi se, da so gore trden element nacionalne podobe in da so alpske pokrajine, zlasti visokogorske, povsem zasenčile ostale pokrajine. Priljubljenost visokogorskih motivov je presenetljiva, če vemo, da visokogorske Alpe pokrivajo manj kot desetino Slovenije in da je Evropa začela ceniti težko dostopna gorska območja šele v 18. stoletju. Prav tako presenetljiva je podoba kmečkosti, ki je že bila predmet polemik (Mazzini 2004) in za katero se zdi, da ni bledela sočasno z nazadovanjem deleža kmečkega prebivalstva in s pomenom kmetijstva. Ob tem se zastavlja vprašanje, če sploh in v kolikšni meri šola z učnimi načrti in katalogi znanja ter učbeniki gradi podobo alpskih in podeželskih pokrajin.

Redko kateri izraz v geografiji in tudi drugih vedah se je pomensko tako spreminjal oziroma nadgrajeval in bil predmet tolikih razprav kot ravno pokrajina. Vidni izsek človekovega okolja, kot je bila pokrajina razumljena ob uvedbi v geografijo v začetku 20. stoletja, so dopolnili procesi in funkcije (Buchwald in Engelhardt 1978; Forman in Godron 1986; Naveh in Lieberman 1993; Anko 1998). Fenomenologija, ki je močno zaznamovala 20. stoletje, se ukvarja s stvarmi, ki se na določen način pojavljajo v našem izkustvu. Pod njenim vplivom se je sredi sedemdesetih let prejšnjega stoletja v sklopu humanistične geografije začel razvijati nov, radikalno drugačen način preučevanja človeka in okolja, ki je predstavljal kritiko tedaj splošno uveljavljenega objektivnega pristopa v prostorskih znanostih. Po Husserlovem mnenju do zunanjega sveta dostopamo le prek doživljanja (Hribar 1993). V tem smislu je v geografiji postala pomembna subjektivna izkušnja prostora, povezana z znanjem in spomini, s katerimi je preučevanje pokrajine preseglo zgolj morfološko analizo in postalo interpretativno.

Kulturna pokrajina je rezultat vzajemnega delovanja naravnega okolja in človekovih družbeno-gospodarskih aktivnosti v njem. Prav človekove sledi kulturne pokrajine ločujejo od naravnih oziroma spreminjajo naravne predele v kulturno pokrajino. Raivo (2004, 102) pravi, da so v pokrajini »... vselej vidni človekovi poskusi nadzorovanja narave ...«. To pomeni, da kulturna pokrajina ni sestavljena le iz otipljivih (materialnih) sestavin (kamnin, reliefa, podnebja, rastlinstva, naselij, prometnic ...), ampak tudi iz neotipljivih, individualno razumljenih in dojetih sestavin. Ravno zato je koncept pokrajine nadvse primeren za preučevanje vezi med ljudmi in njihovim življenjskim prostorom. Prostor, ki ga ljudje naseljujejo, se sčasoma tesno poveže z njimi in njihovim življenjem, postane pokrajina, polna simbolicke ter kulturnih in zgodovinskih pomenov. Kljub vsemu pa Raivo (2004, 109) opozarja, da za interpretacijo kulturne pokrajine ni najpomembnejše, katere so pokrajinske prvine, temveč kako jih vidimo oziroma so bile videne v določenem zgodovinskem kontekstu. Kompleksnemu pomenu pokrajine se je močno približal umetnostni zgodovinar Mitchell, ki pravi: »... pokrajina je slika narave, ki jo posreduje družba (kultura). Je tako zastopan kot tudi prikazan prostor, tako označevalec kot tudi označenec, tako okvir kot tudi vsebina znotraj okvira, tako realen prostor kot tudi njegov privid, tako zavitek kot tudi blago v njem ...« (Mitchell 1994). Heidegger (2006, 42) je v premisleku o prostoru in kraju ugotavljal, da je bistvo kraja zbiranje stvari v njihovi sopripadnosti, kar ga je napeljalo do radikalne misli, da so stvari že kraji sami in da ne zgolj spadajo na nek kraj. V zvezi s tem je Crowther (2006, 57) opozoril na časovno dimenzijo, ki jo Heidegger izpušča in dodal, da se »... kraj ne poraja le iz odnosa med stvarmi, ampak tudi iz dogajanja, v katerem se stvari zberejo, da bi opredelile določeno lokacijo, in kar je še bolj pomembno – poraja se v njihovem vztrajanju skozi čas ...«. Po Crowtherju se kraj spremeni, ko se stvari iz izvornega prizorišča prestavijo na nov kraj – v takem primeru je izvorni oziroma utemeljitveni kraj za vselej izgubljen, tudi če bi stvari pozneje vrnil nazaj na izvorno mesto, saj se je izvorni kraj med tem časom spremenil. V resnici se poleg prostorske v pokrajini vedno zrcali tudi časovna dimenzija, saj je današnja pokrajina rezultat preteklih dejavnosti ter procesov in tesno prepletena z njeno dediščino in zgodovino.

Drug ključni koncept, na katerem temelji pričujoča študija, je geografsko zamišljanje, ki je v slovenski geografiji razmeroma nov termin, tako da uveljavljene slovenske ustreznice za *geographical imagination* in *imagined* (tudi *imaginative*) *geographies* še ne obstajajo. V tujini so se ti izrazi, povezani z dojetjem prostora prek slik, besedil in diskurzov, začeli uveljavljati s postmodernimi pristopi v družbenih teorijah, ki so v veliki meri vplivali tudi na geografijo. Temeljijo na ideji, da je prostor vse manj materialen in vse bolj metaforičen. Ključen je bil prispevek literarnega teoretika Saida (1996), ki je **zamišljene geografije** razumel kot orodje moči, način za nadzorovanje in podrejanje območij. Izhajal je iz ideje, da sta Zahod in Orient v bistvu človeški tvorbi, konstrukta, ideji s svojo zgodovino in navzočnostjo, dve geografski entiteti, ki podpirata druga drugo. Orient je postal kulturno in politično dejstvo, pri čemer so ga zahodnjaki vedno dojemali kot manjvrednega, neizobraženega in nevzgojenega. Na podlagi preučevanja številnih besedil in študij o Orientu je prišel do ugotovitve o spreminjanju njegovega geografskega območja. Medtem ko so se orientalisti v 18. stoletju ukvarjali s preučevanjem Svetega pisma in semitskih jezikov, islama in celo sinologije, se je v 19. stoletju polje orientalističnih študij še razširilo in je pokrivalo različne študije vseh znanih, tako starih, kot modernih azijskih in severnoafriških civilizacij. Skozi stoletja so o Orientu ustvarili določene stereotipe, ki so vplivali na njegovo nadaljnje dojetje. Pri tem zahodni preučevalci in učenjaki niso izhajali iz orientalskih virov ali empiričnih raziskav, kar bi prispevalo k spremembi predstave o Orientu, temveč so se še naprej naslanjali zgolj na orientalistična dela izpod peres zahodnih avtorjev. V tej luči je zanimiva Saidova (1996, 75) misel, da »... je povsem mogoče, da mnogim predmetom, prostorom ali časom pripisujemo vlogo in pomene, ki pridobijo vrednost objektivne realnosti šele potem, ko smo jim vse to že pripisali«. Po njegovem mnenju to še posebej velja, ko gre za nenavadne stvari, tujce in podobno – bolj kot dejstva, so nam pomembne predstave, ki jih imamo o njih. Na podlagi teh spoznanj je Said uvedel pojem imaginativna geografija ali zamišljena geografija, ker je način določanja geografskih razlik med nami in drugimi lahko povsem poljuben. Različna besedila (vključno z učili) s strokovno veljavo močno vplivajo na naše predstave o nečem. Več ko je besedil o nečem, bolj to postaja tradicija in diskurz. Na ta način ustvarjamo vedenje in ga predajamo naprej kot nekaj splošno znanega, kar pride še posebno do izraza, ko to vedenje iz različnih vzrokov težko preverimo na terenu (na primer je nekje daleč, ali pa se je dogajalo v daljni preteklosti). Analogno z imaginativno geografijo je vpeljal tudi pojem imaginativne zgodovine, kjer imamo namesto s prostorom opraviti s časom, pri čemer gre za čas, ki je zelo drugačen in oddaljen od našega. Številni humanistično usmerjeni geografi so njegove ideje vgradili v svoje raziskovalno delo, v katerem so se osredotočali na razumevanje načinov, kako se družba in njen način življenja zrcalita v prostoru, krajih in pokrajini (Gregory 1994; Hoelscher 2006). Geografsko zamišljanje je krovni termin, ki obsega razumevanje, dojetje in predstave o pokrajini. Masseyeva (1995, 41) je geografsko zamišljanje opredelila kot način »... kako razumemo geografski svet in kako ga predstavljamo sebi in drugim.« Predstavitevna orodja (na primer zemljevidi in slike) so po njenem rezultat družbe in odsevajo moč in interese, stališče skupine oziroma skupin, ki jih je oblikovala. Driver (1999, 209–210) je dopolnil, da je geografsko zamišljanje tako družbeno kot individualno in tako subjektivno kot tudi vsiljeno.

Tretji koncept je **vizualnost**, ki je presek obeh prej naštetih. Dolgo časa je veljalo prepričanje, da se mišljenje odvija na verbalni ravni. Arnheim (1969) pa je v delu *Vizualno mišljenje* zagovarjal tezo, da mišljenje ni neodvisno od podob, saj so po njegovem podobe in mišljenje neločljivo povezani. V zvezi s tem je preučeval različne vrste slik, med drugim tudi take, ki jih učitelji uporabljajo pri razlagi, saj ga je zanimalo, kako prikazujejo pojme, s kakšnimi sredstvi in kako oblikujejo mišljenje. Prišel je do ugotovitve, da »... slika, risba in podobni načini prikazovanja ne služijo samo temu, da razdelane misli prevajajo v vidne modele, temveč zlasti temu, da pripomorejo pri reševanju problemov« (Arnheim 1969).

Kljub temu da je vizualnost vgrajena v samo bistvo geografije, je šele ob koncu 20. stoletja postala predmet geografskega preučevanja. Prej je bila večinoma razumljena kot pomoč pri pridobivanju znanja oziroma pri njegovem prikazovanju. Z idejo geografskega zamišljanja in tako imenovanim vizualnim obratom v humanistiki in družboslovju je vizualnost zlasti prek fotografij, grafov in zemljevidov postala primarni vir preučevanja in orodje v kulturnih in zgodovinskih analizah (Rose 2001; Crang 2003;

Driver 2003; Mattless 2003; Rose 2003; Cosgrove 2006; Schwartz 2006; Duncan in Duncan 2009). »V zadnjem času se zelo veliko govori o vizualnosti. Pogosto slišimo, da živimo v svetu, v katerem vizualnost oblikuje tako znanje kot tudi številne oblike zabav, in v katerem je tisto, kar vidimo, vsaj tako pomembno ali celo bolj, kot tisto, kar slišimo oziroma preberemo. Tako imenovana vizualna nepismenost je deležna graje in pojavljajo se pozivi po preoblikovanju osnovno- in srednješolskih učnih načrtov, tako da bi se vizualna slovnica poučevala obenem z razumevanjem besedil, števil in molekul. Vendarle je tudi precej nejasnosti o tem, na kaj točno se to nanaša. V resnici je veliko zmede o vizualnosti sami. Jo lahko enačimo z jezikom ali ne? Kako vizualne podobe delujejo?« (Rose 2001, 1–2). Preprosto in razumljivo je v knjigi *Picture Theory* omenjene nejasnosti opredelil Mitchell (2002, 13): »... še vedno ne vemo točno, kaj slike so, kakšen je njihov odnos do jezika, kako delujejo na opazovalca in na svet, kako naj razumemo njihovo zgodovino in kaj naj storimo z njimi.«

Vizualnost je tesno povezana z geografijo; za njo so grafične podobe od nekdaj bile in bodo po vsej verjetnosti tudi v prihodnje zelo pomembne pri oblikovanju znanja in pri njegovem podajanju. Nekateri gredo v svojem razmišljanju o tesni povezanosti med geografijo in vizualnostjo tako daleč, da trdijo, da je geografija vizualna disciplina (Gregory 1994; Smith 2000; Sui 2000). V kontekstu geografije kot vizualne vede pokrajina zaseda posebno mesto: je ključen koncept v geografiji in je obenem pogosto razumljena kot oblika vizualnosti, zato je vez med geografijo in vizualnostjo najtrdnejša prav na primeru pokrajine. Tuan (1974) pravi, da humanistično usmerjenih geografov pokrajina ne zanima kot del ozemlja, ampak kot vizualna in estetska izkušnja. Pod vplivom humanističnih in behaviorističnih idej je Cosgrove (1998) pokrajino opredelil kot **način videnja**. S tem je pokrajina dobila novi dimenziji: kognitivno in izkustveno, ki sta postali sredstvo ter proizvod pokrajinske dinamike, uravnoveženosti, simbolizma, ideologije in identitete (Terkenli 2001). Ni nujno, da pokrajino zaznavamo le vizualno, lahko jo tudi vonjamo, okušamo, tipamo in poslušamo. Izkustvenega vidika nikakor ne gre zanemariti, saj Merleau-Ponty (2006) meni, da »... vse, kar vem o svetu, pa tudi to, kar vem zaradi znanosti, vem glede na svoj pogled oziroma svoje izkustvo o svetu, brez katerega simboli znanosti nimajo nobenega pomena.«

Čeprav ima (humana) geografija v Sloveniji že dolgo tradicijo, je bila od zgoraj omenjene triade (kulturna pokrajina, geografsko zamišljanje, vizualnost) predmet globljega raziskovanja le pokrajina, vendar le v maniri klasičnega razumevanja pokrajine oziroma njenih materialnih vidikov. Za razliko od humanističnih pristopov (med drugimi Relph 1986; Robertson in Richards 2003; Tuan 2001), prevladujočih v anglo-ameriški kulturni geografiji v drugi polovici 20. stoletja, so se v srednji in vzhodni Evropi pod nemškimi in ruskimi vplivom bolj osredotočali na fizične pokrajine kot na pokrajine, kot jih razumejo ljudje. To se je začelo spreminjati šele po zatonu komunizma, ko so lokalne skupnosti skupaj s svojimi običaji in tradicijami dobile večjo vlogo pri oblikovanju lastnega okolja tako na etični kot praktični ravni (Mikesell 2000).

Korak pred geografi so bili krajinski arhitekti, zlasti Kučanova, ki je s svojima deloma (1996, 1998) opredelila subtilno in logično prepletanje geografskega zamišljanja in pokrajine. Z zamikom so novi pristopi, ki so nadgradili in oplemenitili materialni vidik pokrajine, vstopili tudi v slovensko geografijo. Z dojemanjem pokrajine in zamišljanjem geografskega prostora so se ukvarjali Staut, Kovačič in Ogrin (2007), Vranješ (2008), Urbančeva (2007, 2008a, 2008b, 2011), Urbančeva s sodelavci (2004) in Urbančeva s sodelavci (2006). Prezrti pa je preučevanje vloge fotografij kot primarnega vira za ustvarjanje novega geografskega znanja. Kljub temu da se geografi zavedajo pomena in moči fotografije in so jih v svojih raziskavah s pridom uporabljali, jih nikoli niso preučevali. Manj prezrti so bili zemljevidi, ki so že bili predmet geografskih raziskav in ne zgolj orodje za prikazovanje. Med tujimi raziskovalci velja v prvi vrsti omeniti Harleya (1992, 2001), ki je razgaljal skrite pomene zemljevidov ali Morettija (2005), ki o grafih, zemljevidih in drevesnih diagramih razmišlja kot o umetnih konstrukcijah, ki dejanskost besedila podvržejo procesu namerne generalizacije in abstrakcije, a so tudi generalizirani neobhodno potrebni za specifične oblike vednosti. V Sloveniji so bili podobni poskusi narejeni v tretjem tisočletju: Fridlova in Urbančeva (2006) sta opredelili sporočilno vrednost zemljevidov v Atlantu, prvem atlasu sveta v slovenskem jeziku, Urbančeva s sodelavci (2006) izražanje nacionalne zavesti

v 19. stoletju s pomočjo zemljevidov, Fridlova (2007) pa še pomen grafičnih gradiv, kot so zemljevidi, satelitski posnetki in starejše fotografije, za konceptualizacijo prostora. Analize učil in njihovega vpliva na geografsko zamišljanje v geografiji niso povsem nove, so pa zelo redke. Večinoma se nanašajo na posamezen segment geografije (Bonnet 2004) ali na geografijo kot celoto (Standish 2008). Več tovrstnih študij opozarja na moč kurikula za oblikovanje geografskega zamišljanja in na možnosti (zlo)rabe (Rose 2003; Nóvoa in Lawn 2002; Morgan 2008).

Oblikovanje predstav je odvisno od gledalca, od njegovega osebnega pogleda, izkušenj in kulturnega okolja, iz katerega izhaja (Whyte 2002). Vsakdo po svoje sprejema informacije, jih prečisti in preoblikuje v njemu lastno predstavo. Šola ima pri tem pomembno vlogo, saj vpliva na otroke in mladostnike v njihovem najbolj dojemljivem in občutljivem obdobju. Zato kurikuli oziroma učni načrti in katalogi znanja, nad katerimi bdi država, in posledično vsebina nekaterih predmetov, zlasti družboslovja in geografije, oblikujejo pogled na pokrajino in na vlogo posameznika v njej. Vzgoja k celostnemu razumevanju pokrajine je nujna, saj pripomore k boljši ozaveščenosti mladih o vrednotah posameznih pokrajin in vpliva na gradnjo nacionalne identitete. Z vidika ohranjanja naravne in kulturne dediščine, med katero štejemo tudi kulturne pokrajine, je ključno že mlade ozavestiti o vrednotah prostora v katerem živijo, da v domačo pokrajino ne vnašajo tujih vzorcev, in da je njihovo zamišljanje pokrajine v skladu s trajnostnim prostorskim razvojem. Pomembno je, da učila vključujejo tudi fotografije, skice, zemljevide in podobna sredstva, ki pripomorejo k lažjemu razumevanju kompleksnejših vsebin in da so ustrezno pripravljena, saj za dojetje snovi ni vseeno, kakšne slikovne upodobitve se pojavljajo v učbenikih.

Pričujočo monografijo gradimo na predpostavki, da sta vpliv šole in oblikovanje geografskih predstav pri mladi populaciji v tesni povezavi, saj v učečem se delu svojega življenja mlad človek velik del informacij dobi v šoli. Predmeti, ki mladim prinašajo sporočilo o naravi družbenih in prostorskih odnosov, in bi morali biti zaradi te svoje moči še posebej pod drobnogledom, so poleg že omenjenih družboslovja in geografije še družba, državlјanska in domovinska vzgoja ter etika, naravoslovje, okoljska vzgoja, slovenščina, spoznavanje okolja, zgodovina in umetnostna zgodovina.

Temeljni namen raziskave, katere izsledke prinaša pričujoča monografija, je bilo ugotoviti, ali je razumevanje kulturne pokrajine sploh predmet učnih načrtov in katalogov znanja, kakšne predstave o slovenskih pokrajinah ima šolska populacija in kako nanje vpliva šolski sistem prek učnih načrtov, katalogov znanja in učbenikov.

Cilji so bili sledeči:

- ugotoviti, kakšna je vloga oziroma vpliv formalnega učnega okvira (učnih načrtov in katalogov znanja) in učbenikov na videnje in dojetje Slovenije ter oblikovanje predstav o njenih pokrajinah. Ta cilj smo raziskovali s kvalitativno analizo učnih načrtov in katalogov znanja ter učbenikov različnih predmetov in ga podrobneje obravnavamo v drugem poglavju;
- ugotoviti, kateri deli Slovenije, kateri pokrajinski tipi in katere prvine pokrajine prevladujejo tako na institucionalni (učni načrti, katalogi znanja), izvedbeni (učbeniki) kot tudi na spoznavni ravni, to je v geografskih predstavah oziroma dojetanju pokrajine. Metode, ki smo jih uporabili za doseg tega cilja, so bile: analiza izsledkov kvalitativne raziskave učnih načrtov in katalogov znanja ter učbenikov različnih predmetov, analiza slikovnega gradiva v slovenskih učbenikih in poglobljeni intervjuji z uredniki učbenikov različnih založb. Vsebinsko tega cilja podaja tretje poglavje;
- ugotoviti in ovrednotiti razlike med dejanskimi pokrajinami, njihovim prikazom v učbenikih in predstavami otrok in mladine. To smo preverjali s primerjalno analizo, deskriptivno metodo in kavzalno – neeksperimentalno metodo. Rezultati so opisani v četrtem poglavju.

V petem poglavju smo s pomočjo primerjalne analize rezultatov podali sintezni pregled obravnavane vsebine.

Glede na vsebino monografije se pogosto pojavljata sintagmi **osnovna šola** in **srednja šola**. V besedilu ju vedno izpisujemo, v preglednicah in slikah pa uporabljamo kratici: **OŠ** za osnovno šolo in **SŠ** za srednjo šolo.

Učence in dijake imenujemo z enotnim terminom, **učenec**, medtem ko v poglavju 2 izjemoma pri obravnavi učnih načrtov in katalogov znanja skladno s citiranimi dokumenti uporabljamo oba termina. Prav tako z enotnim terminom, **učitelj**, imenujemo učitelje in profesorje. V besedilu uporabljeni izrazi, zapisani v slovnični obliki moškega spola, so uporabljeni kot nevtralni in veljajo enakovredno za oba spola.

V raziskavi smo velik del pozornosti namenili preučevanju **učnih načrtov** in **katalogov znanja**. V besedilu načeloma uporabljamo termin učni načrt, oboje pa le takrat, ko je zaradi sklicevanja na točno določene dokumente to nujno potrebno.

V geografski stroki ni enotnega poimenovanja **geografskih regij** oziroma se to poimenovanje pre-pogosto spreminja, kar vnaša zmedo pri uporabnikih, še posebej pri šolajoči se populaciji. To je bilo moč opaziti že pri pripravi anketnega vprašalnika, še bolj pa pri odgovorih učencev. Ne želimo razglabl-jati o jezikovni in vsebinski (ne)ustreznosti imen, saj to ni predmet ne raziskave, ne monografije, zato zavestno uporabljamo poimenovanje iz veljavnih, v nadaljevanju citiranih učnih načrtov, to je: **alpske, predalpske, dinarskokraške, obpanonske in obsredozemske pokrajine**.

2 ANALIZA UČNIH NAČRTOV IN KATALOGOV ZNANJA

Poglavje prinaša ugotovitve analize učnih načrtov in katalogov znanja različnih predmetov. Ugotavljali smo, kaj o slovenskih pokrajinah piše v njih, kako so opredeljene ter kakšne predstave o pokrajinah lahko učitelji, kot izvajalci in uresničevalci učnih načrtov in katalogov znanja, pri pouku oblikujejo skupaj z učenci. V kvalitativni analizi izbranih učnih načrtov in katalogov znanja smo se osredotočili na vsebino zapisanih učnih ciljev, kompetenc, sposobnosti in spretnosti. Namesto polnega imena učnih načrtov med besedilom in v preglednici 1 navajamo krajše ime; namesto »*Učni načrt. Program osnovna šola. Slovenščina. 2011*« smo zapisali »*Učni načrt Slovenščina 2011*«.

Čeprav bi se lahko, izhajajoč iz bistva geografskega izobraževanja in same geografije kot vede o Zemljinem površju, omejili le na geografske učne načrte, smo izhajali iz vedenja, da se človekove predstave o pokrajinah ustvarjajo neprestano in povsod, torej tudi pri drugih predmetih. Zato smo najprej pregledali učne načrte in kataloge znanja različnih predmetov, za katere smo domnevali, da bi lahko vključevali vsebine o slovenskih pokrajinah. Skupno smo pregledali učne načrte in kataloge znanja sedemnajstih različnih predmetov ter nato podrobno analizirali skupno šestnajst učnih načrtov in pet katalogov znanj za osnovne in srednje šole. V preglednici 1 so predmeti s pripadajočimi učnimi načrti in katalogi znanj prikazani v treh skupinah. V prvi skupini so, navedeni po abecednem vrstnem redu, predmeti, pri katerih smo našli veliko povezav z oblikovanjem predstav o slovenskih pokrajinah, v drugi so predmeti, pri katerih obstaja potencialna možnost oblikovanja predstav, v tretji skupini pa predmeti, kjer te možnosti ni.

Analizo smo izvedli v treh korakih. Najprej smo izmed vseh zapisanih učnih ciljev, kompetenc, spretnosti in sposobnosti izpostavili tiste, ki v svoji vsebini eksplicitno omenjajo slovenske pokrajine, oziroma tiste, pri katerih lahko zaradi širše zapisane vsebine sklepamo, da se ta lahko povezuje z dojetjem slovenskih pokrajin. Tako smo naboru učnih ciljev, kompetenc, spretnosti in sposobnosti, ki neposredno omenjajo slovenske pokrajine, dodali tudi vse tiste širše zapisane učne cilje, kompetence, spretnosti in sposobnosti, prek katerih bi lahko učitelj poučeval o slovenskih pokrajinah in tako razvijal geografske predstave o njih pri svojih učencih. V drugem koraku analize smo primerjali učne načrte in kataloge znanja glede na zastopanost učnih ciljev, kompetenc, spretnosti in sposobnosti, ki se navezujejo na geografske predstave o pokrajini, in tako določili, kateri so tisti učni načrti in katalogi znanja, ki vsebujejo največ omenjenih učnih ciljev, kompetenc, spretnosti in sposobnosti. V zadnjem, tretjem koraku, pa smo analizirali samo vsebino izbranih učnih ciljev in z njeno pomočjo določili, kakšne predstave dejansko lahko učenci dobijo o slovenskih pokrajinah prek vzgojno-izobraževalnega procesa.

Zaradi boljše preglednosti so v nadaljevanju predstavljeni rezultati pregleda in analize učnih načrtov in katalogov znanja ločeno za različne predmete, ki si sledijo v enakem vrstnem redu, kot so navedeni v preglednici 1. Sledi kvantitativna in kvalitativna primerjava analiziranih učnih načrtov in katalogov znanja z vidika zastopanosti predstav o slovenskih pokrajinah ter interpretacija značilnosti predstav, ki jih slovenski učenci dobijo o slovenskih pokrajinah prek vzgojno-izobraževalnega procesa. V posameznih delih smo izhajali iz revidirane Bloomove klasifikacije učnih ciljev, hierarhično razvrščenih v šest stopenj, ki se med seboj razlikujejo glede na zahtevnost oziroma kompleksnost spoznavnih procesov (zapomniti si/pomniti, razumeti, uporabiti, analizirati, vrednotiti in ustvariti). Učenec mora običajno najprej obvladati učne cilje nižje stopnje, da lahko doseže učne cilje naslednje, višje stopnje (Blažič s sodelavci 1991).

Splošne kompetence pri predmetu **bivalna kultura** omenjajo, da se dijaki zavedajo »... *kulturne identitete in kontinuitete Slovencev znotraj kulturne različnosti evropskih narodov*...« (Učni načrt Bivalna kultura 2010, 9). Na podlagi tega lahko posredno sklepamo, da dijaki spoznajo pojem slovenskih pokrajin in jih znajo, s kulturnega gledišča, primerjati z ostalimi evropskimi, kulturno različnimi ali podobnimi, pokrajinami. V dojetanju kulturnih pokrajin operativni cilji navajajo, da dijaki »... *preko šeg, navad in praznikov spoznavajo, kdo smo bili, kaj smo in kam gremo*...« (op. Slovenci) (Učni načrt Bivalna kultura 2010, 10). Še več operativnih ciljev je zapisanih o samem pojmovanju pokrajine.

Preglednica 1: Pregledani in analizirani učni načrti in katalogi znanja za osnovno šolo (OŠ) in srednje šole.

	šolski predmet	učni načrt ali katalog znanja/razred in število ur
bivalna kultura	Učni načrt Bivalna kultura (umetniška gimnazija, likovna smer) 280 ur	
družba	Učni načrt Družba (OŠ), 4. razred 70 ur; 5. razred 105 ur	
družboslovje	Katalog znanja Družboslovje (srednje poklicno izobraževanje) 132 ur	
družboslovje in naravoslovje	Katalog znanja Družboslovje in naravoslovje (nižje poklicno izobraževanje) 248 ur	
geografija	Učni načrt Geografija (OŠ) 6. razred 35 ur; 7. razred 70 ur; 8. razred 52,5 ur; 9. razred 64 ur	
	Učni načrt Geografija (splošna, klasična in ekonomska gimnazija) 210 ur, 105 ur matura	
	Katalog znanja Geografija (srednje strokovno izobraževanje in poklicno-tehniško izobraževanje) 68 ur in dodatnih 68 ur izbirnih vsebin	
	Učni načrt Geografija (strokovna gimnazija) 105–140 ur	
slovensščina	Učni načrt Slovensščina (OŠ) 1. razred 210 ur; 2. razred 245 ur; 3. razred 245 ur; 4. razred 175 ur; 5. razred 175 ur; 6. razred 175 ur; 7. razred 140 ur; 8. razred 122,5 ur; 9. razred 144 ur	
	Učni načrt Slovensščina (splošna, strokovna in klasična gimnazija) 560 ur	
	Katalog znanja Slovensščina (poklicno tehnično izobraževanje) 276 ur	
	Katalog znanja Slovensščina (srednje strokovno izobraževanje) 476 ur	
spoznavanje okolja	Učni načrt Spoznavanje okolja (OŠ) 1. razred 105 ur; 2. razred 105 ur; 3. razred 105 ur	
zgodovina	Učni načrt Zgodovina (OŠ) 6. razred 35 ur; 7. razred 70 ur; 8. razred 70 ur; 9. razred 64 ur	
	Učni načrt Zgodovina (gimnazija) 280 ur	
	Učni načrt Zgodovina (strokovna gimnazija) 210 ur	
kmetijstvo	Učni načrt Kmetijstvo (tehniška gimnazija) 210 ur	
okoljska vzgoja kot vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj	Kurikul Okoljska vzgoja kot vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj (splošna, klasična in strokovna gimnazija) št. ur neznano	
umetnostna zgodovina	Učni načrt Umetnostna zgodovina (gimnazija) 280 ur	
umetnostna zgodovina: umetnost na Slovenskem	Učni načrt Umetnostna zgodovina: umetnost na Slovenskem (splošna, klasična in strokovna gimnazija, izbirni predmet) 70 ur	
glasbena vzgoja	Učni načrt Glasbena vzgoja (OŠ) 1. razred 70 ur; 2. razred 70 ur; 3. razred 70 ur; 4. razred 52,5 ur; 5. razred 52,5 ur; 6. razred 35 ur; 7. razred 35 ur; 8. razred 35 ur; 9. razred 32 ur	
državljanska in domovinska vzgoja ter etika	Učni načrt Državljanska in domovinska vzgoja ter etika (OŠ) 7. razred 35 ur; 8. razred 35 ur	
naravoslovje in tehnika	Učni načrt Naravoslovje in tehnika (OŠ) 4. razred 105 ur; 5. razred 105 ur	
naravoslovje	Učni načrt Naravoslovje (OŠ) 6 razred 70 ur; 7. razred 105 ur	
okoljska vzgoja	Učni načrt Okoljska vzgoja (izbirni predmet) št. ur neznano	

V učnem načrtu je tako med njimi zapisano, da dijaki »... obvladajo in razumejo pojme pokrajina, krajina in arhitekturna regija ter razdelitev Slovenije na posamezne krajine ...«, da »... prepoznajo značilnosti in posebnosti posameznih regij, razdeljenih v šest arhitekturnih pokrajin ...«, da »... spoznavajo identiteto regij (značilnosti naselij – vsebinska specifikacija, značilnosti izoblikovanih dominant ali arhitekturnih posebnosti) skozi ljudsko arhitekturo in naselbinsko strukturo ...« ter da »... razlikujejo med pojmom geografska in arhitekturna pokrajina ...« (Učni načrt Bivalna kultura 2010, 12). Poleg splošnih učnih operacij, ki zajemajo prvo in drugo stopnjo revidirane Bloomove klasifikacije učnih ciljev (Bloom s sodelavci 1956) (zapomniti si/pomniti, razumeti), so med operativnimi učnimi cilji zapisani tudi učni cilji, povezani s tretjo stopnjo Bloomove klasifikacije učnih ciljev – namreč, da znajo dijaki pridobljeno znanje tudi uporabiti. Dijaki tako »... skozi skico in besedo raziskujejo tipološke značilnosti posameznih arhitekturnih krajin, izdelajo predstavitveni plakat in predstavijo vsebino razredu ...«, »... najdejo in narišejo oblikovne posebnosti, jih povežejo z arhitekturno krajino, ekologijo ...« ter »... vizualno predstavijo analizo svojega kraja ...« (Učni načrt Bivalna kultura 2010, 13–23). Del operativnih učnih ciljev se nanaša na samo definicijo pokrajine v širšem smislu. V omenjenem učnem načrtu torej ni zapisanega specifičnega cilja, prek katerega bi lahko sklepali o konkretni predstavi slovenskih pokrajin, ki naj bi jo dijak pri pouku bivalne kulture dobil. Omenjena je pokrajina (arhitekturna, geografska), vendar brez opredelitve, kakšna naj bi le-ta bila.

V didaktičnih priporočilih za predmet **družba** je zapisano, da »... je kljub izkušnjam, ki jih učenci imajo, domačo pokrajino potrebno sistematično opazovati, raziskovati in proučevati na terenu, s fotografijami, filmom, modeli in zemljevidi. Učenci postopno razvijajo in uporabljajo metodo geografskega opazovanja (usmerjanje pozornosti na vse osnovne pokrajinske sestavine), kar je podlaga za analiziranje drugih pokrajin v Sloveniji in po svetu ...« (Učni načrt Družba 2011, 16). V teh priporočilih so zapisane učne metode in učila, prek katerih naj učenci spoznavajo pokrajino, ne pa tudi to, kaj naj o določeni pokrajini spoznajo, torej kakšno predstavo o pokrajini naj med poukom in raziskovalnim procesom dobijo. Zapisano je tudi, da se najprej usmerijo v preučevanje domače pokrajine ter nato spoznajo in znajo (vedenje o domači pokrajini) aplicirajo na neznano (pokrajine v svetu) – gre za induktivno metodo. V delu, ki govori o splošnih kompetencah, je med drugim zapisano, da učenci »... razvijajo razumevanje o svojem kulturnem, družbenem in naravnem okolju v času in prostoru ...« in da »... razvijajo zavedanje o interakciji, soodvisnosti kulturnih, družbenih, naravnih procesov in pojavov ter pomembnost trajnostnega razvoja ...« (Učni načrt Družba 2011, 5). Gre za kompetenci, ki neposredno ne omenjata pokrajine, vendar ju lahko učitelj uresniči pri proučevanju (domače) pokrajine. Nadalje je pri operativnih učnih ciljih omenjenih šest ciljev, ki se lahko neposredno ali posredno navezujejo na razvijanje predstav o slovenskih pokrajinah. Med drugim naj učenci »... spoznajo naravne značilnosti domače pokrajine (relief, voda, prst, podnebje, kamnine, tla, rudnine) ...«, »... spoznajo naravno in kulturno dediščino domačega kraja/domače pokrajine in razumejo, zakaj moramo skrbeti zanjo ...«, »... spoznajo naravne enote Slovenije, opišejo in primerjajo nekatere naravne in družbene značilnosti ...«, »... spoznajo in navedejo nekatere slovenske značilnosti (tipičnosti), posebnosti in sestavine, ki oblikujejo narodno istovetnost, naravno in kulturno dediščino ...«, »... znajo opisati nekaj naravnih, družbenih in kulturnih značilnosti domače pokrajine ...« ter »... znajo opisati nekaj naravnih, družbenih in kulturnih značilnosti naravnih enot Slovenije ter jih primerjati med seboj ...« (Učni načrt Družba 2011, 9). Iz napisanega lahko povzamemo, da učenci pri predmetu družba spoznajo fizično- in družbenogeografske vrvine pokrajine, ki so pomemben del pri razvijanju predstav o (slovenskih) pokrajinah. Prevladujoče so učni cilji v sklopu taksonomije učnih ciljev osredotočeni na prvo stopnjo revidirane Bloomove taksonomije - zapomniti si/pomniti, kljub temu pa se nekateri deli učnih ciljev nanašajo tudi na višje ravni zahtevnosti (na primer Učenci morajo primerjati naravne in družbene značilnosti pokrajine, oziroma vrednotijo vplive človeka na spreminjanje narave).

Pri predmetu **družboslovje** je med splošnimi cilji zapisano, da dijaki »... spoznajo procese in pojave in medsebojno povezanost le-teh v konkretnih pokrajinah, domači pokrajini, Sloveniji ter v svetu danes, v preteklosti in prihodnosti ...« ter da »... se orientirajo in gibljejo v pokrajini ...« (Katalog znanja

Družboslovje 2007, 2–3). Gre torej za cilja, ki omenjata pokrajino in se navezujeta na razvijanje predstav o pokrajini, neposredno pa ne omenjata, kakšne predstave o pokrajini naj bi dijak tekom vzgojno-izobraževalnega procesa dobil. V operativnih učnih ciljih je zapisanih šest ciljev, in sicer je poudarjeno, da so dijaki zmožni »... v domači pokrajini, Sloveniji in izbranih pokrajinah po svetu prepoznati elemente pokrajine (relief, rastlinstvo, vodo, podnebje, prst, živalstvo, prebivalstvo, naselja, kmetijstvo, industrijo, druge gospodarske dejavnosti, promet) in prepletanje le-teh ter primerjati značilnosti domače pokrajine z značilnostmi drugih izbranih pokrajin ...«, da znajo »... uporabiti zemljevid za orientacijo in predstavitev svoje lokacije ...«, da znajo »... razložiti in uporabiti informacije, ki jih dobijo z branjem različnih vrst zemljevidov na različnih medijih ...«, da so zmožni »... ob izbranih primerih dokazati medsebojno odvisnost naravnih in družbenogeografskih značilnosti slovenskih pokrajin...« ter da so zmožni »... opisati geografske vplive svoje dejavnosti na pokrajino ...« (Katalog znanja Družboslovje 2007, 3–4). Cilji so usmerjeni v spoznavanje značilnosti pokrajin ter doseganje višjih taksonomskih stopenj, saj od dijakov zahtevajo, da znajo pridobljeno znanje uporabiti pri lastnem raziskovanju pokrajine. Cilji tudi navajajo dijaka na uporabo zemljevidov, klasičnih in drugih iz ostalih medijev. Zemljevid je omenjen kot pomembno učilo, s pomočjo katerega dijak lahko spozna slovenske pokrajine in razvija predstave o njih.

V katalogu znanja za **družboslovje in naravoslovje** so naštetih usmerjevalni in operativni učni cilji, ki se navezujejo na slovenske pokrajine. V sklopu prvih je zapisano, da so dijaki zmožni »... v domači pokrajini, Sloveniji in izbranih pokrajinah po svetu prepoznati elemente pokrajine, njihovo prepletanje in součinkovanje ...« ter da so zmožni »... primerjati značilnosti domače pokrajine z značilnostmi izbranih pokrajin ...« (Katalog znanja Družboslovje in naravoslovje 2007, 2). Oba omenjena usmerjevalna cilja sta v sklopu operativnih učnih ciljev nekoliko bolj konkretizirana, saj naj dijak »... ob opazovanju pokrajine opiše njene pokrajinske elemente ...« in »... ob opazovanju fotografij dveh pokrajin ugotovi razlike med njima in razloži, kako pokrajini vplivata na njegovo/njeno dejavnost oz. izvajanje poklica, za katerega se izobražuje ...« (Katalog znanja Družboslovje in naravoslovje 2007, 3). Zapisano je torej, da z učno metodo opazovanja dijaki spoznavajo pokrajino. Opazujejo jo lahko bodisi neposredno v pokrajini sami ali posredno s pomočjo fotografij. Dobra fotografija tipične pokrajine lahko dijaku pomaga razviti predstavo pokrajine, ki je sam ni obiskal oziroma je imel o njej omejeno znanje, medtem ko lahko s slabo fotografijo razvijamo povsem drugačne predstave o pokrajini. Izbor strokovno ustreznega in nazornega slikovnega, tudi fotografskega gradiva pri pouku je torej ključnega pomena.

V nadaljevanju katalog znanja omeni štiri usmerjevalne cilje, ki se navezujejo na pokrajine, in sicer navaja, da so dijaki zmožni »... naštetih in na zemljevidu pokazati pokrajinske enote Slovenije ...«, da so zmožni »... naštetih glavne značilnosti posameznih naravnih enot ...«, »... razložiti medsebojno odvisnost naravnogeografskih in družbenogeografskih dejavnikov v izbrani pokrajini ...« ter »... ugotoviti različne vplive gospodarstva na pokrajino in ugotoviti možnosti za razvoj posameznih gospodarskih panog ...« (Katalog znanja Družboslovje in naravoslovje 2007, 3). V tem sklopu učnih ciljev je omenjeno učilo zemljevid, s pomočjo katerega dijaki razvijajo svoje predstave o pokrajinah. V učnem načrtu sicer ni zapisano, ali dijaki pokrajino spoznavajo s pomočjo splošnih ali tematskih zemljevidov, dejstvo pa je, da obe vrsti zemljevidov omogočata razvijanje lastnih predstav o določeni pokrajini. V nekoliko bolj zgodovinsko orientiranem sklopu predmeta družboslovje in naravoslovje lahko izpostavimo štiri operativne učne cilje, in sicer da dijak »... ob slikovnem gradivu in na podlagi ustnih virov (stari starši), ... spozna spremembe v kraju (gospodarske, demografske, kulturne) ...«, da v »... časovni trak vpiše nekaj pomembnih prelomnic v razvoju svojega kraja ...«, da »... spozna glavne kulturne in zgodovinske spomenike svojega kraja in razume pomen njihovega ohranjanja ...« ter da »... ob slikovnem gradivu sklepa o življenju ljudi v tem času ...« (op. 19. stoletje) (Katalog znanja Družboslovje in naravoslovje 2007, 5–6). V prvem in zadnjem učnem cilju tega sklopa je zopet omenjeno slikovno gradivo, s pomočjo katerega lahko dijak spozna razvojne razlike oziroma spremembe v pokrajini. S slikovnim gradivom lahko dijaki ne le spoznajo značilnosti današnje pokrajine, temveč tudi, kako se je pokrajina tekom različnih zgodovinskih obdobj razvijala oziroma spreminjala. Na podlagi tega lahko dijak dobi tako zgodovinske kot sodobne predstave o pokrajini ter sklepa o dejavnikih, ki so vplivali na njeno spremembo.

Učni načrti predmeta **geografija** se pojavljajo na vseh stopnjah vzgojno-izobraževalnega procesa od osnovne šole do splošnih in strokovnih gimnazij ter srednjega strokovnega in poklicno-tehniškega izobraževanja. V nadaljevanju bo tako tudi v omenjenem vrstnem redu sledil pregled učnih ciljev, kompetenc, sposobnosti in spretnosti, ki so zapisane v posameznih učnih načrtih predmeta.

V osnovni šoli pri predmetu geografija veliko operativnih ciljev omenja pokrajine, vendar se jih zelo malo eksplicitno nanaša na razvijanje predstav o pokrajinah. Pri opredelitvi spretnosti sta v učnem načrtu omenjena dva sklopa spretnosti, ki bi jih lahko navezali na pokrajine, in sicer »... *razvoj spretnosti osnovnega geografskega proučevanja in raziskovanja domače pokrajine in Slovenije ter sposobnost za uspešno vključevanje v odločanje o njunem razvoju* ...« in »... *uporaba besednih, količinskih in simboličnih podatkov, kot so besedila, slike, grafi, tabele, diagrami in zemljevidi (kartografska, numerična in funkcionalna pismenost)* ...« (Učni načrt Geografija 2011, 6). Tu se srečamo z besedilnimi opisi kot učilom, prek katerega lahko učenci razvijajo predstavo o pokrajini. Besedila, tudi literarna, ki se pojavljajo tudi pri predmetu slovenščina, vplivajo na zamišljanje pokrajine. Vsekakor je od vrste opisa pokrajine v besedilu oziroma literarnem delu (nekatera besedila vsebujejo čustvene izraze, lahko so pozitivno ali negativno naravnana ipd.) odvisno tudi, kakšno predstavo o pokrajini si bo posamezni učenec ustvaril. V učnem načrtu je v nadaljevanju zapisanih nekaj splošnih operativnih ciljev, ki se navezujejo na pokrajino kot celoto; tako na primer pri pouku geografije učenec »... *spoznava naravno in kulturno dediščino Slovenije* ...«, »... *pridobiva prostorske predstave o domačem kraju, pokrajini in državi* ...«, »... *ob primerih vrednoti in razvija odnos do naravne in kulturne dediščine svoje domovine* ...«, »... *opazuje, opiše in raziše pokrajino ter si ugotovitve zapiše in jih predstavi* ...«, »... *razloži vpliv človekovih dejavnosti na spremembe v pokrajini* ...« in »... *geografsko razmišlja o pokrajinah in ljudeh* ...« (Učni načrt Geografija 2011). Poleg teh bolj splošnih ciljev učni načrt navaja še spoznavanje nekaterih specifičnih slovenskih pokrajin, saj med drugim omenja, da učenec »... *na podlagi slikovnega gradiva sklepa o gospodarskih možnostih predalpskih pokrajin* ...«, »... *ob zemljevidu, slikovnem gradivu in klimogramih opiše značilnosti reliefa, podnebja in vodovja dinarskokraških pokrajin* ...« (Učni načrt Geografija 2011, 18). V navedenih učnih ciljih se zopet srečamo s slikovnim gradivom in zemljevidi, prek katerih lahko učenec razvija svoje predstave o pokrajini. Velja poudariti, da nikjer ni konkretno označeno, kakšne predstave naj bi učenec pri spoznavanju določene pokrajine o njej dobil. Se pa pri obravnavi nekaterih pokrajin učna vsebina v nekoliko večji meri navezuje na fizičnogeografske značilnosti pokrajine (gl. zgoraj zapisan učni cilj pri obravnavanju dinarskokraških pokrajin), medtem ko se pri nekaterih pokrajinah veliko bolj poudarjajo družbenogeografske značilnosti pokrajine (gl. zgoraj zapisan učni cilj pri obravnavanju predalpskih pokrajin). Vprašanje, ki se tu lahko poraja, je, ali lahko na podlagi tega sklepamo, da pri obravnavi določene pokrajine učence usmerjamo v razvijanje specifičnih predstav o pokrajini. Na primer pri obravnavi dinarskokraških pokrajin lahko iz cilja sklepamo, da pri učencu razvijamo bolj fizičnogeografsko predstavo o pokrajini, medtem ko pri obravnavi predalpskih pokrajin bolj družbenogeografsko obarvano predstavo. Pomembno vlogo pri razvijanju predstav ima prav gotovo tudi učitelj, ki lahko glede na precej široko zastavljene učne cilje v učnem načrtu, sam presodi, kako bo posamezno učno temo obravnaval in navsezadnje tudi prilagodil glede na zmožnosti učencev v razredu.

V splošni, ekonomski in klasični gimnaziji je pri predmetu geografija opredeljena kompetenca, ki se nanaša na širše dojetje pokrajine, saj je zapisano, da dijak »... *locira pokrajine in kraje v povezavi z njihovim okoljem in jih zna povezati z višjimi in nižjimi enotami* ...« (Učni načrt Geografija 2008a, 48). Ni sicer zapisano, na kakšen način oziroma s pomočjo česa dijak locira posamezno pokrajino. Že v nadaljevanju pa lahko na podlagi zapisanih spretnosti in sposobnosti sklepamo na učila in učne metode, s pomočjo katerih dijak izvede omenjene operacije. Pod kategorijo spretnosti je namreč zapisano, da se dijak »... *usposablja za samostojno uporabo geografskih virov in literature (globusa, atlasov, kart, statističnega gradiva ter grafičnih prikazov, potopisov, člankov, knjižnega gradiva, zbirke geografskih podatkov ipd.) v/na različnih medijih (časopisu, knjižnici, medmrežju, TV)* ...« (Učni načrt Geografija 2008a, 9), ter da »... *izbere in uporablja drugotne vire, npr. fotografije, zračne in satelitske posnetke, podatke z medmrežja ipd.* ...« (Učni načrt Geografija 2008a, 47). V tem učnem načrtu se omenja zračne

in satelitske posnetke, ki lahko konkretno prikažejo trenutno stanje v pokrajini in tako pomagajo razvijati realne predstave o njej. V kategoriji sposobnosti lahko razberemo, da je dijak »... sposoben osnovnih oblik samostojnega geografskega raziskovanja na različnih ravneh, zlasti na primeru domače pokrajine/regije ...« (Učni načrt Geografija 2008a, 10). V tem primeru se zopet srečamo z metodo neposrednega in posrednega opazovanja, s pomočjo katere lahko dijaki razvijajo lastne predstave o pokrajini. Med glavnimi cilji predmeta, z vidika pokrajine, je navedeno, da dijaki »... spoznajo različna merila za regionalizacijo in se hkrati zavedajo individualnosti sleherne pokrajine na svetu ...« (Učni načrt Geografija 2008a, 48). Tokrat je izpostavljena individualnost, torej neponovljivost neke pokrajine. Četudi so si nekatere pokrajine po posameznih prvinah med seboj zelo podobne, se lahko v ostalih dejavnostih in elementih (bodisi fizično- ali družbenogeografskih) med seboj zelo razlikujejo in na ta način omogočajo resnično individualnost pokrajine. Operativni cilji izpostavljajo, da dijaki: »... na slikovnem gradivu in v naravi prepoznajo reliefne oblike (tako površinske kot podzemne, prisojino in osojno stran, tipe erozije, denudacijo in posledice drugih zunanjih dejavnikov) ...«, »... s kartografsko-slikovnim in drugim gradivom raziskujejo topografske prvine (reliefne oblike, geomorfološke procese, merijo in rišejo naklon itd.) ...«, »... s posnetki iz zraka, tematskimi zemljevidi, fotografijami, terenskim delom vrednotijo razvojne procese v izbrani pokrajini ali domačem okolju ...«, »... na podlagi slikovnega gradiva primerjajo delitev Slovenije na (predvidene) pokrajine z zgodovinskimi ali družbeno- ali naravnogeografskimi členitvami in zapišejo glavne ugotovitve ...«, v sklopu alpskih pokrajin »... opišejo glavne značilnosti pokrajinske podobe ...«, v delu obravnave dinarskokraških pokrajin »... opišejo glavne značilnosti izbrane pokrajine ...«, pri obpanonskih pokrajinah pa »... vrednotijo pomen kmetijstva in iščejo razlike med posameznimi pokrajinami ...« ter nenazadnje »... primerjajo slovenske pokrajine po naravnogeografskih in družbenogeografskih elementih ...« (Učni načrt Geografija 2008a, 35–40). Učni cilji naštevajo učila in učne metode, s pomočjo katerih naj dijaki gradijo predstave o pokrajinah. Nikjer pa konkretno ne omenjajo, kakšne predstave naj o določeni pokrajini dijaki pri pouku razvijejo. Izpostavimo lahko edino obpanonske pokrajine, kjer je kmetijstvo kot gospodarska dejavnost posebej poudarjeno, saj, glede na učni načrt, odslikava značilnost omenjene pokrajine. Na splošno pa lahko glede na zapisano rečemo, da si tako mladi potemtakem sami ustvarijo neko podobo oziroma predstavo o pokrajini.

V učnem načrtu za strokovne gimnazije so pri predmetu geografija opredeljene tri kompetence, ki omenjajo pokrajino. Pri pouku geografije dijaki razvijajo raziskovalne zmožnosti »... neposredno s preučevanjem domače pokrajine, z ekskurzijami in terenskim delom ...«, posredno pa jih »... pridobivajo z zbiranjem, razvrščanjem, izbiranjem, vrednotenjem in interpretiranjem informacij iz elektronskih in stvarnih virov. Informacije postavljajo v mrežo vzročno-posledičnih odnosov in procesov v pokrajini, ki je sestavljena iz naravnogeografskih in družbenogeografskih prvin ...« (Učni načrt Geografija 2008b, 7). Omenjene so torej učne metode in učila, s pomočjo katerih dijaki spoznavajo in gradijo predstave o pokrajinah. V segmentu estetskih zmožnosti učni načrt navaja, da »... vsako pisno izražanje dijaka, še posebno izražanje z izdelki (zemljevidi, grafi, maketami, plakati) vsebuje tudi estetsko sestavino. Estetski vidik pouka geografije se uveljavlja pri pouku o posegih v pokrajino, ki nimajo samo funkcionalnih posledic, temveč tudi vizualne. Oblikovanje pokrajine oziroma krajinski videz ima tudi prvine estetike ...« (Učni načrt Geografija 2008b, 8). V učnem načrtu za predmet geografija se tako srečamo s poudarjenimi estetskimi kompetencami, ki jih dijaki pri pouku geografije dobijo z raziskovanjem pokrajine. Omenjeni so njihovi individualni izdelki (zemljevidi, grafi, makete, plakati), s pomočjo katerih lahko predstavi tudi svoje, individualne predstave, videnje in razumevanje pokrajine.

Pri glavnih učnih ciljih predmeta geografija za strokovne gimnazije je napisano, da dijaki »... spoznajo geografske procese in pojave ter njihovo medsebojno povezanost v konkretnih pokrajinah, v svetu in Sloveniji ter zlasti v domači pokrajini ...«, da »... uporabljajo osnovne načine za zbiranje geografskih informacij v konkretni pokrajini ...« in da »... se samostojno orientirajo in gibljejo v pokrajini ...« (Učni načrt Geografija 2008b, 9). Pri operativnih učnih ciljih sklopa *Človek in pokrajina* lahko izpostavimo, da dijaki »... ob opazovanju slikovnega gradiva prepoznavajo in razlikujejo različne tipe pokrajin ...«,

da »... v domači pokrajini, Sloveniji in izbranih pokrajinah po svetu prepoznavajo prvine pokrajine in njihovo prepletanje ...«, »... pokažejo izbrane pokrajine na karti ...«, »... primerjajo značilnosti domače pokrajine z značilnostmi drugih izbranih pokrajin ...«, »... s pomočjo pisnega gradiva, informacijske tehnologije in terenskega dela raziskujejo in predstavljajo značilnosti domače pokrajine ...«, »... ob izbranih primerih vrednotijo pomen posameznega elementa pokrajine za življenje človeka in specifično dejavnost ...« in »... ob izbranih primerih ugotavljajo, da se pokrajina spreminja po naravni poti in zaradi delovanja človeka ...« (Učni načrt Geografija 2008b, 9–10).

V drugem sklopu Pokrajinska pestrost Slovenije pa so operativni cilji, ki se nanašajo na pokrajine, sledeči: dijaki »... ugotavljajo vzroke za naravnogeografsko pestrost slovenskih pokrajin ...«, »... razlagajo vzroke in posledice za družbenogeografsko pestrost slovenskih pokrajin ...«, »... imenujejo in na zemljevidu kažejo in opisujejo velike geografske enote Slovenije ...«, »... ob izbranih primerih navajajo bistvene značilnosti in posebnosti enot ter ugotavljajo, v katerih značilnostih se razlikujejo med seboj ...«, »... na izbranih primerih dokazujejo soodvisnost naravnih in družbenogeografskih značilnosti slovenskih pokrajin ...«, »... s terenskim raziskovanjem primerjajo videz dveh gospodarsko različno razvitih oziroma usmerjenih pokrajin ...«, »... s terenskim raziskovanjem ugotavljajo spremembe, ki jih postindustrijska doba prinaša v pokrajino ...«, »... s terenskim raziskovanjem in preučevanjem virov analizirajo demografske, infrastrukturne, urban(istične), okoljske in gospodarske spremembe v raziskovani pokrajini ...« in nenazadnje »... metodologijo, ki so jo spoznavali med terenskim raziskovanjem, uporabljajo za vrednotenje možnosti razvoja domače pokrajine ...« (Učni načrt Geografija 2008b, 10). V tem delu velja posebej izpostaviti pomen terenskega dela pri pouku geografije in iz njega izhajajočo metodo neposrednega opazovanja. S terenskim delom lahko posameznik razvija prek osebnih izkustev svoje lastne predstave o pokrajini. Učni načrt za geografijo za strokovne gimnazije – enako kot za druge predmete – nikjer konkretno ne omenja, kakšne predstave o pokrajini naj dijak pridobi (razvija) v okviru vzgojno-izobraževalnega procesa.

Katalog znanja za geografijo za srednje strokovno izobraževanje ter poklicno-tehniško izobraževanje je v svoji vsebini kompetenc, spretnosti, sposobnosti in operativnih učnih ciljev identičen učnemu načrtu za geografijo za strokovne gimnazije. Zato ga posebej ne izpostavljamo.

Podobno kot geografija je tudi **slovenščina** predmet, ki se poučuje skozi celo vertikalno vzgojno-izobraževalnega procesa. Predmet je specifičen zaradi števila ur. Sestavljen je iz dveh sklopov: slovnice in slovenske književnosti. Prvi sklop slovenskih pokrajin ne omenja, drugi pa jih omenja posredno v učnih ciljih, ki se nanašajo na literarna dela naših književnikov. V nadaljevanju predstavljamo analize učnih načrtov in katalogov znanja za slovenščino za osnovno šolo, splošno, strokovno in klasično gimnazijo ter poklicno tehniško izobraževanje in srednje strokovno izobraževanje.

V učnem načrtu za osnovno šolo lahko pri predmetu slovenščina izpostavimo nekaj operativnih učnih ciljev, ki posredno obravnavajo slovenske pokrajine. Učenci naj bi v okviru predmeta v književnem besedilu našli »... pogloblitve informacije o prostoru in času dogajanja ...«, izražali »... predstavo književnega prostora v obravnavanem književnem besedilu (risba, zapis) ...« in svojo predstavo primerjali »... s predstavami sošolcev, ob ponovnem branju svojo predstavo dopolnjujejo ...«, nadalje naj učenci »... v književnem delu najdejo pogloblitve informacije o prostoru in času dogajanja, povezujejo dogajalni prostor in čas ...«, »... oblikujejo čutnodomišljijsko predstavo dogajalnega prostora in časa (avtorjev opis, informacije iz književnega besedila; pri zapolnjevanju nedoločnosti v besedilu dodajajo manjka-joče predstave iz svojih izkušenj, znanja in iz predstav, nastalih ob branju drugih književnih del) ...«, ter »... upovedijo čutnodomišljijске predstave kraja dogajanja; razumevanje kraja in časa dogajanja dokažejo tako, da ju povežejo s temo in jezikovno rabo v besedilu; upoštevajo tudi širši kontekst (medpredmetne povezave) ...« (Učni načrt Slovenščina 2011, 17, 34, 57). Posebej je potrebno poudariti, da se pri predmetu slovenščina srečamo s pojmom **predstava**, torej podoba nečesa, kar učenec s pomočjo branja literarnih del v okviru pouka slovenščine ali domačega branja razvije oziroma ustvari. Marsikatero književno besedilo, ki je namenjeno branju v vseh treh vzgojno-izobraževalnih obdobjih/triadah osnovne šole, je tudi geografsko obarvano in iz njega lahko učenci dobijo določena geografska

znanja oziroma predstave o pokrajinah. Na tem mestu velja omeniti pojem t.i. pokrajinske literature oziroma književnosti, kjer avtorji literarnih del izpostavljajo pokrajino ali njene posamezne dele in na ta način prav gotovo prispevajo k oblikovanju bralčevih predstav o pokrajini.

Prav tako kot v osnovnošolskem učnem načrtu tudi v učnem načrtu za splošne, strokovne in klasične gimnazije učni cilji neposredno ne predvidevajo razvijanja predstav o slovenskih pokrajinah. Učni načrt namreč ne vsebuje učnih ciljev, kompetenc, spretnosti in sposobnosti, ki bi neposredno kazali na dojetje pokrajine. Podobno kot pri učnem načrtu za osnovno šolo so geografske vsebine, ki se deloma nanašajo tudi na slovenske pokrajine, zajete pri vsebinah slovenske književnosti, saj nekatera literarna dela (proza in poezija) vsebujejo tudi opise nekaterih slovenskih pokrajin in tako prispevajo k temu, da dijaki s pomočjo književnih besedil razvijajo svoje predstave o slovenskih pokrajinah.

V katalogih znanja za slovenščino za poklicno-tehniško izobraževanje in srednje strokovno izobraževanje se z oblikovanjem geografskih predstav o slovenskih pokrajinah lahko poveže samo splošni učni cilj, ki pravi, da »... ob branju in interpretaciji dijaki literarna besedila umeščajo v prostor in čas, spoznavajo njihove avtorje ter temeljne kulturno-zgodovinske okoliščine njihovega nastajanja in sprejetosti pri bralcih ...« (Katalog znanja Slovenščina 2010a in 2010b, 3). Lahko rečemo, da ob branju nekaterih literarnih besedil (v katalogu znanja so omenjena številna literarna dela kot na primer: Kralj Matjaž, Slava Vojvodine Kranjske, Popotovanje iz Litije do Čateža, Visoška kronika ...) dijaki lahko tudi razvijejo svoje predstave o posameznih slovenskih pokrajinah. Ne gre torej za razvijanje predstav prek slikovnega gradiva, temveč prek literarnih besedil.

Pri učnem načrtu za predmet **spoznavanje okolja** v sklopu operativnih učnih ciljev izpostavljamo sledeče: učenci »... vedo, da so pokrajine pri nas in po svetu različne ...«, »... širijo spoznanja o drugih pokrajinah ...«, »... spoznajo načine predstavljanja geografskega okolja (peskovnik, zemljevid, globus) ...«, »... spoznajo in vrednotijo spremembe v svojem kraju na podlagi različnih virov ...«, »... znajo opisovati in razlikovati značilna okolja v Sloveniji ...«, »... primerjajo značilnosti domače pokrajine z izbrano pokrajino v Sloveniji ali drugod v svetu ...« ter »... opišejo različne pokrajine ...« (Učni načrt Spoznavanje okolja, 2011, 8–20). Iz zapisanih ciljev lahko razberemo, da se pri pouku spoznavanja okolja učenci učijo o različnih slovenskih pokrajinah, da jih pri tem učitelji navajajo na uporabo različnih metod in učil, nikjer v učnem načrtu pa ni zapisano, kakšne predstave o pokrajinah naj učenci v okviru pouka tega predmeta razvijejo.

Podobno kot geografija je tudi **zgodovina** učni predmet v osnovnih in srednji šolah. V učnem načrtu za osnovno šolo so učni cilji povezani predvsem s časovno predstavo, veliko manj pa je poudarkov, namenjenih prostorski predstavi. Učni načrt ne vsebuje nobenega konkretnega učnega cilja, ki bi nakazoval na razvijanje predstav o slovenskih pokrajinah pri učencih, so pa med splošnimi cilji nekateri taki, ki predpostavljajo učenčevo predstavo o prostorskih enotah (na primer termina regionalna, lokalna zgodovina). Eden izmed splošnih učnih ciljev predmeta, ki bi se lahko posredno navezoval tudi na dojetje pokrajine, je ta, da učenec v okviru predmeta zgodovina »... razvija spretnosti časovne in prostorske predstavljalnosti ...« (Učni načrt Zgodovina 2011, 26), saj je v njem izpostavljena prostorska komponenta. Nikjer pa ni eksplicitno omenjenih predstav o pokrajini, niti kakšne naj bi te bile.

Učni načrt za gimnazije ravno tako ne vključuje nobenih učnih ciljev, kompetenc, spretnosti in sposobnosti, ki bi bili neposredno povezani s proučevano tematiko. Kljub temu lahko izpostavimo, da je pri opredelitvi predmeta zapisano, da je prostor eden glavnih konceptov zgodovine. V tej luči bi se torej lahko navezali na to, da je pri pouku zgodovine pomembna tudi pokrajina kot prostorska entiteta. Ravno tako je pri glavnem učnem cilju navedeno, da dijaki »... razvijajo sposobnosti prostorskih in časovnih predstav ...« (Učni načrt Zgodovina 2008a, 8). Med kompetencami je navedena možnost za razvijanje predstav o pokrajinah, saj pravi, da dijaki »... sklepajo o spreminjanju zgodovinskega prostora skozi čas ter presojo o medsebojnem vplivu naravnega in geografskega okolja na zgodovinski razvoj in zgodovinskega razvoja na okolje ...« (Učni načrt Zgodovina 2008a, 60).

V učnem načrtu za strokovne gimnazije je v ospredju časovna komponenta. Izpostavimo lahko en glavni cilj, ki bi lahko bil posredno vezan na razvijanje predstav o slovenskih pokrajinah, in sicer da di-

jaki »... raziščejo značilnosti etničnega, ozemeljskega, gospodarskega in družbenega razvoja zgodovinskih dežel, v katerih so živeli tudi Slovenci ...« (Učni načrt Zgodovina 2008b, 24).

Učni načrt za predmet **kmetijstvo** posebej ne omenja posameznih pokrajin, prav tako ni nikjer zapisano, kakšne predstave naj dijaki pridobijo oziroma razvijejo o pokrajinah v okviru tega predmeta. Kot glavna cilja, ki se lahko nanašata na značilnosti pokrajine, lahko izpostavimo dva, in sicer: dijaki »... analizirajo naravne danosti za kmetovanje v Sloveniji ...« in »... izberejo ustrezen način kmetovanja glede na naravne danosti ...« (Učni načrt Kmetijstvo 2010, 5). Predvidevamo, da lahko ta dva cilja dijaki uresničijo le, če poznajo tako naravno kot družbenogeografske značilnosti vsake pokrajine, saj brez njihovega poznavanja načinov kmetovanja ni mogoče umestiti v pokrajino. Operativni učni cilji so zelo specifični in se nanašajo neposredno na različne panoge kmetijstva, od poljedelstva, vinogradništva do vinarstva ipd., ter v svoji strukturi ne omenjajo poznavanja posameznih pokrajin.

Predmet **okoljska vzgoja kot vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj** je vsebinsko usmerjen na področje varstva okolja. Kljub temu lahko izpostavimo dva operativna cilja, prek katerih bi lahko učitelj z dijaki razvijal predstave o slovenskih pokrajinah, in sicer da dijaki »... raziskujejo stanje in spremembe v svojem okolju skozi čas (npr. ankete, fotografije, posnetki, zapisi), jih ovrednotijo ...« in da »... raziščejo in predstavijo primere sprememb v domačem okolju ...« (Kurikul Okoljska vzgoja 2008, 13). Na podlagi slikovnega gradiva in metode opazovanja bi lahko z raziskovalnim delom dijaki razvijali predstave o posameznih slovenskih pokrajinah.

V učnem načrtu za **umetnostno zgodovino** ni posebej izpostavljenih učnih ciljev, kompetenc, spretnosti in sposobnosti, ki bi se eksplicitno nanašali na razvijanje predstav o pokrajinah. Vendar lahko pri nekaterih operativnih učnih ciljih učitelj posredno prek spoznavanja likovne umetnosti, za določeno obdobje tipične arhitekture razvija omenjene predstave pri dijaki. Taki cilji so na primer, da dijaki »... analizirajo splošne značilnosti gotike na Slovenskem ...«, »... razumejo regionalno pogojenost renesančne arhitekture na Slovenskem ...« in »... razumejo značilnosti in razlike kranjskega in štajerskega baroka ...« (Učni načrt Umetnostna zgodovina 2008, 19–20).

V okviru učnega načrta za predmet **umetnostna zgodovina: umetnost na Slovenskem** ni predvidenih učnih ciljev, kompetenc, spretnosti in sposobnosti, ki bi neposredno omogočali razvijanje predstav o slovenskih pokrajinah. V okviru predmeta, ki se dotika profane stavbne in sakralne dediščine Slovenije, pa se dijaki skozi zgodovino spoznajo tudi posredno s pokrajinami, kjer je tovrstna dediščina. Splošni cilj predmeta je v učnem načrtu opredeljen z besedami, da pri pouku omenjenega predmeta »... dijaki dobijo vpogled v povezavo in soodvisnost med ustvarjanjem, umetniškim delom in družbenim okoljem; izostrijo pogled na umetnostno dediščino domačega kraja, širšega domačega okolja, regije ...« (Učni načrt Umetnostna zgodovina: umetnost na Slovenskem 2008, 6). Posredno lahko prek tega globalnega učnega cilja učitelj razvija oziroma pomaga dijaku razvijati predstave o slovenski pokrajini tudi v okviru omenjenega predmeta.

Tako kot slovenščina je tudi **glasbena vzgoja** predmet, ki se poučuje na ravni osnovnošolskega izobraževanja v vseh razredih, torej od 1. do 9. razreda. Med splošnimi cilji predmeta sta zapisana na začetku učnega načrta dva, prek katerih bi lahko učenci s pomočjo učitelja potencialno razvijali predstave o slovenskih pokrajinah: »... oblikovanje pozitivnega odnosa do nacionalne in svetovne glasbene dediščine« in »povezovanje glasbe z drugimi umetnostmi in z različnimi predmetnimi področji ...« (op. pri slednjem lahko navedemo v prvem vzgojno izobraževalnem obdobju tudi predmet okoljska vzgoja, v drugem družbo v tretjem pa geografijo) (Učni načrt Glasbena vzgoja 2011, 5). V nadaljevanju je učni načrt razdeljen na tri vzgojno-izobraževalna obdobja, vsako od teh pa na tri področja glasbenih dejavnosti, in sicer izvajanje, ustvarjanje in poslušanje. Za vsako izmed teh področij so v učnem načrtu posebej zapisani tudi operativni učni cilji; nekatere izmed njih, ki jih izpisujemo v nadaljevanju, lahko potencialno povežemo tudi z razvijanjem predstav o pokrajinah. V prvem vzgojno izobraževalnem obdobju je tako med drugim zapisano, da učenci »... v skupini in samostojno sproščeno in doživeto pojejo otroške, ljudske in umetne pesmi ...«, »... plešejo ljudske plese ...«, »... prepoznajo in uporabljajo glasbene pojme: skladba, ... ljudska in umetna glasba ...«, »... prepoznajo in uporabljajo poimenovanja

za glasbila, glasbene sestave in oblike: trstenke ... ljudski ples ...» (Učni načrt Glasbena vzgoja 2011, 6–7). V tem delu učnega načrta so torej izpostavljeni ljudska pesem in ljudski plesi, ki so prav gotovo ena izmed pomembnih prvin pokrajine, saj lahko preko besedil ljudskih pesmi in gibov ljudskih plesov spoznamo tudi pokrajino in o njej razvijamo svoje predstave. V prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju je v učnem načrtu zapisanih tudi nekaj operativnih učnih ciljev, ki jih lahko navežemo konkretno na doživljanje pokrajine. Med drugim je zapisano, da učenci »... z zvoki posnemajo stvari, živali, jezike oziroma dogajanja v svojem ožjem in širšem okolju ter v naravi ...« ter da »... poslušajo in razmišljajo o zvokih v naravi, drugih zvočnih pojavih in glasbenih primerih ...« (Učni načrt Glasbena vzgoja 2011, 7). S tema dvema učnima ciljema je torej poudarjena ena izmed misli, ki smo jih zapisali v uvodnem delu monografije, da pokrajino spoznavamo in doživljamo z različnimi čutili, torej, v tem primeru, tudi z zvokom in na ta način prav gotovo tudi preko zvoka razvijamo svoje predstave o neki pokrajini. Tudi v drugem vzgojno izobraževalnem obdobju so učni operativni cilji, kar se tiče spoznavanja ljudskih pesmi in plesov precej podobni zgoraj omenjenim. Učenci tako »... pojejo ter poglobljajo zanesljivost petja eno- in dvoglasnih ljudskih ter umetnih pesmi s poudarkom na domači (in manj na tuji) ljudski glasbeni zakladnici ...«, »... izvajajo rajalne plese, plese ter slovenske ljudske plese in plese drugih kultur ter narodov ...«, »... doživljajsko-analitično poslušajo eno- in dvoglasno ljudsko ter umetno glasbo ...«, »... razumejo in uporabljajo glasbene pojme: ljudska in umetna glasba ...« (Učni načrt Glasbena vzgoja 2011, 8–9), med izbirnimi cilji pa je zapisano tudi, da učenci »... instrumentalno izvajajo slovenske ljudske plese ...« (Učni cilj Glasbena vzgoja 2011, 8). V nadaljevanju učni načrt predvidi, da učenci »... ob različnih glasbenih vsebinah z gibanjem in plesom izražajo (zunaj) glasbena doživetja ter analitične zaznave o osnovnih glasbenih elementih ter poglobljajo predstave o njih ...« (Učni načrt Glasbena vzgoja 2011, 8), kar bi potencialno lahko tudi navezali na to, da učenci glasovno, gibalno in likovno izražajo svoje predstave o neki pokrajini (v nadaljevanju je zapisani učni cilj pri področju glasbenih dejavnosti – ustvarjanju – razširjen še na likovno izražanje glasbenih in zunajglasbenih doživetij). Kot izbirni cilj pa je v drugem vzgojno izobraževalnem obdobju v učnem načrtu zapisano, da učenci »... poznajo in obišejo glasbene ustanove: glasbeno šolo, ljudske godce in društva, ki se ukvarjajo z ljudsko glasbo, glasbene prireditve, Slovensko filharmonijo ali Cankarjev dom ali SNG ...« (Učni načrt Glasbena vzgoja 2011, 9). Na ta način, torej z obiskom posameznih institucij in društev, prav gotovo lahko pokrajino bolje spoznajo ter razvijajo o njej svoje predstave. V tretjem vzgojno izobraževalnem obdobju so operativni cilji razdeljeni na posamezne razrede. Tako naj učenci v 7. razredu »... izvajajo domačo in tujo ljudsko in umetno glasbo iz obdobja pradavnine, starega in srednjega veka, renesanse in baroka ...«, v 8. razredu »... izvajajo domačo in tujo ljudsko in umetno glasbo iz obdobja 18. in 19. stoletja ...«, v 9. razredu pa naj »... izvajajo domačo in tujo ljudsko in umetno glasbo iz obdobja 20. in 21. stoletja ...« (Učni načrt Glasbena vzgoja 2011, 10). Za tretje vzgojno izobraževalno obdobje je predvideno tudi, da učenci »... pojejo eno, dvo- in večglasne ljudske in umetne pesmi različnih obdobj in okolij ter stopnjujejo sposobnost estetskega oblikovanja in vrednotenja.« ter da »... pozorno in doživljajsko analitično poslušajo skladbe iz slovenske in svetovne glasbene literature; ob poslušanju poglobljajo glasbena znanja in spodobnosti ...« (Učni načrt Glasbena vzgoja 2011, 10–11). Potencialno bi lahko torej učenci na podlagi besedil pesmi spoznavali pokrajino, tudi njeno spreminjanje skozi čas, in o njej razvijali svoje predstave. Če povzamemo, lahko ugotovimo, da v učnem načrtu za glasbeno vzgojo ni predvidenega nobenega učnega cilja, ki bi se konkretno navezoval na pokrajino. Kljub temu lahko sklenemo, da sta v učnem načrtu nekajkrat omenjena ljudska pesem in ljudski ples, prek katerih lahko učenci spoznavajo različne pokrajine in o njih, preko besedil pesmi in plesnih gibov, razvijajo tudi svoje predstave o njej. Nikjer v učnem načrtu tudi ni zapisano, katere ljudske pesmi in ljudske plese učenci spoznavajo v posameznem vzgojno-izobraževalnem obdobju, kar pomeni, da je učitelj pri izboru povsem avtonomen in je tako tudi od njegove izbire pesmi oziroma plesa odvisno, katero pokrajino bodo na ta način učenci spoznali in tako potencialno o njej razvijali svoje predstave.

V učnem načrtu za **državljsko in domovinsko vzgojo ter etiko** ni navedenega nobenega operativnega cilja, kompetence, sposobnosti in spretnosti, ki bi omogočala učencem razvijati konkretne

predstave o pokrajinah. Pri predmetu se učenci seznanjajo s splošnimi pojmi, kot so domovina, država, državljanstvo, Evropska unija, verstva, ipd. Kljub temu da bi lahko prek naštetih pojmov gradili in razvijali svoje predstave o pokrajinah, pa te niso neposredno omenjene v nobenem delu učnega načrta.

V učnem načrtu za predmet **naravoslovje in tehnika** ni vsebin, povezanih s predstavami učencev o pokrajinah. Pri tem predmetu zlasti prevladujejo vsebine, povezane z biologijo in kemijo (prst, zrak, voda). Na podlagi analize učnega načrta tako ne moremo sklepati o tem, ali in kakšne predstave o slovenskih pokrajinah učenci v okviru tega predmeta razvijajo oziroma dobijo.

Vsebine, zapisane v učnem načrtu za **naravoslovje**, so tesno povezane z biologijo, nikjer pa ni omenjene pokrajine, niti ni v učnem načrtu izpostavljeno, da v okviru tega predmeta učenci razvijajo predstave o pokrajini.

Predmet **okoljska vzgoja** zajema predvsem izobraževanje na področju varstva okolja. Noben operativni učni cilj v učnem načrtu predmeta ne omenja pokrajine niti ne predvidi razvijanja predstav o pokrajini s strani učenca.

Noben učni načrt ali katalog znanja eksplicitno **ne definira pojma slovenske pokrajine**. Izmed vseh učnih načrtov lahko pri definiciji pojma pokrajina izpostavimo edino učni načrt za predmet **bivalna kultura**, kjer je med cilji zapisano, da morajo dijaki ne samo poznati, temveč tudi obvladati in razumeti pojem pokrajina. Gre za edini učni načrt, ki se neposredno ukvarja s samim poznavanjem in razumevanjem pojma, medtem ko je v nekaterih drugih pojem pokrajina le omenjen in od učencev in dijakov ne zahteva njegovega razumevanja.

Glede pogostosti pojavljanja pojma **pokrajina** lahko ugotovimo, da je v nekaterih učnih načrtih ali katalogih znanja pojem pokrajina sicer omenjen (družba, družboslovje, družboslovje in naravoslovje, geografija, spoznavanje okolja), medtem ko se v drugih učnih načrtih ali katalogih znanja s tem pojmom učenci in dijaki neposredno sploh ne srečajo (državljanstva in domovinska vzgoja ter etika, kmetijstvo, naravoslovje in tehnika, naravoslovje, okoljska vzgoja, okoljska vzgoja kot vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj, slovenščina, umetnostna zgodovina, umetnostna zgodovina: umetnost na Slovenskem, zgodovina). Največkrat je pojem pokrajina omenjen v učnem načrtu za geografijo. Kljub najštevilčnejši omembi pojma pa tudi iz njih ne moremo izvedeti, kakšne predstave o pokrajinah naj bi učenec in dijak pri pouku geografije razvil.

Naslednja skupna ugotovitev vseh analiziranih učnih načrtov in katalogov znanja se nanaša na **učne metode in učila** pri spoznavanju slovenskih pokrajin. Ti so v nekaterih učnih načrtih zelo konkretno zapisani. Tako je na primer v učnem načrtu za bivalno kulturo posebej izpostavljeno področje vizualizacije pokrajine, saj morajo dijaki v okviru omenjenega predmeta izdelati predstaviten plakat arhitekturne krajine in ga predstaviti razredu ter, na primer, vizualno predstaviti analizo svojega kraja. Nadalje je v učnem načrtu za družbo zapisano, da učenci domačo pokrajino raziskujejo in proučujejo tudi z modeli, fotografijami in zemljevidi. Slednji dve učili sta v nekaterih učnih načrtih in katalogih znanja pri spoznavanju pokrajine še posebej izpostavljeni (na primer tudi pri predmetih družboslovje, družboslovje in naravoslovje, geografija). Pri predmetu geografija se srečamo z največ predlogi učil, prek katerih oziroma s pomočjo katerih lahko učenci in dijaki spoznajo pokrajino, saj so poleg že prej omenjenih navedeni še ostalo slikovno gradivo, besedila, satelitski in zračni posnetki, nikakor pa ne smemo zanemariti tudi večkrat poudarjenega terenskega dela in ekskurzije, ki z neposrednim opazovanjem in raziskovanjem omogočata spoznavanje pokrajine. Nenazadnje velja v tem segmentu izpostaviti tudi predmet **spoznavanje okolja**, ki posebej omenja peskovnik kot učni pripomoček, prek katerega učenci tudi spoznajo način predstavljanja značilnosti neke pokrajine.

Učni načrti (in v nekaterih primerih katalogi znanja) sicer omenjajo slovenske pokrajine, nikjer v učnih ciljih, kompetencah, sposobnostih in spretnostih pa ni eksplicitno zapisano, kakšne predstave naj bi učenec in dijak v vzgojno-izobraževalnem procesu o slovenskih pokrajinah dobil oziroma razvil.

3 UČBENIKI IN FOTOGRAFIJE V NJIH

Kljub pospešenemu razvoju informacijsko-komunikacijske tehnologije, ki vpliva na nastajanje novih učil in učnih pripomočkov v izobraževalnem procesu, so raziskave potrdile, da ostajajo učbeniki prevladujoče učilo pri pouku v Sloveniji (Resnik Planinc 2001, 101–124) ter v učnem procesu v širšem evropskem prostoru (Resnik Planinc s sodelavci 2006, 20). Njihova vodilna vloga je konkretizacija učnih ciljev, zapisanih v učnih načrtih in katalogih znanja. Vlogo učbenika v odnosu do učitelja in učenca dobro povzema tudi Kovač s sodelavci (2005): »...*Učbenik je kot učno sredstvo za učitelja in učni vir za učenca tekstovni učni medij, ki kot del izobraževalne tehnologije pripomore k učinkovitosti pouka in samostojnega učenja.*« Vendar moramo poudariti, da so poleg besedilnih informacij izjemnega pomena tudi sporočila, ki jih ponuja slikovno gradivo, kot so fotografije, zemljevidi in grafikoni. Avtorji in uredniki šolskih učbenikov morajo pri pripravi besedil in izbiri slikovnega gradiva strogo slediti predpisanim učnim načrtom in katalogom znanja, če želijo, da bodo učbeniki tudi uradno potrjeni. Zaradi prevladujoče vloge učbenikov na vseh področjih izobraževanja smo se tudi pri analizi slikovnega gradiva osredotočili izključno na fotografije slovenskih pokrajin v domačih učbenikih.

3.1 KRITERIJI IZBORA UČBENIKOV ZA ANALIZO FOTOGRAFSKEGA GRADIVA

Namen in cilji raziskave, prikazane v pričujoči monografiji, so narekovali zelo premišljen izbor učbenikov. Naslonili smo se na več kriterijev in izbor izpeljali v več korakih. Najprej smo se oprli na izsledke analize učnih načrtov in katalogov znanja (glej poglavje 2). Ugotovili smo, da v osnovnih šolah iz različnih vidikov obravnavajo slovenske pokrajine v širšem pomenu besede pri obveznih predmetih: geografija, družba, spoznavanje okolja, naravoslovje, zgodovina, slovenščina, državljanska in domovinska vzgoja ter etika in glasbena vzgoja. Med izbirnimi predmeti sta to okoljska vzgoja in umetnostna zgodovina. V gimnazijah, srednjih tehniških šolah in strokovnih šolah so pokrajinsko usmerjeni učni predmeti: geografija, družboslovje, družboslovje in naravoslovje, zgodovina, slovenščina in umetnostna zgodovina. Pri več predmetih obstaja potencialna možnost oblikovanja predstav o slovenskih pokrajinah, na primer v okviru predmetov naravoslovje in tehnika, kmetijstvo ter okoljska vzgoja kot vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj.

Iz katalogov učbenikov za osnovno- in srednješolstvo, potrjenih v šolskem letu 2012/2013 ter objavljenih na spletni strani tedanjega Ministrstva za izobraževanje, znanost, kulturo in šport, smo izbrali vse potrjene učbenike za našete predmete osnovnih, srednjih ter poklicnih šol.

Ti se do šolskega leta 2015/2016 niso bistveno spreminjali, saj se večje učbeniške reforme dogajajo približno vsakih deset let, učbeniki pa ostajajo v uporabi še dalj časa, saj je njihova zamenjava zaradi učbeniških skladov omejena.

Z izjemo okoljske vzgoje in umetnostne zgodovine lahko učitelji pri ostalih rednih in izbirnih predmetih za vse stopnje izbirajo med učbeniki različnih založb. Poleg uveljavljenih založb, ki posegajo skoraj na vsa tematska področja, se pojavljajo tudi založbe, ki so specializirane le za določene predmete.

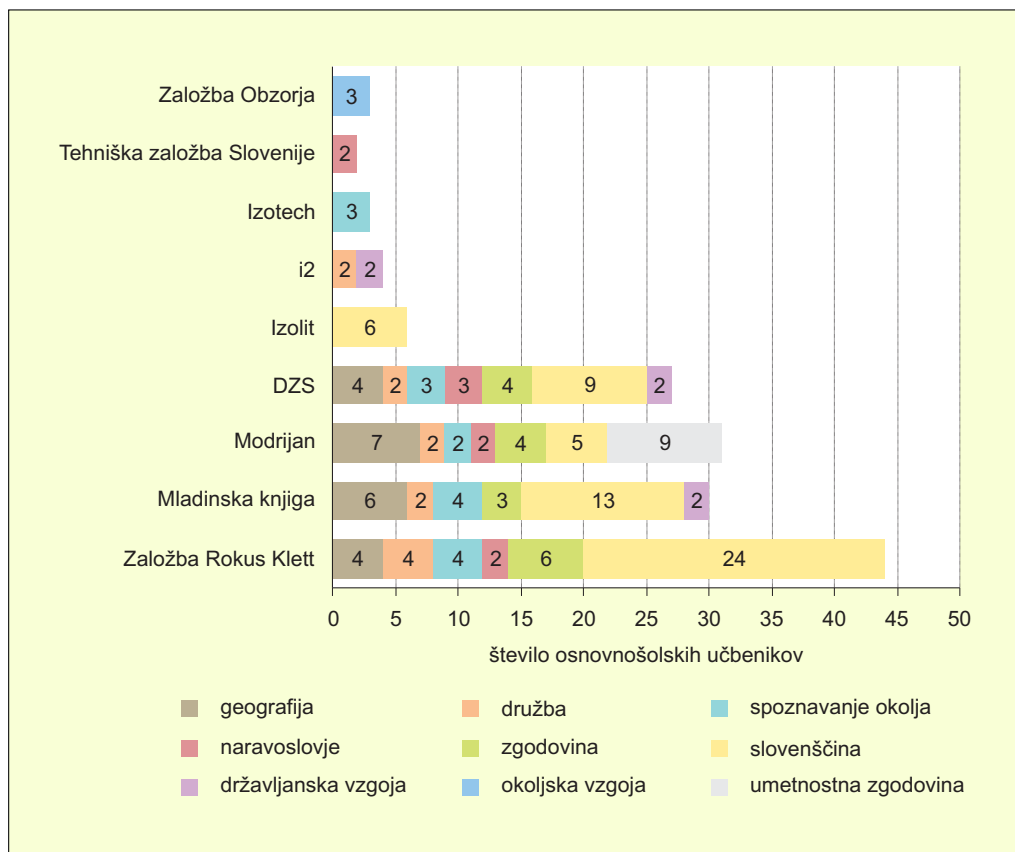
Ugotovili smo, da učbeniški trg na več tematskih področjih pokrivajo štiri večje založbe (sliki 1 in 2): Založba Rokus Klett (Rokus), Mladinska knjiga Založba (MK), Modrijan založba (Modrijan) in DZS. Le za posamezne predmete ponujajo učbenike še: Založba Izolit (Izolit) za slovenščino, i2 založba (i2) za družbo in državljansko in domovinsko vzgojo ter etiko, Izotech za spoznavanje okolja, Tehniška založba Slovenije (TZS) za naravoslovje in Založba Obzorja za okoljsko vzgojo (Fridl 2016, 122).

Na seznam smo uvrstili tako starejše kot tudi posodobljene izdaje istih učbenikov, in sicer v primeru, če so starejše izdaje učbenikov še v učbeniških skladih. Ob pregledu slikovnega gradiva v različnih izdajah istega učbenika smo ugotovili, da izdaja ne bo bistveno vplivala na rezultate raziskave, saj gre pri novejših izdajah predvsem za vsebinske dopolnitve in le redko za posodobitve slikovnega gradiva. To lahko povežemo z dejstvom, da je po mnenju urednikov odkup fotografij ali izdelava novih zemljevidov pomemben strošek in se zato za posodobitve slikovnega gradiva odločajo redkeje kot za prenove

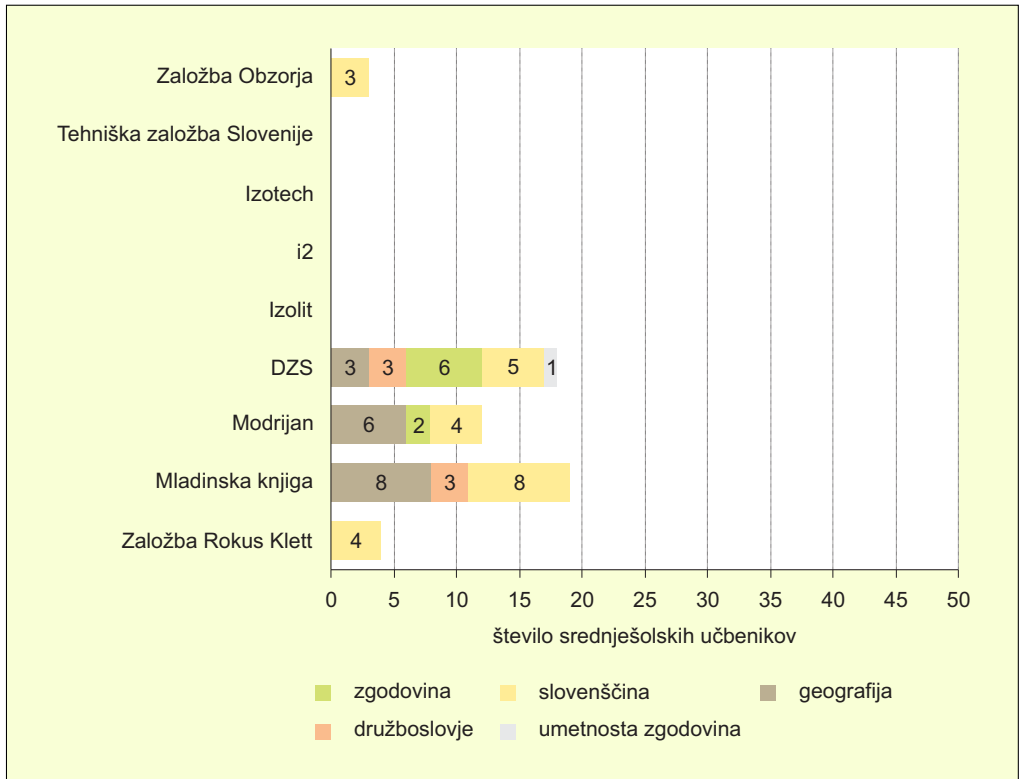

besedil. Učbenike brez slikovnega gradiva, ki bi izkazovalo vsaj šibko povezanost s pokrajinskimi predstavami, smo že v prvem koraku umaknili iz nadaljnje raziskave. Za izbrane predmete smo tako na seznam vseh učbenikov za osnovne šole uvrstili 150 učbenikov, na seznam za srednje šole pa 56 učbenikov.

Nazadnje smo seznam učbenikov še nekoliko zožili in v analizo slikovnega gradiva vključili le tiste učbenike, ki pri posameznem predmetu v določenem razredu oziroma letniku dosežejo vsaj dve tretjini slovenske šolajoče se mladine. Zaradi učbeniških skladov, ki se obnavljajo na podlagi dotrajanosti šolskih knjig in ne sočasno z vsebinsko prenovo učbenikov, založbe nimajo natančnega podatka, kolikšen delež otrok v izbranem šolskem letu uporablja njihove učbenike in katere izdaje učbenika uporablja. Na podlagi ocen učiteljev in urednikov, števila naklade ter prodanih delovnih zvezkov, saj učitelji praviloma uporabljajo delovne zvezke in učbenike iste založbe, smo ocenili delež uporabe posameznega učbenika iz seznama. Kot omenjeno, smo upoštevali le učbenike z najvišjim deležem uporabe, ob pogoju, da je vsota njihovih deležev za posamezni razred in predmet presegala 60 %. V ožji izbor za analizo se je na koncu uvrstilo 31 osnovnošolskih (preglednica 2) in 19 srednješolskih učbenikov (preglednica 3).

Slika 1: Število osnovnošolskih učbenikov različnih založb, ki vključujejo fotografije slovenskih pokrajin.

Slika 2: Število srednješolskih učbenikov različnih založb, ki vključujejo fotografije slovenskih pokrajin.

Preglednica 2: Izbrani učbeniki za osnovne šole, ki smo jih zajeli v obravnavo slikovnega gradiva o slovenskih pokrajinah.

1. razred

SPOZNAVANJE OKOLJA

I. Hergan, A. Rot Vrhovec, T. Kovač

Dotik okolja 1. Učbenik za spoznavanje okolja v prvem razredu osnovne šole.
Ljubljana: Mladinska knjiga, 2009.

2. razred

SPOZNAVANJE OKOLJA

M. Antič, B. Bajd, J. Ferbar, D. Grgičević, D. Krnel, M. Pečar
Okolje in jaz 2. Spoznavanje okolja za 2. razred osnovne šole.
Ljubljana: Modrijan, 2009.

D. Vrščaj, J. Strgar, D. Kralj, V. Udir

Opazujem, raziskujem, razmišljam 2. Učbenik za spoznavanje okolja v 2. razredu devetletne osnovne šole.
Ljubljana: DZS, 2008.

3. razred

SLOVENŠČINA

M. Kern, M. Kramarič, M. Pipan, M. Ropič

Besede gradijo svet 3. Učbenik za slovenščino za tretji razred osnovne šole.
Ljubljana: Rokus Klett, 2009.

SPOZNAVANJE OKOLJA

M. Antič, B. Bajd, J. Ferbar, D. Grgičević, D. Krnel, M. Pečar

Okolje in jaz 3. Spoznavanje okolja za 3. razred osnovne šole.

Ljubljana: Modrijan, 2009.

D. Vrščaj, J. Strgar, D. Kralj, V. Udir, S. Popit

Opazujem, raziskujem, razmišljam 3. Učbenik za spoznavanje okolja v 3. razredu devetletne osnovne šole.

Ljubljana: DZS, 2009.

4. razred

SLOVENŠČINA

N. Cajhen, N. Drusany, D. Kapko, M. Križaj Ortar, M. Bešter Turk

Gradim slovenski jezik 4. Učbenik za slovenščino v 4. razredu osnovne šole.

Ljubljana: Rokus Klett, 2009.

M. Kocjan - Barle, K. Briški, M. Miklavčič

Znanka ali uganka 4. Slovenščina za 4. razred osnovne šole.

Ljubljana: Modrijan, 2009.

DRUŽBA

M. Umek, O. Janša Zorn

Družba in jaz 1. Učbenik za družbo za 4. razred osnovne šole.

Ljubljana: Modrijan, 2012.

5. razred

SLOVENŠČINA

N. Cajhen, N. Drusany, D. Kapko, M. Križaj Ortar, M. Bešter Turk

Gradim slovenski jezik 5. Učbenik za slovenščino v 5. razredu osnovne šole.

Ljubljana: Rokus Klett, 2010.

S. Kranjc, T. Kokalj

Moja slovenščina 5. Učbenik za pouk slovenščine v 4. razredu osnovne šole in 5. razredu devetletne osnovne šole.

Trzin: Izolit, 2003.

DRUŽBA

M. Umek, O. Janša Zorn

Družba in jaz 2. Družba za 5. razred osnovne šole.

Ljubljana: Modrijan, 2012.

6. razred

SLOVENŠČINA

N. Cajhen, N. Drusany, D. Kapko, M. Križaj Ortar, M. Bešter Turk

Gradim slovenski jezik 6. Učbenik za slovenščino v 6. razredu osnovne šole.

Ljubljana: Rokus Klett, 2011.

GEOGRAFIJA

J. Senegačnik

Moja prva geografija. Geografija za 6. razred osnovne šole.

Ljubljana: Modrijan, 2012.

ZGODOVINA

O. Janša Zorn, A. Kastelic, G. Škraba

Spoznavajmo zgodovino. Zgodovina za 6. razred osnovne šole.

Ljubljana: Modrijan, 2008.

NARAVOSLOVJE

A. Šorgo, S. A. Glažar, M. Slavinec

Aktivno v naravoslovje 1. Učbenik za naravoslovje v 6. razredu osnovne šole.

Ljubljana: DZS, 2012.

B. Mihelič, D. Mati Djuraki, G. Torkar, M. Klanjšek Gunde, R. Jerman

Naravoslovje 6. Učbenik za 6. razred osnovne šole.

Ljubljana: Rokus Klett, 2007.

7. razred

SLOVENŠČINA

N. Drusany, N. Cajhen, D. Kapko, M. Križaj Ortar, M. Bešter Turk

Slovenščina za vsakdan in vsak dan 7. Učbenik za slovenščino v 7. razredu osnovne šole.

Ljubljana: Rokus Klett, 2009.

Oblikovanje predstav o slovenskih pokrajinah v izobraževalnem procesu

GEOGRAFIJA	J. Senegačnik Geografija Evrope in Azije. Učbenik za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Modrijan, 2010.
ZGODOVINA	J. Razpotnik, D. Snoj Raziskujem preteklost 7. Učbenik za zgodovino za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett, 2007. K. Simonič Mervic Stari svet. Zgodovina za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Modrijan, 2011.
NARAVOSLOVJE	A. Kolman, D. Mati Djuraki, D. Pintar, I. Furlan, M. Klanjšek Gunde, R. Jerman, R. Ocepek Naravoslovje 7. Učbenik za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett, 2010.
8. razred	
SLOVENŠČINA	M. Honzak, V. Medved Udovič, M. Mohor, N. Pirih Svetina Dober dan, življenje. Berilo 8 za osmi razred osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2010. N. Drusany, N. Cajhen, D. Kapko, M. Križaj Ortar, M. Bešter Turk Slovenščina za vsakdan in vsak dan 8. Učbenik za slovenščino v osmem razredu osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett, 2009.
GEOGRAFIJA	K. Kolenc-Kolnik, A. Korže Vovk, M. Otič, J. Senegačnik Geografija Afrike in Novega sveta. Učbenik za 8. razred osnovne šole. Ljubljana: Modrijan, 2010.
ZGODOVINA	M. Žvanut, P. Vodopivec Vzpon meščanstva. Zgodovina za 8. razred osnovne šole. Ljubljana: Modrijan, 2010.
DRŽAVLJANSKA IN DOMOVINSKA VZGOJA TER ETIKA	M. Ule Nastran, V. Potočnik, I. Lukšič, B. Kovač, I. Svetlik, D. Plut Državlјanska vzgoja in etika. Učbenik za državljansko vzgojo in etiko v 8. razredu osnovnošolskega izobraževanja. Ljubljana: i2, 2007.
9. razred	
SLOVENŠČINA	M. Honzak, V. Medved Udovič, M. Mohor, N. Pirih Svetina Skrivno življenje besed. Berilo za 9. razred osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2010. N. Cajhen, N. Drusany, D. Kapko, M. Križaj Ortar, M. Bešter Turk Slovenščina za vsak dan 9. Učbenik za slovenščino v 9. razredu osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett, 2011.
GEOGRAFIJA	J. Senegačnik Geografija Slovenije. Učbenik za 9. razred osnovne šole. Ljubljana: Modrijan, 2012.
ZGODOVINA	J. Razpotnik, D. Snoj Raziskujem preteklost 9. Učbenik za zgodovino za 9. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett, 2008.

Preglednica 3: Izbrani učbeniki za gimnazije, srednje tehniške šole in strokovne šole, ki smo jih zajeli v obravnavo slikovnega gradiva o slovenskih pokrajinah.

1. letnik

SLOVENŠČINA	M. Križaj Ortar, M. Bešter Turk, M. Končina, M. Bavdek, M. Poznanovič, D. Ambrož, S. Židan Na pragu besedila 1. Učbenik za slovenski jezik v 1. letniku gimnazij in srednjih strokovnih šol. Ljubljana: Rokus Klett, 2011.
GEOGRAFIJA	J. Senegačnik, B. Drobňak Obča geografija za gimnazije. Učbenik geografije za 1. letnik gimnazij. Ljubljana: Modrijan, 2009.
ZGODOVINA	S. Berzelak Stare dobe. Zgodovina za 1. letnik gimnazij. Ljubljana: Modrijan, 2006.
UMETNOSTNA ZGODOVINA	N. Golob Umetnostna zgodovina. Učbenik za umetnostno zgodovino v gimnazijskem izobraževanju, srednjem tehniškem oz. strokovnem izobraževanju in poklicnem tehniškem izobraževanju. Ljubljana: DZS, 2010.
DRUŽBOSLOVJE	J. Kunaver, I. Lipovšek, M. Pak, M. Luževič, M. M. Klemenčič Družboslovje – geografija. Učbenik. Ljubljana: DZS, 2010. M. Počkar Družboslovje – državljanska kultura. Učbenik za nižje poklicno, srednje poklicno, poklicno-tehniško in srednje tehniško oz. strokovno izobraževanje. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2010. M. Otič Družboslovje – zgodovina. Učbenik za nižje poklicno, srednje poklicno, poklicno-tehniško in srednje tehniško oz. strokovno izobraževanje. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2007.

2. letnik

SLOVENŠČINA	M. Križaj Ortar, M. Bešter Turk, M. Končina, M. Bavdek, M. Poznanovič Na pragu besedila 2. Učbenik za slovenski jezik v 2. letniku gimnazij in srednjih strokovnih šol. Ljubljana: Rokus Klett, 2009. D. Pavlič, M. Dovič, K. Lah, B. Lenaršič, J. Perko Berilo 2: Umetnost besede. Učbenik za slovenščino – književnost v 2. letniku gimnazij in štiriletnih strokovnih šol. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2010.
GEOGRAFIJA	J. Senegačnik, I. Lipovšek, M. Pak Evropa. Geografija za 2. in 3. letnik gimnazij. Ljubljana: Modrijan, 2009. J. Senegačnik Svet. Geografija za 2. letnik gimnazij. Ljubljana: Modrijan, 2011.
ZGODOVINA	D. Mlacovič, N. Urankar Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, 2012.

3. letnik

SLOVENŠČINA	M. Križaj Ortar, M. Bešter Turk, M. Končina, M. Bavdek, M. Poznanovič Na pragu besedila 3. Učbenik za slovenski jezik v 3. letniku gimnazij in srednjih strokovnih šol. Ljubljana: Rokus Klett, 2011. D. Pavlič, T. Smolej, M. Pezdirc Bartol, K. Lah, B. Rovtar, J. Perko Berilo 3: Umetnost besede. Učbenik za slovenščino – književnost v 3. letniku gimnazij. Ljubljana, Mladinska knjiga, 2009.
GEOGRAFIJA	J. Senegačnik Slovenija 1. Geografija za 3. letnik gimnazij. Ljubljana: Modrijan, 2011.
ZGODOVINA	J. Cvirn, A. Studen Zgodovina 3. Učbenik za 3. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, 2010.
4. letnik	
SLOVENŠČINA	M. Križaj Ortar, M. Bešter Turk, M. Končina, M. Bavdek, M. Poznanovič Na pragu besedila 4. Učbenik za slovenski jezik v 4. letniku gimnazij, strokovnih in tehniških šol. Ljubljana: Rokus Klett, 2007.
GEOGRAFIJA	J. Senegačnik Slovenija 2. Geografija za 4. letnik gimnazij. Ljubljana: Modrijan, 2010.
ZGODOVINA	A. Gabrič, M. Režek Zgodovina 4. Učbenik za 4. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, 2011.

3.2 FOTOGRAFIJE V UČBENIKIH SKOZI OČI UREDNIKOV

Učbenik kot temeljno učilo je most med učnim programom in učencem. Njegovo vsebino narekuje država z učnimi načrti in katalogi znanja. Učbenik je zato zelo pomembno sredstvo, s pomočjo katerega učitelj in učenec dosežeta splošne in operativne cilje predmeta oziroma predmetnega področja, opredeljene v učnem načrtu ali katalogu znanja (Turk Škraba 2005, 6). Urednik je poleg avtorja ključna oseba pri nastajanju učbenika. To še posebej velja za opremljanje učbenika s fotografijami. Da bi osvetlili proces fotografskega opremljanja učbenika in vlogo fotografij v učbenikih, smo izvedli obsežne (25 usmeritvenih vprašanj) strukturirane intervjuje, in sicer z uredniki učbenikov naslednjih založb:

- Modrijan, geografija, osnovna in srednja šola;
- Rokus, slovenski jezik, osnovna šola;
- Rokus, spoznavanje okolja, osnovna šola;
- Rokus/DZS, geografija, osnovna in srednja šola;
- DZS, spoznavanje okolja, osnovna šola;
- DZS, zgodovina in geografija, osnovna in srednja šola.

Odgovore in razmišljanja urednikov o vlogi fotografij v učbenikih ter načinih njihovega izbiranja povzemamo v nadaljevanju.

Vsebinska šolskih učbenikov temelji na učnih načrtih in katalogih znanja za posamezne predmete. Ciljem v učnih načrtih in katalogih znanja mora biti prilagojen tudi izbor fotografij v učbenikih. Osnova učbenika je dobro napisano besedilo, ki ga slikovno gradivo, med katero sodijo tudi fotografije, dopolnjuje in se mu prilagaja. Niti odlično slikovno gradivo ne more nadomestiti slabega besedila. Razmerje med besedilom in slikovnim gradivom v učbeniku mora biti uravnoteženo. V učbenikih za nižjo zahtevnostno stopnjo mora biti slikovnega gradiva več, pri čemer so v posameznih primerih boljše ilustracije

kot fotografije. Rek »*slika lahko pove več kot tisoč besed*« v primeru učbenikov drži le deloma. Slikovno gradivo v učbeniku, med katerega spadajo tudi fotografije pokrajin, ne sme nadomeščati besedila, ampak mora biti v prvi vrsti njegova vizualna interpretacija. Razumevanje slikovnega gradiva oziroma prikazane vsebine je zahteven proces, ki se ga morajo učenci naučiti tako, da informacije dobivajo skozi različne med seboj dopolnjujoče se kanale. Fotografija pokrajine lahko nadomešča del besedila le v učbenikih za najmlajše učence, ki še ne znajo brati. Pri izboru fotografij za učbenike nižje stopnje imajo z didaktičnega vidika poleg avtorjev in urednikov pomembno vlogo še razvojni psihologi.

Pri nastajanju učbenikov lahko sodeluje več avtorjev, ki so strokovnjaki z različnih področij. Pri učbeniku za osnovnošolski predmet spoznavanje okolja so to na primer biologi, geografi, zgodovinarji, tehniki, fiziki in kemiki, pri samem nastanku pa pomagajo že omenjeni razvojni psihologi. Številčnost in raznovrstnost ekipe dodatno vpliva na to, da je izbor fotografij pokrajin bolj raznovrsten in vsebinsko ustrežnejši.

Izbor fotografij je prvenstveno naloga avtorja. V primeru, da avtor ne opravi izbora ali izbrane fotografije niso primerne, lahko to nalogo prevzame tudi urednik učbenika. Priporočljivo je, da se ta pri njihovem izboru posvetuje z avtorjem. Najbolje je, če so izbrane fotografije rezultat soglasja obeh. Avtor in urednik naj načeloma ne bi bila ena in ista oseba, v sodelujočih založbah pa obstajajo tudi izjeme.

Osnovni kriterij izbora fotografij za učbenik je njihova vsebina. Fotografije pokrajin, ki jih avtor ob besedilu predloži uredniku, morajo čim bolj zvesto slediti besedilu. Na primer k besedilu, ki govori o Julijskih Alpah, morajo biti priložene fotografije Julijskih Alp in ne drugih delov Alp v Sloveniji ali tujini. Uredniki učbenikov se zavedajo, da so učenci in učitelji izredno kritična javnost in da bi učbenik, v katerem fotografije ne bi bile skladne z besedilom, hitro izgubil verodostojnost in ne bi povsem opravil svoje izobraževalne vloge. Ob njej pa je pomembna še estetska vzgoja učencev, zato morajo biti fotografije tehnično brezhibne. Pomembno je, da so fotografije v učbenikih aktualne. To še posebno velja za tiste, ki prikazujejo družbenogeografske prvine. Za učence je fotografija, ki na primer ne prikazuje zadnjega modela telefona, lahko že zastarela.

Založbe se fotografij pokrajin iz svojih lastnih fototek poslužujejo v manjši meri, saj jih šele vzpostavljajo. Večino fotografij pokrajin kupijo na trgu, pri čemer imata glavno vlogo njihova dostopnost in cena. V zadnjem času so jim v pomoč številni specializirani spletni portali, kot sta *Shutterstock* in *Istockphoto*. Ti za zmerno ceno ponujajo fotografije pokrajin z vsega sveta, katerih kakovost je iz leta v leto

Slika 3: Deskriptorsko polje, oblikovano iz pojmov pokrajinskih prvin, ki so jih v intervjujih omenili uredniki učbenikov (izložena pojma pokrajina in Slovenija).

boljša. Založbe si pogosto pomagajo tudi s fotodokumentacijo časnikov Delo in Dnevnik, ki sta še posebno primerni za prikaz družbenogeografskih prvin.

Založbe se izogibajo pretirani uporabi avtorjevih osebnih fotografij, nastalih v družinskem krogu. Delež uporabljenih fotografij iz fototek avtorjev učbenikov praviloma ne presega 20 %, razen v primeru, ko je avtor učbenika tudi njegov urednik. Delež fotografij, ki so nastale namensko oziroma za konkreten učbenik, je pri vseh založbah manjši od 20 %.

Fotografije posameznih slovenskih pokrajin morajo biti v geografskih učbenikih enakomerno zastopane, saj učni načrti oziroma katalogi znanja za geografijo določajo enakomerno zastopnost vseh slovenskih pokrajin. Uredniki menijo, da glede na ostale slovenske pokrajine predalpske pokrajine izkazuje nekoliko večjo zastopnost. Razlog je v tem, da mednje sodi Ljubljanska kotlina, ki ima za Slovenijo velik gospodarski in demografski pomen, saj na njenem širšem območju živi kar četrtina prebivalcev celotne države. Nekoliko nadpovprečno so zastopane še obsredozemske pokrajine, saj imajo nekateri učbeniki kot posebno temo dodano še Tržaški zaliv. Izziv so posamezne tematske strani v učbenikih. Onesnaževanje je večinoma uvrščeno v predalpske, varovanje narave pa v alpske pokrajine. Do favoriziranja določenih pokrajin pred ostalimi lahko pride v primeru dodatnih vsebin »ali veš«, vendar je tudi tu potrebno slediti uravnoteženosti. Avtorji in uredniki so zavezani spoštovanju raznovrstnosti posameznih pokrajinskih tipov. V učbenikih za druge predmete (razen geografije) zastopnost fotografij posameznih pokrajin sledi učnim načrtom in ciljem posameznih predmetov. Kljub temu da je pri negeografskih predmetih sporočilo fotografije pogosto pomembnejše od njihovih motivov, urednik skrbi, da avtor s fotografijami ne daje prednosti določenim pokrajinam. To pomeni, da si urednik prizadeva, da bi bili vsi pokrajinski tipi kar se da enakomerno zastopani in da bi bile fotografije pokrajin v učbeniku čim bolj raznovrstne. V nekaterih učbenikih za nižje razrede osnovne šole enega samega avtorja je zaradi priročnosti možno, da avtor pretirava s fotografijami svoje domače pokrajine.

Uredniki so pri svojih razlagah (slika 3) najbolj pogosto, poleg besede prostor, omenjali družbenogeografske pojme kot so družba, ljudje in mesto. Šele na drugem mestu po pogostnosti pojavljanja jim sledi sklop naravnogeografskih pojmov, kot so naravni ali narava.

Šele na šestem mestu se kot prve pojavijo predalpske pokrajine, na sedmem pa še alpske in panske pokrajine.

V pogovorih z uredniki se je na primer pokazalo (slika 4) – temu so lahko botrovali različni vzroki –, da sta bili najbolj pogosto omenjeni zemljepisni imeni Prekmurje in Ljubljana, po omenjenosti sledijo

Slika 4: Deskriptorsko polje, oblikovano iz zemljepisnih imen, ki so jih v intervjujih omenili uredniki učbenikov.

Bled, Kras, Mura in Slovenske gorice, nato pa še Maribor, Gorenjska, Šmihel, Krško, Medvode, Hrastovlje, Planinsko polje, Rakov Škocjan, Haloze, Piran, Jakovica, Julijci, Postojnska jama, Novo mesto, Karavanke, Goričko, Tržaški zaliv, Idrija, Rašica, Brežice in Celje. Presenetljivo je morda, da se ne omejnajo »tipična oziroma simbolna« slovenska zemljepisna imena, kot so Triglav, Primorska ali Portorož.

Pomembno vlogo v učbeniku imajo podnapisi k slikam. Njihov namen je, da povzamejo sporočilnost slik, nikakor pa ne ponavljajo že zapisanega v besedilu. Naloga besedila je, da podaja bistveno vsebino učbenika, podnapisi k slikam pa ga lahko zanimivo dopolnjujejo z informacijami, ki jih sicer v besedilu ni. Pisanje podnapisov k fotografijam je v prvi vrsti naloga avtorja/ev besedila.

Avtorji in uredniki učbenikov v želji po boljši nazornosti namesto fotografije občasno raje uporabijo skico. Z njo lahko zaobjamejo več prvin skupaj, ki se v pokrajini redko pojavijo na enem mestu in jih je zato težko prikazati s fotografijo. Uredniki zagovarjajo čim bolj pogosto uporabo skic, saj lahko ena skica vsebuje informacije, ki bi jih drugače moralo prikazati več fotografij. Ob konkretnih nalogah lahko skica zaradi svoje povednosti učencem ponudi bistveno več, kot bi to zmogla še tako dobra fotografija. Skica sicer lahko nadomesti fotografijo, ne more pa nadomestiti zemljevida, saj ima ta drugačen namen. Vendar pa uredniki namesto zemljevidov raje uporabijo fotografijo, ki je bistveno cenejša.

Založbe bi z večjimi finančnimi sredstvi za nove učbenike lahko kupile nove fotografije pokrajin. Vendar pa so najboljša leta učbenikov, ki so v Sloveniji trajala med letoma 2000 in 2006, mimo. Obstaja nevarnost, da bi se na račun zniževanja stroškov znotraj celotne vertikale vzgojno-izobraževalnega procesa pri istih založbah začele pojavljati iste fotografije, kar z didaktičnega vidika ni dobro. Za učence in dijake bi bilo najbolje, če bi v različnih osnovnošolskih in srednješolskih učbenikih iste založbe videli čim več različnih kakovostnih fotografij.

Intervjuvani uredniki menijo, da so z vizualnega vidika današnje generacije učencev v primerjavi s prejšnjimi zelo razvijane in da statični učbeniki, ki se le počasi spreminjajo, težko tekmujejo z drugimi bolj dinamičnimi mediji. Sposobnost koncentracije je pri sodobnih generacijah relativno kratka, zato morajo tiskani učbeniki ostati osnova izobraževalnega sistema. Po mnenju urednikov so izkušnje iz Katalonije, kjer je prišlo do opustitve klasičnih tiskanih in uvedbe elektronskih učbenikov, izrazito negativne. Po velikem neuspehu so se odločili za vrnitev k tiskanim učbenikom. Uredniki menijo, da bodo tiskani učbeniki z barvnimi fotografijami tudi v prihodnje osnovni pogoj za uspešen pedagoški proces.

3.3 PRVINE OCENJEVANJA FOTOGRAFIJ

Analiza fotografij v učbenikih je temeljila na identifikaciji osnovnih prvin ocenjevanja, ki smo jih razdelili na več vsebinskih sklopov. Za vsak sklop smo določili spremenljivke ali kazalnike, s katerimi smo lahko ovrednotili povednost posamezne fotografije. Ker smo želeli z uporabo kvantitativnih statističnih metod rezultate analize primerjati med seboj, smo vsakemu kazalniku predhodno določili kategorije, med katerimi je ocenjevalec lahko izbiral. Pri določanju kategorij smo upoštevali načelo, da je bolje vključiti dodatno kategorijo, z namenom osvetlitve večjega števila vsebinskih podatkov iz slikovnega gradiva, kot da bi bilo kategorij premalo. Prav tako smo kazalnikom praviloma dodali kategorijo drugo, s čimer smo zajeli morebitne izjeme, ki jih je bilo na ta način možno kasneje obravnavati ločeno. Da smo izbrali najbolj optimalno število kazalnikov in njim podrejenih kategorij, je bilo izvedenih več testnih vrednotenj, kjer so raziskovalci vrednotili iste fotografije. Pri izpopolnjevanju ocenjevalnega obrazca smo bili posebno pozorni na čim večjo objektivnost vrednotenja, saj se zavedamo, da se pri ocenjevanju fotografij subjektivnemu dožemanju prikazanega ni možno povsem izogniti. V raziskavi je vse fotografije ocenil isti ocenjevalec, s čimer smo pri analiziranih fotografijah zagotovili enak odklon ocen zaradi morebitnih subjektivnih vplivov.

Glede na podatke, ki smo jih z analizo fotografij želeli pridobiti, smo določili 5 vsebinskih sklopov:

- 1) tehnične značilnosti fotografije,
- 2) prostorska umestitev znotraj Slovenije,
- 3) izbrane fizičnogeografske značilnosti,

- 4) izbrane družbenogeografske značilnosti in
5) elementi kulturne pokrajine.

Sklopom smo priredili skupno 22 kazalnikov, s katerimi smo vrednotili fotografije (preglednica 4).

Ker je za učinkovitost slikovnega učnega gradiva poleg vsebine pomembna tudi kakovost gradiva, so nas v izhodišču zanimale osnovne **(1) tehnične značilnosti fotografije**. Tematski sklop smo vrednotili na podlagi 6 kazalnikov: **format, usmerjenost, svetloba, barvitost, letni čas in podrobnost prikaza**. **Format** in **usmerjenost** fotografij sta kazalnika, ki zajemata osnovne optične značilnosti slikovnega gradiva, s katerimi je uporabnik učbenika najprej soočen. Zlasti velikost slikovnega prikaza neposredno odseva od urednika/avtorja predlagan pomen prikaza, kar je lahko namensko ali naključno. Zato je za oceno urednikovega/avtorjevega motiva nujno primerjati oba kazalnika z ostalimi fotografijami v istem učbeniku. Nedvomno pa večje slike pri bralcu pritegnejo več pozornosti kot manjše (Detenber in Reeves 1996; De Cesarei in Codispoti 2006 in 2010). Za določitev **formata** fotografije so bile ocenjevalcu na voljo štiri kategorije: celostranska, polstranska, četrtrstranska, drugo; za določitev **usmerjenosti** fotografije pa dve kategoriji: ležeča in pokončna. Izbor kazalnikov **svetloba, barvitost in letni čas** je temeljil na teoretskih predpostavkah zaznavne psihologije o vplivu barv na pozitivno ali negativno dožemanje prikazanega (Hollander 2006; Jalil s sodelavci 2012). Različne barve izzovejo pri ljudeh različna čustva ter podzavestno vplivajo na primer na pozornost, uspešnost in spomin, česar se v veliki meri poslužujejo uredniki informativnih in agitacijskih medijev. Ker je možno z uporabo stimulativnih barvnih shem izboljšati učno uspešnost (Jalil s sodelavci 2013), smo s kazalniki želeli zbrati podatke, ali so teorije o stimulativnih barvnih shemah v preučevanem gradivu tudi upošteevane. Kazalnik **svetloba**

Preglednica 4: Sklopi osnovnih prvin ocenjevanja in njim prirejeni kazalniki za vrednotenje fotografij pokrajin.

	prvine ocenjevanja
vsebinski sklopi	kazalniki
tehnične značilnosti fotografije	format usmerjenost svetloba barvitost letni čas podrobnost prikaza
prostorska umestitev znotraj Slovenije	regija lokacija
izbrane fizičnogeografske značilnosti	reliefni tip pokrajinske oblike v ospredju fotografije pokrajinske oblike v ozadju fotografije
izbrane družbenogeografske značilnosti	tip poselitve bivalni objekti nebivalni objekti infrastrukturni objekti premični objekti
elementi kulturne pokrajine	prostorski vzorec prehodi med prvinami pokrajine raba tal v ospredju fotografije raba tal v ozadju fotografije vodni elementi meje, samotno drevo in drevored

je bil opredeljen s petimi kategorijami: sončno, oblačno do megleno, mračno, sončni zahod ali vzhod ter neopredeljivo. Kazalnik **barvitost** določajo tri kategorije: živahno, monotono in neopredeljivo; kazalnik **letni čas** pa pet kategorij: pomlad, poletje, jesen, zima in neopredeljivo. Kazalnik letni čas v ožjem pomenu besede sicer ne spada med klasične tehnične značilnosti fotografij, a smo ga kljub temu uvrstili v to skupino, ker je za zmerne geografske širine, kamor spada Slovenija, značilno, da se barvitost narave skozi letne čase zelo spreminja. Zanimalo nas je, ali se bo pri analizi fotografij pokazala prevlada katerega od letnih časov. Predpostavili smo, da bodo prevladovale barvite fotografije sončnega vremena iz tople polovice leta. Pomen prikazanega je možno izraziti tudi z večjo ali manjšo usmeritvijo pozornosti na zeleno vsebino ali s simboli. Zato smo izbrali kazalnik **podrobnost prikaza**, ki je bil opredeljen s tremi kategorijami: detajl, splošno, neopredeljivo. Predvidevali smo namreč, da so določene pokrajinske prvine optično manj izrazite, zaradi česar bi uredniki za njihov prikaz lahko posegli po prepoznavnih simbolih, ki bi prvine nadomestili (na primer kraškost pokrajine se lahko prikaže s fotografijo kapnikov oziroma jame).

Z vidika vsebine slikovnega gradiva nas je v prvi vrsti zanimalo, katere pokrajine so prikazane, zato smo določili sklop dveh kazalnikov, ki merita **(2) prostorsko umestitev znotraj Slovenije: regija in lokacija**. Za opredelitev prikazane regije smo uporabili klasično petdelno členitev Slovenije (Ilešič 1958; Gams 1983). Tej členitvi smo prilagodili kategorije kazalnika **regija**: alpske, predalpske, dinarskokraške, obsreozemske, obpanonske pokrajine ter neopredeljivo. Podrobnejšo informacijo o prostorski razporeditvi znotraj posameznih regij smo preverjali s kazalnikom **lokacija**, ki je opredeljen s tremi kategorijami: znana s pomočjo podnapisa, znana z ugotovitvijo ocenjevalca in neznana.

Naslednji preučevani vsebinski sklop, **(3) izbrane fizičnogeografske značilnosti**, se je nanašal predvsem na razgibanost pokrajine, prikazane z analiziranim slikovnim gradivom. Upoštevana petdelna členitev Slovenije na osnovne regije (Ilešič 1958; Gams 1983) temelji zlasti na razlikah v naravnogeografskih značilnostih posameznih pokrajin, ki so v največji meri podvržene vplivom zgradbe in izoblikovanosti površja. Za vsako regijo je namreč značilna drugačna morfološka podoba pokrajine, vključno s posebnimi reliefnimi oblikami, ki lahko posamezno regijo do neke mere celo določajo (na primer vrtača je diagnostična oblika krasa oziroma kraških pokrajin (Ford in Williams 2007)). Da bi ugotovili, ali so morfološke značilnosti pokrajine v učbenikih ustrezno zastopane, prikazane ter prepoznane kot razločevalni dejavnik, smo izbrali tri kazalnike: **reliefni tip, pokrajinske oblike v ospredju in pokrajinske oblike v ozadju fotografij**. Kazalnik **reliefni tip** smo ocenjevali s pomočjo štirih osnovnih in petih dodatnih kategorij. Osnovne kategorije, ki so v geomorfologiji opredeljene kot stopnje razgibanosti površja (Perko 2001; 2007), so ravnina, gričevje, hribovje in gorovje. Z namenom pridobitve podrobnejših podatkov o prikazu razgibanosti površja smo osnovne kategorije dopolnili z dodatnimi. Ker obsega kraško površje okoli polovico ozemlja Slovenije in je prisotno v vseh petih obravnavanih regijah (Gams 2004), ne zgolj v dinarskokraških pokrajinah, za katere je takšno površje sicer najznačilnejše (Buser 2009), nas je zanimala zastopanost fotografij po regijah s prikazom značilnih kraških oblik. V ta namen smo kot dodatni možnosti izbire vključili še kategoriji kotanja in jama. Za obsreozemske pokrajine je v primerjavi s površjem ostalih regij, najznačilnejši razločevalni dejavnik morje oziroma morska obala (Gams 1992), ki smo jo prav tako dodali k dodatnim kategorijam kazalnika **reliefni tip**. Zadnji dve dodatni kategoriji sta mešano in drugo, vključili pa smo ju z namenom, da ločimo najbolj splošne in najbolj podrobne prikaze, ki odstopajo od običajnih prikazov pokrajinske razgibanosti. Iz slikovnega gradiva, ki prikazuje pokrajino, lahko pogosto razberemo vsebinsko dvojnost med osrednjim delom fotografije, ki je običajno usmerjena na obravnavano vsebino, ter panoramo v ozadju fotografije, ki lahko prikazuje neko povsem drugo pokrajinsko podobo. Zato smo vsebinskemu sklopu fizičnogeografskih značilnosti dodali kazalnika **pokrajinske oblike v ospredju fotografije in pokrajinske oblike v ozadju fotografije**, ki smo ju opredelili z osmimi kategorijami: uravnano površje, valovito površje, položna pobočja, strma pobočja, stene, vodne površine, kraško podzemlje in drugo.

Ob naravnih procesih je človek pomemben preoblikovalni dejavnik v pokrajini (Ilešič 1979; Ravbar s sodelavci 2000; Kladnik in Ravbar 2003; Komac in Zorn 2007), zato smo kot poseben vsebinski sklop

pri vrednotenju slikovnega gradiva v šolskih učbenikih vključili tudi **(4) družbenogeografske značilnosti**, ki prav tako opredeljujejo prostor. Vsebinski sklop smo opredelili s petimi kazalniki: **tip poselitve, bivalni objekti, nebivalni objekti, infrastrukturni objekti, premični objekti**. Kazalnike **tip poselitve, bivalni objekti in nebivalni objekti** smo izbrali, ker se tradicionalni poselitveni vzorec med slovenskimi regijami značilno razlikuje. Prav tako se na podeželje čedalje bolj širi mestni način življenja, na kar kažejo spremembe značilnosti naselij. Za Slovenijo je sicer značilna razpršena poselitev, a približno polovica njenih prebivalcev živi v mestih. Ta so, razen v alpskem delu, enakomerno razporejena po pokrajinah. Razlike v tipih mestne poselitve pa niso tako izrazite. V raziskavi nas je zanimalo, kolikšno pozornost posvečajo uredniki/avtorji učbenikov tradicionalnim potezam ter modernim poselitvenim vzorcem. Kazalnik **tip poselitve** smo opredelili s tremi kategorijami: urbana poselitev, podeželska poselitev, ni poselitev. Kazalnik **bivalni objekti** smo opredelili s štirimi kategorijami: samotna kmetija, ena hiša, več hiš, ni bivalnih objektov. Kazalnik **nebivalni objekti** smo opredelili s petimi kategorijami: proizvodni in storitveni objekti, kulturni objekti (tudi ruševine), športni objekti, ni nebivalnih objektov, kozolec. Posebno, peto kategorijo kozolec smo k osnovnim štirim dodali, ker gre za prepoznavno arhitekturno dediščino (Slovenski kozolec... 2004). Njihova prvotna vloga se je zaradi zmanjšanja obsega primarnih dejavnosti zelo skrčila, a so se kot kulturna dediščina ohranili, pri čemer je njihova vloga vse bolj navezana na turizem (Slovenski kozolec... 2004; Požun 2012). Ne samo na poseljena, ampak tudi na neposeljena območja Slovenije je človek večinoma že posegel z napeljavami takšne ali drugačne infrastrukture. Zato smo jo izpostavili kot poseben kazalnik. Opredeljena je z enajstimi osnovnimi in dvema dodatnima kategorijama. Osnovne kategorije kazalnika **infrastruktura** so: avtocesta, asfaltirana cesta, makadamska cesta, železniška proga, letališče, kolesarska steza, kolovoz/pešpot/steza, električna napeljava, žičnica, plinovod in mešano. Kategorija mešano je dodana za primere, kadar je na fotografiji vidnih več različnih tipov infrastrukture. V mnogo primerih infrastruktura ni neposredno vidna, čeprav iz ostalih prikazanih elementov fotografije nedvomno vemo, da obstaja. Da smo takšne prikaze pokrajine ločili od prikazov neokrnjene narave, smo uvedli dve dodatni kategoriji: infrastruktura ni vidna in infrastrukture ni. Služita predvsem poglobljeni interpretaciji z namenom, da nadgradimo povednost fotografij. Zadnji kazalnik iz tega tematskega sklopa so **premični objekti**, ki smo jih vključili, ker predstavljajo nepokrajinske elemente, ki lahko dopolnijo pokrajinsko podobo. Neredko predstavljajo tudi moteč dejavnik, ki odvrta pozornost od pokrajinske podobe. Zanimalo nas je, kako pogosto posegajo uredniki/avtorji po fotografijah pokrajine, ki tovrstne elemente vsebujejo. Opredelili smo jih s šestimi osnovnimi kategorijami in tremi dodatnimi. Osnovne kategorije kazalnika **premični objekti** so: človek, več ljudi, žival, več živali, prevozno sredstvo, več prevoznih sredstev. Dodatne kategorije smo vključili za opredelitev morebitnih posebnih okoliščin: mešano, drugo, ni nepremičnih objektov.

Zadnji vsebinski sklop ocenjevanja slikovnega gradiva so **(5) elementi kulturne pokrajine**. Kulturno pokrajino oblikujejo družbene skupine s svojim načinom življenja. Kljub ozemeljski majhnosti Slovenijo zaznamuje velika naravna pestrost (stičišče alpskega, dinarskega, sredozemskega in panonskega sveta). Tu se srečujejo štiri območja jezikovnih skupin z različnimi zgodovinskimi in etnološkimi značilnostmi; germanske, romanske, madžarske in slovanske kulture (Urbanc 2002). Posledično so se na ozemlju Slovenije izoblikovali številni tipi kulturne pokrajine (Perko 1997). Odsevajo tako fizično- kot družbenogeografske značilnosti, ki se zaradi součinkovanja naravnih in antropogenih procesov kažejo v vidni podobi pokrajine. Ker je z vidika človekovega opazovanja dinamika teh procesov dovolj velika, jih opažamo kot pokrajinske spremembe (Palmer in Roos-Klein Lankhorst 1998; Urbanc s sodelavci 2004; Nared 2007, Šmid Hribar 2016). Vsebinski sklop smo opredelili s šestimi kazalniki: **prostorski vzorec, prehodi med prvinami pokrajine, raba tal v ospredju fotografije, raba tal v ozadju fotografije, vodni elementi ter meje in samotno drevo**. Kazalnik **prostorski vzorec** smo opredelili s tremi kategorijami: naključen, organiziran, neopredeljiv. Kazalnik **prehodi med prvinami pokrajine** pa z dvema kategorijama: gladki, grobi. Z omenjenima kazalnikoma smo želeli ugotoviti in ovrednotiti, v kolikšni meri je pri izboru slikovnega gradiva upoštevana organiziranost kulturne pokrajine. Pove nam

lahko, ali se kulturna pokrajina ohranja ali prevladujejo procesi zaraščanja. Kazalnika **raba tal v ospredju fotografije** in **raba tal v ozadju fotografije** smo opredelili z desetimi kategorijami: gozd, njiva, travišče, trajni nasad, park, voda, poseljeno, nerodovitno, mešano in drugo. Kazalnika smo izbrali, ker raba tal pomembno označuje in opredeljuje človekovo delovanje v pokrajini. Iz razmerja zemljiških kategorij rabe tal lahko ugotovimo, katera kmetijska ali gospodarska panoga prevladuje, analiziramo naravne razmere za razvoj dejavnosti in poselitve v prostoru ter sklepamo o fizičnogeografskih danostih pokrajine in družbeno-geografskih temeljih prebivalstva (Petek 2005). Zadnja dva kazalnika, **vodni elementi** ter **meje in samotno drevo**, smo dodali, da dobimo vpogled v bolj specifične pokrajinske prvine. Vodne elemente smo izdvojili, ker so, ne glede na to, ali so za določeno pokrajino značilni ali ne, zaradi svojega estetskega učinka priljubljen motiv na fotografiji. Zato nas je zanimalo, kako pogosti so vodni elementi na fotografijah in kateri se pojavljajo. Kazalnik **vodni elementi** smo opredelili z desetimi možnimi kategorijami: reka, potok, jezero, močvirje, morje, izvir, kal/ribnik, druga voda, mešano, ni vode. Ob sami rabi tal je z vidika kulturne pokrajine pomembna še razmejitev različne ali enake rabe tal znotraj ali med parcelami. Tradicionalno pomemben simbol podeželske kulturne pokrajine v Sloveniji so tudi samotna drevesa (na primer lipe na poljih in travnikih) ter nizi dreves (na primer jesenove meje na Jezerskem), ki imajo velikokrat tudi estetsko vrednost (Šmid Hribar 2011). Kazalnik **meje, samotno drevo in drevored** smo opredelili z osmimi kategorijami: drevored, podeželski zid, mestni zid, podeželska ograja, mestna ograja, živa meja, samotno drevo, ni meje ali samotnega drevesa. Drevored po svoji funkciji ne predstavlja dejanske meje, a ker gre za izrazit linijski element v pokrajini, ga obravnavamo pri kazalniku meje in samotno drevo.

3.4 REZULTATI ANALIZE FOTOGRAFIJ V UČBENIKIH

Skenirali smo fotografije slovenskih pokrajin iz izbranih učbenikov (glej poglavje 3.1 in preglednici 2 in 3) in oblikovali bogato slikovno zbirko, ki je služila kot izhodišče za nadaljnje raziskave geografskih predstav o slovenskih pokrajinah. Prvine ocenjevanja fotografij smo v osnovi razdelili na 5 vsebinskih sklopov. Vsaka fotografija pa je bila nato opredeljena z 22 kazalniki in znotraj njih z vnaprej določenimi kategorijami (glej poglavje 3.3).

3.4.1 TEHNIČNE ZNAČILNOSTI FOTOGRAFIJ

Med kategorijami kazalnika **format** izrazito prevladujejo četrtrstranske slike (preglednica 5), ki so dovolj velike – učbeniki so vsi pokončnega A4 formata –, da zadostijo potrebam po sporočilnosti in obnem dovolj majhne, da so prostorsko ekonomične. Glede na ugotovitve na podlagi intervjujev z uredniki (glej poglavje 3.2), da fotografije besedilo le dopolnjujejo in ne nadomeščajo, je prevladujoča velikost fotografij povsem pričakovana. Primerjava **velikosti fotografij** v osnovno- in srednješolskih učbenikih pokaže (preglednica 5), da četrtrstranske fotografije močno prevladujejo v srednješolskih (84 %), kakor tudi osnovnošolskih učbenikih (68 %). Iz rezultatov je razvidno, da je v osnovnošolskih učbenikih skoraj četrtnina fotografij v kategoriji drugo, kar pomeni manjšega formata od četrtrstranskega. Primerjava velikosti fotografij po pokrajinah ne pokaže večjih razlik. Kljub temu je nekaj manjših odstopanj. Omeniti velja rahlo izstopajoči delež polstranskih fotografij alpskih in obpanonskih pokrajin (slika 5). Primerjava deležev nadpovprečno velikih formatov fotografij (celostranske, polstranske) po posameznih regijah pokaže, da so obsredozemske pokrajine izrazito slabo zastopane. Alpske pokrajine, ki jih imajo največ, imajo kar petkrat več tovrstnih fotografij.

Fotografije v učbenikih so po kazalniku **usmerjenost** v veliki večini (87 %) usmerjene ležeče, kar je glede na vsebino povsem pričakovano. Motivi so zelo raznoliki. Iz pokončnih fotografij se ne da izluščiti pravila za uporabo pokončne fotografije. Niti motiv, kot na primer samotno drevo v pokrajini, ki bi na prvi pogled nakazoval pokončni pogled, ni tako prikazan. Tudi primerjava usmerjenosti fotografij glede na pokrajinsko zastopanost ne pokaže nobenih odstopanj.

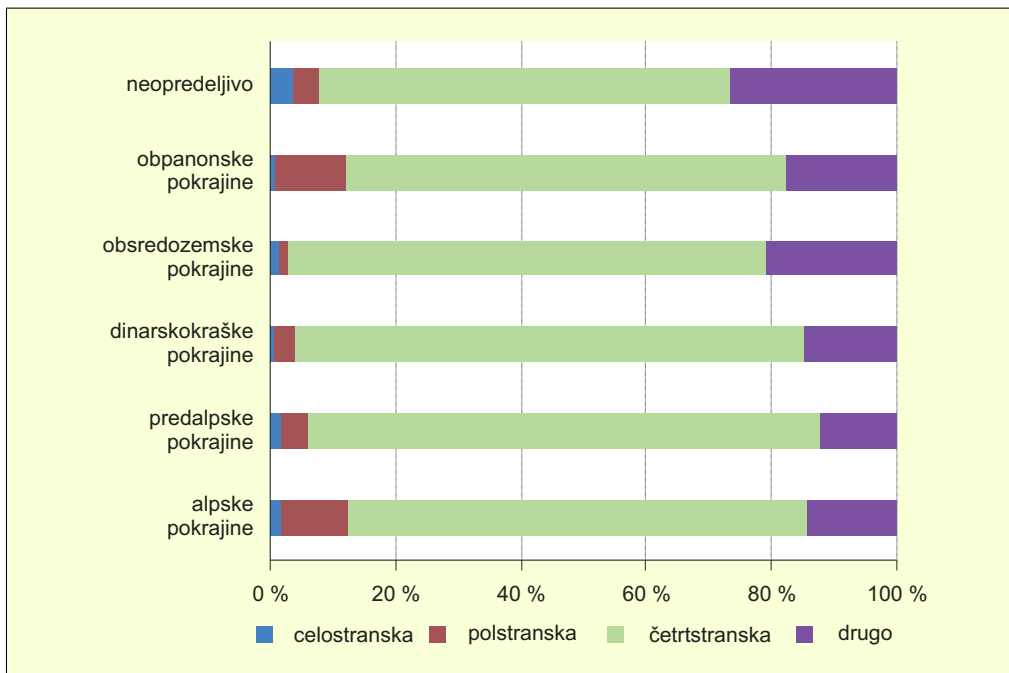
Preglednica 5: Format fotografij v učbenikih.

format fotografije	učbeniki za OŠ		učbeniki za SŠ	
	število	delež v %	število	delež v %
celostranska	4	1	11	2
polstranska	28	6	27	5
četrtrstranska	297	68	427	84
drugo	109	25	46	9
skupaj	438	100	511	100

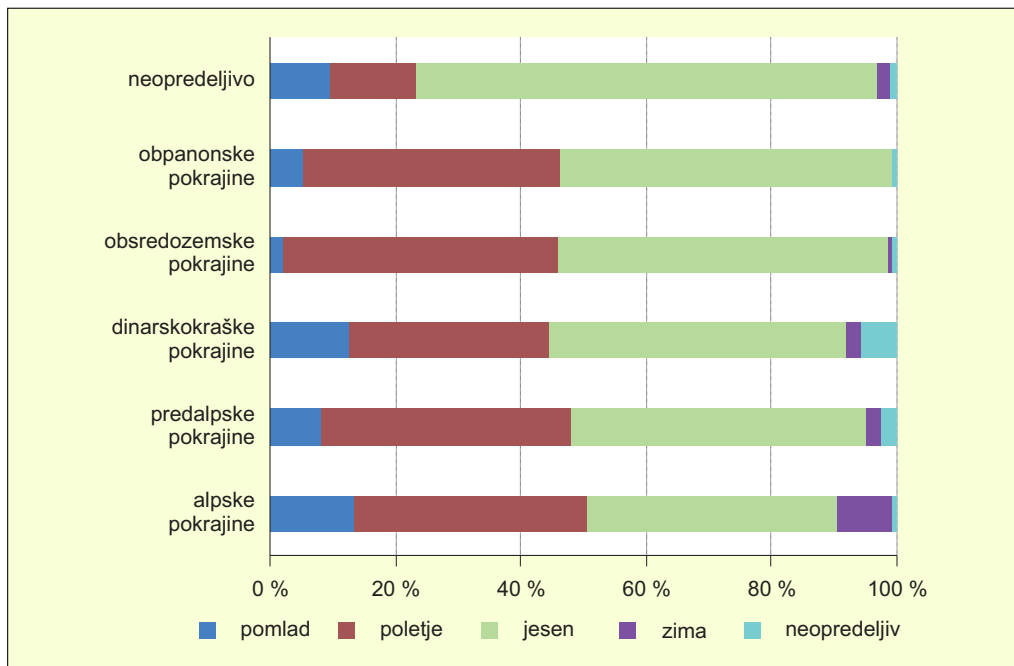
Pri kazalniku **svetloba** izrazito prevladuje kategorija sončno. Večina fotografij, razen redkih izjem, je bila posneta ob sončnem vremenu. Estetsko privlačne slike pokrajin ob sončnem vzhodu ali zahodu, ki jih vidimo v številnih turističnih vodnikih ali predstavitvenih monografijah Slovenije, v učbenikih nimajo svojega mesta. To pomeni, da učbeniki dajejo prednost sporočilni vrednosti fotografij in ne čustveno-doživljajskim vrednotam.

Čeprav je temeljna naloga vsake fotografije sporočilnost, se uredniki trudijo, da fotografije zbudijo učenčevo pozornost, saj kazalnik **barvitost** kaže močno prevlado barvno živahnih fotografij v primerjavi z monotonimi, kar ustreza teorijam uporabe stimulativnih barvnih shem z namenom izboljšanja učne uspešnosti (Jalil s sodelavci 2013).

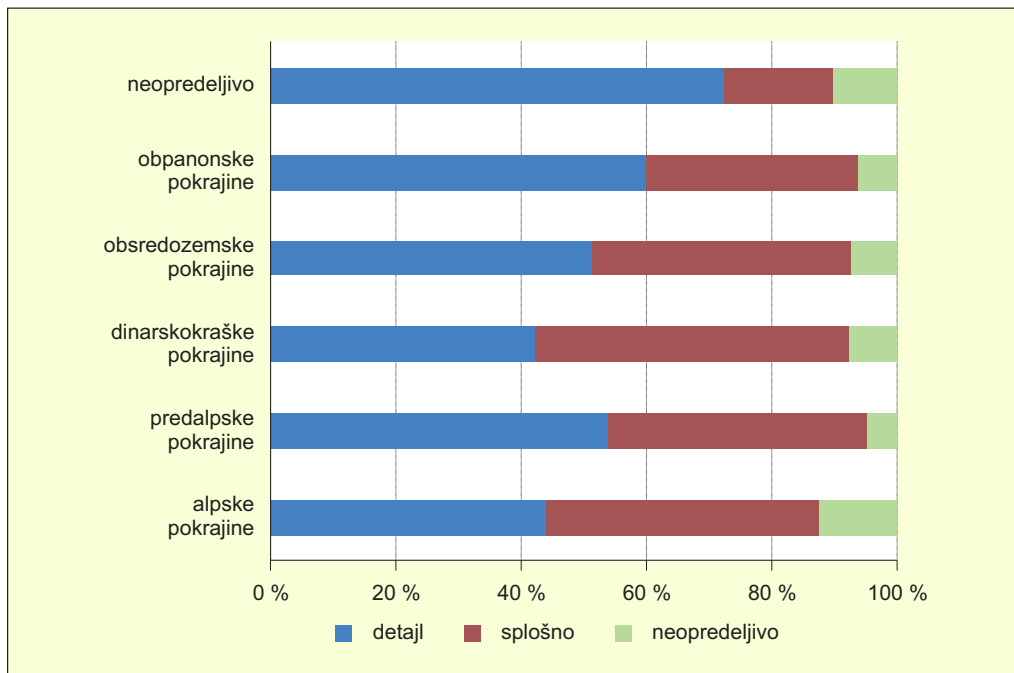
Najpogostejša kategorija kazalnika **letni čas** prikazuje pokrajine v toplih jesenskih barvah, ki so optično privlačne, dobra vidljivost zaradi čistejšega ozračja pa omogoča kakovostne in jasnejše fotografije.

Slika 5: Format fotografij v učbenikih.

Slika 6: Letni čas fotografij v učbenikih.

Slika 7: Podrobnost prikaza na fotografijah v učbenikih.

Kar polovico analiziranih fotografij je bilo posnetih v jeseni (slika 6). Številčno sledijo fotografije, posnete poleti. Primerjava porazdelitve po pokrajinah in letnem času posnetih fotografij pokaže nekaj razlik. Največ zimskih fotografij prikazuje alpske pokrajine, medtem ko panonskih oziroma sredozemskih zimskih motivov skoraj ni. Podobno malo je tudi pomladnih fotografij obsredozemskih pokrajin. Razporeditev fotografij glede na letni čas in glede na pokrajine Slovenije odseva tudi privlačnost posameznih delov Slovenije za turizem oziroma enodnevne izlete. Največji delež fotografij, pri katerih ocenjevalec ni mogel opredeliti letnega časa, je pri dinarskokraških pokrajinah. To je zaradi izrazite prevlade zimzelenega iglastega rastja ter prikazovanja značilnih podzemnih kraških oblik pričakovan rezultat (glej poglavje 3.4.3).

Kazalnik **podrobnost prikaza** je bil opredeljen s tremi kategorijami: detajl, splošno, neopredeljivo (slika 7). Dobra polovica fotografij prikazuje detajl, štiri desetine splošno (panorama), desetina pa je neopredeljivih. Pokazale so se precejšnje razlike med fotografijami v osnovno- in srednješolskih učbenikih. V prvih je delež detajlnih posnetkov mnogo večji kot v slednjih. Razlike so tudi med pokrajinami. Ravninske oziroma površinsko manj razgibane pokrajine, kot so obpanonske in predalpske, so na fotografijah pogosteje prikazane z detajli kot pa površinsko razgibane pokrajine.

3.4.2 PROSTORSKA UMEMSTITEV FOTOGRAFIJ ZNOTRAJ SLOVENIJE

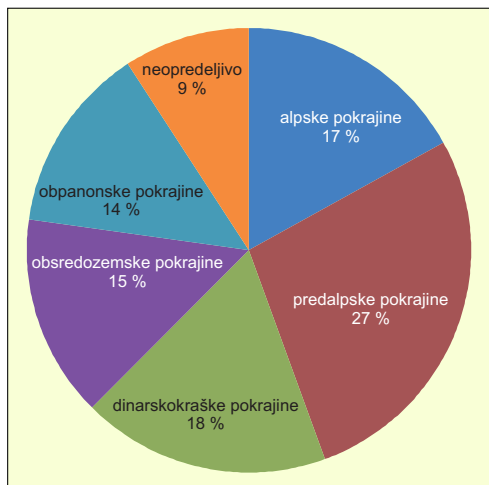
Po kazalniku **regija** največ fotografij prikazuje kategorijo predalpske pokrajine (slika 8), kjer je nekaj naših največjih in najgosteje poseljenih območij, kot sta Ljubljanska in Celjska kotlina. Alpske in predalpske pokrajine, ki z vidika evropskih makroregij tvorijo alpski svet v najširšem pomenu, so prikazane na skoraj polovici vseh fotografij, pri čemer je opazna razlika med osnovno- in srednješolskimi učbeniki. V slednjih so alpski motivi pogostejši. Sledijo fotografije ostalih treh pokrajin z zelo izenačenim deležem. Če obravnavamo učbenike ločeno glede na stopnjo, v osnovnošolskih učbenikih alpskim in predalpskim motivom sledijo fotografije obsredozemskih pokrajin, v srednješolskih učbenikih pa fotografije dinarskokraških pokrajin. Najnižji delež fotografij v osnovnošolskih in srednješolskih učbenikih prikazuje obpanonske pokrajine. Skoraj desetine fotografij ne moremo opredeliti, pri čemer je večina teh v učbenikih za osnovno šolo.

Dodaten vpogled v prostorsko umestitev fotografij nudi primerjava števila fotografij glede na površino pokrajin ter število prebivalcev (slika 9). V povprečju za vso državo pride 0,48 fotografije na 1000 prebivalcev. Alpske pokrajine beležijo največje število fotografij na 1000 prebivalcev, in sicer skoraj štirikrat več od povprečja, obpanonske pokrajine pa najmanjše število fotografij na 1000 prebivalcev, saj dosega le polovico državnega povprečja. Z nadpovprečnim številom fotografij so prikazane še obsredozemske in dinarskokraške pokrajine in s podpovprečnim predalpske pokrajine. V povprečju za Slovenijo pride 0,47 fotografije na 1000 ha. Število fotografij, ki prikazujejo obsredozemske pokrajine, je skoraj dvakrat večje od povprečja, število fotografij alpskih in predalpskih pokrajin je povprečno oziroma rahlo nadpovprečno, število fotografij dinarskokraških in obpanonskih pokrajin pa dosega le 61 % povprečja.

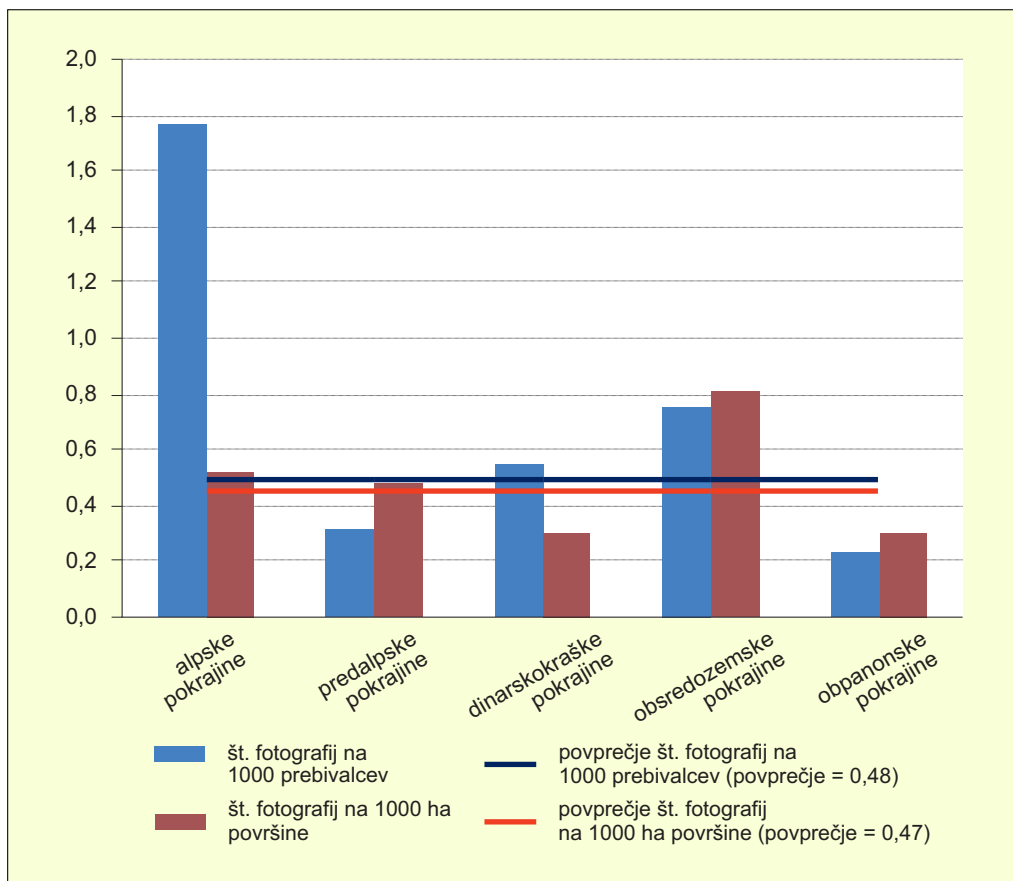
Kazalnik **lokacija** je bil podrobneje opredeljen s kategorijami znana s pomočjo podnapisa, znana z ugotovitvijo ocenjevalca in neznana. Med fotografijami v osnovnošolskih učbenikih jih več kot 20 % ni bilo možno opredeliti v alpskih, predalpskih, obsredozemskih, obpanonskih in dinarskokraških pokrajinah, medtem ko je v srednješolskih učbenikih takih manj kot 10 %.

3.4.3 FIZIČNOGEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI, PRIKAZANE NA FOTOGRAFIJAH

Med fizičnogeografskimi značilnostmi pokrajin smo se najprej osredotočili na kazalnik **reliefni tip**, ki ga zaznamujejo morfološke značilnosti pokrajin (slika 10). Glede na stopnjo razgibanosti površja smo ločili prevladujoče kategorije ravnine, gričevja, hribovja in gorovja ter kotanja, jama, morska obala, mešano in drugo. Morfološko so najbolj enovite alpske pokrajine, ki so enakomerno razgibane in imajo najvišji povprečni naklonski koeficient razgibanosti, ter obpanonske pokrajine, kjer se enakomerno prepletajo ravnine z gričevji in imajo najmanjši povprečni naklonski koeficient razgibanosti (Perko 2007).

Slika 8: Umestitev fotografij v učbenikih po pokrajinah.

Slika 9: Število fotografij na 1000 prebivalcev in na 1000 ha površine po pokrajinah.

Za oba omenjena dela Slovenije je bila razvrstitev fotografij v eno od izbranih kategorij jasna, zato je tam kategorija mešano slabo zastopana. V ostalih pokrajinah nastopi večja stopnja nedoločljivosti, zato je pogosto zastopan tudi mešani tip pokrajine. Velika morfološka pestrost znotraj posameznih pokrajin je bila pričakovana zlasti v predalpskih pokrajinah, kjer se izmenjujejo ravnine, hribovja in gorovja, kar se je potrdilo pri vrednotenju fotografij v učbenikih. Večji odklon od pričakovanih rezultatov se je pokazal pri fotografijah, ki prikazujejo dinarskokraške pokrajine, za katere je sicer značilno izmenjavanje nizkih in visokih kraških ravnin oziroma planot. Posledično smo pričakovali, da bodo izrazito prevladovali kategorije ravnina in hribovje, vendar fotografije v učbenikih najbolj značilnih oblik teh pokrajin, ravnin, skoraj ne prikazujejo (5 %). Izrazito nadpovprečno je zastopana gričevnata komponenta dinarskokraških pokrajin (okoli 20 %), ki je zanje neznačilna.

Slika se bistveno ne spremeni, tudi ko poleg osnovnih štirih upoštevamo še dodatne kategorije reliefnih tipov (slika 11), ki naj bi pokazale na vse razsežnosti pokrajinske razgibanosti Slovenije. Podobno kot prej alpski del Slovenije ostaja reliefno enovit, medtem ko obpanonske pokrajine še vedno izkazujejo izrazito dvojnost. Ostali trije deli so pokrajinsko bolj pestri in z manj prevladujočimi oziroma izrazitimi reliefnimi tipi, kar je razvidno iz večjega deleža kategorije mešano, zlasti v dinarskokraških in predalpskih pokrajinah. Vse fotografije, ki prikazujejo jamo, se nanašajo na dinarskokraške pokrajine, čeprav se pojavljajo v prav vseh pokrajinskih tipih Slovenije, zato je takšna zastopanost enostranska in zavajajoča.

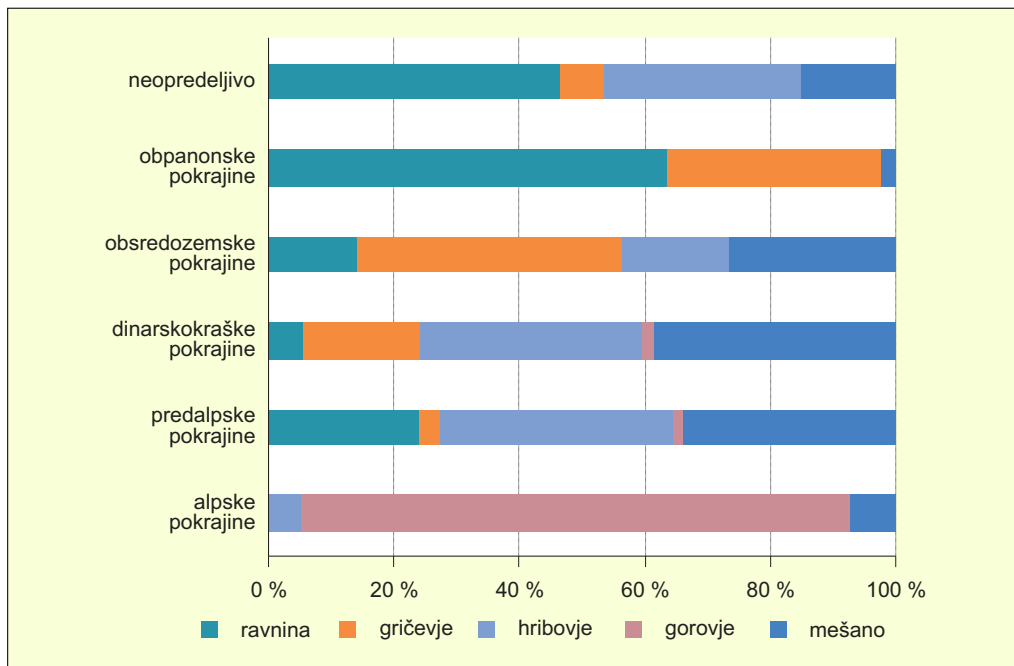
Med **pokrajinskimi oblikami v ospredju** (slika 12) izstopa kategorija uravnano površje, zlasti v obpanonskih in predalpskih pokrajinah. Med **pokrajinskimi oblikami v ozadju** po pričakovanjih najbolj izstopajo različno strma pobočja, še zlasti v alpskih in dinarskokraških pokrajinah. Zanimivo je, da je tudi na fotografijah z visokogorskimi motivi v ospredju uravnano površje. Primerjava pokrajinskih oblik v ospredju in ozadju fotografij (sliki 12 in 13) pokaže povsem pričakovano sliko, in sicer da v reliefno razgibani Sloveniji pogled v daljavi zamejujejo gore, zato se uravnano površje, ki je v ospredju izrazito, v ozadju umakne položnim in strmim pobočjem razen v obpanonskih in v manjši meri v predalpskih pokrajinah. Vodne površine so v ospredju fotografij vseh pokrajin, medtem ko jih v ozadju ni, razen na fotografijah obsreozemskih pokrajin z morjem na obzorju. V dinarskokraških pokrajinah kraško podzemlje nastopa tako v ospredju kot v ozadju, kar je posledica tega, da je mnogo fotografij nastalo v jamah.

3.4.4 DRUŽBENOGEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI, PRIKAZANE NA FOTOGRAFIJAH

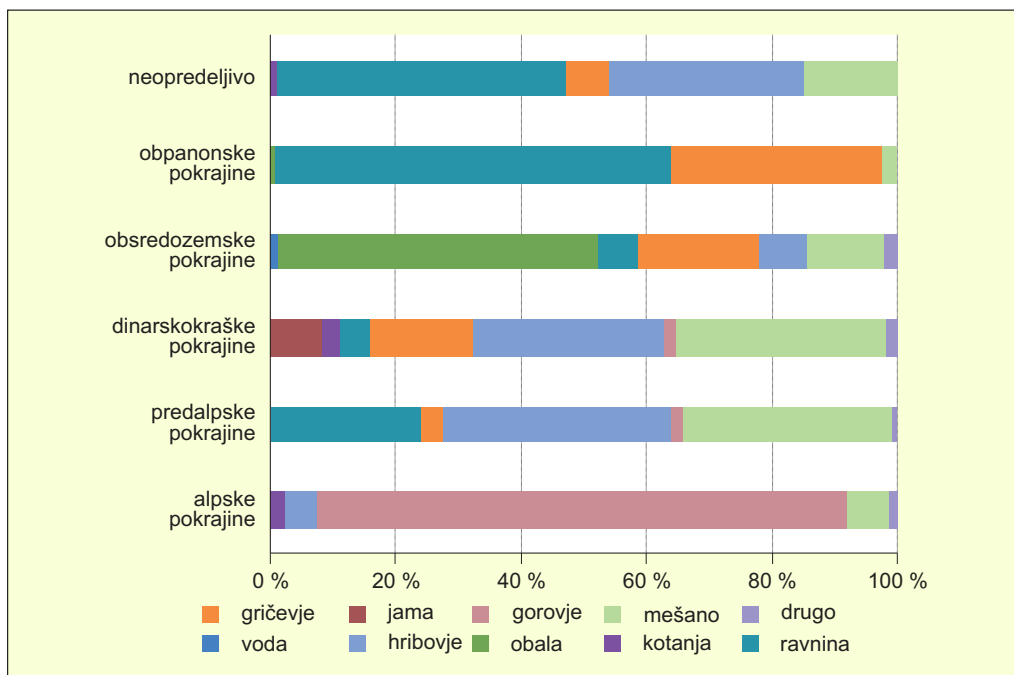
Poselitev (slika 14) je najpogosteje upodobljena na fotografijah obpanonskih in predalpskih pokrajin, najredkeje pa na fotografijah alpskih pokrajin, kar sovпада tudi s številom prebivalcev oziroma gostoto poseljenosti. Pri kazalniku **tip poselitve** prevladuje kategorija podeželska poselitev, čeprav več kot polovica Slovencev živi v mestih. Celo v predalpskih in obsreozemskih pokrajinah, ki so najbolj urbanizirane, je urbana poselitev prikazana na manj kot 40 % fotografij in samo na fotografijah obsreozemskih pokrajin je kategorija urbana poselitev pogosteje zastopana kot drugi dve kategoriji. To potrjuje domnevo o navezanosti na podeželje oziroma o «konstrukturu ruralnosti» ali o večji privlačnosti motivov, ki so bližje naravi. Nadaljnja členitev ob upoštevanju **bivalnih objektov** pokaže, da na fotografijah izrazito prevladuje kategorija več hiš, kategoriji ena hiša in samotna kmetija pa se pojavita redkeje, še najpogosteje na fotografijah alpskih pokrajin.

Skoraj tretjina fotografij prikazuje tudi **nebivalne objekte**. Če izzamemo kategorijo ni nebivalnih objektov, je na dobri polovici fotografij kategorija proizvodni in storitveni objekti, ki prevlada nad kategorijo kulturni objekti. Med športnimi objekti so najpogosteje prikazani termalna kopališča, naravna kopališča ob morju in jezerih ter smučišča in skakalnice. Kategorijo kozolec smo izdvojili kot posebno prvine, ki daje pečat slovenski pokrajini (slika 15).

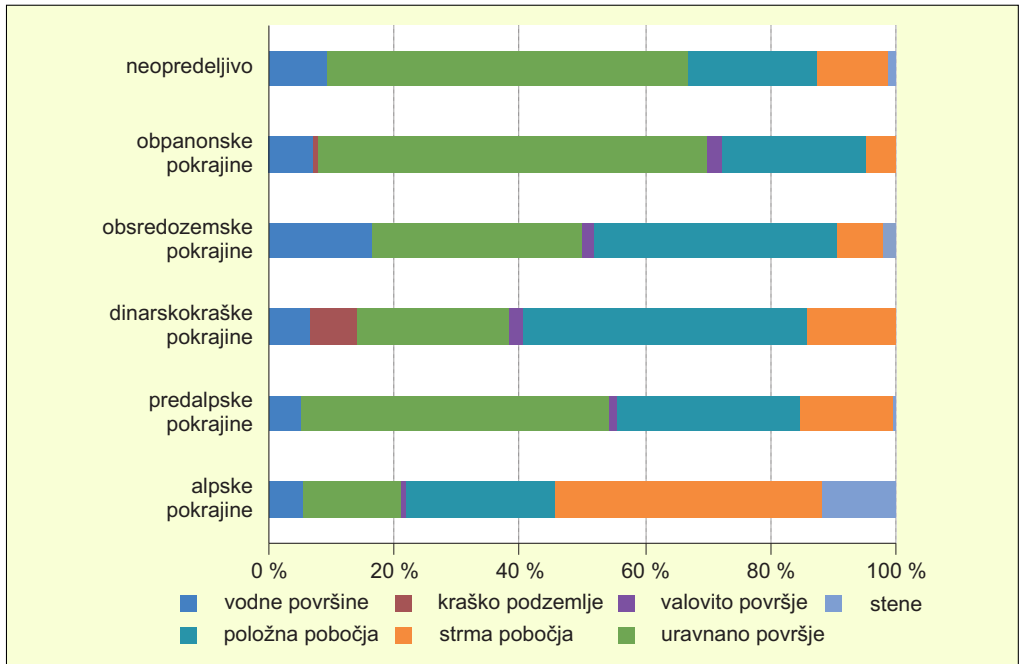
Infrastruktura pomembno prispeva k prostorski organizaciji, saj območja in objekte v njih poveže in ustvarja prostorski red. Infrastrukturni objekti ne sodijo med privlačnejše fotografske motive. To dokazuje tudi zastopanost kategorije infrastruktura ni vidna (slika 16), čeprav iz konteksta lahko sklepamo,

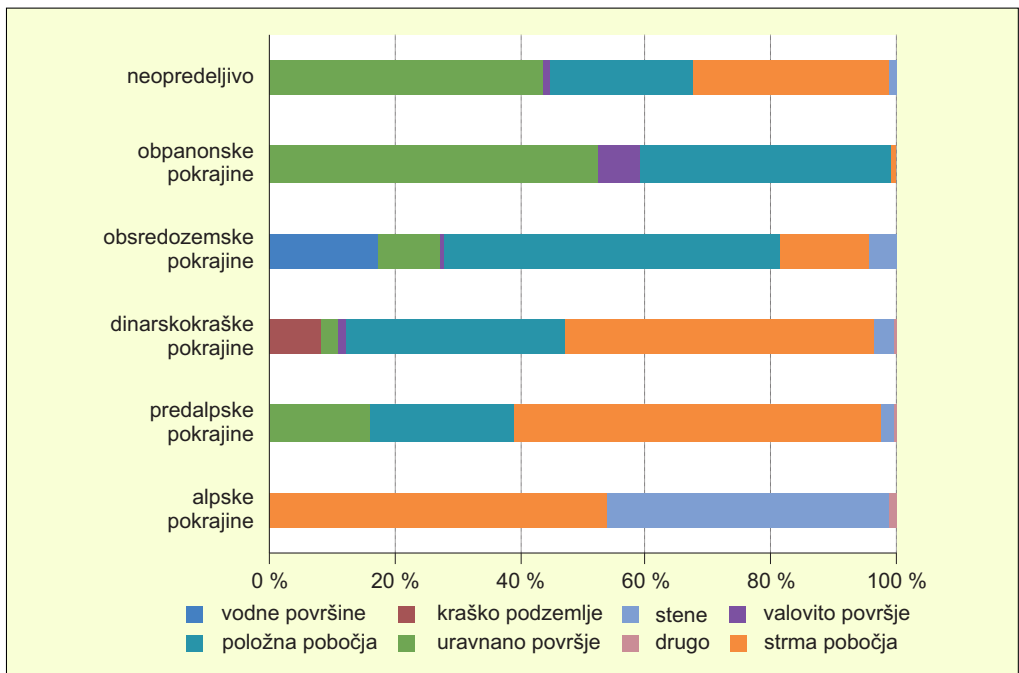
Slika 10: Najpomembnejši reliefni tipi (ravnina, gričevje, hribovje in gorovje) po pokrajinah.

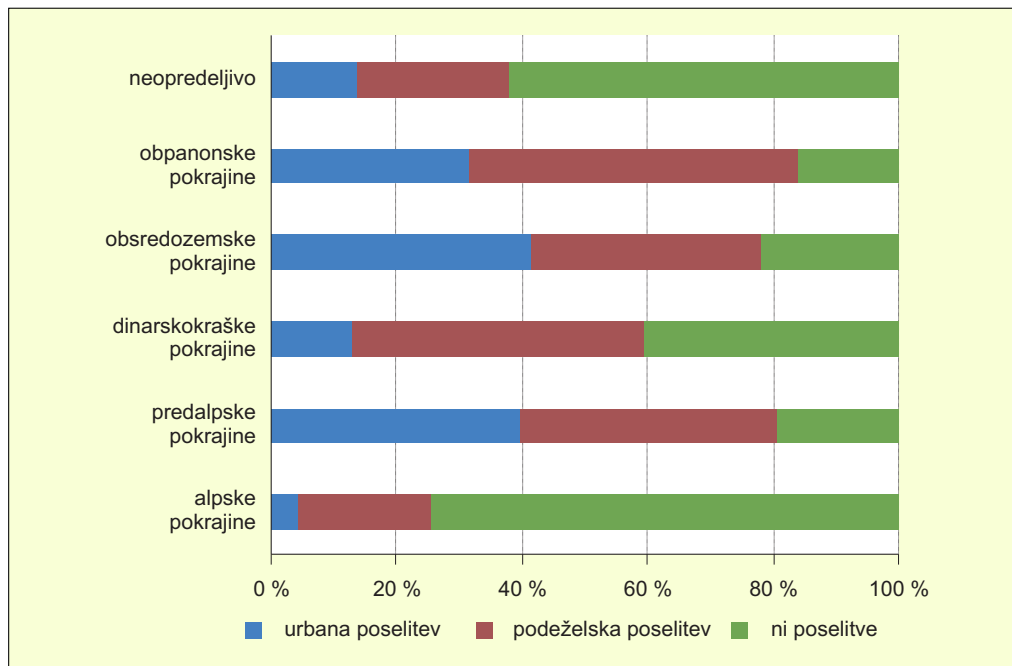
Slika 11: Vsi reliefni tipi po pokrajinah.

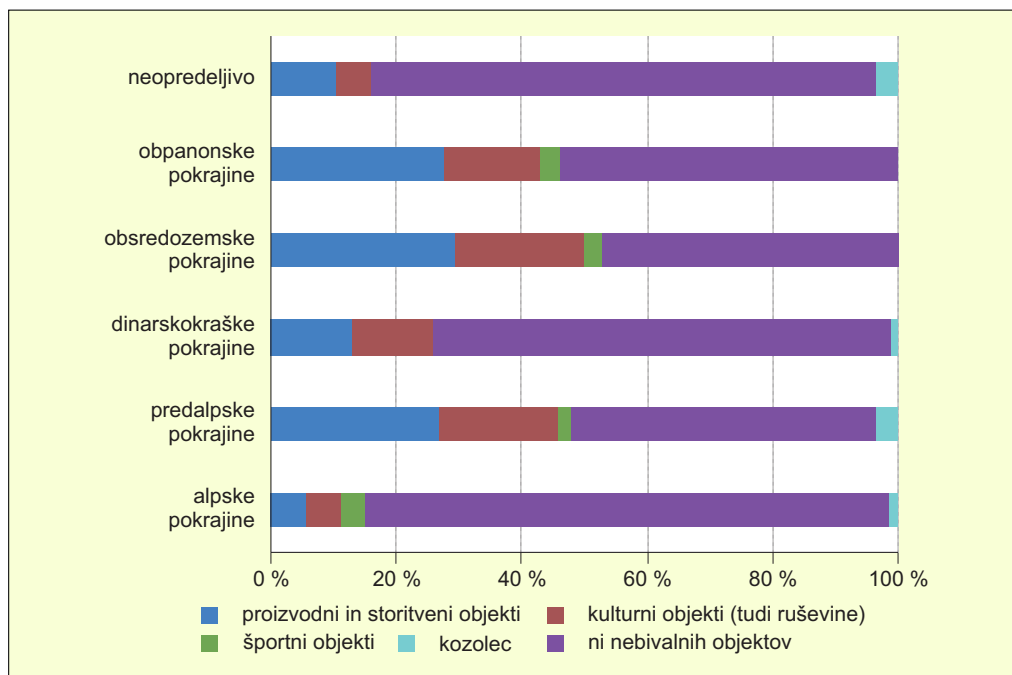
Slika 12: Pokrajinske oblike v ospredju po pokrajinah.

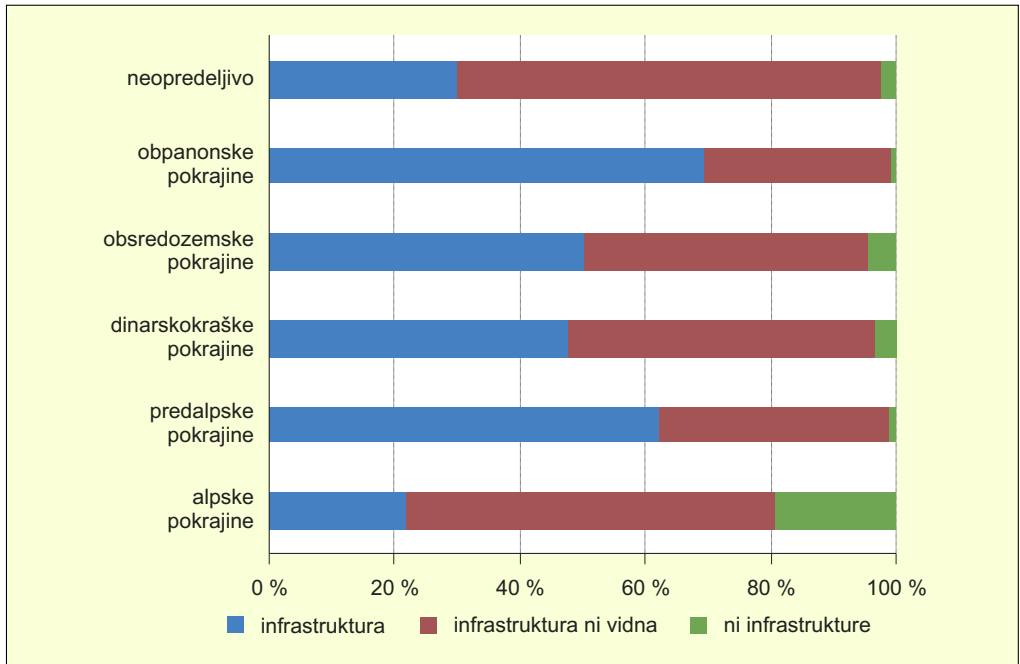
Slika 13: Pokrajinske oblike v ozadju po pokrajinah.

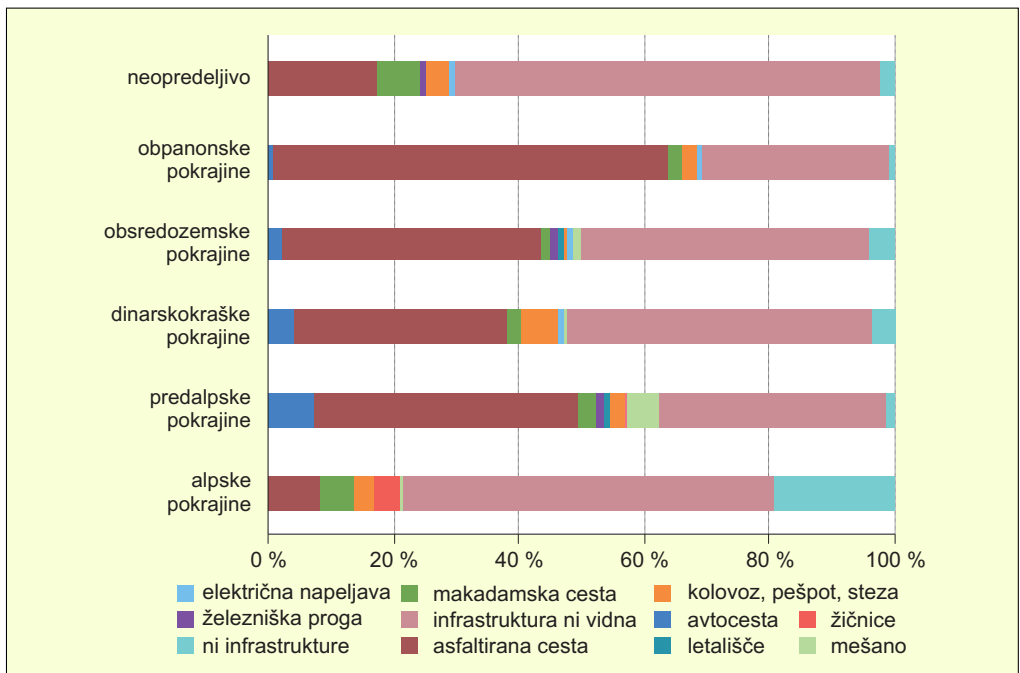
Slika 14: Tip poselitve po pokrajinah.

Slika 15: Nebivalni objekti po pokrajinah.

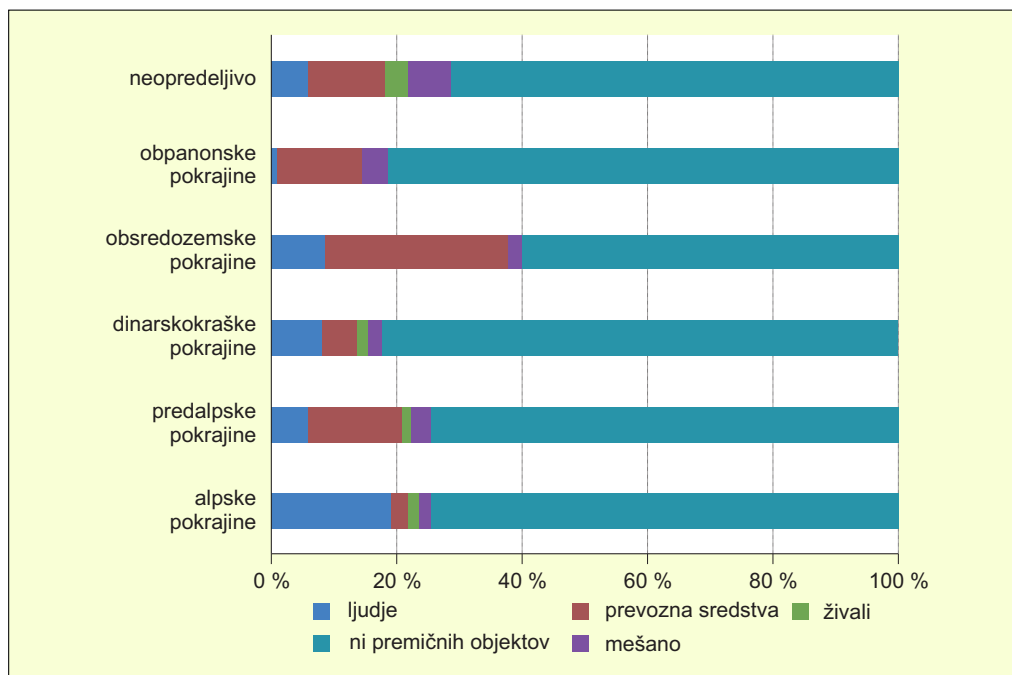
Slika 16: Infrastruktura po pokrajinah.

Slika 17: Vrsta infrastrukture po pokrajinah.

da obstaja. Infrastruktura ni vezana zgolj na poseljena, ampak tudi na neposeljena območja, čeprav je njena gostota v slednjih manjša. Če upoštevamo samo kazalnik infrastruktura (slika 17), ugotovimo, da v vseh delih Slovenije, razen v alpskih pokrajinah, izrazito prevladuje kategorija asfaltirana cesta. Avtoceste imajo najdaljšo zgodovino v predalpskem in dinarskokraškem delu Slovenije, kar je razvidno tudi iz zastopanosti kategorije avtocesta na fotografijah. Na fotografijah alpskih pokrajin izstopa kategorija žičnice, kar potrjuje samopodobo smučarskega naroda.

Zadnji kazalnik iz tega tematskega sklopa so **premični objekti** (slika 18), ki lahko dopolnijo razumevanje pokrajine in življenja v njej. Pogosto pa so bolj moteč kot dopolnilni dejavnik. Večina (74 %) fotografij jih ne prikazuje. V najmanjši meri so premični objekti prikazani na fotografijah obpanonskih in dinarskokraških pokrajin ter v največji meri na fotografijah obsreozemskih pokrajin. Kadar so premični objekti prikazani, gre večinoma za prevozna sredstva in ljudi. Prva so pogosteje prisotna na fotografijah obsreozemskih, slednji na fotografijah alpskih pokrajin. Upodobitve prevoznih sredstev so pogostejše na fotografijah obsreozemskih kot na fotografijah obpanonskih pokrajin, čeprav je pri slednjih infrastruktura in še posebej asfaltirana cesta pogosto upodobljena. Predalpske pokrajine kljub največji gostoti poseljenosti in razvejenemu cestnemu omrežju niso prikazane kot najbolj avtomobilsko območje Slovenije, ampak so to obsreozemske pokrajine. Zanimiva je tudi primerjava med alpskimi in predalpskimi pokrajinami s skoraj enakim deležem fotografij z upodobljenimi ljudmi in prevoznimi sredstvi, vendar z zelo različno strukturo. Na fotografijah predalpskih pokrajin so prevozna sredstva pogosteje prikazana kot ljudje, obratno pa je na fotografijah alpskih pokrajin. Alpske pokrajine so območje narave in človeka, medtem ko so predalpske pokrajine območje avtomobilov.

Slika 18: Premični objekti po pokrajinah.

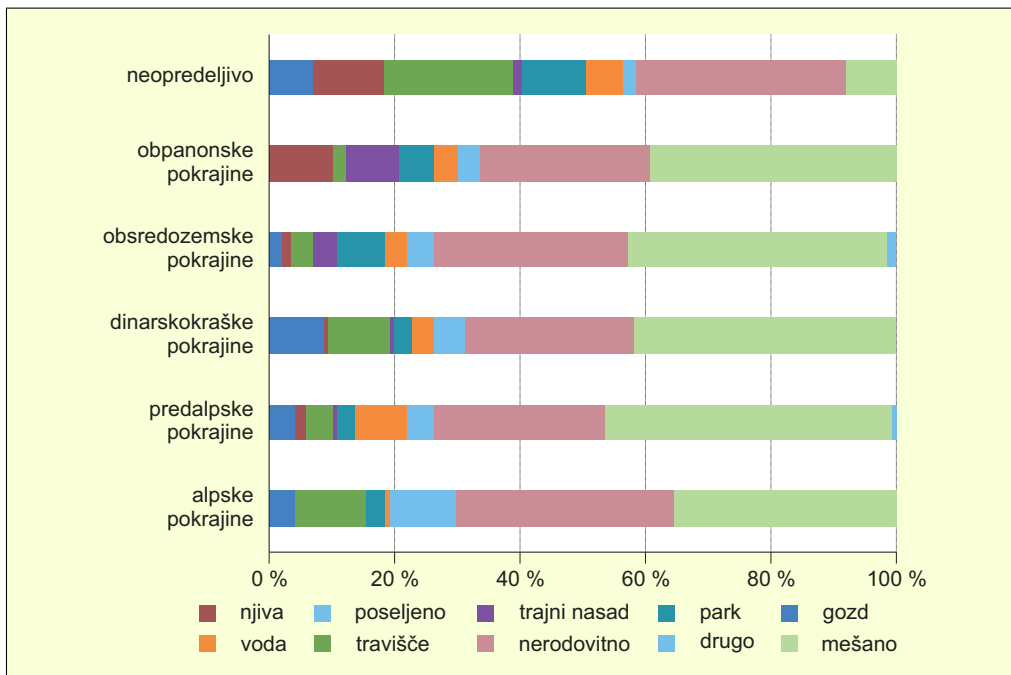
3.4.5 ELEMENTI KULTURNE POKRAJINE

Kazalnik **prostorski vzorec** je opredeljen s kategorijami naključen, organiziran in neopredeljen. Naključen prostorski vzorec prevladuje le v alpskih pokrajinah (58 %). V ostalih pokrajinah prevladuje organiziran vzorec, najbolj pa v obpanonskih pokrajinah (92 %).

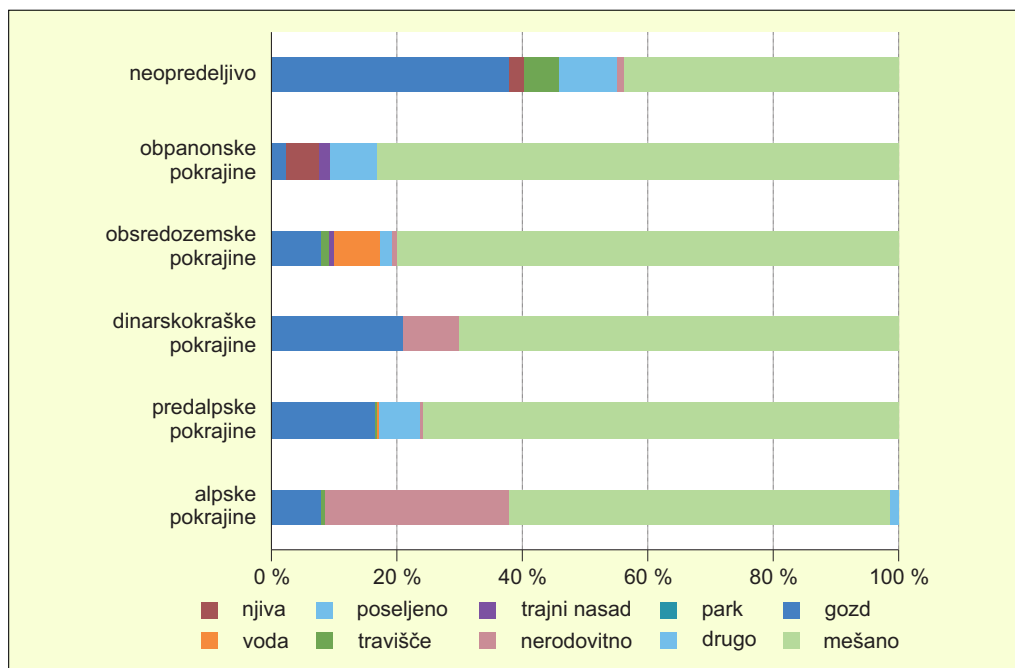
Prehodi med prvini pokrajine so opredeljeni kot gladki ali grobi. V vseh pokrajinah prevladujejo pretežno gladki prehodi med pokrajinskimi prvini izjemno alpskih pokrajin, kjer so zlasti v srednješolskih učbenikih, prehodi izrazito grobi.

Pri kazalniku **raba tal v ospredju fotografije** (slika 19) najpogosteje nastopa kategorija mešano (38 %), kar je glede na veliko pokrajinsko pestrost Slovenije povsem pričakovano. Na prvi pogled se zdi presenetljiva pogostost pojavljanja kategorije nerodovitno (30 %), vendar postane povsem razumljiva ob upoštevanju pogostosti prikazovanja gora, podzemskih kraških oblik in rečnih strug. Med kmetijskimi so opaznejše kategorije travišča v alpskih in dinarskokraških in gozdovi v dinarskokraških ter njive v obpanonskih pokrajinah. Pri kazalniku **raba tal v ozadju fotografij** (slika 20) se povečata deleža kategorij mešano in gozd, sicer izstopata kategoriji nerodovitno v alpskih in gozd v dinarskokraških pokrajinah.

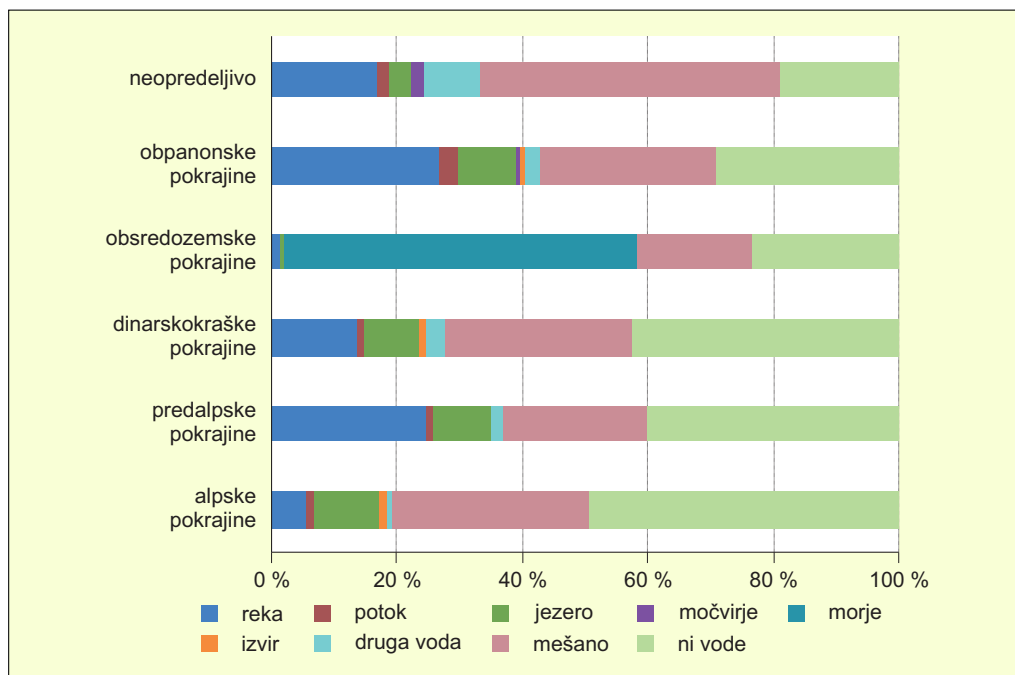
Voda velja za enega najbolj estetskih elementov v pokrajini (Yamashita 2002). Litton (1977) trdi, da je voda v pokrajini pogosto dominantna zaradi vidnosti, gibanja, odsevov in barv. Zaradi tega so **vodni elementi** pogosto prikazani na fotografijah. V našem primeru je voda prikazana na skoraj dveh tretjinah fotografij (slika 21), pri čemer je občutna razlika med fotografijami v osnovno- in srednješolskih učbenikih. V prvih je le dobrih 3 % analiziranih fotografij brez prikazanih vodnih elementov, v slednjih pa 66 %. Več kot polovica fotografij iz srednješolskih učbenikov prikazuje več kot en vodni element, medtem ko je pri fotografijah iz osnovnošolskih učbenikov v največ primerih prikazana reka, in sicer na dobrih 13 % fotografij. Ob upoštevanju vseh fotografij so vodni elementi najbolj zastopani v obsredozemskih pokrajinah, kjer izrazito prevladujejo upodobitve morja. Najmanj vodnih elementov je med fotografijami, ki

Slika 19: Raba tal v ospredju po pokrajinah.

Slika 20: Raba tal v ozadju po pokrajinah.

Slika 21: Vodni elementi po pokrajinah.

prikazujejo alpske pokrajine. Jezera so enakomerno prikazana v vseh delih Slovenije, razen v obse-
dozemskih pokrajinah. Reke so najpogosteje upodobljene v obpanonskih in predalpskih pokrajinah.

Meje in samotna drevesa vnašajo pestrost in razgibanost v pokrajino, kljub temu pa so prikazana
na manj kot desetini fotografij. Fotografije z mejami in samotnimi drevesi so največkrat iz predalpskega
dela Slovenije, pri čemer prevladujejo drevoredi in žive meje. Na dobri desetini fotografij s temi prvini
so prikazana samotna drevesa.

3.5 VIDEZ POKRAJIN

Pokrajine, kot jih upodablja fotografije v izbranih učbenikih, lahko s pomočjo najpogosteje prika-
zanih kategorij pokrajinskih prvin opišemo na naslednji način:

Alpske pokrajine so izrazito gorate s strmimi pobočji v ospredju ter s stenami in strmimi pobočji
v ozadju. Raba zemljišč v ospredju in ozadju je večinoma mešana, nerodovitna ali travinje. Poselitve
večinoma ni, v nasprotnem primeru gre za podeželsko poselitev. Enako redka je tudi kategorija infra-
struktura – večinoma gre za asfaltirane ceste – ali pa ta ni vidna. Premični objekti niso pogosti, če so,
gre za skupine ljudi. Med redkimi vodnimi elementi izstopajo jezera.

Predalpske pokrajine so raznolike, z izrazito prevlado hribovij in v manjši meri ravnin. Pokrajinske
oblike v ospredju so v glavnem ravnine, ali pa gre za položna pobočja. V ozadju prevladujejo strma
in v manjši meri tudi položna pobočja. Pri rabi zemljišč v ospredju po pričakovanih prevladuje meša-
na raba, ki se prepleta s poselitveno. Mešana raba v ozadju se prepleta z gozdni površinami. Poselitev
je izrazita, pri čemer sta uravnoteženo prikazani podeželska in urbana poselitev. Bivalni objekti so po-
gosteje zastopani kot nebivalni, pri čemer med prvimi prevladujejo skupine hiš, med drugimi pa
gospodarski objekti. Infrastruktura pogosto ni vidna, v redkih primerih, ko je, gre najpogosteje za asfal-
tirane ceste in med premičninami za osebne avtomobile. Med vodnimi elementi izstopajo zlasti reke
in v manjši meri jezera. V srednješolskih učbenikih se pojavijo tudi žive meje.

Dinarskokraške pokrajine so najpogosteje prikazane kot hribovite in gričevnate – gričevja sicer
niso značilna za dinarskokraške pokrajine – ali kot preplet različnih reliefnih tipov. V ospredju fotogra-
fij prevladujejo položna pobočja in uravnano površje, v ozadju položna in strma pobočja. Raba zemljišč
v ospredju je izrazito mešana in obsega gozdove, nerodovito in travišča, ki se v ozadju umaknejo gozdu
in nerodovitni rabi. Poselitev je podeželska s skupinami hiš. Nebivalnih objektov ni veliko. Pri infrastruk-
turi so izstopajoče asfaltirane ceste, medtem ko premičnine praviloma niso prikazane. Med redkimi
vodnimi elementi izstopajo reke in jezera.

Obsredezemske pokrajine so prikazane predvsem z obalnim in v učbenikih za srednjo šolo v manjši
meri še z gričevnatim delom. V ospredju so uravnana površja in položna pobočja, v učbenikih za
osnovno šolo še vodne površine. V ozadju povsem prevladujejo položna pobočja. Pri rabi tal je v ospred-
ju izrazito mešana raba tal in v osnovnošolskih učbenikih še voda. V ozadju izrazito prevladuje mešana
raba tal. Poselitev je zelo opazna in nastopa tako v obliki podeželske kot mestne poselitve s prevlado
več hiš. Med nebivalnimi objekti prevladujejo gospodarski objekti, pri infrastrukturi asfaltne ceste in pri
premičnih objektih avtomobili. Med vodnimi elementi je najbolj izrazito morje.

Obpanonske pokrajine kažejo preplet ravnin in gričevij z izrazito prevlado prvih. V ospredju pre-
vladuje ravno površje, izjemoma položnejša pobočja. Ta mnogo bolj izstopajo v ozadju. Pri rabi zemljišč,
tako v ospredju kot v ozadju, je opazna mešana raba. Poselitev je izrazita in nastopa tako v obliki po-
deželske kot mestne poselitve s prevlado več hiš. Pri nebivalnih objektih prevladujejo gospodarski objekti,
pri infrastrukturi asfaltirane ceste, medtem ko so premični objekti redki. Med vodnimi elementi izstopajo
reke.

Razlike v videzu pokrajin lahko natančneje opredelimo z lokacijskim koeficientom. Njegova vred-
nost ponazarja, v kolikšni meri prikaz posamezne kategorije kazalnika v pokrajini odstopa od slovenske-
ga povprečja istega kazalnika. Bolj kot lokacijski koeficient presega vrednost 1, tem bolj določena kategorija
kazalnika izstopa v primerjavi z ostalimi pokrajinami. Vrednosti pod 1 pa kažejo na podpovprečno zasto-

panost posamezne kategorije v določeni pokrajini. Izračun lokacijskega koeficienta lahko zapišemo v obliki naslednje enačbe:

$$\text{lokacijski koeficient} = \frac{\frac{\text{število fotografij, ki prikazujejo posamezno kategorijo kazalnika v pokrajini}}{\text{število vseh fotografij pokrajine}}}{\frac{\text{število vseh fotografij, ki prikazujejo posamezno kategorijo kazalnika v Sloveniji}}{\text{število vseh fotografij Slovenije}}}$$

V preglednici 6 so navedene kategorije kazalnikov, ki v posameznih pokrajinah izrazito odstopajo od slovenskega povprečja (lokacijski koeficient > 1,25).

Najvišji lokacijski koeficienti dosegajo celo vrednosti višje od 5. Med njimi najbolj izrazito izstopata morje (7,86) v kazalniku vodni element v srednješolskih učbenikih in obala (7,59) v kategoriji reliefni tip prav tako v srednješolskih učbenikih. Oba se pojavljata na fotografijah obsredozemskih pokrajin. Na tretjem mestu sledi kategorija visokogorje (6,17) v kazalniku reliefni tip na fotografijah v osnovnošolskih učbenikih, ki prikazujejo alpske pokrajine. Vrednost 5 presega še lokacijski koeficient kategorije stena v kazalniku pokrajinske oblike v ozadju, prav tako na fotografijah v osnovnošolskih učbenikih, ki prikazujejo alpske pokrajine.

Na fotografijah alpskih pokrajin je torej najbolj izstopajoča kategorija visokogorje, tako na fotografijah v osnovno- (6,17) kot tudi v srednješolskih (5,14) učbenikih. Na fotografijah predalpskih pokrajin najbolj izstopata kategoriji mešano (1,99) v kazalniku reliefni tip in poseljeno (2,57) v kazalniku raba tal v ospredju, obe v osnovnošolskih učbenikih. Na fotografijah dinarskokraških pokrajin so vrednosti najvišjih koeficientov še nižje. Kazalnik mešano v kategoriji reliefni tip dosega vrednost 1,78 in kategorija nerodovitno pri kazalniku raba tal v ozadju 1,73, oboje v osnovnošolskih učbenikih. Na fotografijah obsredozemskih pokrajin je izrazito izstopajoča kategorija obala v kazalniku reliefni tip, in sicer 5,71 v osnovnošolskih in 7,59 v srednješolskih učbenikih. Na fotografijah obpanonskih pokrajin sta izstopajoči kategoriji ravnina (3,0) v kazalniku reliefni tip in kategorija uravnano površje (2,99) pri kazalniku pokrajinske oblike v ozadju, in sicer oboje v srednješolskih učbenikih.

Preglednica 6: Vizualne lastnosti pokrajin, ki v posamezni kategoriji opazno izstopajo v primerjavi z ostalimi pokrajinami (lokacijski koeficient > 1,25). Mastni tisk pomeni, da vizualna lastnost izstopa tako v učbenikih za osnovno kot tudi za srednjo šolo. Če izstopa samo v eni skupini učbenikov, je napisano v normalnem tisku in zraven v oklepaju napisano v kateri: OŠ – osnovna šola, SŠ – srednja šola, / – nobena lastnost v tisti kategoriji ne izstopa.

kazalniki pokrajinskih prvin	alpske pokrajine	predalpske pokrajine	dinarskokraške pokrajine	obsemdozemske pokrajine	obpanonske pokrajine
reliefni tipi	visokogorje	hribovje, mešano	mešano, gričevje, hribovje (SŠ)	obala, gričevje (SŠ)	ravnina, gričevje
pokrajinske oblike v ospredju	strmo pobočje	uravnano površje	položno pobočje	položno pobočje (SŠ)	uravnano površje, valovito površje (OŠ)
pokrajinske oblike v ozadju	strmo pobočje (OŠ), stena	strmo pobočje	položno pobočje (OŠ), strmo pobočje (SŠ)	položno pobočje	uravnano površje, položno pobočje
raba zemljišč v ospredju	nerodovitno, travišče	poseljeno	gozd (OŠ), nerodovitno (OŠ), travišče	voda (OŠ), / (SŠ)	voda (OŠ), poseljeno (SŠ)
raba zemljišč v ozadju	nerodovitno	gozd (OŠ), mešano (SŠ)	nerodovitno (OŠ), gozd (SŠ)	/	mešano (SŠ), / (OŠ)
poselitev	ni poselitve	urbana poselitev	podeželska poselitev (OŠ), / (SŠ)	urbana poselitev	podeželska poselitev (OŠ), urbana poselitev (SŠ)
bivalni objekti	ni bivalnih objektov	več hiš (OŠ), / (SŠ)	/	/ (OŠ), več hiš (SŠ)	več hiš
nebivalni objekti	ni nebivalnih objektov	proizvodni in storitveni objekti, kulturni objekti (tudi ruševine) (OŠ), / (SŠ)	/	proizvodni in storitveni objekti, kulturni objekti (tudi ruševine)	proizvodni in storitveni objekti
infrastruktura	makadamska cesta (OŠ), infrastruktura ni vidna, ni infrastrukture (SŠ)	asfaltirana cesta (OŠ), avtocesta (SŠ)	/	/ (OŠ), asfaltirana cesta (SŠ)	asfaltirana cesta
premični objekti	več ljudi	več prevoznih sredstev (OŠ), / (SŠ)	/	več ljudi (OŠ), več prevoznih sredstev	/
vodni elementi	jezero, ni vode (OŠ)	reka, jezero (OŠ)	jezero (OŠ), / (SŠ)	morje	reka, jezero (SŠ)
meje in samotna drevesa	/	/ (OŠ), živa meja (SŠ)	/	/	/

4 UGOTAVLJANJE GEOGRAFSKIH PREDSTAV UČENCEV IN UČITELJEV O SLOVENSkih POKRAJINAH

Z oblikovanjem predstav o (slovenskih) pokrajinah se je raziskovalno v Sloveniji največ ukvarjal Polič s sodelavci (2002) v okviru projekta Spoznavni zemljevid Slovenije. Avtorji so skušali ugotoviti, kako si ljudje predstavljajo Slovenijo in njen razvoj, v kakšnem obsegu je prisotna v njihovih prostorskih predstavah in kaj jim pomeni. Izsledki raziskave so bili namenjeni pripravi prostorskega plana Slovenije. Niti v domačem niti v mednarodnem prostoru pa nismo zasledili podobnih raziskav, ki bi omenjale geografske predstave učencev o domačih pokrajinah. Zato smo poleg obsežne analize fotografij v šolskih učbenikih, opisane v tretjem poglavju, raziskavo usmerili tudi v anketiranje učencev in njihovih učiteljev. S pomočjo dobljenih odgovorov smo želeli ovrednotiti:

- odnos osnovnošolcev in srednješolcev do slikovnega gradiva v šolskih učbenikih in do dela z njim;
- geografsko zamišljanje pokrajin in predstave o njih;
- odnos osnovnošolskih in srednješolskih učiteljev do slikovnega gradiva v šolskih učbenikih in do dela z njim.

Za obdelavo obsežnih rezultatov, pridobljenih s pomočjo anketiranja v osnovnih in srednjih šolah, smo uporabili tri metode dela: deskriptivno, kavzalno-eksperimentalno in kvantitativno metodo.

4.1 METODOLOŠKI VIDIK IZVEDBE ANKETE

Anketiranje smo izvajali konec šolskega leta 2012/2013 na izbranih šolah. Pri izpolnjevanju anketnih vprašalnikov so sodelovali učenci 5. in 9. razredov osnovnih šol ter dijaki 1. in 3. letnikov srednjih šol, saj v teh razredih oziroma letnikih pri družbi ali geografiji obravnavajo prav Slovenijo. Kot smo omenili že v uvodu, bomo v nadaljevanju za učence osnovnih šol in dijake srednjih šol, ki so sodelovali pri anketiranju, uporabljali skupni izraz »učenci«. Učenci in njihovi učitelji so ankete, ki so jih dobili v papirni obliki, reševali sočasno pod nadzorom raziskovalcev projekta. Oboji so za reševanje vprašalnika imeli na razpolago 45 minut oziroma eno šolsko uro. Za spletno anketo se nismo odločili, ker smo želeli dobiti osebne predstave učencev, brez da bi si pri reševanju pomagali z učbeniki, zemljevidi in drugimi učili. Veliko pozornosti smo namenili pripravi anketnega vprašalnika, ki je bil poleg pozneje izvedenih statističnih izračunov ključni inštrument zastavljene raziskave.

Podatke smo zbrali s pomočjo dveh vsebinsko različnih anketnih vprašalnikov, enega za učence (priloga 1) in drugega, prilagojenega za učitelje (priloga 2). Vprašalnik za učence je vseboval 11 vprašanj zaprtega in odprtega tipa ter 3 barvne priloge, vprašalnik za osnovnošolske in srednješolske učitelje pa 15 vprašanj zaprtega in odprtega tipa ter 2 barvni prilogi.

Pri pripravi anketnih vprašanj so sodelovali strokovnjaki s področja geografije, psihologije in kartografije. Pred izvedbo raziskave v šolah je vprašalnik za učence testirala manjša skupina osnovnošolcev in srednješolcev. Na podlagi njihovih odgovorov in predlogov smo spremenili nekatera vprašanja in navodila. Vprašalnik za učitelje se je v več točkah razlikoval od vprašalnika za učence, saj pri njih nismo želeli preverjati znanja ali učiteljevih predstav o slovenskih pokrajinah, temveč izvedeti njihovo mnenje, kaj naj bi učencem najbolj pomagalo pri spoznavanju in oblikovanju teh predstav.

Anketa je bila anonimna, zato smo zaradi lažje analize podatkov vprašalnike opremili s šestmestnimi nomenklaturami, ki so razkrivale podatke o razredu in šoli. Od osebnih podatkov smo v anketi zahtevali le podatek o spolu, pri učiteljih še starost.

Sledila so vprašanja, nekatera ista za učence in učitelje, druga pripravljena le za posamezno skupino anketirancev:

- katere razrede poučujejo anketirani učitelji;
- katere učbenike uporabljajo pri pouku družbe, geografije in družboslovja in zakaj so se odločili prav zanje;
- katera definicija pokrajine je učencem najbližja;
- kakšen pomen učenci in učitelji pripisujejo slikovnemu gradivu pri spoznavanju Slovenije;

- kako značilni za Slovenijo se učencem zdijo izbrani pokrajinski pojmi;
- v kolikšni meri znajo učenci fotografije pokrajin povezati z ustreznimi slovenskimi pokrajinami/enotami;
- na osnovi katerih vzgibov se učenci in učitelji odločajo o ustreznosti prikaza določene pokrajine;
- s katerimi pojmi učenci in učitelji opisujejo slovenske pokrajine;
- kolikšno je znanje učencev o slovenskih pokrajinah;
- ali je po mnenju učiteljev ustrezna izoblikovanost predstav o slovenskih pokrajinah med učenci pomembna ali ne, v kolikšni meri jih imajo izoblikovane ter kateri dejavniki in v kolikšnem deležu vplivajo na izoblikovanje teh predstav.

Pri več vprašanih smo za izražanje stališč anketirancev uporabili 5-stopenjsko Likertovo lestvico, s katero smo lažje ocenili (ne)strinjanje posameznikov z zastavljenimi trditvami. V splošnem so v uporabi tudi krajše (4- ali 3-stopenjske) ali daljše (7-, 9-, 11-stopenjske) merske lestvice, vendar smo presodili, da je pri naših trditvah 5-stopenjska lestvica najprimernejša v vseh treh primerih, saj z oceno 3 definiramo neodločenost odgovora, desno in levo od nje pa lahko posamezniki izbirajo še dve nasprotujoči si stopnji ocen s skrajnimi vrednostmi sploh ne pomaga/sploh ni značilen/sploh niso všeč/sploh ne vpliva ali zelo pomaga/zelo značilen/zelo všeč/zelo vpliva.

Posebnost v anketnem vprašalniku je bilo četrto vprašanje pri učencih, oziroma šesto vprašanje pri učiteljih, kjer so lahko v nemi zemljevid Slovenije vrisali ali vpisali vse, kar bi želeli pokazati prijatelju iz tujine. S tem smo želeli izvedeti, kakšno je njihovo prostorsko videnje oziroma dožemanje bližnjih ali bolj oddaljenih pokrajin ter kakšni so miselni oziroma spoznavni zemljevidi Slovenije v njihovih predstavah. Ker gre za območja, ki niso neposredno zaznavno dostopna, imajo posamezniki v glavah praviloma spoznavne preslikave okolja, ki so jih dobili z izkušnjami ali z učenjem v šolah. Pri tem gre za proces, ki ga sestavlja vrsta psiholoških pretvorb, s katerimi posameznik pridobiva, kodira, shranjuje, obnavlja in dekodira obvestila (Polič s sodelavci 2002, 16) o relativnih položajih in lastnostih pojavov v pokrajinah.

4.2 REZULTATI ANALIZE ANKETNIH VPRAŠALNIKOV

V raziskavi je sodelovalo 722 učencev. Med njimi je bilo 338 žensk in 378 moških. 6 anketirancev se spolno ni opredelilo. V skupini učiteljev je sodelovalo 26 žensk in 2 moška, ki v glavnem poučujejo družbo in geografijo in so v času anketiranja učili anketirane razrede.

V raziskavo smo želeli zajeti šole iz vseh slovenskih pokrajin (alpskih, predalpskih, obsredozemskih, obpanonskih in dinarskokraških), zato smo vzorec izbrali s pomočjo tristopenjskega vzorčenja v skupinah. Skupine so v našem primeru najprej predstavljale omenjene pokrajine, na naslednji stopnji so jih predstavljale osnovne in srednje šole, na tretji stopnji pa razredi. V raziskavo so bile vključene: Dvojezična osnovna šola Lendava, OŠ dr. Ivana Korošca v Borovnici, OŠ Šmartno pod Šmarno goro, OŠ Vojke Šmuc v Izoli, OŠ Elvire Vatovec Prade v Kopru, OŠ Ob Rinži v Kočevju, OŠ Prežihovega Voranca v Ljubljani, OŠ Trzin, OŠ Žirovnica, Gimnazija Nova Gorica, Gimnazija Novo mesto, Gimnazija Ledina v Ljubljani, Šolski center za pošto, ekonomijo in telekomunikacije Ljubljana, Elektrotehniško-računalniška strokovna šola in gimnazija Ljubljana, Šolski center Ljubljana, Šolski center Rogaška Slatina in Biotehniški center Naklo. Število in delež sodelujočih učencev po posameznih razredih oziroma letnikih ter število in delež sodelujočih učiteljev, ki poučujejo posamezne razrede oziroma letnike, sta prikazana v preglednici 7.

4.2.1 OPREDELITEV POJMA POKRAJINA

Pri drugem vprašanju »*Kaj pomeni beseda pokrajina?*« smo učencem ponudili pet različnih definicij pokrajine, uveljavljenih v pedagoških, strokovnih in znanstvenih krogih:

1. odgovor: pokrajina je del Zemljinega površja z značilno zunanjo podobo. V pokrajini razlikujemo naravne in družbene pojave, ki so med seboj povezani;
2. odgovor: pokrajina je površinska plast našega planeta, ki jo oblikuje šest pokrajinskih elementov. To so: kamninska zgradba in relief, vodovje, podnebje, prst, rastlinstvo in živalstvo, človeška družba;

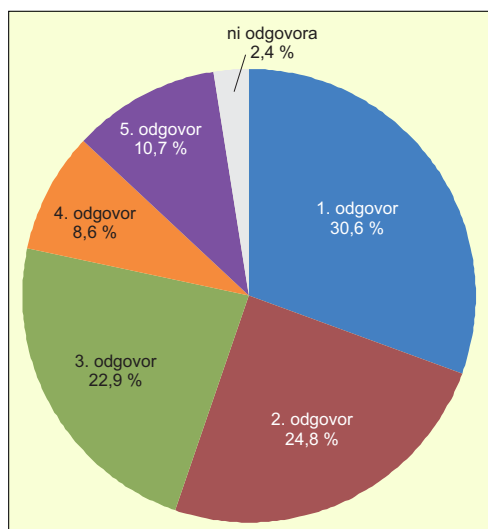
3. odgovor: pokrajina je manjše ali večje zaokroženo območje, kjer prevladuje ena ali več temeljnih značilnosti;
4. odgovor: pokrajina je del ozemlja, ki ima skupne značilnosti;
5. odgovor: pokrajina je sestavljena iz različnih elementov. Veliko elementov v pokrajini je ustvaril človek s svojim delom. Med posameznimi elementi in z njimi povezanimi pojavi in procesi obstajajo povezave in odnosi, ki so pogosto zelo zapleteni.

Med definicijami pokrajine so učenci pogosteje izbirali tiste, ki so navedene v šolskih učbenikih in so se že ukoreninile v njihovi zavesti (slika 22). Prav tako je anketa pokazala, da so učence pritegnile podrobnejše definicije, ki so zajele več pomenskih vidikov pokrajine in so mnogo bolj izpostavile naravogeografske kot družbene danosti. Sklepamo torej lahko, da ima učni proces velik vpliv na pridobivanje informacij in osveščanje mladih.

Preglednica 7: Število in delež učencev in učiteljev, ki so sodelovali pri anketiranju.

razred/letnik	učenci po posameznih razredih in letnikih		učitelji po posameznih razredih in letnikih	
	število	delež v %	število	delež v %
5. razred OŠ	218	30,19	7	9,21
6. razred OŠ	/	/	8	10,53
7. razred OŠ	/	/	9	11,84
8. razred OŠ	/	/	8	10,53
9. razred OŠ	156	21,61	9	11,84
1. letnik SŠ	170	23,55	10	13,15
2. letnik SŠ	/	/	9	11,84
3. letnik SŠ	178	24,65	8	10,53
4. letnik SŠ	/	/	8	10,53
SKUPAJ	722	100,00	76*	100,00

* en učitelj lahko poučuje tudi več razredov/letnikov

Slika 22: Opredelitev učencev do petih definicij pokrajine.

4.2.2 POMEN SLIKOVNEGA GRADIVA V ŠOLSКИH UČBENIKIH

Čeprav je dokazano, da je ustrezno slikovno gradivo v učbenikih izjemnega pomena za oblikovanje prostorskih predstav (Senegačnik 2005, Gersmehl 2008, Scoffham 2013), nas je zanimalo, kakšen pomen pripisujejo slikovnemu gradivu v učbenikih njihovi uporabniki, torej učenci sami. Ti so njegov pomen ocenili s petimi stopnjami od zelo pomaga do sploh ne pomaga. 19,1 % anketirancev je odgovorilo, da jim gradivo pri spoznavanju Slovenije zelo pomaga. Skoraj polovici (44,2 %) gradivo precej pomaga. Če k obema deležema prištejemo še 28,8 % tistih, ki so odgovorili, da jim omenjeno gradivo srednje pomaga, dobimo zelo visok delež (92,1 %) pozitivnih odgovorov. Na drugi strani jih je le 5,4 % menilo, da jim slikovno gradivo večinoma ne pomaga in 1,2 % anketiranih, da jim omenjeno gradivo v učbenikih nič ne pomaga (slika 23).

Ker gre v tem primeru za vzorec, v katerem je slučajna spremenljivka x porazdeljena normalno, lahko za statistični test uporabimo metodo preizkušanja domneve o deležu (Drobne 2006). Iz vzorca 713 tistih, ki so odgovorili na zastavljeno vprašanje, smo ugotovili, da jih 92,1 % meni, da so jim učbeniki srednje, precej in zelo pomagali pri spoznavanju Slovenije. Zato nas zanima, koliko tvegamo s trditvijo, da je delež takih na populaciji večji od 90 %?

Postavimo ničelno in alternativno domnevo:

$$H_0 : p = 0,9$$

$$H_1 : p > 0,9$$

Izračunamo testno statistiko Z po obrazcu:

$$Z = \frac{\hat{p} - p_0}{\sqrt{p_0 \cdot (1 - p_0) / n}} = \frac{0,921 - 0,900}{\sqrt{0,900 \cdot (1 - 0,900) / 713}} = 1,87$$

in jo primerjamo s kritično vrednostjo: pri $Z = 1,87$ je $\alpha = 1 - 0,969 = 0,031$.

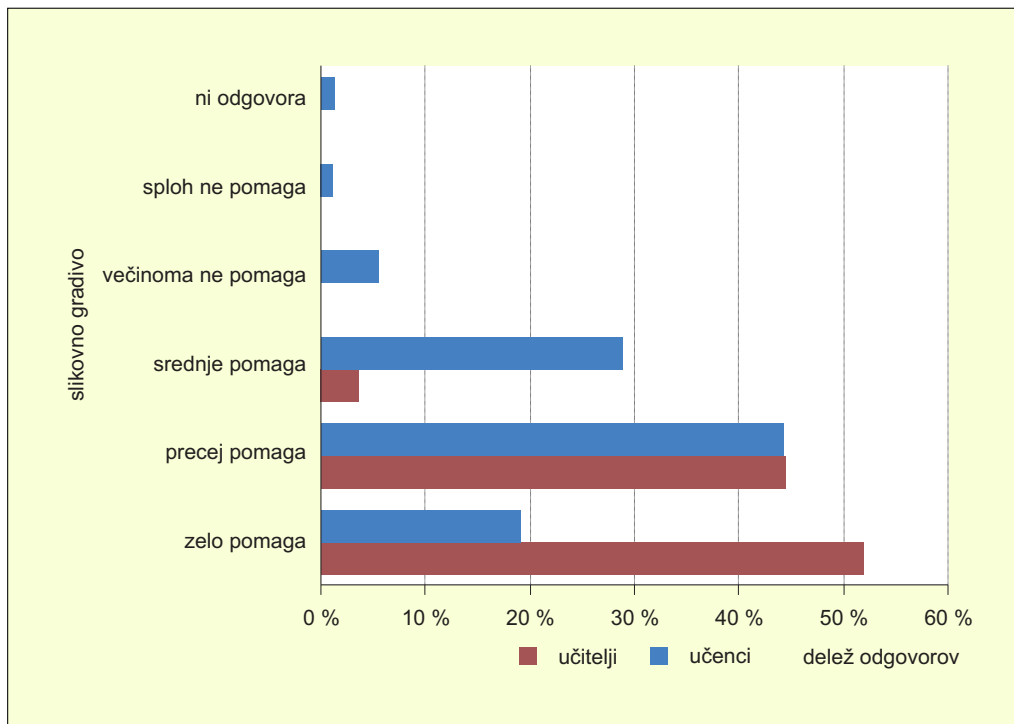
Statistika H pade v kritično območje šele pri $\alpha = 0,031$, zato lahko s stopnjo tveganja 3,1 % zavrnemo ničelno domnevo in potrdimo alternativno domnevo, da je pomen slikovnega gradiva v šolskih učbenikih po mnenju učencev ključen za spoznavanje Slovenije. Tako so tudi mladi uporabniki učbenikov z veliko večino potrdili uveljavljeno mnenje o pomenu slikovnega gradiva v učnem procesu.

Podobno kot učenci razmišljajo tudi njihovi učitelji. Kar 51,9 % jih je menilo, da slikovno gradivo zelo pomaga pri spoznavanju Slovenije, 44,4 %, da precej pomaga, in le 3,7 %, da srednje pomaga (slika 23). Učitelji so še mnogo bolj kot učenci prepričani v uporabnost slikovnega gradiva pri usvajanju novih znanj in utrjevanju snovi, čeprav mu tudi učenci pripisujejo precejšen pomen. Zato je treba izbiri slikovnega gradiva pri nastajanju novih učbenikov nameniti posebno pozornost, saj so učbeniki pri nas in v svetu še vedno najpogosteje uporabljano učilo (Fridl 2016, 106–110).

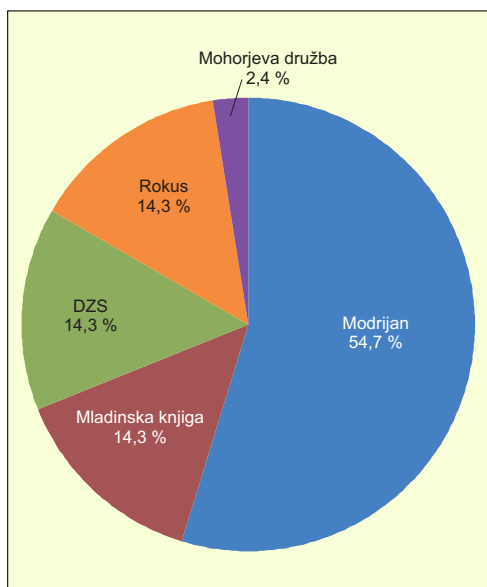
4.2.3 IZBOR UČBENIKOV ZA POUK DRUŽBE IN GEOGRAFIJE V OSNOVNIH IN SREDNJIH ŠOLAH

Odgovori učiteljev kažejo, da pri predmetih družba in geografija uporabljajo učbenike petih slovenskih založb (slika 24). 19 učiteljev uporablja učbenike le ene založbe in 8 učiteljev dveh ali več založb. Najpogosteje so uporabljeni učbeniki Založbe Modrijan (54,7 %), z enakimi deleži (14,3 %) sledijo učbeniki založb Mladinska knjiga, DZS in Rokus. Le en učitelj (2,4 %) uporablja učbenik Mohorjeve družbe.

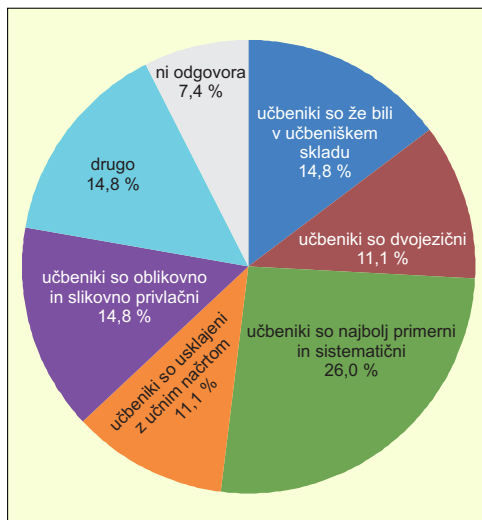
Učitelji so se za uporabo omenjenih učbenikov odločili zaradi različnih vzrokov (slika 25). Izbiro največkrat utemeljujejo z vsebinsko in slikovno primernostjo, nazornostjo, sistematičnostjo in dodatnimi zanimivostmi (26,0 %). Enako število učiteljev je odgovorilo, da je na izbiro vplivalo predvsem to, da so v učbeniškem skladu (14,8 %), da so oblikovno privlačni in bogati s slikovnim gradivom (14,8 %) ali

Slika 23: Mnenje učencev in učiteljev o slikovnem gradivu v šolskih učbenikih.

Slika 24: Delež učbenikov posameznih založb, ki jih uporabljajo anketirani učitelji in njihovi učenci.

Slika 25: Razlogi za izbiro učbenikov določene založbe.

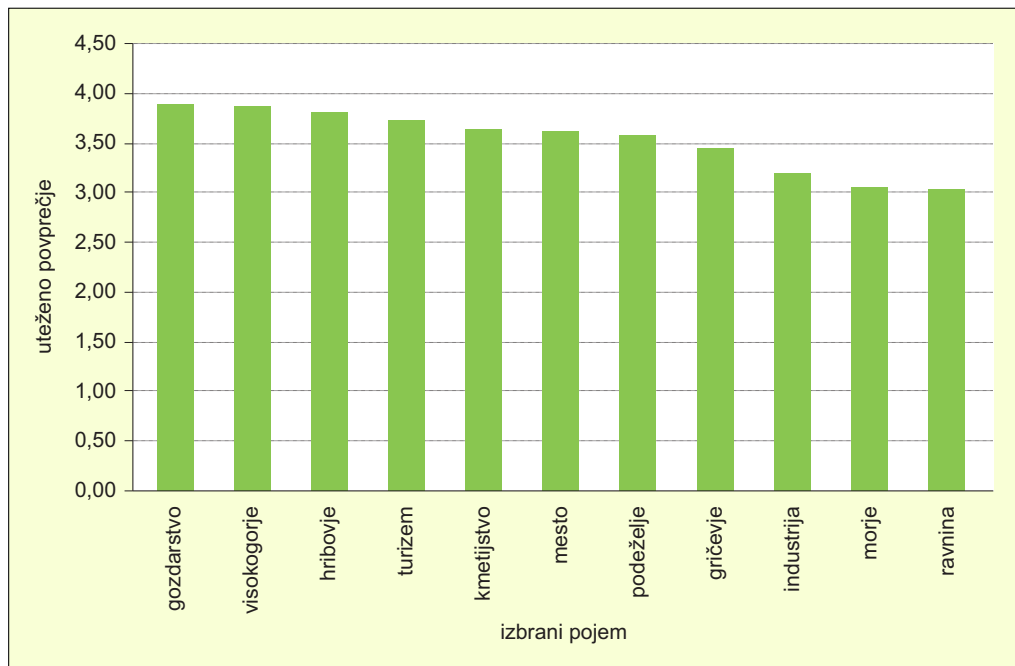
iz drugih razlogov (14,8 %). V manjšem obsegu je na odločitev vplivalo tudi to, da so učbeniki prevedeni v jezik, v katerem poleg slovenščine poteka pouk (11,1 %), ali pa ker so usklajeni z učnim načrtom (11,1 %).

4.2.4 VREDNOTENJE IZBRANIH GEOGRAFSKIH POJMOV

Pri petem vprašanju so morali učenci z ocenami: (1) sploh ni značilen, (2) slabo značilen, (3) srednje značilen, (4) precej značilen, (5) zelo značilen, ocenjevati, kako pomembni so po njihovem mnenju za Slovenijo izbrani pojmi: gozdarstvo, gričevje, hribovje, industrija, kmetijstvo, mesto, morje, podeželje, ravnina, turizem, visokogorje. Nobeden od pojmov ni dobil največ odgovorov za oceno zelo značilen, kakor tudi ne za sploh ni značilen, kar sovpada s splošno uveljavljenim dejstvom, da se anketiranci redkeje odločajo za skrajno pozitivno ali negativno oceno (Cvahte 2013, 46). Največ jih meni, da so precej značilni: hribovje (48,3 %), visokogorje (40,6 %), gozdarstvo (38,9 %), podeželje (38,6 %), kmetijstvo (37,4 %) in turizem (36,7%). Najvišje vrednosti za srednje značilen so dobili: ravnina (42,2 %), industrija (40,4 %), gričevje (39,8 %) in mesto (33,8 %). Med slabo značilen za Slovenijo je z najvišjim odstotkom odgovorov bilo uvrščeno le morje (34,1 %).

Želeli smo ugotoviti, kako se posamezni pojmi razvrščajo, če upoštevamo vse njihove ocene in ne le prevladujoče. Ker število odgovorov pri vseh pojmi ni bilo enako, smo uporabili metodo uteževanja povprečja in pripisali oceni: sploh ni značilen utež 1, slabo značilen utež 2, srednje značilen utež 3, precej značilen utež 4 in zelo značilen utež 5. Vsoto zmnožkov odgovorov pri posamezni oceni in uteži smo delili s frekvenco odgovorov pri posameznem pojmu (slika 26) in rangirali dobljene vrednosti.

Razbrati je mogoče, da učenci nobenemu od pojmov ne pripisujejo izjemnega pomena v primerjavi z drugimi, temveč njihov pomen v povprečju ocenjujejo z ocenami med 3 in 4. Učenci so podatek, da večji del Slovenije prekriva gozd in je ta bogat naravni vir, že ozavestili ter ga z uteženo povprečno oceno 3,90 izpostavili kot najbolj značilni pojem med ponujenimi možnostmi. Z ocenama pojmov visokogorje (3,87) in hribovje (3,81) so posebno pozornost namenili tudi reliefnim značilnostim Slovenije. Sledita dve gospodarski dejavnosti, med katerima turizem (3,72) le malenkostno prekaša kmetijstvo (3,64). Poselitvi je s pojmom mesto (3,61) in podeželje (3,58) omogočena uvrstitev na sredini grafa. Presenetljivo sta med značilnostmi Slovenije gričevje (3,45) in industrija (3,20) celo prehitela morje (3,05) in ravnine (3,02).

Slika 26: Uteženo povprečje izbranih pojmov glede na ocene njihove značilnosti za Slovenijo.

4.2.5 PRESOJA GEOGRAFSKIH PREDSTAV O SLOVENSKIH POKRAJINAH S POMOČJO FOTOGRAFIJ

Najobsežnejši del raziskave predstavlja analiza odgovorov na šesto vprašanje v vprašalniku za učence in osmo vprašanje v vprašalniku za učitelje. Pri obeh vprašanjih so anketiranci dobili slikovno prilogo s petimi skupinami fotografij (slika 27). Vsaka skupina fotografij prikazuje eno od slovenskih pokrajin. Anketiranci so morali:

- za vsako skupino fotografij napisati, katerim pokrajinam pripada (samo učenci);
- oceniti, kako so jim všeč posamezne pokrajine;
- v sklopu posameznih pokrajin razvrstiti fotografije od najbolj do najmanj značilnih;
- pri vsaki skupini pokrajin navesti tri (učenci) oziroma pet (učitelji) pojmov, s katerimi bi pokrajine predstavili tujcu, ki Slovenije ne pozna.

Zanimalo nas je, ali so učenci sposobni na podlagi motivov fotografij **prepoznati in poimenovati pokrajine**. Ker se je v preteklih letih njihovo poimenovanje spreminjalo in je odvisno tudi od starosti učbenikov, ki jih uporabljajo, ter interpretacije učitelja, smo kot pravilna upoštevali vsa podobna poimenovanja (na primer panonski, subpanonski, obpanonski svet, regija ali pokrajina; nismo pa šteli nižinski svet, Prekmurje in podobno).

Velik delež učencev (67,9%) je fotografije skupine 1 pravilno umestil v sklop fotografij, ki prikazujejo dinarskokraške pokrajine. V zanemarljivih deležih so jih umeščali tudi v obpanonske (2,9%), predalpske (2,5%), alpske (1,1%) in obsredozemske pokrajine (0,4%). 12,5% odgovorov je bilo umeščenih v kategorijo drugo, največkrat zaradi poimenovanj po zgodovinskih regijah, kot so Notranjska, Dolenjska in Gorenjska, ali tipov pokrajin kot so gričevnata, hribovita in ravninska pokrajina. 12,7% anketirancev na vprašanje ni odgovorilo.

Slika 27: Slikovna priloga k vprašalnikoma za presojo geografskih predstav (fotografije so v večji velikosti in z navedbo avtorjev ločeno objavljene na evidenčnih listih (str. 64–88)). ► str. 60

SKUPINA 1

SKUPINA 2

SKUPINA 3

SKUPINA 4

SKUPINA 5

Malo manj kot polovica učencev (48,5 %) je fotografije skupine 2 pravilno umestila v sklop fotografij, ki prikazujejo predalpske pokrajine. V precej manjših deležih so jih umeščali tudi v dinarskokraške (4,7 %), obpanonske (3,9 %), alpske (3,7 %) in celo obsredozemske (0,7 %) pokrajine. 23,3 % odgovorov je bilo iz podobnih razlogov kot v skupini 1 uvrščenih v kategorijo drugo, kjer so med zgodovinskimi regijami navajali predvsem Štajersko in Koroško, med tipi pa gričevnate in hribovite pokrajine. 15,2 % anketirancev na vprašanje ni odgovorilo.

Manj kot dve tretjini učencev (60,2 %) je fotografije skupine 3 pravilno umestila v sklop fotografij, ki prikazujejo obpanonske pokrajine. Ostali so jih umeščali tudi v dinarskokraške (3,9 %), predalpske (1,1 %) ter celo obsredozemske (0,7 %) in alpske (0,1 %) pokrajine. 22,0 % odgovorov je zaradi že omejenih razlogov umeščenih v kategorijo drugo, kjer se pojavljajo Štajerska in Dolenjska ter nižinski ali ravninski svet. 12,0 % anketirancev na vprašanje ni odgovorilo.

Največji delež učencev (82,5 %) je fotografije skupine 4 pravilno umestil v sklop fotografij, ki prikazujejo obsredozemske pokrajine. Vendar je razlog treba pripisati tudi zakoreninjenosti in prepoznavnosti imena Primorska za zgodovinske regije, ki se le v tem primeru ujema s poimenovanjem geografske enote, na primer primorski svet, primorska pokrajina. Ker pri vnosu podatkov včasih ni bilo mogoče ločiti, ali je anketiranec mislil na zgodovinsko regijo ali geografsko, smo upoštevali vse tovrstne odgovore. V primeru navedbe drugih zgodovinskih regij, na primer Štajerska, Dolenjska, Koroška, Goriška, Prekmurje, ni bilo teh dilem in smo jih lažje uvrstili v kategorijo drugo. V zanemarljivih deležih so obsredozemske pokrajine umeščali tudi v obpanonske (0,4 %), alpske (0,1 %) in dinarskokraške pokrajine (0,1 %). 11,9 % odgovorov je bilo uvrščenih v kategorijo drugo, predvsem zaradi različnih navedb, ki so povezane z morjem. 5,0 % anketirancev ni podalo odgovora.

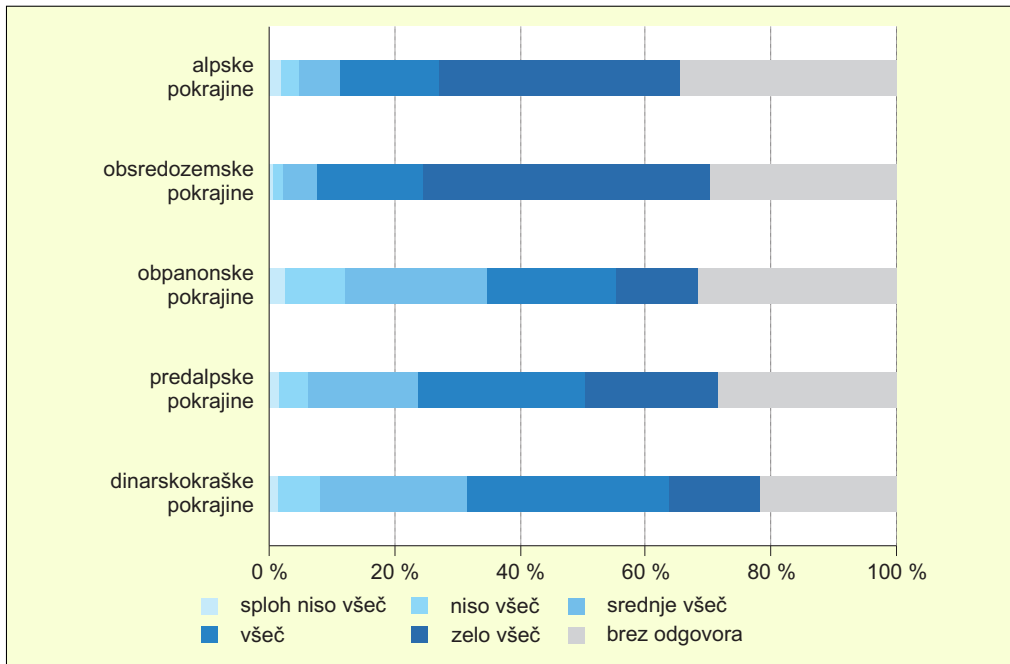
Dve tretjini učencev (65,7 %) je fotografije skupine 5 pravilno umestila v sklop fotografij, ki prikazujejo alpske pokrajine. V izjemno majhnih deležih so jih umestili tudi v predalpske (0,4 %), dinarskokraške (0,3 %), in celo obpanonske (0,1 %) pokrajine. 27,4 % odgovorov je bilo razporejenih v kategorijo drugo, kjer so pričakovano večkrat navajali Gorenjsko in visokogorje. 6,1 % anketirancev ni podalo odgovora.

Želeli smo tudi ugotoviti **všečnost pokrajin**, zato smo učence in učitelje zaprosili, naj s pomočjo fotografij ocenijo, kako so jim všeč posamezne pokrajine. Sklepali smo, da so jim podobno kot fotografije všeč tudi pokrajine same. Da na njihove ocene ne bi preveč vplivala različna kakovost fotografij ali izbor motivov, smo pripravili nabor profesionalnih fotografij, posnetih v sončnem vremenu. Za vsako od skupin pokrajin smo izbrali fotografije (slika 27):

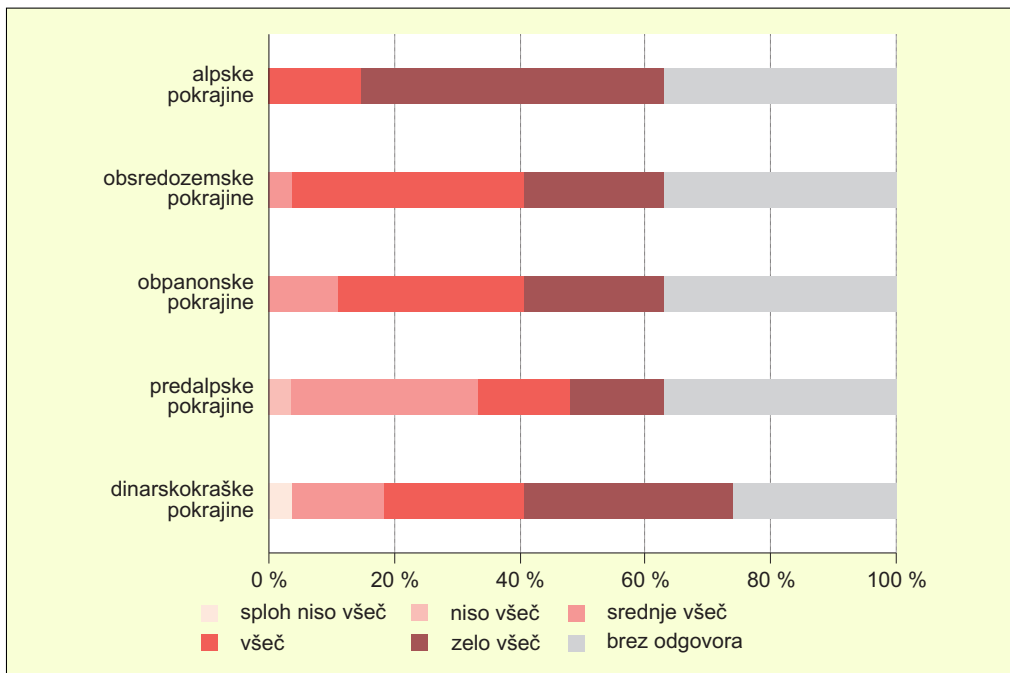
- tipa 1 (fotografije: 1C, 2B, 3B, 4A, 5E), ki prikazujejo najbolj značilne naravnogeografske danosti ali rabo površja v določeni pokrajini;
- tipa 2 (fotografije: 1A, 2C, 3D, 4D, 5D), ki prikazujejo v stroki/šoli izpostavljene danosti določene pokrajine;
- tipa 3 (fotografije: 1B, 2D, 3C, 4E, 5B), ki prikazujejo privlačne turistične danosti določene pokrajine;
- tipa 4 (fotografije: 1D, 2E, 3A, 4B, 5C), ki prikazujejo dejavnost ljudi v določeni pokrajini in
- tipa 5 (fotografije: 1E, 2A, 3E, 4C, 5A), ki prikazujejo romantičnodoživljajsko podobo določene pokrajine.

Odločitve učencev ter učiteljev o všečnosti pokrajin povzemata sliki 28 in 29. Razvidno je, da so učenci v večji meri pokrajine ocenili z ocenami od 3 do 5 oziroma od srednje všeč do zelo všeč, učitelji pa z ocenami od 4 do 5, oziroma od všeč do zelo všeč. Z izjemo dinarskokraških in predalpskih pokrajin učitelji ocen sploh niso všeč in niso všeč praviloma niso izbirali. Žal velik delež anketirancev ni dal ocen, bodisi zaradi neodločenosti, ali pa so kljub jasnim navodilom spregledali oziroma ob večdelnem vprašanju pozabili na vnos ocen. Ker je bilo to vprašanje anketirancem zastavljeno v prvi polovici ankete, na neodgovore najverjetneje ni vplival iztek časa. Učenci so najvišje ocenili obsredozemske in alpske pokrajine, učitelji pa alpske in dinarskokraške pokrajine.

Z **razvrščanjem fotografij** posameznih skupin (1A do 1E, 2A do 2E, ..., 5A do 5E) na sliki 27 od najbolj do najmanj značilnih za izbrane pokrajine smo želeli ugotoviti vzgibe učencev in učiteljev, na podlagi katerih so presojali primernost fotografij. Frekvence odgovorov so se zgoščale okrog enega mesta, v skrajnem primeru pa je lahko fotografija s podobno frekvenco odgovorov zasedla tako prvo kot tudi zadnje mesto. Zato smo podobno kot pri ocenjevanju najbolj značilnih pojmov za Slovenijo tudi

Slika 28: Mnenje učencev o všečnosti posameznih pokrajin.

Slika 29: Mnenje učiteljev o všečnosti posameznih pokrajin.

tukaj uporabili metodo uteževanja povprečja, saj je število odgovorov pri posameznih fotografijah variralo. Skupno mesto uvrstitve fotografije smo določili tako, da smo število odgovorov za prvo mesto pomnožili z oceno oziroma utežjo 5, za drugo mesto z utežjo 4, za tretje mesto z utežjo 3, za četrto mesto z utežjo 2 in za zadnje mesto le še z utežjo 1. Fotografije posamezne skupine smo na koncu razvrstili glede na seštevke uteženih produktov, deljenih s številom odgovorov za izbrano skupino.

Rezultate razporejanja fotografij smo z ustrezno interpretacijo povzeli v posebni evidenci (slika 30). Z njo smo želeli zagotoviti sistematičen pregled raziskovalnih ugotovitev ter boljšo nazornost in primerljivost rezultatov. Vsaka fotografija je predstavljena na svojem evidenčnem listu. Na njem je poleg slike najprej navedeno, za kateri tip fotografije gre glede na njen motiv in predstavljene danosti. Sledi navedba mesta, na katerega se je fotografija uvrstila po izboru učencev, in mesta po izboru učiteljev. Frekvenčne vrednosti razvrščanja posameznih fotografij na določena mesta so upodobljene na kar dveh grafikonih. Vsak evidenčni list je obogaten s povzetkom ključnih ugotovitev. Vrstni red fotografij znotraj posameznih skupin pokrajin je enak kot na slikovni prilogi k vprašalniku (slika 27).

Iz slike 31 je moč razbrati, da so učenci na prvo mesto najraje razvrščali fotografije tipa 3, ki prikazujejo privlačne turistične danosti določene pokrajine, in tipa 5 z romantičnoživiljajsko podobo določene pokrajine. Na drugem mestu so se že omenjenima kategorijama pridružile fotografije tipa 1 z najbolj značilnimi naravogeografskimi danostmi ali rabo površja v določeni pokrajini. Fotografije tipa 2, kjer so poudarjene v stroki/šoli izpostavljene danosti določene pokrajine, in tipa 4, z dejavnostmi ljudi v določeni pokrajini, so pri učencih dobile svoj položaj šele od tretjega mesta dalje. Mladi torej pokrajine doživljajo bolj čustveno in jih vrednotijo tudi z estetskega vidika ali na podlagi izkušenj, ki jih imajo s splošno znanimi kraji, kot sta Blejsko jezero in Aljažev stolp.

V nasprotju z učenci so učitelji največkrat na prvo mesto uvrstili fotografije tipa 1, ki poudarjajo značilne naravogeografske danosti ali rabo površja v določeni pokrajini, sledile pa so fotografije tipa 2 z v stroki/šoli izpostavljenimi danostmi določene pokrajine, in tipa 3 s privlačnimi turističnimi danostmi določene pokrajine (slika 32). Drugo mesto so prav tako zasedle fotografije tipa 3, sledijo pa fotografije tipa 4, ki prikazujejo dejavnosti ljudi v določeni pokrajini in tipa 5 z romantičnoživiljajsko podobo določene pokrajine. Za ostala mesta ni mogoče povzeti posebnih odvisnosti. To dokazuje, da učitelji fotografije dojemajo kot učilo, ki mora učencem predstaviti čim več dejstev, povezanih z učno snovjo. Tako lahko potrdimo domnevo, da med učitelji in učenci obstajajo razlike v vzgibih, na osnovi katerih se odločajo o vsečnosti prikaza določene pokrajine.

Poleg celovitejše analize dojanja slovenskih pokrajin s pomočjo fotografij smo želeli preveriti tudi, kako učenci opišejo odnos do določenih pokrajin ali **ubesedijo svoje predstave** o njih. Zato so morali napisati tri pojme, ki jih najbolj asociirajo na določene pokrajine in bi z njimi pokrajine predstavili tudi tujcu, ki Slovenije ne pozna. Dobili smo širok nabor raznolikih pojmov, ki smo jih za vsako skupino pokrajin glede na prevladujoče frekvenčne vrednosti in pomensko primerljivost med posameznimi skupinami strnili v deset kategorij. Najpogosteje so bili to pojmi, ki se pojavljajo le v določeni pokrajini (na primer kraške jame, termalni izviri, Triglav, morje), zato smo jim namenili največ pozornosti in jih razvrstili v samostojne kategorije. Svojo kategorijo so pogosto dobili tudi tipi pokrajin (na primer gorovja, hribovja, gričevja, visokogorja, ali doline, kotline, ravnine). V vseh pokrajinah je bil poudarek še na rabi tal (na primer njive, vinogradi, gozd) ali različnih gospodarskih dejavnostih (na primer kmetijstvo, vinogradništvo, turizem). Da je pomemben del dojanja pokrajin povezan tudi z doživljajskimi izkušnjami, pričajo izražena čustva, ki smo jih strnili v kategoriji pozitivna občutja (na primer lepe, ljubke, posebne, svobodne, umirjene, zanimive, domače, izvirne, sproščujoče, sončne, ljubezen, odprti ljudje, okusne jedi) ter negativna občutja (na primer dolgočasne, nezanimive, grde, neatraktivne, nerazvite, odročne, sušne, zapostavljene). Zaradi svobodne izbire navedb veliko pojmov ni bilo mogoče smiselno združevati in kategorij preveč drobiti, zato je v vseh skupinah razumljivo visok delež kategorije drugo, kamor smo umestili tudi nesmiselne odgovore.

Slika 30: Evidenca razvrščanja fotografij glede na različne vzgibe. ► str. 64–88

1. skupina: DINARSKOKRAŠKE POKRAJINE

Slika 1A

tip 2

uvrstitev glede na motiv slike

4. mesto

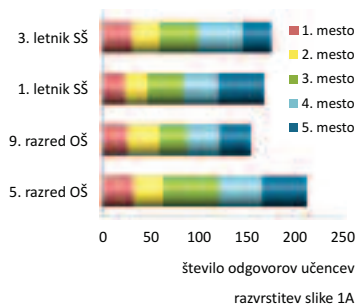
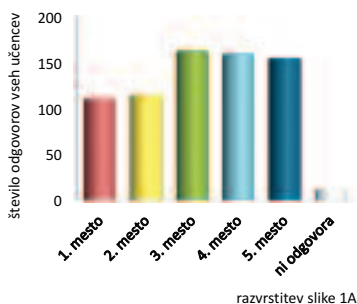
uvrstitev po izbiri učencev

3. mesto

uvrstitev po izbiri učiteljev

BOJAN ERHARTIČ

Povzetek ugotovitev

Glede na izračun uteženega povprečja je fotografija 1A, ki prikazuje v stroki ali šoli izpostavljene danosti pokrajine, zasedla šele četrto mesto, čeprav so jo učenci v največjem deležu (22,6 %) razvrščali na tretje mesto. 15,5 % anketirancev jo je umestilo na prvo mesto, 16,1 % na drugo mesto, 22,3 % na četrto mesto in 21,6 % na peto mesto. 1,9 % učencev ni podalo odgovora. Tudi pri učiteljih je pri tej fotografiji prišlo do večjega odstopanja med mestom, določenim z uteženim povprečjem in gostoto frekvenc na posameznih mestih, na katera so učitelji razvrstili fotografijo 1A. Učitelji so jo v največjem deležu (29,6 %) umestili na prvo mesto, kar smo lahko zaradi izrazito nazorne geografske sporočilnosti fotografije pričakovali. Z enako vrednostjo 22,2 % sta sledila drugo in četrto mesto.

1. skupina: DINARSKOKRAŠKE POKRAJINE

Slika 1B

tip 3

uvrstitev glede na motiv slike

1. mesto

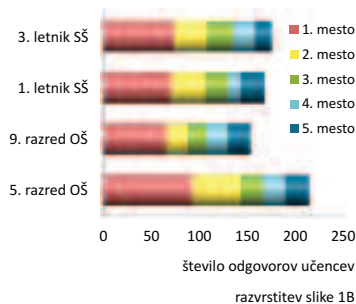
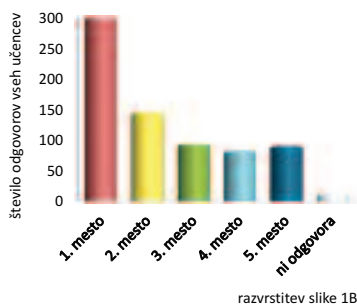
uvrstitev po izbiri učencev

4. mesto

uvrstitev po izbiri učiteljev

BOJAN ERHARTIČ

Povzetek ugotovitev

Fotografija 1B se uvršča v tip slik, ki prikazujejo privlačne turistične danosti v določeni pokrajini. Po mnenju nekaj več kot tretjine učencev najbolje prikazuje dinarskokraške pokrajine, saj jo je na prvo mesto umestilo 41,5 % anketirancev, na drugo mesto 20,1 %, na tretje mesto 12,8 %, na četrto mesto 11,4 % in na peto mesto 12,6 %. 1,6 % anketirancev ni podalo odgovora. Med odločitvami učencev osnovnih in srednjih šol ni bilo opaznejših razlik. V primerjavi z učenci jo je na prvo mesto umestil le en učitelj, ostali pa so ji največkrat dodelili tretje ali peto mesto. Tako je fotografija 1B pri učiteljih povprečno dosegla šele četrto mesto. Rezultati razvrščanja slik po pomembnosti za predstavitev dinarskokraških pokrajin nakazujejo, da učitelji privlačnim turističnim danostim ne pripisujejo tolikšnega pomena kot učenci.

1. skupina: DINARSKOKRAŠKE POKRAJINE

Slika 1C

tip 1

uvrstitev glede na motiv slike

3. mesto

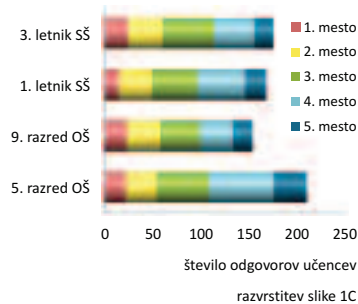
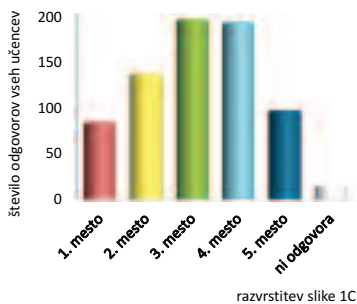
uvrstitev po izbiri učencev

1. mesto

uvrstitev po izbiri učiteljev

BOJAN ERHARTIČ

Povzetek ugotovitev

Na tretje mesto med fotografijami dinarskokraških pokrajin se je po mnenju učencev v največjem deležu (27,2 %) uvrstila fotografija 1C. Spada v tip slik, ki upodabljajo najbolj značilne naravnogeografske danosti ali rabo površja v določeni pokrajini. 11,6 % anketirancev jo je umestilo na prvo mesto, 18,9 % na drugo mesto, 26,7 % na četrto mesto in 13,4 % na peto mesto. 2,2 % učencev ni podalo odgovora. Odločitve učencev se po starosti niso bistveno razlikovale. Skoraj polovica (48,1 %) učiteljev je fotografijo v nasprotju z učenci umestila na prvo mesto. Glede na pomen, ki ga cilji učnih načrtov za geografijo pripisujejo naravnogeografskim danostim in rabi površja, rezultat ne preseneča.

1. skupina: DINARSKOKRAŠKE POKRAJINE

Slika 1D

tip 4

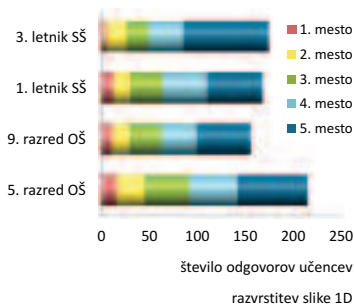
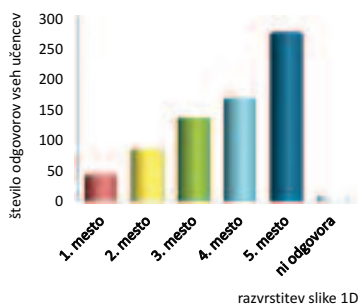
uvrstitev glede na motiv slike

5. mesto

uvrstitev po izbiri učencev

5. mesto

uvrstitev po izbiri učiteljev

Povzetek ugotovitev

Fotografija 1D spada v tip slik, ki prikazujejo dejavnosti ljudi v dinarskokraški pokrajini. Učenci so jo v največjem deležu (38,2 %) umestili na zadnje, peto mesto. Na prvo mesto jo je umestilo 6,1 % anketirancev, na drugo mesto 11,9 %, na tretje mesto 19,0 % in na četrto mesto 23,4 %. 1,4 % anketirancev ni podalo odgovora. Tudi učitelji so jo v največjem deležu (51,9 %) umestili na peto mesto. 37,0 % učiteljev ji je dodelilo še četrto in 11,1 % tretje mesto. Očitno ljudje in njihova dejavnost v pokrajini v sklopu slik dinarskokraških pokrajin ne za ene in ne za druge nimajo posebnega vpliva na všečnost in prepoznavnost pokrajin, čeprav je velik del fotografije še vedno namenjen naravnim prvina pokrajine in ne prikazu dejavnosti ljudi v tej pokrajini.

1. skupina: DINARSKOKRAŠKE POKRAJINE

Slika 1E

tip 5

uvrstitev glede na motiv slike

2. mesto

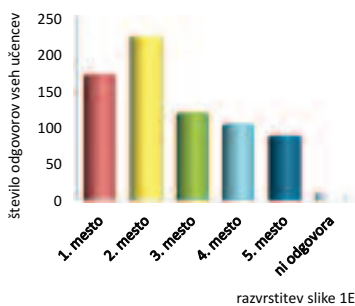
uvrstitev po izbiri učencev

2. mesto

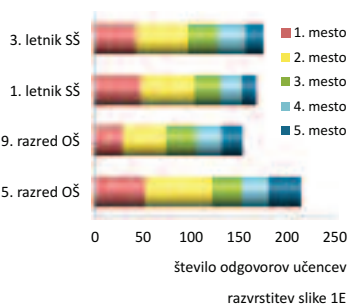
uvrstitev po izbiri učiteljev

MATEJJA FERK

razvrstitev slike 1E

število odgovorov učencev

razvrstitev slike 1E

Povzetek ugotovitev

Fotografija 1E, ki se uvršča v tip romantično-doživljajskih podob določene pokrajine, se je po mnenju učencev v največjem deležu (31,2 %) umestila na drugo mesto med fotografijami dinarskokraških pokrajin. Na prvo mesto jo je umestilo 23,8 %, na tretje mesto 16,6 %, na četrto mesto 14,5 % in na peto mesto 12,3 % učencev. 1,6 % anketirancev ni podalo odgovora. Opaznejša razlika je bila le na petem mestu, kamor jo je uvrstilo 3,1 % manj srednješolcev od osnovnošolcev. Tudi učitelji so jo v največjem deležu umestili na drugo mesto (37,0 %), kar nekoliko preseneča, saj na splošno dajejo prednost fotografijam, ki prikazujejo v šoli obravnavane danosti. Morda jih je motiv asociiral na vstop v kraško podzemlje, ali pa so izhajali iz izkušenj, da slike z romantično-doživljajsko noto pustijo večjo sled v spominu učencev.

2. skupina: PREDALPSKE POKRAJINE

Slika 2A

tip 5

uvrstitev glede na motiv slike

2. mesto

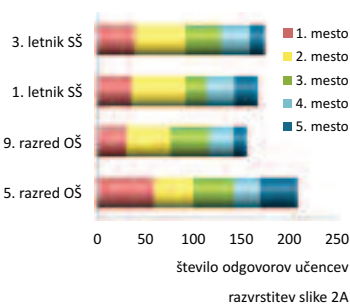
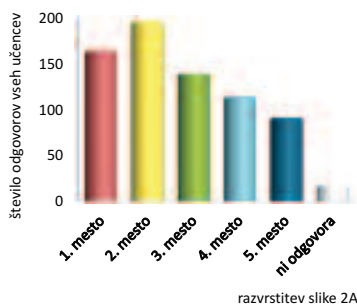
uvrstitev po izbiri učencev

3. mesto

uvrstitev po izbiri učiteljev

BOJAN ERHARTIČ

Povzetek ugotovitev

Fotografija 2A, ki se uvršča v tip romantično-doživljajskih podob določene pokrajine, se je po mnenju učencev v največjem deležu (27,2 %) umestila na drugo mesto med slikami predalpskih pokrajin. Na prvo mesto jo je umestilo 22,8 %, na tretje mesto 19,2 %, na četrto mesto 15,9 % in na peto mesto 12,6 % anketirancev. Nekoliko več glasov so ji srednješolci prisodili le na drugem mestu, v splošnem pa med različnimi skupinami učencev ni bilo večjih razlik. 2,3 % anketirancev ni podalo odgovora. Tudi največ učiteljev jo je med fotografijami predalpskih pokrajin uvrstilo na drugo mesto (33,3 %), a so bile precej enakomerne tudi uvrstitve na vsa ostala mesta, kar je pripomoglo k njeni povprečni uvrstitvi na tretje mesto. To niti ne preseneča, saj je fotografija kljub romantični noti dovolj povedna tudi iz strokovno-geografskega vidika.

2. skupina: PREDALPSKE POKRAJINE

Slika 2B

tip 1

uvrstitev glede na motiv slike

4. mesto

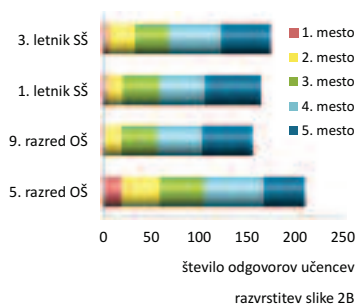
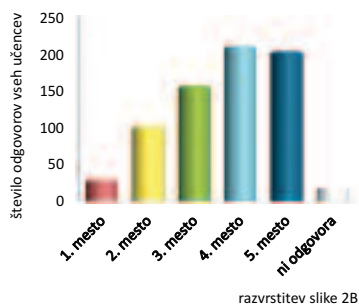
uvrstitev po izbiri učencev

5. mesto

uvrstitev po izbiri učiteljev

BOJAN ERHARTIČ

Povzetek ugotovitev

Učenci so na četrto mesto v največjem deležu (29,2 %) umestili fotografijo 2B. Spada v tip slik, ki prikazujejo najbolj značilne geografske danosti ali rabo površja v določenih pokrajinah. 4,0 % anketirancev jo je umestilo na prvo mesto, 14,1 % na drugo mesto, 21,7 % na tretje mesto, 28,3 % pa na peto mesto. Tako se je tudi skupno glede na uteženo povprečje uvrstila na četrto mesto. 2,5 % anketirancev ni podalo odgovora. Učitelji so jo v največjem deležu (44,4 %) umestili na peto mesto, čeprav bi zaradi nazorne geografske sporočilnosti slike pričakovali, da ji bodo pripisali večji pomen. Na prvo mesto je ni uvrstil nobeden od učiteljev, na drugo mesto 14,8 %, na tretje mesto 7,4 % in na četrto mesto 33,3 %.

2. skupina: PREDALPSKE POKRAJINE

Slika 2C

tip 2

uvrstitev glede na motiv slike

3. mesto

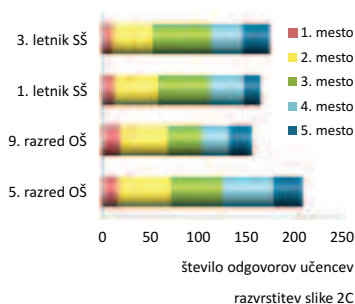
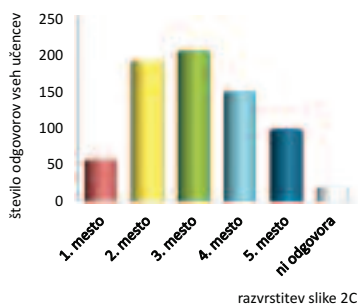
uvrstitev po izbiri učencev

1. mesto

uvrstitev po izbiri učiteljev

BOJAN ERHARTIČ

Povzetek ugotovitev

Na tretje mesto med fotografijami predalpskih pokrajin se je po mnenju učencev v največjem deležu (28,4 %) umestila slika 2C. Spada v tip slik, ki prikazujejo v stroki ali šoli izpostavljene danosti določene pokrajine. 7,9 % anketirancev jo je umestilo na prvo mesto, 26,6 % na drugo mesto, 20,8 % na četrto mesto in 13,7 % na peto mesto. 2,6 % anketirancev ni podalo odgovora. V nasprotju z učenci je fotografija med vsemi petimi slikami najbolj prepričala učitelje, saj jo je kar dve petini učiteljev (40,7 %) umestilo na prvo mesto, 25,9 % na drugo mesto, 25,9 % na tretje mesto, 7,4 % na četrto mesto in noben učitelj na peto mesto. Glede na pomen, ki ga cilji učnih načrtov za geografijo pripisujejo strokovno-geografskim danostim v določeni pokrajini, je rezultat pričakovan.

2. skupina: PREDALPSKE POKRAJINE

Slika 2D

tip 3

uvrstitev glede na motiv slike

1. mesto

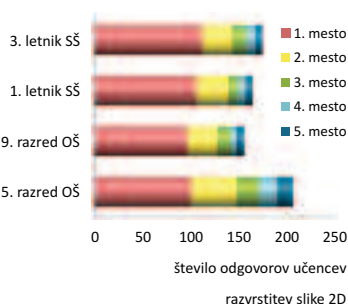
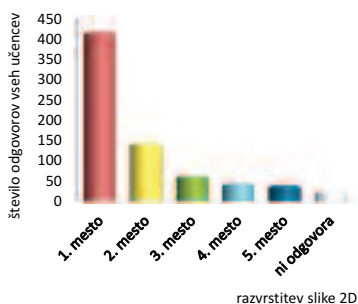
uvrstitev po izbiri učencev

2. mesto

uvrstitev po izbiri učiteljev

BOJAN ERHARTIČ

Povzetek ugotovitev

Fotografija 2D se uvršča v tip slik, ki prikazujejo privlačne turistične danosti v izbranih pokrajinah. Predstavlja tudi eno izmed največkrat upodobljenih in vidnih podob Slovenije, ki se pojavljala v vseh turističnih vodnikih in v večini knjig o naši deželi. Zato ni naključje, da je med fotografijami predalpskih pokrajin po mnenju učencev prepričljivo zasedla prvo mesto, saj jo je nanj umestilo 57,4 % anketirancev, na drugo mesto 19,7 %, na tretje mesto 8,5 %, na četrto mesto 5,9 % in na peto mesto 5,3 %. Zanj so se v podobnem obsegu navduševali osnovnošolci in srednješolci. 3,2 % anketirancev ni podalo odgovora. Tudi 44,4 % učiteljev jo uvrstilo na prvo mesto, a ji hkrati namenilo tudi drugo (14,8 %), tretje (18,5 %), četrto (14,8 %) in peto mesto (7,4 %), kar je bil razlog, da je po kriteriju uteženega povprečja zasedla šele drugo mesto.

2. skupina: PREDALPSKE POKRAJINE

Slika 2E

tip 4

uvrstitev glede na motiv slike

5. mesto

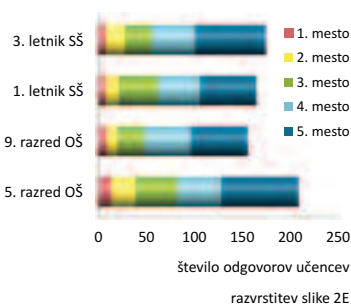
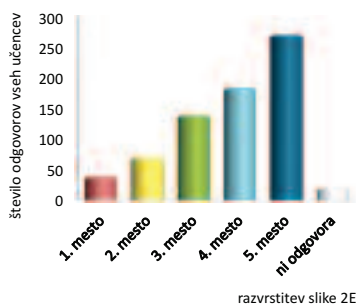
uvrstitev po izbiri učencev

4. mesto

uvrstitev po izbiri učiteljev

MARJAN GARBAUS

Povzetek ugotovitev

Fotografija 2E spada v tip slik, ki prikazujejo dejavnosti ljudi v določeni pokrajini. Učenci so jo v največjem deležu (37,6 %) umestili na zadnje, peto mesto. Na prvo mesto jo je umestilo 5,2 %, na drugo mesto 9,7 %, na tretje mesto 19,3 % in na četrto mesto 25,5 % učencev. 2,7 % anketirancev ni podalo odgovora. Prav tako ji posebne pozornosti niso pripisali niti učitelji, ki so jo prav tako v največjem deležu (33,3 %) umestili na peto mesto. Na prvo mesto je ni uvrstil noben izmed učiteljev, na drugo mesto jo je umestilo 11,1 %, na tretje mesto 25,9 % in na četrto mesto 29,6 % učiteljev. V povprečju je tako fotografija po mnenju učiteljev zasedla četrto mesto. Očitno ljudje in njihova dejavnost v pokrajini in v sklopu fotografij predalpskih pokrajin ne za ene in ne za druge nimajo posebnega vpliva na vsečnost pokrajine.

3. skupina: OBPANONSKE POKRAJINE

Slika 3A

tip 4

uvrstitev glede na motiv slike

4. mesto

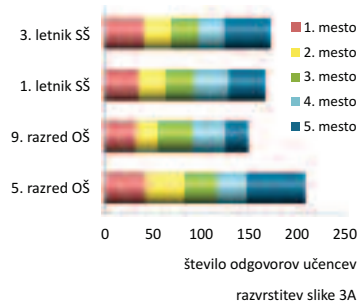
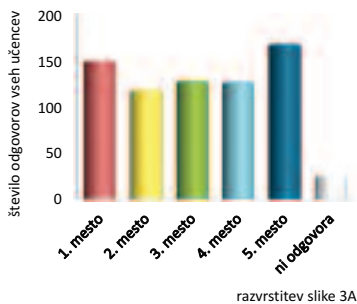
uvrstitev po izbiri učencev

2. mesto

uvrstitev po izbiri učiteljev

PRIMOŽ GAŠPERIČ

Povzetek ugotovitev

Na četrto mesto se je po izračunu uteženega povprečja odgovorov učencev umestila fotografija 3A. Spada v tip slik, ki prikazujejo dejavnosti ljudi v določeni pokrajini. Zanj sta značilna višja deleža uvrstitev na peto (23,4 %) in na prvo (20,9 %) mesto. Na drugo mesto jo je uvrstilo 16,5 % učencev, na tretje mesto 17,9 % in na četrto mesto 17,7 %. 3,6 % anketirancev ni podalo odgovora. Največji delež (33,3 %) učiteljev jo je umestil na prvo mesto, 22,2 % na drugo mesto, 11,1 % na tretje mesto, prav tako 11,1 % na četrto mesto in 22,2 % na peto mesto. Navedene odločitve učiteljev so jo povprečno uvrstile na drugo mesto. Rezultat ni nepričakovan, saj so poleg dejavnosti ljudi zelo dobro prikazane tako naravnogeografske danosti kot raba površja, čemur učitelji pripisujejo večji pomen kot učenci.

3. skupina: OBPANONSKE POKRAJINE

Slika 3B

tip 1

uvrstitev glede na motiv slike

2. mesto

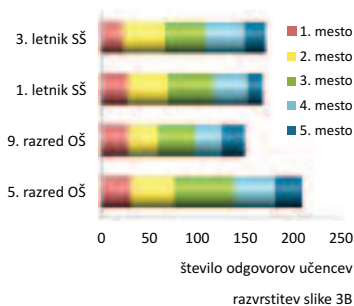
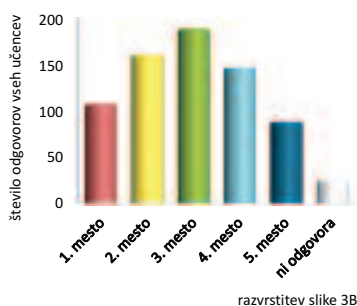
uvrstitev po izbiri učencev

4. mesto

uvrstitev po izbiri učiteljev

BOJAN ERHARTIČ

Povzetek ugotovitev

Fotografija 3B se uvršča v tip slik, ki prikazujejo najbolj značilne naravnogeografske danosti ali rabo površja v določeni pokrajini. Po mnenju učencev se je v največjem deležu (26,3 %) uvrstila na tretje mesto med fotografijami obpanonskih pokrajin. Na prvo mesto jo je umestilo 14,9 % anketirancev, na drugo mesto 22,4 %, na četrto mesto 20,6 % in na peto mesto 12,3 %. 3,5 % anketirancev ni podalo odgovora. Navedene uvrstitve na posamezna mesta po izbiri učencev so fotografijo v povprečju razvrstili na drugo mesto. Učitelji so jo v največjem deležu (29,6 %) umestili na tretje mesto, v večjem obsegu pa tudi na četrto (14,8 %) in peto mesto (25,9 %). To je tudi razlog, da je fotografija po izračunu uteženega povprečja zasedla šele četrto mesto. To nekoliko preseneča, saj slika prikazuje najbolj značilne naravnogeografske danosti.

3. skupina: OBPANONSKE POKRAJINE

Slika 3C

tip 3

uvrstitev glede na motiv slike

5. mesto

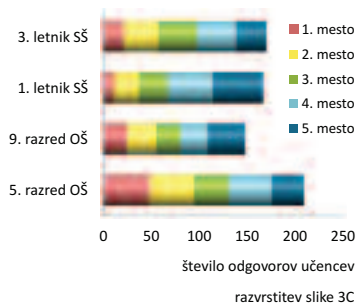
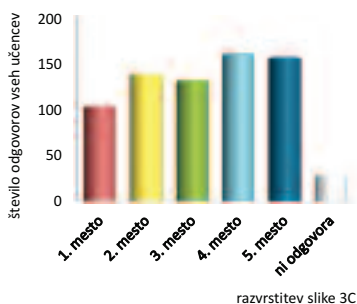
uvrstitev po izbiri učencev

1. mesto

uvrstitev po izbiri učiteljev

BOJAN ERHARTIC

Povzetek ugotovitev

Največji razkorak med mnenji učencev in učiteljev je pri fotografiji 3C. Spada v tip slik, ki prikazujejo privlačne turistične danosti določene pokrajine. Učenci so ji v največjem deležu (22,2 %) pripisali četrto mesto. Na prvo mesto jo je umestilo 14,3 % anketirancev, na drugo mesto 19,3 %, na tretje mesto 18,4 % in na peto mesto 21,7 %. Med učenci so jo nekoliko višje umeščali osnovnošolci. 4,1 % anketirancev ni podalo odgovora. Preseneča pa, da so jo učitelji v nasprotju z učenci povprečno uvrstili celo na prvo mesto. V največjem deležu (40,7 %) njihovih odgovorov je sicer zasedla drugo mesto, a so ji v velikem obsegu (22,2 %) dodelili tudi prvo in tretje mesto. Učitelji torej bučam, ki so značilne predvsem za obpanonske pokrajine, za razliko od učencev, pripisujejo posebno simbolno moč.

3. skupina: OBPANONSKE POKRAJINE

Slika 3D

tip 2

uvrstitev glede na motiv slike

3. mesto

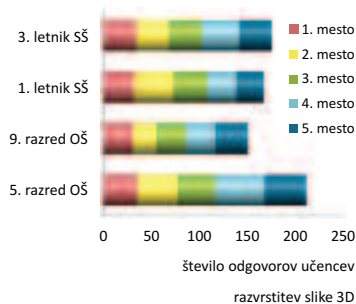
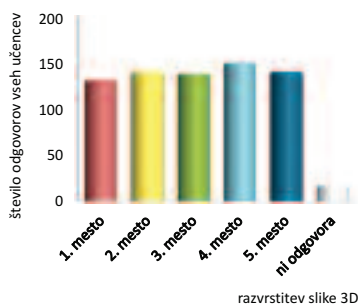
uvrstitev po izbiri učencev

5. mesto

uvrstitev po izbiri učiteljev

BOJAN ERHARTIČ

Povzetek ugotovitev

Fotografija 3D spada v tip slik, ki prikazujejo v stroki/šoli izpostavljene danosti določenih pokrajin. Učenci so jo na posamezna mesta razvrščali precej enakomerno. Na prvo mesto jo je uvrstil 18,2 % anketirancev, na drugo mesto 19,5 %, na tretje mesto 19,2 %, na četrto mesto 21,0 % in na peto mesto 19,5 %. Povprečno je pri učencih zasedla tretje mesto. 2,6 % anketirancev ni podalo odgovora. Učitelji so ji povprečno namenili zadnje mesto, kamor jo je neposredno uvrstilo kar 40,7 % učiteljev. V enakih deležih 7,4 % so ji namenili tudi drugo in tretje mesto oziroma v deležu 22,2 % tretje in četrto mesto. Zaradi nazorne prostorske sporočilnosti fotografije bi pričakovali, da jo bodo učitelji razporedili na višje mesto.

3. skupina: OBPANONSKE POKRAJINE

Slika 3E

tip 5

uvrstitev glede na motiv slike

1. mesto

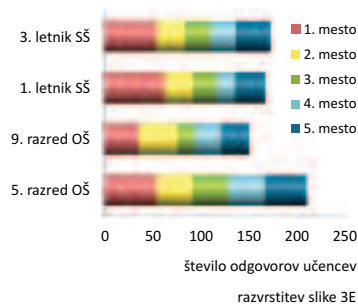
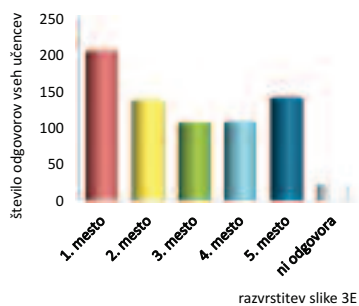
uvrstitev po izbiri učencev

3. mesto

uvrstitev po izbiri učiteljev

BOJAN ERHARTIČ

Povzetek ugotovitev

Fotografija 3E se uvršča v tip slik, ki prikazujejo romantično-doživljaljsko podobo določene pokrajine. Po mnenju nekaj več kot četrtine učencev najbolje prikazuje obpanonske pokrajine, saj jo je na prvo mesto umestilo 28,4 % anketirancev, na drugo mesto 19,2 %, na tretje mesto 14,9 %, na četrto mesto 14,9 % in na peto mesto 19,5 %. 3,1 % anketirancev ni podalo odgovora. Med petimi fotografijami obpanonskih pokrajin so jo učitelji v največjem deležu (37,0 %) uvrstili na četrto mesto, glede na ostale uvrstitve pa jo je izračun uteženega povprečja postavil mesto višje. Ponovno lahko ugotavljamo, da učitelji privlačnim turističnim danostim ne pripisujejo tolikšnega pomena kot učenci, temveč dajejo prednost v šoli obravnavanih danosti izbrane pokrajine.

4. skupina: OBSREDOZEMSKKE POKRAJINE

Slika 4A

tip 1

Uvrstitev glede na motiv slike

3. mesto

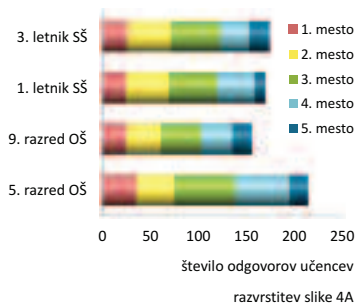
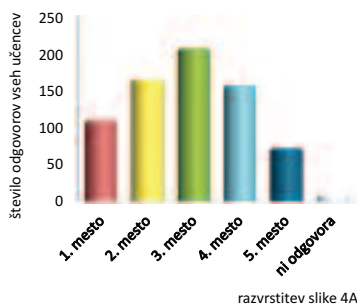
Uvrstitev po izbiri učencev

1. mesto

Uvrstitev po izbiri učiteljev

BOJAN ERHARTIČ

Povzetek ugotovitev

Fotografija 4A se uvršča v tip slik, ki prikazujejo najbolj značilne naravnogeografske danosti ali rabo površja v določeni pokrajini. Učenci so jo med fotografijami obsredozemskih pokrajin povprečno umestili na tretje mesto, medtem ko so jo kot najbolj povedno prepoznali učitelji. Tretje mesto je fotografija zasedla tudi po številu odgovorov (28,8 %). 15,2 % anketirancev jo je uvrstilo na prvo mesto, 22,9 % na drugo mesto, 21,9 % na četrto mesto in 9,9 % na peto mesto. Učitelji so jo v največjem deležu (48,1 %) umestili na prvo mesto, 37,0 % na drugo mesto, 7,4 % na tretje mesto in v enakem deležu tudi na četrto mesto. Noben učitelj ji ni dodelil petega mesta. To potrjuje ugotovitev, da so učitelji bolj naklonjeni fotografijam, ki poudarjajo naravnogeografske danosti kot pa turistično privlačnim lokacijam.

4. skupina: OBSREDOZEMSKÉ POKRAJINE

Slika 4B

tip 4

Uvrstitev glede na motiv slike

2. mesto

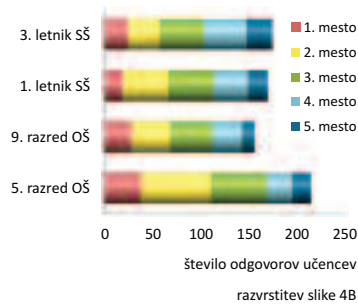
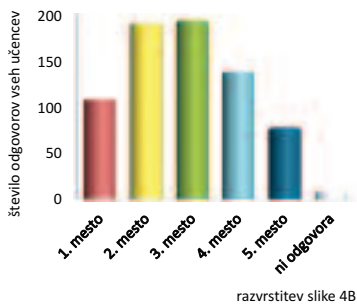
Uvrstitev po izbiri učencev

3. mesto

Uvrstitev po izbiri učiteljev

KATARINA POLJINAR HORVAT

Povzetek ugotovitev

Med fotografijami obsredozemskih pokrajin se je po mnenju učencev na drugo mesto umestila slika 4B. Spada v tip slik, ki prikazujejo dejavnosti ljudi v določeni pokrajini. Ta tip slik se v drugih pokrajinah sicer ni uvrščal tako visoko, delno tudi zaradi tega, ker ljudje na tej fotografiji niso tako opazni kot na drugih fotografijah tega tipa. V največjem deležu (27,0 %) so jo učenci sicer uvrstili na tretje mesto, a jo je hkrati 15,1 % učencev umestil še na prvo mesto, 26,6 % na drugo mesto, 19,2 % na četrto mesto in 10,8 % na peto mesto. 1,3 % anketirancev ni podalo odgovora. Po mnenju učiteljev so jo večinsko (44,4 %) uvrstili na tretje mesto, kar je vplivalo tudi na njeno povprečno uvrstitev. V splošnem pa so jo učitelji razvrščali še na prvo mesto (11,1 %), na drugo mesto (18,5 %), na četrto mesto (14,8 %) in na zadnje, peto mesto (11,1 %).

4. skupina: OBSREDOZEMSKÉ POKRAJINE

Slika 4C

tip 5

Uvrstitev glede na motiv slike

4. mesto

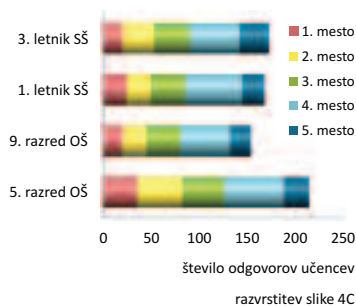
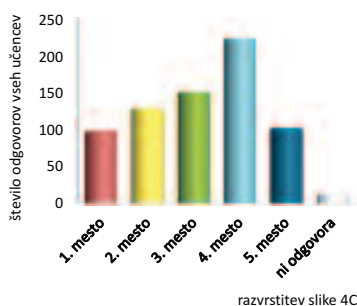
Uvrstitev po izbiri učencev

4. mesto

Uvrstitev po izbiri učiteljev

BOJAN ERHARTIČ

Povzetek ugotovitev

Fotografija 4C spada v tip slik, ki prikazujejo romantično-doživljajsko podobo določenih pokrajin. Med fotografijami obsreduzemskih pokrajin se je tako po mnenju učencev kot tudi učiteljev uvrstila šele na četrto mesto. Nekoliko presenetljivo so jo na omenjeno mesto v največjem deležu (31,2 %) uvrstili tudi učenci, čeprav so jih v drugih pokrajinah romantični vtisi privlačili. 13,7 % anketirancev jo je razporedilo na prvo mesto, 18,1 % na drugo mesto, 21,0 % na tretje mesto, 14,2 % pa na peto mesto. 1,8 % anketirancev ni podalo odgovora. Po pričakovanju so ta tip fotografije učitelji v največjem deležu (48,1 %) postavili celo na zadnje mesto. 7,4 % učiteljev ji je dodelilo prvo mesto, 3,7 % drugo mesto, 7,4 % tretje mesto in 33,3 % četrto mesto. Tako se je po izračunu uteženega povprečja vseh mest ta slika uvrstila na četrto mesto.

4. skupina: OBSREDOZEMSKA POKRAJINE

Slika 4D

tip 2

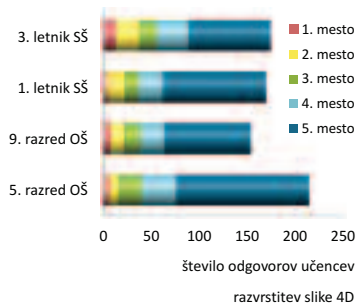
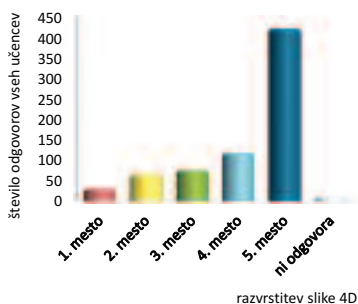
Uvrstitev glede na motiv slike

5. mesto

Uvrstitev po izbiri učencev

5. mesto

Uvrstitev po izbiri učiteljev

Povzetek ugotovitev

Fotografija 4D spada v tip slik, ki prikazujejo v stroki ali šoli izpostavljene danosti določene pokrajine. Učenci in učitelji so jo povprečno uvrstili na zadnje mesto. Morda je razlog tudi v detajlnejši upodobitvi solin, ki ni tako pogosto videna in prepoznana. Učenci so jo tudi glede na število odgovorov (58,4 %) prevladujoče uvrstili na peto mesto. Na prvo mesto jo je uvrstilo 4,2 % anketirancev, na drugo mesto 8,9 %, na tretje mesto 10,6 % in na četrto mesto 16,4 %. 1,5 % anketirancev ni podalo odgovora. Učitelji so jo v enakih deležih (37,0 %) umestili na peto in četrto mesto. Očitno izpostavljene geografske danosti, o katerih se sicer učijo v šoli, vsaj v sklopu slik obsredozemskih pokrajin ne za ene in ne za druge nimajo posebnega vpliva na všečnost pokrajine.

4. skupina: OBSREDOZEMSKÉ POKRAJINE

Slika 4E

tip 3

Uvrstitev glede na motiv slike

1. mesto

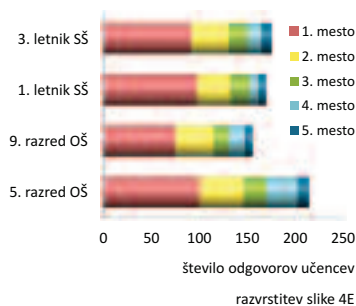
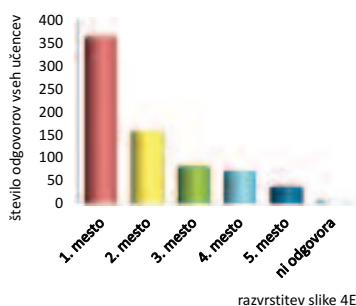
Uvrstitev po izbiri učencev

2. mesto

Uvrstitev po izbiri učiteljev

BOJAN ERHARTIČ

Povzetek ugotovitev

Fotografija 4E se uvršča v tip slik, ki prikazujejo privlačne turistične danosti v obsredozemskih pokrajinah. Po mnenju polovice učencev najbolje prikazuje obsredozemske pokrajine, saj jo je na prvo mesto umestilo 50,5 % anketirancev, na drugo mesto 22,0 %, na tretje mesto 11,2 %, na četrto mesto 9,9 % in na peto mesto 5,2 %. 1,2 % anketirancev ni podalo odgovora. Tudi učitelji so jo večinsko (33,3 %) umestili na prvo mesto, a je glede na ostale povprečne vrednosti dosegla šele drugo mesto. Ponovno se je pokazalo, da je težko izpostaviti vzgibe razvrščanja fotografij, saj so zračni posnetek mesta iz obpanonske pokrajine učenci in učitelji uvrstili slabše. Zato lahko le sklepamo, da vrsta pogleda in obseg prikaza pokrajine ne vplivata na izbiro v tolikšnem obsegu kot tip fotografije, torej njena vsebina.

5. skupina: ALPSKE POKRAJINE

Slika 5A

tip 5

Uvrstitev glede na motiv slike

1. mesto

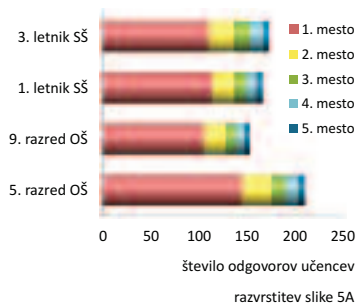
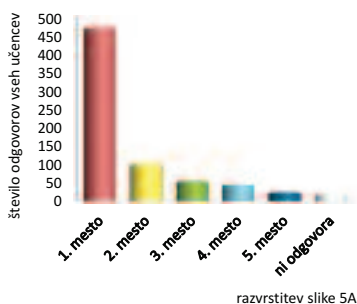
Uvrstitev po izbiri učencev

1. mesto

Uvrstitev po izbiri učiteljev

BOJAN ERHARTIČ

Povzetek ugotovitev

Med vsemi fotografijami je najbolj prepričljivo zasedla prvo mesto fotografija 5A. Spada v tip slik, ki prikazujejo romantično-doživljajsko podobo alpskih pokrajin in asociira tudi na nacionalni simbol. Po večinskem številu odgovorov je za 8,0 % prehitela celo značilno fotografijo Blejskega jezera za predalpske pokrajine, saj jo je na prvo mesto umestilo kar 65,4 % učencev. 14,3 % anketirancev jo je uvrstilo na drugo mesto, 7,7 % na tretje mesto, 6,3 % na četrto mesto in 3,4 % na peto mesto. 2,9 % anketirancev ni podalo odgovora. Tudi učitelji so jo večinsko (40,7 %) uvrstili na prvo mesto. 18,5 % jo je uvrstilo na drugo mesto, 22,2 % na tretje mesto, 14,8 % na četrto mesto in 3,7 % na peto mesto. Očitno so v njej poleg romantične podobe videli tudi vir za predstavitev geografskih značilnosti pokrajine.

5. skupina: ALPSKE POKRAJINE

Slika 5B

tip 3

Uvrstitev glede na motiv slike

2. mesto

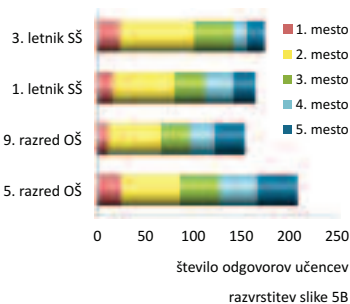
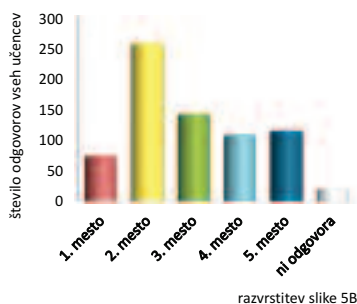
Uvrstitev po izbiri učencev

3. mesto

Uvrstitev po izbiri učiteljev

BOJAN ERHARTIČ

Povzetek ugotovitev

Fotografija 5B se uvršča v tip slik, ki prikazujejo privlačne turistične danosti določene pokrajine. Po mnenju učencev se je v največjem deležu (35,7 %) umestila na drugo mesto med slikami alpskih pokrajin. Na prvo mesto jo je umestilo 10,4 % anketirancev, na tretje mesto 19,8 %, na četrto mesto 15,1 % in na peto mesto 16,0 %. 3,0 % anketirancev ni podalo odgovora. Učitelji so jo v enakem deležu (40,7 %) umestili na drugo in na tretje mesto. 3,7 % jo je uvrstilo še na prvo mesto, 11,1 % na četrto mesto in 3,7 % na peto mesto. Glede na navedene vrednosti ji je po izračunu uteženega povprečja pripadlo skupno tretje mesto. Čeprav se pri učiteljih fotografije, ki prikazujejo turistično zanimive lokacije, praviloma ne uvrščajo najvišje, pa je voda eden od dejavnikov, ki pozitivno vpliva na vzgibe glede izbire fotografij.

5. skupina: ALPSKE POKRAJINE

Slika 5C

tip 4

Uvrstitev glede na motiv slike

5. mesto

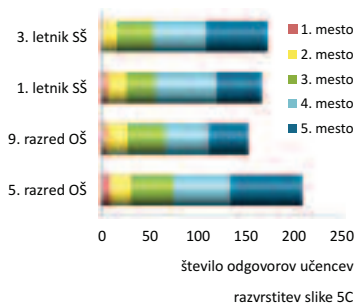
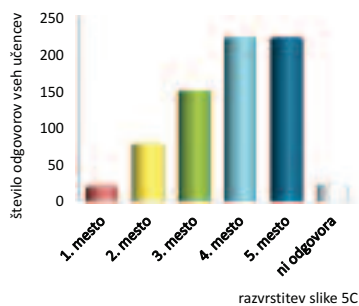
Uvrstitev po izbiri učencev

4. mesto

Uvrstitev po izbiri učiteljev

MANCA VOLK BAHUN

Povzetek ugotovitev

Fotografija 5C spada v tip slik, ki prikazujejo dejavnost ljudi v določeni pokrajini. Podobno kot v ostalih pokrajinah je uvrščena na konec lestvice. Učenci so jo v največjem deležu (32,6 %) umestili na peto mesto. Na prvo mesto jo je umestilo 4,8 % anketirancev, na drugo mesto 12,2 %, na tretje mesto 23,2 % in na četrto mesto 24,6 %. 2,6 % anketirancev ni podalo odgovora. Učitelji so jo v največjem deležu (40,7 %) umestili na četrto mesto, kamor se je fotografija uvrstila tudi glede na izračunano povprečje. Sicer so jo razvrščali še na prvo mesto (18,5 %), na drugo mesto (11,1 %), na tretje mesto (22,2 %) in na peto mesto (7,4 %). Ponovno se potrjuje že zapisana trditev, da ljudje in njihova dejavnost v pokrajini, tokrat v sklopu fotografij alpskih pokrajin, nimajo posebnega vpliva na všečnost pokrajine.

5. skupina: ALPSKE POKRAJINE

Slika 5D

tip 2

Uvrstitev glede na motiv slike

4. mesto

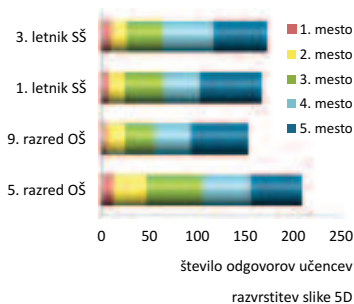
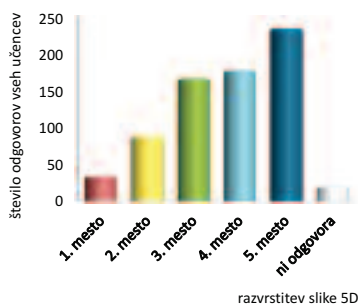
Uvrstitev po izbiri učencev

5. mesto

Uvrstitev po izbiri učiteljev

BOJAN ERHARTIČ

Povzetek ugotovitev

Fotografija 5D spada v tip slik, ki prikazujejo v stroki oziroma v šoli izpostavljene danosti določenih pokrajin. Učenci so jo povprečno umestili na četrto mesto. Glede na največji delež (32,6 %) je bila sicer uvrščena na peto mesto, 4,8 % anketirancev pa jo je umestilo na prvo mesto, 12,2 % na drugo mesto, 23,2 % na tretje mesto in 24,6 % na četrto mesto. 2,6 % učencev ni podalo odgovora. Učitelji so ji v visokem deležu (74,1 %) pripisali zadnje mesto, zato se je na to mesto uvrstila tudi po izračunu uteženega povprečja. Sicer so jo s 3,7 % uvrstili še na prvo mesto, nihče je ni umestil na drugo mesto, 7,4 % jo je umestilo na tretje mesto in 14,8 % na četrto mesto. Učitelji so ji v največjem deležu dodeli zadnje mesto, ker je, ne glede na možnost strokovne interpretacije, niso prepoznali kot primeren vir za obravnavo alpskih pokrajin.

5. skupina: ALPSKE POKRAJINE

Slika 5E

tip 1

Uvrstitev glede na motiv slike

3. mesto

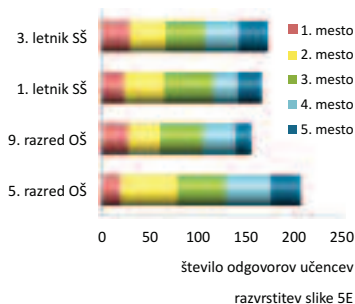
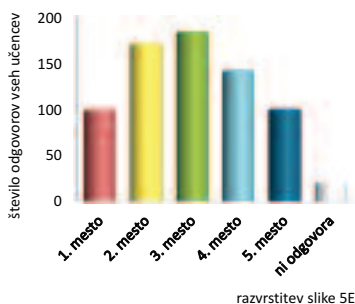
Uvrstitev po izbiri učencev

2. mesto

Uvrstitev po izbiri učiteljev

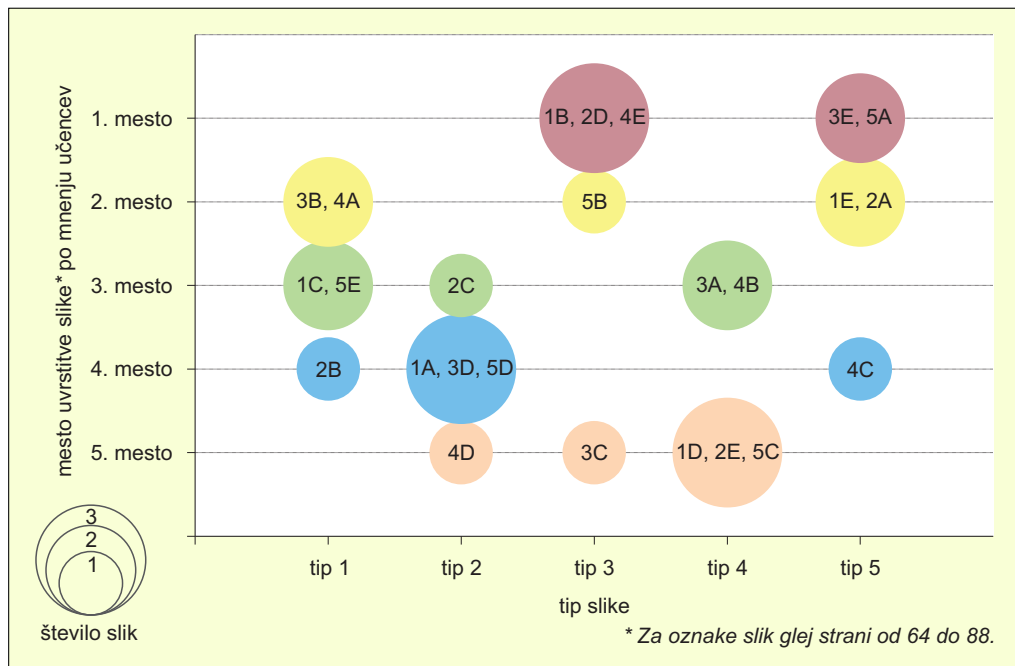

BOJAN ERHARTIČ

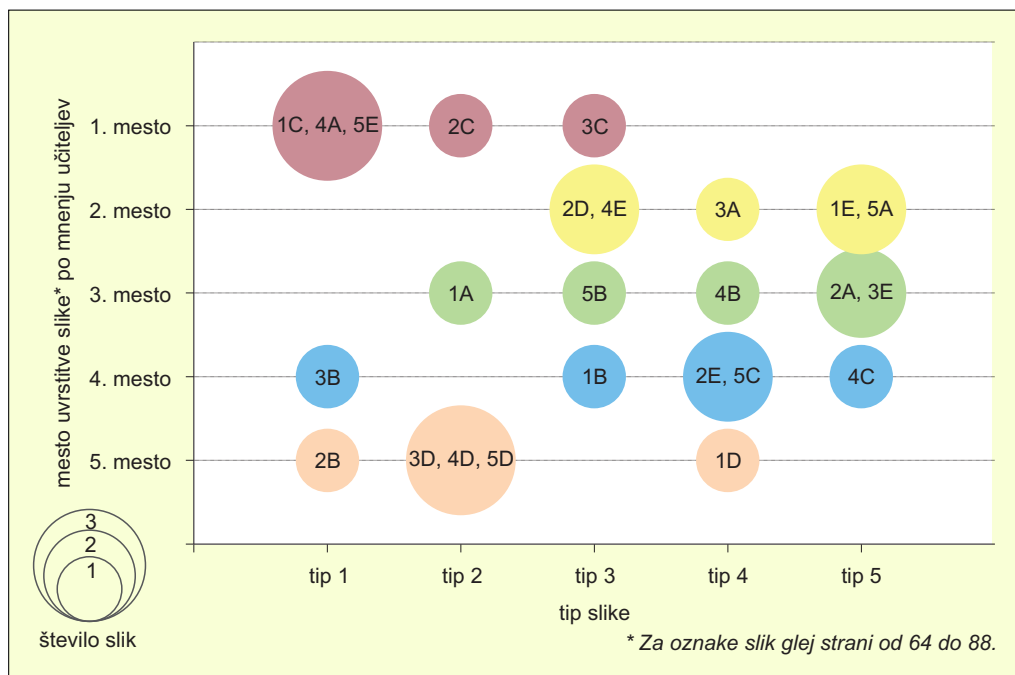

Povzetek ugotovitev

Na povprečno tretje mesto med fotografijami alpskih pokrajin se je po mnenju učencev uvrstila fotografija 5E. Spada v tip slik, ki prikazujejo najbolj značilne naravno-geografske danosti ali rabo površja v določeni pokrajini. Na omenjeno mesto jo je uvrstil največji delež (25,6 %) učencev. Ostali so jo uvrščali še na prvo mesto (13,9 %), na drugo mesto (23,9 %), na četrto mesto (19,8 %) in na peto mesto (14,1 %). 2,7 % vprašanih ni podalo odgovora. Glede na največji delež (33,3 %) odgovorov učiteljev ta fotografija zaseda celo prvo mesto, a je fotografija 5A imela višji delež uvstitev na prvem mestu, zato jo je glede na uteženo povprečje izpodrinila na drugo mesto. 29,6 % učiteljev jo je uvrstilo na drugo mesto, 7,4 % na tretje mesto, 18,5 % na četrto mesto in 11,1 % na peto mesto.

Slika 31: Vzgibi odločanja učencev o vsečnosti fotografij slovenskih pokrajin.

Slika 32: Vzgibi odločanja učiteljev o vsečnosti fotografij slovenskih pokrajin.

Pojme dinarskokraških pokrajin smo združili v: kraške jame (12,7 %); površinske in podzemne vode (9,7 %); gozdovi, gozdarstvo (9,5 %); kraški pojavi, kras (8,7 %); pozitivna občutja (7,6 %); kulturne znamenitosti (4,8 %); apnenec (3,9 %); polja, planote, travniki (2,7 %); negativna občutja (0,3 %) in drugo (23,3 %). 16,8 % anketirancev na vprašanje ni odgovorilo. Za dinarskokraške pokrajine prevladujejo pojmi, ki so pogosto povezani s šolsko snovjo in opisujejo predvsem površinske in podzemne kraške pojave. Precej manj je poudarka na dejavnostih, ki so v drugih pokrajinah mnogo bolj poudarjene. Prav tako anketiranci niso izpostavljali posameznih središčnih krajev ali poselitvenih vzorcev.

Pojme predalpskih pokrajin smo strnili v kategorije: kmetijstvo (11,6 %); hribovit svet (11,4 %); površinske vode (11,1 %); pozitivna občutja (7,9 %); posamezni kraji (6,7 %); ravninski svet (5,4 %); vrste poselitev (3,0 %); turizem in rekreacija (2,4 %); negativna občutja (0,8 %) in drugo (17,3 %). 22,4 % anketirancev na vprašanje ni odgovorilo. V predalpskih pokrajinah so učenci izpostavljali dva nasprotujoča si pola, kmetijstvo, reliefno razčlenjenost in vodnatost na eni strani in centraliziran poselitveni vzorec z naštevanjem posameznih krajev oziroma omembo centralne vloge Ljubljane v ravninah na drugi strani.

Obpanonske pokrajine najbolje predstavijo pojmi, združeni v kategorije: kmetijstvo (18,7 %); ravninski svet (15,2 %); vinogradništvo (8,0 %); hribovit svet (6,8 %); turizem in rekreacija (4,6 %); pozitivna občutja (4,1 %); vrste poselitev (3,4 %); površinske vode (2,7 %); negativna občutja (1,1 %) in drugo (13,0 %). 22,4 % anketirancev na vprašanje ni odgovorilo. Kljub temu da v te pokrajine sodi površinsko velik del vinorodnih območij in gričevnatega sveta vzhodne Slovenije, na primer Slovenske gorice, Haloze, Bizeljsko in podobno, učenci največkrat pomislijo na ravninske predele, kjer prevladujejo intenzivne kmetijske panoge. To so tudi pokrajine, ki jih učenci v primerjavi z drugimi v najmanjšem deležu povezujejo s prijetnimi spomini in občutji.

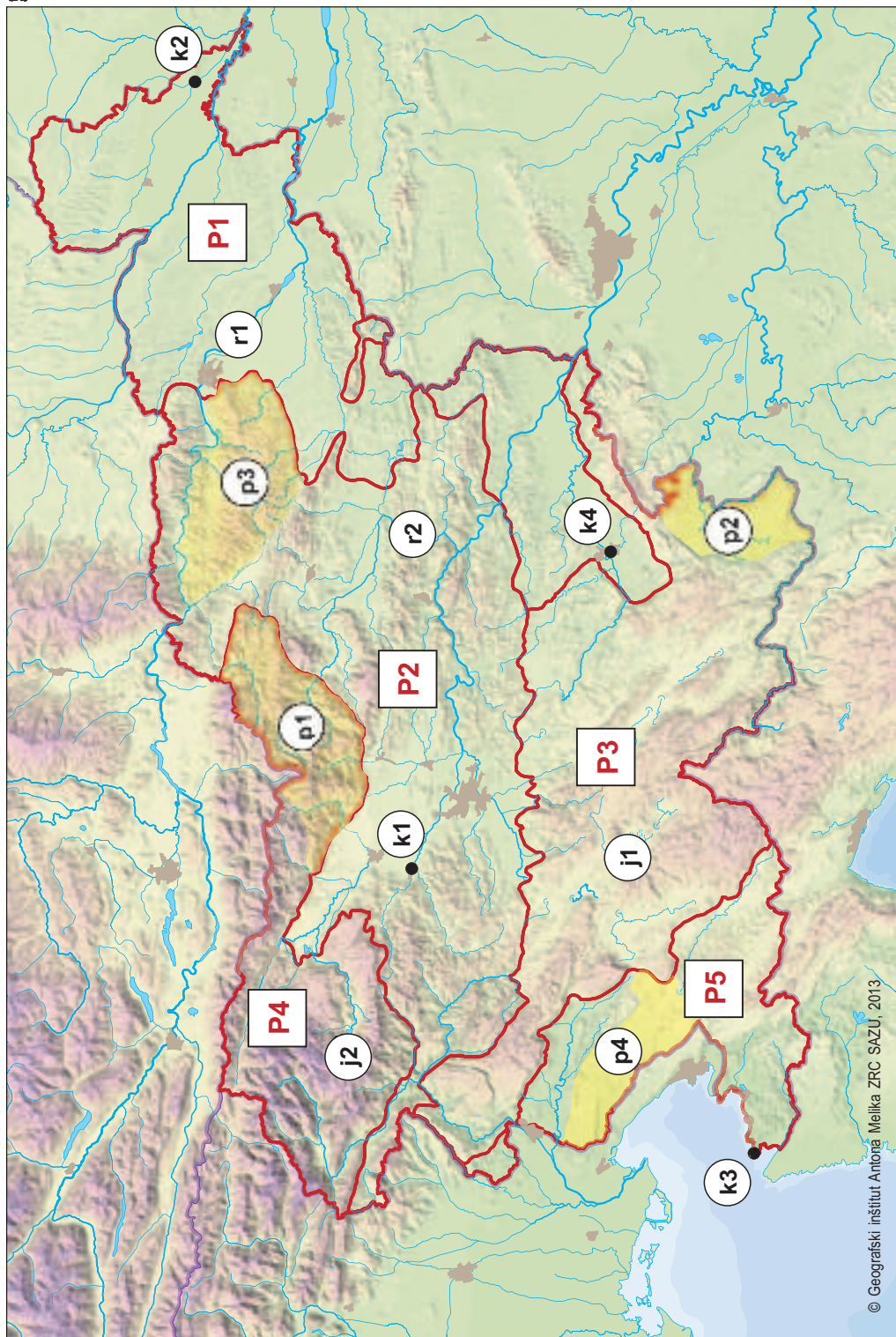
Značilnosti obsredozemskih pokrajin se odražajo v kategorijah: morje, voda (23,6 %); obmorske dejavnosti (11,0 %); turizem in rekreacija (10,6 %); pozitivna občutja (10,2 %); posamezna mesta (5,8 %); obala, plaža (5,0 %); polotoki, zalivi (3,8 %); kmetijstvo (1,8 %); negativna občutja (0,4 %) in drugo (12,2 %). 15,6 % anketirancev na vprašanje ni odgovorilo. Naravne značilnosti in svojstvene dejavnosti so v teh pokrajinah tako posebne, da podobnost med asociacijami učencev niti ni presenetljiva. Iz odgovorov je mogoče zaznati, da te pokrajine najpogosteje doživljajo v vlogi turistov, saj posebej izstopa navedba morja, obmorskih dejavnosti in neposredno tudi turizma. Ob omembi posameznih obmorskih mest so to praviloma Piran, Portorož, Izola in Koper.

Za alpske pokrajine smo odgovore učencev združili v kategorije: gorski svet (23,0 %); pozitivna občutja (11,0 %); Triglav, najvišji vrh (10,8 %); površinske vode (7,9 %); turizem in rekreacija (7,2 %); sneg, mraz, zima (4,2 %); hribovit svet (2,6 %); Aljažev stolp (2,4 %); negativna občutja (0,5 %) in drugo (12,6 %). 17,8 % anketirancev na vprašanje ni odgovorilo. Zanimivo je, da je s temi pokrajinami povezanih celo več pozitivnih občutij in doživetij kot z obsredozemskimi pokrajinami. Pomembno vlogo v zavesti učencev ima Triglav kot najvišji vrh in državni simbol. K velikemu deležu površinskih voda pa sta precej pripomogla Blejsko in Bohinjsko jezero.

4.2.6 PREPOZNAVANJE SLOVENSКИH MAKRO- IN MEZOPOKRAJINSKIH ENOT, KRAJEV, REK IN JEZER

Iz analize odgovorov učencev na številna vprašanja iz anketnega vprašalnika lahko razberemo, da ni opaznih razlik med odgovori učencev iz različnih krajev šolanja, niti med dekleti in fanti. Dejstvo lahko v veliki meri pripišemo vplivu izobraževanja, ki od vseh učencev pričakuje doseganje istih učnih ciljev, zastavljenih v učnih načrtih in katalogih znanja. Vprašanje pa je, koliko usvojenega znanja mladi tudi ponotranjijo in koliko se ga izgubi.

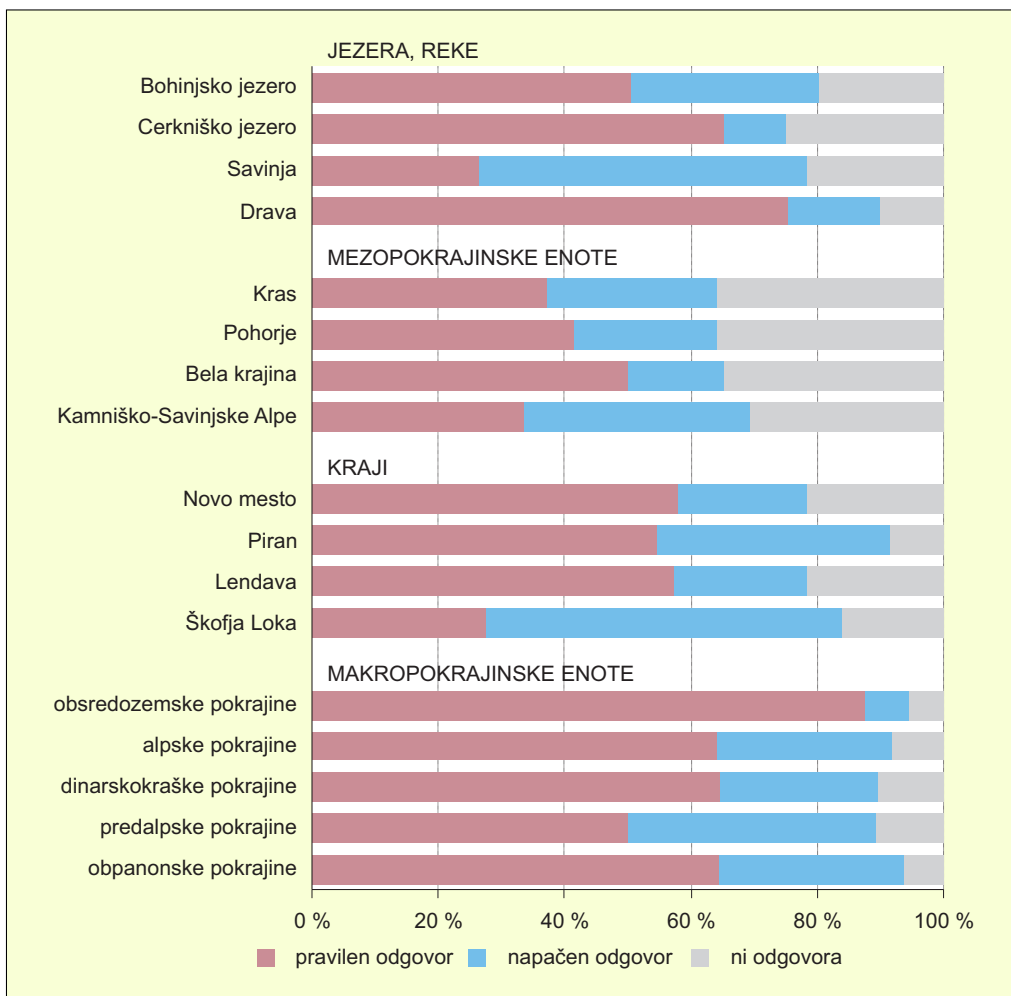
Slika 33: Kartografska predloga k anketnemu vprašalniku za učence za ugotavljanje usvojenega znanja. ►

© Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, 2013

V sedmi točki smo le učencem, ne pa tudi učiteljem, pripravili nemi zemljevid Slovenije s črkovno-številčnimi oznakami makropokrajinskih enot, mezopokrajinskih enot, krajev, rek in jezer (slika 33). Učenci so morali k vsaki identični označbi v anketi pripisati pravičen odgovor. Kot je razvidno iz slike 34, so učenci med makropokrajinskimi enotami v največjem obsegu pravilno navedli obsredozemske pokrajine, vendar je lahko razlog podoben kot pri šestem vprašanju, ko je na število pravih odgovorov vplivalo tudi navajanje imena zgodovinske pokrajine Primorska. Ker pri vnosu podatkov ni bilo mogoče ločiti, ali je anketiraneec mislil na zgodovinsko regijo ali geografsko, smo upoštevali vse podobne odgovore. Najslabše so se učenci ponovno odrezali pri predalpskih pokrajinah.

Med kraji je vsaj polovica učencev na zemljevidu prepoznala Novo mesto, Lendavo in Piran, najslabše pa so se odrezali pri Škofji Loki, ki so jo pogosto zamenjali s Kranjem. Preseneča dejstvo, da so med mezopokrajinskimi enotami v razmeroma nizkem deležu prepoznali Kamniško-Savinjske Alpe, medtem ko je bil delež najvišji pri Beli krajini. Med navedenima rekama je Dravo na zemljevidu prepoznalo tri četrtine učencev, precej slabše pa so se odrezali pri Savinji, ki so jo največkrat zamenjali

Slika 34: Prepoznavanje slovenskih makro- in mezopokrajinskih enot, krajev, rek in jezer.

s Savo. Zanimivo je, da je delež pri prepoznavanju Cerkniškega jezera precej višji od Bohinjskega jezera, kjer jih je pri slednjem motila bližina Blejskega jezera (slika 34).

4.2.7 POMEN IZOBLIKOVANOSTI GEOGRAFSKIH PREDSTAV O SLOVENSКИH POKRAJINAH

Na koncu raziskave smo želeli izvedeti mnenje učiteljev, ali je ustrezna izoblikovanost predstav o slovenskih pokrajinah pri učencih pomembna ali ne, v kolikšni meri jih imajo izoblikovane ter kateri dejavniki in v kolikšnem deležu vplivajo na oblikovanje teh predstav.

Prav vsi anketirani učitelji (100 %) menijo, da je ustrezna izoblikovanost predstav o slovenskih pokrajinah pomembna, sočasno pa jih večina (85,2 %) odgovarja, da imajo učenci le delno izoblikovane ustrezne predstave o slovenskih pokrajinah, 7,5 % jih meni, da nimajo izoblikovanih ustreznih predstav, enak delež 7,5 % učiteljev pa misli ravno nasprotno, da je izoblikovanost predstav učencev ustrezna.

Med dejavniki, ki vplivajo na oblikovanje predstav o določenih pokrajinah pri učencih (preglednica 8), učitelji še posebej poudarjajo vlogo ekskurzij, terenskega dela in izletov, ki omogočajo neposreden stik z obravnavano tematiko. Pomembno se jim zdi tudi gradivo, ki ga po lastni presoji izbere in v razredu na primeren način predstavi učitelj. Več kot polovica učiteljev poseben vpliv pripisuje tudi izkušnjam, ki jih učenci pridobijo v domačem okolju ali v krogu svoje družine. Po mnenju učiteljev lahko učenci dobijo najmanj ustreznih predstav o slovenskih pokrajinah na spletnih straneh, ki so pri mlajši generaciji vse pogostejše glavni medij za iskanje informacij.

Preglednica 8: Dejavniki, ki vplivajo na oblikovanje predstav o slovenskih pokrajinah.

DEJAVNIK	zelo vpliva (%)	precej vpliva (%)	srednje vpliva (%)	redko vpliva (%)	sploh ne vpliva (%)	SKUPAJ (%)
slikovno gradivo v učbenikih in delovnih zvezkih	51,9	29,6	18,5	0,0	0,0	100,0
slikovno gradivo, ki ga pri pouku predstavi učitelj	66,7	25,9	7,4	0,0	0,0	100,0
obiski različnih pokrajin (ekskurzije, terensko delo, izleti)	77,8	14,8	3,7	3,7	0,0	100,0
različni mediji (televizija, radio ...)	11,1	55,6	25,9	7,4	0,0	100,0
spletne strani	18,5	25,9	51,9	3,7	0,0	100,0
družina in širše družbeno okolje	55,6	29,6	14,8	0,0	0,0	100,0

5 SINTEZNI PREGLED: IZOBLIKOVANOST GEOGRAFSKIH PREDSTAV

Geografsko zamišljanje kot diskurzivna praksa spremlja človeka od začetkov človeštva. Kot koncept znotraj geografije v luči njene znanstvene paradigme, izoblikovane v porazsvetljenski sistematiki modernih znanosti pa je mnogo mlajši. Še mlajši je v slovenski geografiji, ki se je s posameznimi vidiki geografskega zamišljanja že ukvarjala, vendar v okviru drugih konceptualnih tradicij. Koncept, ki se nanaša na dojemanje prostora prek fotografij, besedil in diskurzov, se je začel uveljavljati s postmodernimi pristopi v družbenih teorijah in praksah, ki so v veliki meri vplivali tudi na geografijo. V humani geografiji so se tovrstni pristopi osredotočali na razumevanje načinov, kako se družba in njen način življenja zrcalita v prostoru, krajih in pokrajini (Gregory 1994; Hoelscher 2006).

V geografskem zamišljanju, ki je tako proces kot tudi rezultat, igrajo fotografije pomembno vlogo. Njihova temeljna sporočilna vrednost je v njihovi vizualni predstavnosti. Vizualna kultura je vtisnjena v sodobni družbenopolitični kontekst (Davison in Falih 2010); vizualnost oblikuje tako znanje kot tudi številne oblike zabave in kar vidimo, je vsaj tako pomembno ali celo bolj, kot tisto, kar slišimo oziroma preberemo. Zato sta vizualnost in vizualizacija pomembni sestavini izobraževanja, ki vpliva na oblikovanje predstav mladega človeka o pokrajinah.

Na drugi strani izobraževanje temelji na učnih načrtih ali v nekaterih primerih katalogih znanja, ki opredeljujejo cilje, strukturo in vsebino izobraževanja na posameznih stopnjah in področjih šolanja. Z njimi država zagotavlja izobrazbeni standard. Učiteljem učni načrt oziroma katalog znanja pomeni obveznost, ki jo morajo upoštevati in se po njej ravnati, zato ni vseeno, katere teme pokriva. Je osnova, vodilo, ki jim je v pomoč pri izvajanju vzgojno-izobraževalnega procesa (Ivanuš Grmek 1999). Zanimalo nas je, v kolikšni meri so v slovenske osnovnošolske in srednješolske učne načrte in kataloge znanja izbranih predmetov vključene težnje po oblikovanju predstav o slovenskih pokrajinah, kar pa je bilo izjemno zahtevno ugotoviti. Analizirali smo, kako cilji, kompetence, spretnosti in sposobnosti, zapisani v učnih načrtih in katalogih znanja, prikazujejo slovenske pokrajine in kakšne predstave o njih posredno oblikujejo. S pomočjo vsebin, zapisanih v učnih načrtih in katalogih znanja, smo ugotavljali, kako država kot izdajateljica učnega načrta ali kataloga znanja in učitelji kot njegovi izvajalci prikazujejo slovenske pokrajine v vzgojno-izobraževalnem procesu in kakšne predstave o njih oblikujejo z učenci in dijaki pri pouku.

Analiza štiriindvajsetih učnih načrtov in katalogov znanja je pokazala le majhno vključevanje neposrednih učnih ciljev, kompetenc, spretnosti in sposobnosti, povezanih z dojemanjem pokrajine ali oblikovanjem predstav o pokrajinah, v učne načrte ali kataloge znanja. Kljub temu da je pojem pokrajine v nekaterih učnih načrtih ali katalogih znanja omenjen, ga noben učni načrt ali katalog znanja natančneje ne opredeljuje. Prav tako učni načrti in katalogi znanja posebej ne izpostavljajo posamezne pokrajine Slovenije, posameznega pokrajinskega tipa ali določene prvine pokrajine. V manjši meri le poudarjajo naravogeografski vidik dinarskokraških in kmetijski vidik predalpskih pokrajin.

Edini učni načrt, ki se neposredno ukvarja s poznavanjem in razumevanjem pojma pokrajina, je učni načrt za predmet bivalna kultura, v katerem je posebej poudarjeno, da pokrajine ni dovolj le (s)poznati, temveč je treba pojem pokrajine tudi obvladati in razumeti. Konceptualno razlikovanje med spoznavanjem in razumevanjem pokrajine je pomemben poudarek, ki bi ga v prihodnje veljalo upoštevati tudi pri drugih predmetih, ki se ukvarjajo s pokrajino. Vendar v učnem načrtu predmeta bivalna kultura ni zapisanega nobena specifičnega cilja, prek katerega bi lahko sklepali o konkretni predstavi o slovenskih pokrajinah, ki naj bi jo učenec dobil pri pouku. Pokrajina je sicer omenjena, a nikjer ni natančno opredeljena.

Glede na kvantitativno zastopanost pojma pokrajina po pričakovanih izstopa predmet geografija, kjer so posebej izpostavljene nekatere slovenske pokrajine, vendar pa ni nikjer zapisano, kakšne predstave o pokrajinah naj bi učenci in dijaki pri pouku geografije razvili. V učnem načrtu je veliko operativnih učnih ciljev, povezanih s pokrajinami, vendar pa jih zelo malo izrecno zadeva pridobivanje predstav učencev in dijakov o slovenskih pokrajinah s pomočjo določenih metod dela – v našem primeru z metodo dela s slikovnim gradivom. V didaktičnih priporočilih učnega načrta za osnovno šolo je med zaznavnimi potmi izpostavljena vizualna. Kot pomemben predmet v procesu oblikovanja predstav o slo-

venskih pokrajinah lahko poleg geografije izpostavimo še slovenščino, pri kateri učenci in dijaki na vseh stopnjah vzgojno-izobraževalnega procesa v okviru književnosti s pomočjo literarnih besedil naših književnikov spoznavajo značilnosti določenih slovenskih pokrajin in tako gradijo ter razvijajo svoje predstave o njih. Poleg omenjenih predmetov, se učenci v 4. in 5. razredu osnovne šole pri predmetu družba srečajo s fizično- in družbenogeografskimi prvini pokrajine, ki so pomembne pri razvijanju predstav o slovenskih pokrajinah.

Druga pomembna ugotovitev analiziranih učnih načrtov in katalogov znanja pa se nanaša na različne učne metode in učila pri spoznavanju slovenskih pokrajin. V zvezi s tem predmet za bivalno kulturo posebej izpostavlja vizualizacijo pokrajine, pri predmetih družba, družboslovje, naravoslovje učenci domačo pokrajino raziskujejo z modeli, fotografijami in zemljevidi. Pri geografiji poleg zadnjih dveh uporabljajo še ostalo slikovno gradivo, besedila, satelitske in letalske posnetke, nezanemarljivi so tudi terensko delo in šole v naravi, ki z neposrednim opazovanjem in raziskovanjem omogočajo spoznavanje pokrajine. Zanimiv učni pripomoček je še peskovnik pri predmetu spoznavanje okolja, ki prek ustvarjalnosti učence seznanja z značilnostmi neke pokrajine in gradi razumevanje in predstave o njej.

Sklenemo z metaforo »Učni načrt je vrt« (Ross 2000): »Nekatere rastline so označene za plevel, ki ga je treba izkoreniniti, vendar je v večini primerov zelo trdoživ. Druge rastline, pogosto bližnje sorodnice prvih, pa so negovane in cenjene, pa vendar ne uspevajo vedno po pričakovanjih. Vzporednico lahko potegnemo s predmeti in nepredmeti. Pomembno pa je, da vrt razumemo kot funkcionalno celoto in ne kot posamično rastlino«.

Učbeniki so most med učnimi načrti in učenci. Poleg samega besedila ima pri podajanju snovi pomembno vlogo tudi slikovno gradivo, ki praviloma besedilo dopolnjuje in ne nadomešča. Zato ne preseneča, da ima sporočilna vrednost fotografij v učbenikih prednost pred estetskimi in drugimi sorodnimi vidiki. Analiza intervjujev urednikov učbenikov je pokazala, da so odločitve urednikov glede deleža prikaza posameznih pokrajin v učbenikih podrejene učnim načrtom. To še posebno velja za geografske učbenike, kjer učni načrti in katalogi znanja določajo enakomerno zastopanost vseh slovenskih pokrajin. Nekoliko večjo zastopanost, glede na ostale slovenske pokrajine, izkazujejo edino predalpske in obsreozemske pokrajine. Razloga za to sta, da med prve sodi Ljubljanska kotlina, ki ima za Slovenijo velik gospodarski, kulturni in demografski pomen, med obsreozemske pokrajine pa je v mnogih učbenikih dodana tema Tržaški zaliv. Minimalno odstopanje je prisotno še pri tematskih straneh na temo onesnaževanja, ki so večinoma uvrščene v predalpske pokrajine, vsebine o varovanju narave pa v alpske pokrajine. V negeografskih učbenikih so prikazi pokrajin pogojeni s tematikami, ki jih obravnavajo besedila. Pri tem uredniki pazijo, da avtorji na fotografijah ne dajejo prednosti določenim pokrajinam.

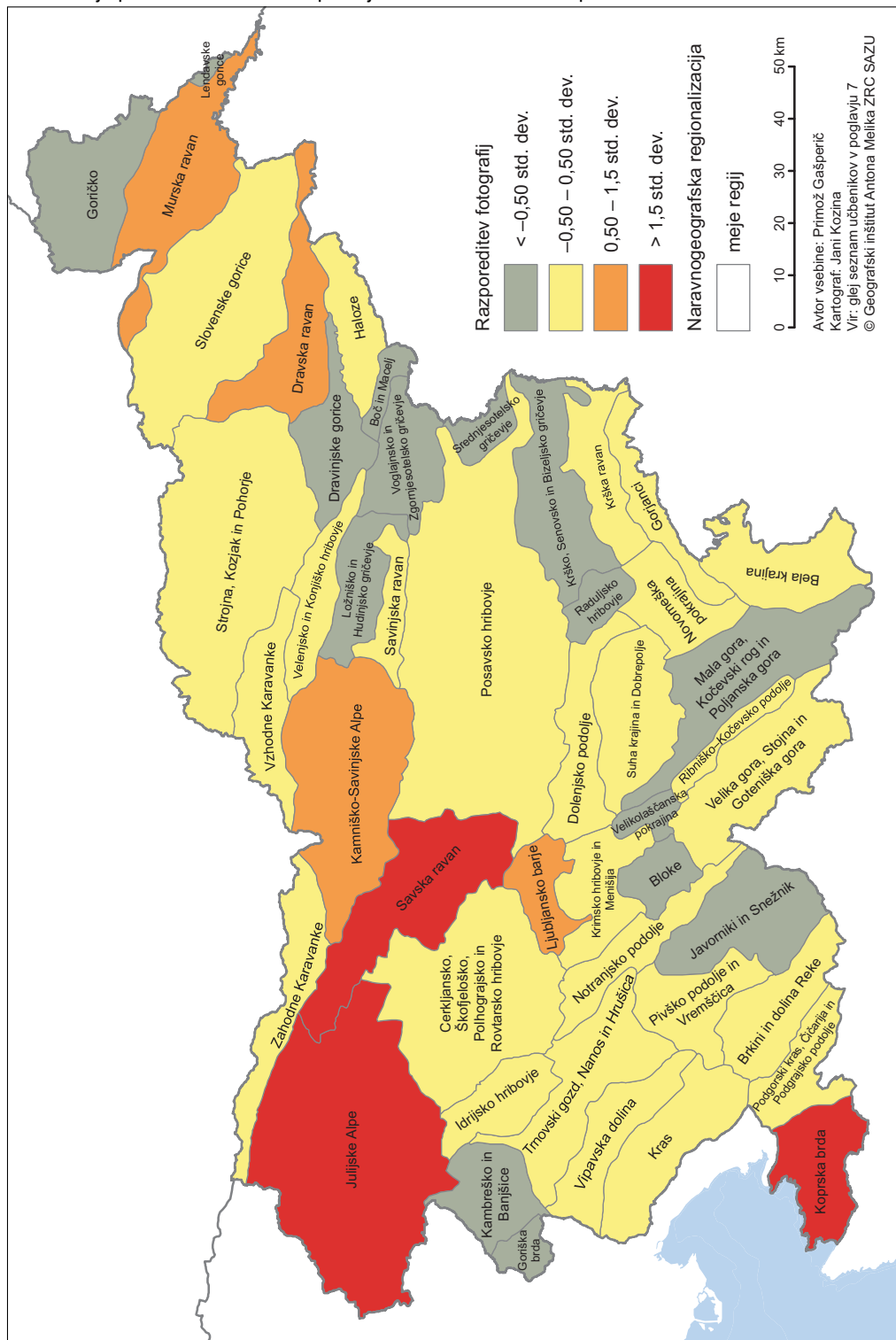
Splošna ugotovitev na osnovi analize fotografij iz učbenikov je, da med fotografijami pokrajin v osnovnošolskih in srednješolskih učbenikih ni velikih razlik. Z vidika velikosti izrazito izstopajo četrtstranske fotografije. Od ostalih formatov rahlo izstopa delež polstranskih fotografij alpskih in obpanonskih pokrajin. Primerjava deležev celostranskih in polstranskih formatov po posameznih regijah pokaže, da imajo alpske pokrajine kar petkrat več tovrstnih fotografij, izrazito slabo pa so zastopane obsreozemske pokrajine. Presenetilo nas je še, da je kar polovica fotografij posnetih jeseni, sledita poletje in zima. Pričakovali smo vsaj nekaj pomladnih pokrajinskih fotografij z ozelenelim rastjem in značilno pomladno svetlobo.

Vsebinsko in prostorsko so fotografije pokrajin precej enakomerno razpršene po celi Sloveniji. Po pričakovanjih jih je največ v srednješolskih, zlasti gimnazijskih učbenikih za geografijo. Prednjačijo fotografije predalpskih pokrajin, ki skupaj s fotografijami alpskih pokrajin tvorijo skoraj polovico vseh fotografij (slika 35). V srednješolskih učbenikih so alpski motivi pogostejši. Ostale pokrajine so dokaj enakovredno prikazane, najnižji delež fotografij v učbenikih za obe stopnji imajo obpanonske pokrajine. Primerjava

Slika 35: Razporeditev fotografij iz učbenikov za osnovno in srednjo šolo (seznam – glej 7. poglavje). Upoštevana je regionalizacija Slovenije (Perko 1998). Prikaz je narejen s pomočjo standardne deviacije (σ), ki pove, za koliko zgoščenost fotografij v posamezni mezoregiji odstopa od povprečja.

► str. 96

Oblikovanje predstav o slovenskih pokrajinah v izobraževalnem procesu

števila fotografij s površino pokrajine ali številom prebivalcev Slovenije pokaže, da pripada v povprečju 0,47 fotografije na 1000 ha ali 0,48 fotografije na 1000 prebivalcev. Z vidika števila fotografij na število prebivalcev ponovno močno izstopajo alpske pokrajine, precej zaostajajo predalpske in obpanonske pokrajine. Glede na površino so nadpovprečno zastopane obsredozemske pokrajine, podpovprečno pa dinarskokraške in ponovno obpanonske pokrajine. Dodatni vpogled nudi slika 36, ki kaže izrazito prevlado osrednje in zahodne Slovenije.

Primerjava prikazov razgibanosti površja na fotografijah kaže, da so najbolj enovite alpske pokrajine z izrazito prevlado visokogorja in obpanonske pokrajine z menjavanjem ravnine in gričevja. Za ostale tri skupine pokrajin prikazujejo fotografije veliko pestrost reliefnih tipov. Pri fotografijah, ki prikazujejo dinarskokraške pokrajine, smo pričakovali prevlado kategorij ravnina in hribovje, vendar je pri tem tipu pokrajine nadpovprečno zastopano gričevje, ki pa je tu povsem neznačilna komponenta. Povsem logično in pričakovano je, da so v ospredju pogosteje uravnane in ravne površine, v ozadju pa bolj strma pobočja. To je še najbolj izrazito v primeru alpskih pokrajin. Med estetskimi vidiki so zelo privlačni vodni elementi, ki so prikazani na skoraj dveh tretjinah vseh fotografij. Najbolj so zastopani v obsredozemskih pokrajinah, kjer izrazito prevladujejo upodobitve morja na obzorju, v ostalih pokrajinah pa so vodni elementi v ospredju.

Najpogosteje je poselitev upodobljena na fotografijah obpanonskih in predalpskih pokrajin, najredkeje pa na fotografijah alpskih pokrajin, kar se ujema s številom prebivalcev. Pri tipu poselitve prevladuje podeželska poselitev, čeprav več kot polovica Slovencev živi v mestih. To nakazuje, da nimamo jasne predstave o tem, da so tudi mesta in njihovi deli pokrajine ter potrjuje domnevo o še vedno prisotni navezanosti na podeželje ter o **konstrukturalnosti**. Kljub temu da je Slovenija vsaj s cestami in električno napeljavo infrastrukturno dobro opremljena, fotografije tega ne prikazujejo. Predvidevamo, da zato, ker infrastrukturni objekti večinoma niso najbolj fotografsko privlačni. Redki so primeri prikaza premičnih objektov; prevozna sredstva najdemo na fotografijah obsredozemskih pokrajin, ljudi pa na fotografijah alpskih pokrajin. Odsotnost ljudi na fotografijah pokrajin nekoliko preseneča, saj so ljudje ključni pri upravljanju, vzdrževanju in rabi pokrajin. Pri rabi tal glede na mozaično pokrajinsko pestrost in zemljiško razdrobljenost Slovenije ne preseneča pogostost kategorije mešano, glede na pogostost

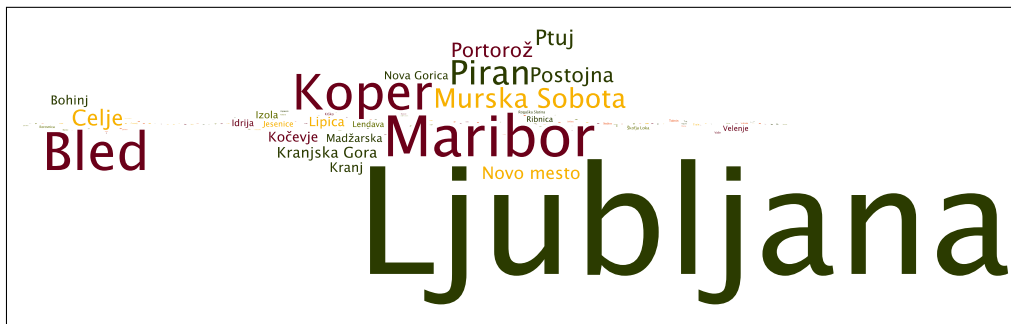

Slika 36: Deskriptorsko polje, oblikovano iz zemljepisnih imen, ki označujejo lokacije fotografij.

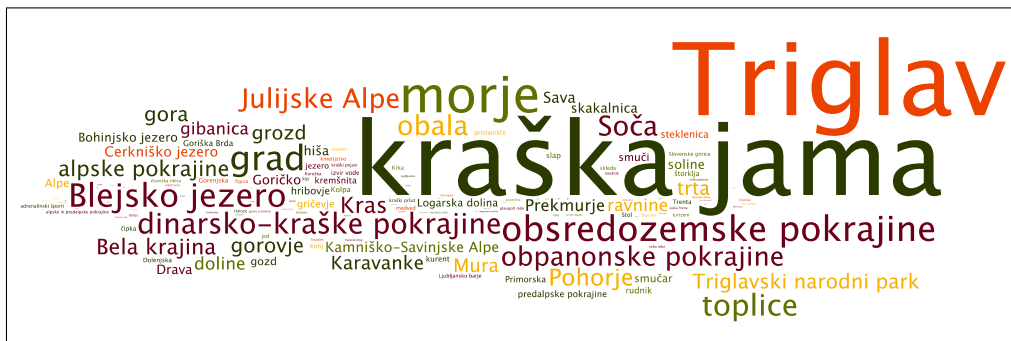
prikazovanja gora, podzemskih kraških oblik in rečnih strug pa pogostost kategorije nerodovitno, ker se na tovrstnih območjih raba ni razvila.

Kot smo nakazali že v uvodu, fotografije močno vplivajo na naše mišljenje in posledično na **oblikovanje predstav**. Ta večplastni proces je geografsko zamišljanje, definirano kot prostorsko orientirano kulturno in zgodovinsko védenje, ki opredeljuje družbene skupine. Geografsko upodabljanje briše razlike med dejanskim in navideznim svetom in oblikuje identiteto ljudi, razumevanje sveta in tudi svet sam. Tovrstna analiza pove več o ljudeh kot pa o pokrajini: razkriva, kaj družba ceni, kako si predstavlja svojo pokrajino, kakšno samopodobo imajo ljudje in kakšno podobo hočejo posredovati drugim.

H geografskemu zamišljanju in oblikovanju predstav o slovenskih pokrajinah prispeva tudi vzgojno-izobraževalni proces, ki ima velik vpliv na pridobivanje informacij. To se je pokazalo že pri vprašanju o pomenu **definicije pokrajine**. Med možnimi odgovori so učenci pogosteje izbirali definicije, s katerimi se srečujejo v šoli kot tiste, ki so bile povzete iz drugih virov. Izkazalo se je še, da učni načrti in katalogi znanja ter fotografije v učbenikih, za katere je značilna odsotnost naselij, premičnin, do neke mere celo ljudi, bolj poudarjajo naravogeografske kot družbenogeografske značilnosti. Zlasti fotografije v učbenikih kažejo dokaj statičen in ahuman značaj pokrajin, nasprotno pa so predstave učencev bolj antropogene z jasneje izraženim človeškim vidikom in rezultati človekovih dejavnosti. Najbolj ahumane pokrajine v zamišljanju učencev so dinarskokraške. Zaznati je, da fotografije ustvarjajo konstrukt naravnih pokrajin ali čim manj preoblikovanih kulturnih pokrajin z odsotnostjo modernih prvin. Predstave učencev so bližje realnosti oziroma bistvu kulturnih pokrajin. Prvič: kulturne pokrajine je oblikovala družba s svojim načinom življenja in ker je vpliv človeka segel tudi v najbolj oddaljena območja, o narav-

Slika 37: Deskriptorsko polje, oblikovano iz imen naselij, ki so jih učenci na spoznavnem zemljevidu zapisali kot najbolj značilne za Slovenijo.

Slika 38: Deskriptorsko polje, oblikovano iz pokrajinskih prvin in zemljepisnih imen (brez imen naselij), ki so jih učenci na spoznavnem zemljevidu zapisali kot najbolj značilne za Slovenijo.

nih pokrajinah v Sloveniji skoraj ne moremo več govoriti. In drugič: kulturne pokrajine so dinamične in se ves čas spreminjajo.

Pri **prepoznavanju slovenskih pokrajin** s pomočjo fotografij (slika 30) so bili učenci najuspešnejši pri obsredozemskih pokrajinah, saj jih je pravilno umestilo več kot tri četrtine učencev. Razlog je seveda v izjemni prepoznavnosti morja, ki je bilo jasno vidno na štirih od petih fotografij te skupine. Približno dve tretjini učencev je bilo uspešnih pri prepoznavanju dinarskokraških, alpskih in obpanonskih pokrajin. Največ težav so imeli s prepoznavanjem predalpskih pokrajin, kjer je bilo več fotografij ravninskih območij. Te so jih zavedle, da so tudi prehodne pokrajine umeščali v obpanonske ali dinarskokraške pokrajine. Mladi imajo namreč dokaj enovito predstavo o (pred)alpskih pokrajinah; zamišljajo si jih kot hribovite in gorate. Alpske ravnine niso našle mesta v njihovih zamišljenih alpskih pokrajinah.

Precej večje težave so imeli učenci s **poimenovanjem pokrajin**, predvsem zaradi pogostega spreminjanja imen v učnih načrtih in katalogih znanja. Najpogosteje so uporabili poimenovanje iz starejših učbenikov (na primer dinarski svet, submediteranska Slovenija, panonski svet in številne druge izpeljanka). Glede na vsakdanjo in široko rabo historičnih imen ni presenetljivo, da so se skoraj v enakem obsegu pojavljala tudi poimenovanja zgodovinskih regij (na primer Štajerska, Dolenjska, Gorenjska, Prekmurje). V precej manjšem deležu so posegali še po poimenovanjih tipov pokrajin (na primer gorski, gričevnat, kotlinski in dolinski svet) ali straneh neba (na primer južna, severovzhodna ali osrednja Slovenija). V prihodnje bi morale biti spremembe učnih načrtov in katalogov znanja ter posledično učbenikov zelo tehtno premišljene, da pri šolajoči se mladini ne bi povzročale tolikšne negotovosti in zmede. Večje spremembe bi morale biti podprte z resnimi strokovnimi razpravami o tem, katere vsebinske in pojmovne novosti je iz strokovnih raziskav res treba čim prej prenesti v osnovnošolsko in srednješolsko izobraževanje, za katere pa je bolje, da se trdno uveljavijo v strokovnih grojih, preden se vnesejo tudi v učila.

Učenci in učitelji so slovenske pokrajine večinsko ocenjevali z ocenami od 3 (srednje všeč) do 5 (zelo všeč). Posebej učitelji so le redko posegali po ocenah 1 (sploh niso všeč) in 2 (niso všeč). Glede na **ocene všečnosti posameznih pokrajin** lahko sklepamo, da v geografskih predstavah učencev izstopajo predvsem različne danosti, dejavnosti in romantičnodoživljajske podobe obsredozemskih pokrajin, ki so jih v največjem deležu ocenili z najvišjo oceno. V nekoliko manjšem odstotku so jim bile zelo všeč še alpske pokrajine, medtem ko so jim dinarskokraške in predalpske pokrajine bile všeč, obpanonske pokrajine pa le še srednje všeč. V nasprotju z učenci so večini učiteljev bile najbolj všeč alpske pokrajine, sledile pa so dinarskokraške pokrajine. Z nižjo oceno so večinsko ocenili obsredozemske in obpanonske pokrajine, predalpske pokrajine pa so jim bile le še srednje všeč.

Naslednja ugotovitev se nanaša na razvrščanje fotografij od najbolj do najmanj značilnih za izbrane pokrajine. Ugotovili smo, da med učitelji in učenci obstajajo razlike v vzgibih, na osnovi katerih se odločajo o **všečnosti prikaza določene pokrajine**. Učenci so višje razvrščali fotografije, ki prikazujejo privlačne turistične danosti ali romantičnodoživljajske podobe določene pokrajine. Nasprotno so se učitelji navduševali nad fotografijami, ki poudarjajo značilne naravnogeografske danosti ali rabo površja ter v stroki oziroma šoli izpostavljene danosti določene pokrajine. Povzamemo lahko, da učenci pokrajine doživljajo bolj čustveno, učitelji pa v njih iščejo predvsem uporabno vrednost za predstavitev dejstev, povezanih z učno snovjo.

Pri **navajanju pojmov**, ki posameznika asociirajo na določene pokrajine, so učenci dinarskokraške pokrajine največkrat povezali s površinskimi in podzemskimi kraškimi oblikami, pojavi in vodami. Mnogo manj pozornosti kot pri drugih pokrajinah so namenili poselitveni strukturi ali gospodarskim dejavnostim. Veliko izrazov je bilo plod znanja, pridobljenega v šoli ali iz učbenikov. Nasprotno, kot pri dinarskokraških pokrajinah, so kmetijstvo kot prevladujočo gospodarsko dejavnost postavili na prvo mesto pri predalpskih pokrajinah, kar se ujema z učnim načrtom. Predalpske pokrajine razumejo kot razgibane, hribovite in vodnate na eni strani in pomembne za poselitvena središča, s prevlado Ljubljane na drugi strani. Kmetijstvo je vodilna kategorija tudi v obpanonskih pokrajinah. Čeprav spada v te pokrajine velik del vinorodnih gričevij, učenci obpanonske pokrajine doživljajo predvsem kot rodovitne ravnice. Vinogradništvo nima opaznejše vloge niti v obsredozemskih pokrajinah, ki sicer spadajo ravno zaradi vinogradništva in oljkarstva

med najbolj terasirane slovenske pokrajine. Učenci namreč mnogo večjo težo dajejo morju, obmorskim dejavnostim, turizmu in rekreaciji ter pozitivnim občutjem. Doživljajo jih predvsem v vlogi turistov. Z največjim deležem pozitivnih občutij pa so presenetljivo povezane alpske pokrajine, saj se ta kategorija pri njih pojavi že na drugem mestu, takoj za navedbo gorskega sveta in celo pred Triglavom kot najvišjim vrhom in simbolom slovenstva. Površinsko razgibane alpske pokrajine učenci občutijo kot čudovite, edinstvene, razgledne, magične, mirne, osupljive, razburljive, sončne, veličastne, sanjske, barvite, nedotaknjene in podobno. To bi verjetno lahko pripisali dejstvu, da je interakcija mladih z alpskimi pokrajinami zaradi aktivnosti (smučanje, deskanje) izrazito intenzivna in pušča močne vtise. Najmanj prijetnih spominov in občutij veže učence na obpanonske pokrajine; verjetno ravno zaradi pomanjkanja osebnih izkušenj.

Čeprav se pri predmetu geografija od učencev praviloma pričakuje, da znajo pokrajinske enote, kraje, vode in druge naravne ter družbene danosti, ki jih obravnavajo pri pouku, pokazati tudi na stenskih ali nemih zemljevidih, so pri tej nalogi imeli kar nekaj težav. Le enajst od šestnajstih zahtevanih pojmov je prepoznala polovica ali več učencev. Med njimi so z več kot 60 % pravih odgovorov izstopale obsredozemske pokrajine, Drava, Cerkniško jezero ter dinarskokraške, obpanonske in alpske pokrajine. Največ težav (manj kot 40 % pravih odgovorov) so imeli učenci s Savinjo, ki so jo najpogosteje zamenjali s Savo, Škofjo Loko, v kateri so videli Kranj, Kamniško-Savinjskimi Alpami in Krasom.

Za že omenjeni konstrukt kmečkosti smo ugotovili, da nima osnove v učnih načrtih, ga pa zasledimo v učbenikih. Pri mladih o njem zagotovo ne moremo govoriti, saj so kmetijski in podeželski vidiki povsem v senci urbanih tem ter naravnih in kulturnih znamenitosti (sliki 37 in 38). Kozolec, na primer, ki se pojavlja na fotografijah, v zamišljanju mladih nima mesta. Slika 37 tudi jasno kaže izjemno moč Ljubljane, ki je zasenčila vse druge koncepte. Primerjava fotografij v učbenikih in zamišljanja med učenci glede urbanosti ali podeželskosti kaže na razkorak med generacijami. Na fotografijah v učbenikih so podeželska naselja pogostejša od mestnih naselij, vendar pri rabi tal kultivirane površine ne izstopajo. Nekmetijski značaj podeželja pa je jasno izražen v zamišljanju podeželja med mladimi. Podeželje lahko povežemo tudi z zamišljanjem gozda. Glede na velik obseg z gozdom poraslih površin bi pričakovali, da je gozd trdno zasidran v miselnem svetu Slovencev. Vendar ne analiza fotografij, ne analiza zamišljanja učencev tega ne potrjujeta. Gozd ima zelo obrobno vlogo. Mogoča razlaga je, da zato, ker je tako samoumeven, ali pa, ker je njegov pomen zaradi nazadovanja lesnopredelovalne industrije in odsotnosti lesnih verig za gospodarstvo omejen.

Izrazito izstopajoče geografske prvine na fotografijah v učbenikih, kot so morje, obala, visokogorje, se močno zrcalijo tudi v geografskem zamišljanju mladih. Na drugi strani mesta na fotografijah izrazito ne izstopajo, izjemoma v predalpskih pokrajinah. Kljub temu imajo v zamišljanju mladih vidno mesto, še zlasti Ljubljana (slika 37). Če odmislimo mesta, temelji geografsko zamišljanje mladih predvsem na naravnih prvinah slovenskih pokrajin.

Učitelji so enotni, da je ustrezna **izoblikovanost predstav** o slovenskih pokrajinah izjemno pomembna, hkrati pa jih več kot tri četrtine meni, da imajo učenci le delno izoblikovane ustrezne predstave. Najmanjšo vlogo pri ponotranjenju slovenskih pokrajin učitelji pripisujejo spletnim stranem, ki pa so prav pri učencih vse pogostejši vir informacij. Ne smemo prezreti dejstva, da dejanske predstave mladih niso le rezultat vzgojno-izobraževalnega procesa, ampak kulturnega, družbenega in intelektualnega okolja ter lastnih interesov, izkušenj in videnj. Pri mladih še lahko zaznamo prevlado nacionalnih simbolnih pokrajin na račun krajevnih/regionalnih oziroma bližnjih/domačih pokrajin. V vzgojno-izobraževalnem procesu je zato smiselno iskati nove, učinkovitejše načine, ki bi pri mladih gradili in oblikovali celostne in celovite predstave o slovenskih pokrajinah. Tako učitelji kot učenci priznavajo, da ima slikovno gradivo pomembno vlogo pri spoznavanju Slovenije. Ključno vlogo pri oblikovanju čim bolj celostnih predstav, ki temeljijo na osebnih izkušnjah, imajo še ekskurzije, terensko delo z opazovanjem in družinski izleti. Za oblikovanje predstav bi lahko v večjem obsegu uporabljali literarna besedila, zlasti sodobna in aktualna. Izjemen vpliv na oblikovanje predstav ima tudi sodobna pop kultura (na primer televizijska nadaljevanka *Ena žlahtna štorija* na oblikovanje imidža Goriških brd), zato bi bilo smiselno tudi glasbo in televizijske oddaje večkrat uporabljati v izobraževalne namene.

6 SKLEP

Temeljni namen pričujoče monografije je prikazati geografske predstave učencev o slovenskih pokrajinah ter vpliv učnih načrtov, katalogov znanja in izbranih učbenikov na njihovo oblikovanje.

Učni načrti in katalogi znanja izkazujejo skoraj nično ali le majhno vključevanje učnih ciljev, kompetenc, spretnosti in sposobnosti, neposredno povezanih z oblikovanjem predstav o pokrajinah. Kadar so slovenske pokrajine, pokrajinski tipi in prvine pokrajin v šoli obravnavane, so zastopane enakovredno in precej uravnoteženo. Fotografije iz obravnavanih učbenikov dokaj enakomerno, le z rahlo prevlado podeželskega in naravnogeografskega vidika, prikazujejo slovenske pokrajine, regionalna razporeditev fotografij pa kaže na najpogostejše prikazovanje predalpskih pokrajin (zaradi Ljubljane in Savske ravnin). Glede števila fotografij na število prebivalcev izstopajo alpske pokrajine (še posebej Julijske Alpe, Triglav ter Triglavski narodni park) in obsredezemske pokrajine (posebno morje in gričevje v njegovi bližini), glede na površine posameznih pokrajin pa obsredezemske pokrajine. Poleg omenjenih pokrajinskih prvin je potrebno omeniti še kraške jame. Med najbolj prepoznane naravnogeografske prvine spadajo morje, gorovja in kraške jame. Na splošno velja, da je edinstvenost, izjemnost in razgibanost pokrajin na fotografijah ključ za njihovo boljše ponotrnanje. V primerjavi z učbeniki je pri pokrajinskem zamišljanju učencev jasneje izražen urbani vidik (po zaslugi prestolnice), za podeželje pa je v obeh primerih poudarjen nekmečki vidik.

Geografsko zamišljanje učencev in dijakov je mestoma skladno s formalnim učnim okvirom in učbeniki (poudarjen naravnogeografski značaj dinarskokraških pokrajin, odsotnost vinogradniških prvin), mestoma različno (bolj urbano), zlasti pa bolj čustvenodoživljajsko in izkustveno obarvano.

Kljub težnjam h kompleksnemu in uravnoteženemu prikazovanju pokrajin na fotografijah v učbenikih so dejanske predstave učencev enostranske oziroma nepopolne. Pri alpskih pokrajinah praviloma prezrejo njihov ravninski/dolinski vidik in pri obpanonskih gričevnati/vinorodni vidik. Enako velja za obsredezemske pokrajine, katerih zamišljanje je osredotočeno zgolj na morje in obmorska mesta, zamišljanje predalpskih pokrajin skoraj v celoti temelji na Ljubljani kot prestolnici, predstave o dinarskokraških pokrajinah pa na kraških jamah. Ugotavljamo, da so med vsemi najbolj prezrte obpanonske pokrajine.

Vzgojno-izobraževalni sistem prek učnih načrtov in katalogov znanja ter učbenikov gradi dokaj nevtoralno, uravnoteženo in celovito podobo slovenskih pokrajin, dejanske geografske predstave učencev pa so bolj enostranske in čustveno obarvane. Vpliv izobraževalnega sistema je očiten, ko gre za priložnost objektivnih, na znanju temelječih informacij. Njegov vpliv na geografsko zamišljanje, ki je mnogo bolj individualen, subjektiven in izkustven proces, pa je težje dokazati. Poleg vzgojno-izobraževalnega procesa na pokrajinske predstave v veliki meri vplivajo tudi družba, domače okolje, osebne izkušnje učencev in celo njihova čustva.

V vzgojno-izobraževalnem procesu je treba posebno pozornost nameniti čim bolj celostnemu izboru slikovnega gradiva, ki odlikava kompleksnost pokrajin; torej tako njene fizične- kot družbenogeografske prvine, saj zanemarjanje ene vrste prvin prispeva k razvijanju popačenih oziroma enostranskih predstav o določeni pokrajini.

7 VIRI IN LITERATURA

- Anko, B. 1998: Nekateri teoretski vidiki krajinskoekološke tipizacije krajin. Zbornik gozdarstva in lesarstva 56.
- Arnheim, R. 1969: *Visual thinking*. Berkeley, Los Angeles, London.
- Blažič, M., Strmčnik, F., Poljak, V., Marentič-Požarnik, B., Cencič, M. 1991: Izbrana poglavja iz didaktike. Pedagoška obzorja, Novo mesto.
- Bloom, B. S., Engelhart, M. D., Furst, E. J., Hill, W. H. Krathwohl, D. R. 1956: *Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals. Handbook I: Cognitive domain*. New York.
- Bonnett, M. 2004: *Retrieving nature: education for a post-humanist age*. Chichester.
- Buchwald, K., Engelhardt, W. 1978: *Handbuch für Planung, Gestaltung und Schutz der Umwelt II., Die Belastung der Umwelt*. München.
- Buser, S. 2009: *Geološka karta Slovenije 1 : 250.000*. Geodetski zavod Slovenije. Ljubljana.
- Cosgrove, D. 1998: *Social formation and symbolic landscape*. Madison.
- Cosgrove, D. 2006: *Geographical imagination and the authority of image*. Stuttgart.
- Crang, M. 2003: *The Hair in the Gate: Visuality and Geographical Knowledge*. *Antipode* 35-2. DOI: <http://dx.doi.org/10.1111/1467-8330.00321>
- Crowther, P. 2006: Po Heideggru: kraj skulpture. *Filozofski vestnik* 3.
- Cvahte, M. 2013: *Ustvarjanje in prenos znanja v projektnih timih. Magistrska naloga, Mednarodna fakulteta za družbene in poslovne študije*. Celje.
- Davison, M., Falihi, A. 2010: *The Conscious Gaze: Visuality as Practice in the Post-modern World*. *International Journal of Diversity in Organisations, Communities and nations* 10-3. DOI: <http://dx.doi.org/10.18848/1447-9532/CGP/v10i03/39869>
- De Cesarei, A., Codispoti, M. 2006: *When does size not matter? Effects of stimulus size on affective modulation*. *Psychophysiology* 43-2. DOI: <http://dx.doi.org/10.1111/j.1469-8986.2006.00392.x>
- De Cesarei, A., Codispoti, M. 2010: *Effects of Picture Size Reduction and Blurring on Emotional Engagement*. *PLoS ONE* 5-10. DOI: <http://dx.doi.org/10.1371/journal.pone.0013399>
- Detenber, B. H., Reeves, B. 1996: *A bio-informational theory of emotion: Motion and image size effects on viewers*. *Journal of Communication* 46-3. DOI: <http://dx.doi.org/10.1111/j.1460-2466.1996.tb01489.x>
- Driver, F. 1999: »Imaginative geographies«. *Introducing Human Geographies*. London.
- Driver, F. 2003: *On Geography as a Visual Discipline*. *Antipode* 35-2. DOI: <http://dx.doi.org/10.1111/1467-8330.00319>
- Drobne, S. 2006: *Statistika z elementi informatike*. Ljubljana.
- Duncan, N., Duncan, J. 2009: *Doing Landscape Interpretation. Qualitative Geography*. Los Angeles.
- Forman, R. T. T., Godron M. 1986: *Landscape Ecology*. New York.
- Fridl, J. 2007: *Graphical materials as teaching tools for the conceptualization of space*. Ljubljana.
- Fridl, J. 2016: *Vsebina in načela oblikovanja šolskih zemljevidov. Doktorska disertacija, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo Univerze v Ljubljani*. Ljubljana.
- Fridl, J., Urbanc, M. 2006: *Sporočilnost zemljevidov v luči prvega svetovnega atlasa v slovenskem jeziku. Geografski vestnik* 78-2.
- Ford, D., Williams, P. 2007: *Karst Hydrogeology and Geomorphology*. Chichester.
- Gams, I. 1983: *Geografske značilnosti Slovenije*. Ljubljana.
- Gams, I. 1992: *Geografske značilnosti Slovenije*. Ljubljana.
- Gams, I. 2004: *Kras v Sloveniji v prostoru in času*. Ljubljana.
- Gersmehl, P. 2008: *Teaching Geography*. New York.
- Gregory, D. 1994: *Geographical imaginations*. Chichester.
- Harley, J. 1992: *Deconstructing the Map. Writing Worlds: Discourse, Text and Metaphor in the Representation of Landscape*. London, New York.
- Harley, J. 2001: *The New Nature of Maps: Essay in the History of Cartography*. Baltimore.
- Heidegger, M. 2006: *Umetnost in prostor. Filozofski vestnik* 3.

- Hoelscher, S. 2006: Imaginative Geographies. Encyclopedia of Human Geography. Los Angeles.
- Hollander, E. 2006: Influences of hue differences in photos on perceived emotion. 4th Twente Student Conference on IT. Twente.
- Hribar, T. 1993: Fenomenologija I. Ljubljana.
- Ilešič, S. 1958: Problemi geografske rajonizacije ob primeru Slovenije. Geografski vestnik 30.
- Ilešič, S. 1979: Pogledi na geografijo: teoretsko-metodološki prispevki, razprave in poročila. Ljubljana.
- Ivanuš Grmek, M. 1999: Učni načrti obveznega šolanja po letu 1944 v Sloveniji. Sodobna pedagogika 4/99.
- Jalil, N. A., Yunus, R. M., Said, N. S. 2012: Environmental Colour Impact upon Human Behaviour: A Review. Procedia – Social and Behavioral Sciences 35. DOI: <http://dx.doi.org/10.1016/j.sbspro.2012.02.062>
- Jalil, N. A., Yunus, R. M., Said, N. S. 2013: Students' Colour Perception and Preference: An Empirical Analysis of Its Relationship. Procedia – Social and Behavioral Sciences 90. DOI: <http://dx.doi.org/10.1016/j.sbspro.2013.07.128>
- Katalog znanja Družboslovje (srednje poklicno izobraževanje). Strokovni svet RS za splošno izobraževanje, Ljubljana, 2007.
- Katalog znanja Družboslovje in naravoslovje (nižje poklicno izobraževanje). Strokovni svet RS za splošno izobraževanje, Ljubljana, 2007.
- Katalog znanja Geografija (srednje strokovno izobraževanje in poklicno-tehniško izobraževanje). Strokovni svet RS za splošno izobraževanje, Ljubljana, 2007.
- Katalog znanja Slovenščina (poklicno-tehniško izobraževanje). Strokovni svet RS Za poklicno in strokovno izobraževanje, Ljubljana, 2010a.
- Katalog znanja Slovenščina (srednje strokovno izobraževanje). Strokovni svet RS za poklicno in strokovno izobraževanje, Ljubljana, 2010b.
- Kladnik, D., Ravbar, M. 2003: Členitev slovenskega podeželja. Geografija Slovenije 8. Ljubljana.
- Komac, B., Zorn, M. 2007: Pobočni procesi in človek. Geografija Slovenije 15. Ljubljana.
- Kovač, M., Kovač Šebart, M., Krek, J., Štefanc, D., Vidmar, T. 2005: Učbeniki in družba znanja. Ljubljana.
- Kučan, A. 1996: Dejavniki nacionalne prostorske identitete v Sloveniji. Doktorska disertacija, Biotehniška fakulteta Univerze v Ljubljani. Ljubljana.
- Kučan, A. 1998: Krajina kot nacionalni simbol. Ljubljana.
- Kurikul Okoljska vzgoja kot vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj (gimnazija: splošna, klasična, strokovna gimnazija). Strokovni svet RS za splošno izobraževanje, Ljubljana, 2008.
- Litton Jr., R. B. 1977: River landscape quality and its assessment. Proceedings of the Symposium on River Recreation Management and Research. St. Paul.
- Massey, D. 1995: »Imagining the world«. Geographical Worlds. Oxford.
- Matless, D. 2003: Gestures around the Visual. Antipode 35-2. DOI: <http://dx.doi.org/10.1111/1467-8330.00318>
- Mazzini, M. 2004: Skrivnost slovenskega uspeha. Delo, Sobotna priloga, 8. 2. 2004.
- Merleau-Ponty, M. 2006: Fenomenologija zaznave. Ljubljana.
- Mikesell, M. 2000: Culture. The Dictionary of Human Geography. 4th edition. Oxford.
- Mitchell, W. J. T. 1994: Picture Theory. Chicago, London.
- Mitchell, W. J. T. 2002: Landscape and power. Chicago, London.
- Moretti, F. 2005: Graphs, Maps, Trees. The Abstract Models for a Literary History. London, New York.
- Morgan, J. 2008: Contesting Europe: representations of space in English school geography. Globalisation, Society and Education 6-3. DOI: <http://dx.doi.org/10.1080/14767720802343340>
- Nared, J. 2007: Prostorski vpliv slovenske regionalne politike. Geografija Slovenije 16. Ljubljana.
- Naveh, Z., Lieberman, A. 1993: Landscape Ecology: Theory and Application. New York.
- Nóvoa, A., Lawn, M. (ur.) 2002: Fabricating Europe: the formation of an education space. Boston, Dordrecht, London.
- Palmer, J. F., Roos-Klein Lankhorst, J. 1998: Evaluating visible spatial diversity in the landscape. Landscape and Urban Planning 43-1. DOI: [http://dx.doi.org/10.1016/s0169-2046\(98\)00077-2](http://dx.doi.org/10.1016/s0169-2046(98)00077-2)
- Perko, D. 1997: Slovenija na stiku velikih evropskih pokrajinskih enot. Traditiones 26.

- Perko, D. 1998: Regionalizacija Slovenije. Geografski zbornik 38.
- Perko, D. 2001: Analiza površja Slovenije s stometriskim digitalnim modelom reliefa. Geografija Slovenije 3. Ljubljana.
- Perko, D. 2007: Morfometrija površja Slovenije. Georitem 3. Ljubljana.
- Petek, F. 2005: Spremembe rabe tal v slovenskem alpskem svetu. Geografija Slovenije 11. Ljubljana.
- Polič, M., Klemenčič, M. M., Kos, D., Kučan, A., Marušič, I., Ule, M. N., Natek, K., Repovš, G. 2002: Spoznavni zemljevid Slovenije. Ljubljana.
- Požun, B. 2012: Kozolec – slovenska kulturna dediščina ali prostor za trženje jumbo oglasov. Magistrsko delo, Evropska pravna fakulteta v Novi Gorici. Nova Gorica.
- Raivo, P. J. 2004: Ponovno branje, interpretacija in razumevanje krajin: ikonografski pristop. Monitor ZSA Antropologija krajine. Ljubljana.
- Ravbar, M., Vrišer, I., Plut, D., Šircelj, M., Cigale, D. 2000: Omrežje naselij in prostorski razvoj Slovenije. Ljubljana.
- Relph, E. 1986: Place and placelessness. London.
- Resnik Planinc, T. 2001: Zahtevnejše geografske učne vsebine kot izobraževalni problem. Doktorska disertacija, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani. Ljubljana.
- Resnik Planinc, T., Kušar, S., Igljč, H., Kovačič, H. 2006: Values of Space as an Integral Part of Primary and Secondary Education. Poročilo 1. delovnega paketa projekta R.A.V.E. Space, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani. Ljubljana.
- Robertson, I., Richards, P. 2003: Studying cultural landscapes. London.
- Rose, G. 2001: Visual Methodologies: An Introduction to the Interpretation of Visual Materials. Los Angeles.
- Rose, G. 2003: »Just how, exactly, is geography visual?« Antipode 35. DOI: <http://dx.doi.org/10.1111/1467-8330.00317>
- Ross, A. 2000: Curriculum: construction and critique. London, New York.
- Said, E. W. 1996: Orientalizem: zahodnjaški pogledi na Orient. Ljubljana.
- Schwartz, J. M. 2006: Photography, Geography and. Encyclopedia of Human Geography. Medmrežje: http://sage-e-reference.com/humangeography/Article_n219.html
- Scoffham, S. (ur.) 2013: Teaching Geography Creatively. New York.
- Senegačnik, J. 2005: Geografija Evrope v šolskih učbenikih evropskih držav. Doktorska disertacija, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani. Ljubljana.
- Slovenski kozolec: včeraj, danes, jutri. Turistična zveza Slovenije, Ljubljana, 2004.
- Smith, S. J. 2000: Performing the (sound) world. Environment and Planning D: Society and Space 18-5. DOI: <http://dx.doi.org/10.1068/d225t>
- Standish, A. 2008: Global Perspectives in the Geography Curriculum: Reviewing the Moral Case for Geography. London, New York.
- Staut, M., Kovačič, G., Ogrin, D. 2007: The spatial cognition of Mediterranean in Slovenia: (in)consistency between perception and physical definitions. Acta geographica Slovenica 47-1. DOI: <http://dx.doi.org/10.3986/ags47105>
- Sui, D. Z. 2000: Visuality, aurality and shifting metaphors of geographical thought in the late twentieth century. Annals of the Association. of American Geographers 90-2. DOI: <http://dx.doi.org/10.1111/0004-5608.00197>
- Šmid Hribar, M. 2011: Kulturni vidiki drevesne dediščine. Glasnik Slovenskega. Etnološkega društva 51.
- Šmid Hribar, M. 2016: Varovanje in trajnostni razvoj kulturne pokrajine na primeru Ljubljanskega barja. Georitem 27. Ljubljana.
- Terkenli, T. S. 2001: Towards a theory of the landscape: the Aegean landscape as a cultural image. Landscape and Urban Planning, 57-3/4. DOI: [http://dx.doi.org/10.1016/s0169-2046\(01\)00204-3](http://dx.doi.org/10.1016/s0169-2046(01)00204-3)
- Tuan, Y. 1974: Topophilia. New York.
- Tuan, Y. 2001: Space and place: the perspective of experience. Minneapolis.
- Turk Škraba, M. 2005: Učbenik kot sredstvo za kakovostno učenje in poučevanje družboslovja. Diplomsko delo, Fakulteta za družbene vede Univerze v Ljubljani. Ljubljana.

- Učni načrt. Izbirni predmet. Umetnostna zgodovina: umetnost na Slovenskem (gimnazija: splošna, klasična, strokovna gimnazija). Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo, Ljubljana, 2008.
- Učni načrt. Program osnovna šola. Družba. Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo, Ljubljana, 2011.
- Učni načrt. Program osnovna šola. Državljanstva in domovinska vzgoja ter etika. Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo, Ljubljana, 2011.
- Učni načrt. Program osnovna šola. Geografija. Ministrstvo RS za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo, Ljubljana, 2011.
- Učni načrt. Program osnovna šola. Glasbena vzgoja. Ministrstvo RS za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo, Ljubljana, 2011.
- Učni načrt. Program osnovna šola. Naravoslovje. Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo, Ljubljana, 2011.
- Učni načrt. Program osnovna šola. Naravoslovje in tehnika. Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo, Ljubljana, 2011.
- Učni načrt. Program osnovna šola. Slovenščina. Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo, Ljubljana, 2011.
- Učni načrt. Program osnovna šola. Spoznavanje okolja. Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo, Ljubljana, 2011.
- Učni načrt. Program osnovna šola. Zgodovina. Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo, Ljubljana, 2011.
- Učni načrt Bivalna kultura (gimnazija: umetniška gimnazija, likovna smer). Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo, Ljubljana, 2010.
- Učni načrt Geografija (gimnazija: splošna, klasična in ekonomska gimnazija). Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo, Ljubljana, 2008a.
- Učni načrt Geografija (gimnazija: strokovna gimnazija). Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo, Ljubljana, 2008b.
- Učni načrt Kmetijstvo (gimnazija: tehniška gimnazija). Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo, Ljubljana, 2010.
- Učni načrt Slovenščina (gimnazija: splošna, klasična in strokovna gimnazija). Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo, Ljubljana, 2008.
- Učni načrt Umetnostna zgodovina: umetnost na Slovenskem (splošna, klasična in strokovna gimnazija; izbirni predmet). Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo, Ljubljana, 2008.
- Učni načrt Umetnostna zgodovina (gimnazija: splošna, klasična gimnazija). Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo, Ljubljana, 2008.
- Učni načrt Zgodovina (gimnazija: splošna gimnazija). Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo, Ljubljana, 2008a.
- Učni načrt Zgodovina (gimnazija: strokovna gimnazija). Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo, Ljubljana, 2008b.
- Urbanc, M. 2002: Kulturne pokrajine v Sloveniji. Geografija Slovenije 5. Ljubljana.
- Urbanc, M. 2007: Vpliv spreminjanja državnih mej na kulturno pokrajino v slovenski Istri: doktorska disertacija. Fakulteta za humanistične študije Univerze na Primorskem. Koper.
- Urbanc, M. 2008a: Stories about real and imagined landscapes: the case of Slovenian Istria. *Acta geographica Slovenica* 48-2. DOI: <http://dx.doi.org/10.3986/ags48204>
- Urbanc, M. 2008b: Večdimenzionalnost pokrajine: primer slovenske Istre. *Geografski vestnik* 80-2.
- Urbanc, M. 2011: Pokrajinske predstave o slovenski Istri. Ljubljana.
- Urbanc, M., Fridl, J., Kladnik, D., Perko, D. 2006: Atlant and Slovene national consciousness in the second half of the 19(th) century. *Acta geographica Slovenica*. 46-2. DOI: <http://dx.doi.org/10.3986/ags46204>
- Urbanc, M., Gašperič, P., Kozina, J. 2015: Geographical imagination of landscapes: analysis of the book of photographs Slovenian landscapes. *Acta geographica Slovenica* 55-1. DOI: <http://dx.doi.org/10.3986/AGS.836>

- Urbanc, M., Printsman, A., Palang, H., Skowronek, E., Woloszyn, W., Konkoly Gyuró, E. 2004: Comprehension of rapidly transforming landscapes of Central and Eastern Europe in the 20th century. *Acta geographica Slovenica* 44-2. DOI: <http://dx.doi.org/10.3986/ags44204>
- Vranješ, M. 2008: Prostor, teritorij, kraj: produkcije lokalnosti v Trenti in na Soči. Koper.
- Whyte, I. D. 2002: *Landscape and History since 1500*. London.
- Yamashita, S. 2002: Perception and evaluation of water and landscape: use of Photo-Projective Method to compare child and adult residents' perceptions of a Japanese river environment. *Landscape and Urban Planning* 62-1. DOI: [http://dx.doi.org/10.1016/s0169-2046\(02\)00093-2](http://dx.doi.org/10.1016/s0169-2046(02)00093-2)

8 SEZNAM UČBENIKOV, VKLJUČENIH V ANALIZO FOTOGRAFIJ

- Antič, M., Bajd, B., Ferbar, J., Grgičević, D., Krnel, D., Pečar, M. 2009a: Okolje in jaz 2, Spoznavanje okolja za 2. razred osnovne šole. Ljubljana.
- Antič, M., Bajd, B., Ferbar, J., Grgičević, D., Krnel, D., Pečar, M. 2009b: Okolje in jaz 3, Spoznavanje okolja za 3. razred osnovne šole. Ljubljana.
- Berzelak, S. 2006: Stare dobe, Zgodovina za 1. letnik gimnazij. Ljubljana.
- Cajhen, N., Drusany, N., Kapko, D., Križaj Ortar, M., Bešter Turk, M. 2009: Gradim slovenski jezik 4, Učbenik za slovenščino v 4. razredu osnovne šole. Ljubljana.
- Cajhen, N., Drusany, N., Kapko, D., Križaj Ortar, M., Bešter Turk, M. 2010: Gradim slovenski jezik 5, Učbenik za slovenščino v 5. razredu osnovne šole. Ljubljana.
- Cajhen, N., Drusany, N., Kapko, D., Križaj Ortar, M., Bešter Turk, M. 2011a: Gradim slovenski jezik 6, Učbenik za slovenščino v 6. razredu osnovne šole. Ljubljana.
- Cajhen, N., Drusany, N., Kapko, D., Križaj Ortar, M., Bešter Turk, M. 2011b: Slovenščina za vsak dan 9, Učbenik za slovenščino v 9. razredu osnovne šole. Ljubljana.
- Cvirn, J., Studen, A. 2010: Zgodovina 3, Učbenik za tretji letnik gimnazije. Ljubljana.
- Drusany, N., Cajhen, N., Kapko, D., Križaj Ortar, M., Bešter Turk, M. 2009a: Slovenščina za vsakdan in vsak dan 7, Učbenik za slovenščino v sedmem razredu osnovne šole. Ljubljana.
- Drusany, N., Cajhen, N., Kapko, D., Križaj Ortar, M., Bešter Turk, M. 2009b: Slovenščina za vsakdan in vsak dan 8, Učbenik za slovenščino v osmem razredu osnovne šole. Ljubljana.
- Gabrič, A., Režek, M. 2011: Zgodovina 4, Učbenik za četrti letnik gimnazije. Ljubljana.
- Golob, N. 2010: Umetnostna zgodovina, Učbenik za umetnostno zgodovino v gimnazijskem izobraževanju, srednjem tehniškem oz. strokovnem izobraževanju in poklicnem tehniškem izobraževanju. Ljubljana.
- Hergan, I., Kovač, T., Rot Vrhovec, A. 2009: Dotik okolja 1, Učbenik za spoznavanje okolja v prvem razredu osnovne šole. Ljubljana.
- Honzak, M., Medved Udovič, V., Mohor, M., Pirih Svetina, N. 2010a: Dober dan, življenje, Berilo 8 za osmi razred osnovne šole. Ljubljana.
- Honzak, M., Medved Udovič, V., Mohor, M., Pirih Svetina, N. 2010b: Skrivno življenje besed, Berilo devet za deveti razred osnovne šole. Ljubljana.
- Janša Zorn, O., Kastelic, A., Škraba, G. 2008: Spoznavajmo zgodovino, Zgodovina za 6. razred osnovne šole. Ljubljana.
- Kern, M., Kramarič, M., Pipan, M., Ropič, M. 2009: Besede gradijo svet 3, Učbenik za slovenščino za tretji razred osnovne šole. Ljubljana.
- Kocjan-Barle, M., Briški, K., Miklavčič, M. 2009: Znanka ali uganka 4, Slovenščina za 4. razred osnovne šole. Ljubljana.
- Kolenc-Kolnik, K., Korže Vovk, A., Otič, M., Senegačnik, J. 2010: Geografija Afrike in Novega sveta, Učbenik za 8. razred osnovne šole. Ljubljana.
- Kolman, A., Mati Djuraki, D., Pintar, D., Furlan, I., Klanjšek Gunde, M., Jerman, R., Očepek, R. 2010: Naravoslovje 7, Učbenik za 7. razred osnovne šole. Ljubljana.
- Kranjc, S., Kokalj, T. 2003: Moja slovenščina 5, Učbenik za pouk slovenščine v 4. razredu osnovne šole in 5. razredu devetletne osnovne šole. Trzin.
- Križaj Ortar, M., Bešter Turk, M., Končina, M., Bavdek, M., Poznanovič, M. 2007: Na pragu besedila 4, Učbenik za slovenski jezik v 4. letniku gimnazij, strokovnih in tehniških šol. Ljubljana.
- Križaj Ortar, M., Bešter Turk, M., Končina, M., Bavdek, M., Poznanovič, M. 2009: Na pragu besedila 2, Učbenik za slovenski jezik v 2. letniku gimnazij in srednjih strokovnih šol. Ljubljana.
- Križaj Ortar, M., Bešter Turk, M., Končina, M., Bavdek, M., Poznanovič, M. 2011: Na pragu besedila 3, Učbenik za slovenski jezik v 3. letniku gimnazij in srednjih strokovnih šol. Ljubljana.

- Križaj Ortar, M., Bešter Turk, M., Končina, M., Bavdek, M., Poznanovič, M., Ambrož, D., Židan, S. 2011: Na pragu besedila 1, Učbenik za slovenski jezik v 1. letniku gimnazij in srednjih strokovnih šol. Ljubljana.
- Kunaver, J., Lipovšek, I., Pak, M., Luževič, M., Klemenčič, M. M. 2010: Družboslovje – geografija, Učbenik. Ljubljana.
- Mihelič, B., Mati Djuraki, D., Torkar, G., Klanjšek Gunde, M., Jerman, R. 2007: Naravoslovje 6, Učbenik za 6. razred osnovne šole. Ljubljana.
- Mlacović, D., Urankar, N. 2012: Zgodovina 2, Učbenik za drugi letnik gimnazije. Ljubljana.
- Otič, M. 2007: Družboslovje – zgodovina, Učbenik za nižje poklicno, srednje poklicno, poklicno-tehniško in srednje tehniško oz. strokovno izobraževanje. Ljubljana.
- Pavlič, D., Smolej, T., Pezdirc Bartol, M., Lah, K., Rovtar, B., Perko, J. 2009: Berilo 3 – Umetnost besede, Učbenik za slovenščino – književnost v 3. letniku gimnazij. Ljubljana.
- Pavlič, D., Dovič, M., Lah, K., Lenaršič, B., Perko, J. 2010: Berilo 2 – Umetnost besede, Učbenik za slovenščino – književnost v 2. letniku gimnazij in štiriletnih strokovnih šol. Ljubljana.
- Počkar, M. 2010: Družboslovje – državljanska kultura, Učbenik za nižje poklicno, srednje poklicno, poklicno-tehniško in srednje tehniško oz. strokovno izobraževanje. Ljubljana.
- Razpotnik, J., Snoj, D. 2007: Raziskujem preteklost 7, Učbenik za zgodovino za 7. razred osnovne šole. Ljubljana.
- Razpotnik, J., Snoj, D. 2008: Raziskujem preteklost 9, Učbenik za zgodovino za 9. razred osnovne šole. Ljubljana.
- Senegačnik, J., Drobňak, B. 2009: Obča geografija za gimnazije, Učbenik geografije za 1. letnik gimnazij. Ljubljana.
- Senegačnik, J., Lipovšek, I., Pak, M. 2009: Evropa, Geografija za 2. in 3. letnik gimnazij. Ljubljana.
- Senegačnik, J. 2010a: Geografija Evrope in Azije, Učbenik za 7. razred osnovne šole. Ljubljana.
- Senegačnik, J. 2010b: Slovenija 2, Geografija za 4. letnik gimnazij. Ljubljana.
- Senegačnik, J. 2011a: Slovenija 1, Geografija za 3. letnik gimnazij. Ljubljana.
- Senegačnik, J. 2011b: Svet, Geografija za 2. letnik gimnazij. Ljubljana.
- Senegačnik, J. 2012a: Moja prva geografija, Geografija za 6. razred osnovne šole. Ljubljana.
- Senegačnik, J. 2012b: Geografija Slovenije, Učbenik za 9. razred osnovne šole. Ljubljana.
- Simonič Mervic, K. 2011: Stari svet, Zgodovina za 7. razred osnovne šole. Ljubljana.
- Šorgo, A., Glažar, S. A., Slavinec, M. 2012: Aktivno v naravoslovje 1, Učbenik za naravoslovje v 6. razredu osnovne šole. Ljubljana.
- Umek, M., Janša Zorn, O. 2012a: Družba in jaz 1, Učbenik za družbo za 4. razred osnovne šole. Ljubljana.
- Umek, M., Janša Zorn, O. 2012b: Družba in jaz 2, Družba za 5. razred osnovne šole. Ljubljana.
- Ule Nastran, M., Potočnik, V., Lukšič, I., Kovač, B., Svetlik, I., Plut, D. 2007: Državlјanska vzgoja in etika, Učbenik za državljansko vzgojo in etiko v 8. razredu osnovnošolskega izobraževanja. Ljubljana.
- Vrščaj, D., Strgar, J., Kralj, D., Udir, V. 2008: Opazujem, raziskujem, razmišljam 2, Učbenik za spoznavanje okolja v 2. razredu devetletne osnovne šole. Ljubljana.
- Vrščaj, D., Strgar, J., Kralj, D., Udir, V., Popit, S. 2009: Opazujem, raziskujem, razmišljam 3, Učbenik za spoznavanje okolja v 3. razredu devetletne osnovne šole. Ljubljana.
- Žvanut, M., Vodopivec, P. 2010: Vzpon meščanstva, Zgodovina za 8. razred osnovne šole. Ljubljana.

9 SEZNAM SLIK

Slika 1: Število osnovnošolskih učbenikov različnih založb, ki vključujejo fotografije slovenskih pokrajin.	25
Slika 2: Število srednješolskih učbenikov različnih založb, ki vključujejo fotografije slovenskih pokrajin.	26
Slika 3: Deskriptorsko polje, oblikovano iz pojmov pokrajinskih prvin, ki so jih v intervjujih omenili uredniki učbenikov (izločena pojma pokrajina in Slovenija).	31
Slika 4: Deskriptorsko polje, oblikovano iz zemljepisnih imen, ki so jih v intervjujih omenili uredniki učbenikov.	32
Slika 5: Format fotografij v učbenikih.	38
Slika 6: Letni čas fotografij v učbenikih.	39
Slika 7: Podrobnost prikaza na fotografijah v učbenikih.	39
Slika 8: Umestitev fotografij v učbenikih po pokrajinah (delež v %).	41
Slika 9: Število fotografij na 1000 prebivalcev in na 1000 ha površine po pokrajinah.	41
Slika 10: Najpomembnejši reliefni tipi (ravnina, gričevje, hribovje in gorovje) po pokrajinah.	43
Slika 11: Vsi reliefni tipi po pokrajinah.	43
Slika 12: Pokrajinske oblike v ospredju po pokrajinah.	44
Slika 13: Pokrajinske oblike v ozadju po pokrajinah.	44
Slika 14: Tip poselitve po pokrajinah.	45
Slika 15: Nebivalni objekti po pokrajinah.	45
Slika 16: Infrastruktura po pokrajinah.	46
Slika 17: Vrsta infrastrukture po pokrajinah.	46
Slika 18: Premični objekti po pokrajinah.	47
Slika 19: Raba tal v ospredju po pokrajinah.	48
Slika 20: Raba tal v ozadju po pokrajinah.	49
Slika 21: Vodni elementi po pokrajinah.	49
Slika 22: Opredelitev učencev do petih definicij pokrajine.	55
Slika 23: Mnenje učencev in učiteljev o slikovnem gradivu v šolskih učbenikih.	57
Slika 24: Delež učbenikov posameznih založb, ki jih uporabljajo anketirani učitelji in njihovi učenci.	57
Slika 25: Razlogi za izbiro učbenikov določene založbe.	58
Slika 26: Uteženo povprečje izbranih pojmov glede na ocene njihove značilnosti za Slovenijo.	59
Slika 27: Slikovna priloga k vprašalnikoma za presojo geografskih predstav s pomočjo fotografij (fotografije so v večji velikosti in z navedbo avtorjev ločeno objavljene na evidenčnih listih).	60
Slika 28: Mnenje učencev o vsečnosti posameznih pokrajin.	62
Slika 29: Mnenje učiteljev o vsečnosti posameznih pokrajin.	62
Slika 30: Evidenca razvrščanja fotografij glede na različne vzgibe.	64–88
Slika 31: Vzgibi odločanja učencev o vsečnosti fotografij slovenskih pokrajin.	89
Slika 32: Vzgibi odločanja učiteljev o vsečnosti fotografij slovenskih pokrajin.	89
Slika 33: Kartografska predloga k anketnemu vprašalniku za učence za ugotavljanje usvojenega znanja.	91
Slika 34: Prepoznavanje slovenskih makro- in mezopokrajinskih enot, krajev, rek in jezer.	92
Slika 35: Razporeditev fotografij iz učbenikov za osnovno in srednjo šolo (seznam – glej 7. poglavje). Upoštevana je regionalizacija Slovenije (Perko 1998). Prikaz je narejen s pomočjo standardne deviacije (σ), ki pove, za koliko zgoščenost fotografij v posamezni mezoeregiji odstopa od povprečja.	96

Slika 36: Deskriptorsko polje, oblikovano iz zemljepisnih imen, ki označujejo lokacije fotografij.	97
Slika 37: Deskriptorsko polje, oblikovano iz pokrajinskih prvin in zemljepisnih imen, ki so jih učenci na spoznavnem zemljevidu zapisali kot najbolj značilne za Slovenijo.	98
Slika 38: Deskriptorsko polje, oblikovano iz pokrajinskih prvin in zemljepisnih imen (brez imen naselij), ki so jih učenci na spoznavnem zemljevidu zapisali kot najbolj značilne za Slovenijo.	98

10 SEZNAM PREGLEDNIC

Preglednica 1: Pregledani in analizirani učni načrti in katalogi znanja za osnovno šolo (OŠ) in srednje šole.	14
Preglednica 2: Izbrani učbeniki za osnovne šole, ki smo jih zajeli v obravnavo slikovnega gradiva o slovenskih pokrajinah.	26–28
Preglednica 3: Izbrani učbeniki za gimnazije, srednje tehniške šole in strokovne šole, ki smo jih zajeli v obravnavo slikovnega gradiva o slovenskih pokrajinah.	29–30
Preglednica 4: Sklopi osnovnih prvin ocenjevanja in njim prirejeni kazalniki za vrednotenje fotografij pokrajin.	34
Preglednica 5: Format fotografij v učbenikih.	38
Preglednica 6: Vizualne lastnosti pokrajin, ki v posamezni kategoriji opazno izstopajo v primerjavi z ostalimi pokrajinami (lokacijski koeficient > 1,25). Mastni tisk pomeni, da vizualna lastnost izstopa tako v učbenikih za osnovno kot tudi za srednjo šolo. Če izstopa samo v eni skupini učbenikov, je napisano v normalnem tisku in zraven v oklepaju napisano v kateri: OŠ – osnovna šola, SŠ – srednja šola, / – nobena lastnost v tisti kategoriji ne izstopa.	52
Preglednica 7: Število in delež učencev in učiteljev, ki so sodelovali pri anketiranju.	55
Preglednica 8: Dejavniki, ki vplivajo na oblikovanje predstav o slovenskih pokrajinah.	93

11 PRILOGE

PRILOGA 1: VPRAŠALNIK – UČENCI (str. 112–119)

..... Ljubljana, april–junij 2013

Dragi učenec, učenka, dragi dijak, dijakinja, dragi študent, študentka!

Vabimo te k sodelovanju v raziskavi, ki je del projekta **Šolski učbeniki kot orodje za oblikovanje geografskih predstav o slovenskih pokrajinah**. Glavni cilj projekta je ugotoviti, kako se oblikujejo predstave učencev, dijakov in študentov o slovenskih pokrajinah.

S pomočjo vprašalnika, ki je pred tabo, želimo ugotoviti, **kako ti vidiš in dojemaš slovenske pokrajine**, in kako ti pri tem pomagajo fotografije in zemljevidi v šolskih učbenikih. Zato te prosimo, da skrbno prebereš navodila in odgovoriš na vprašanja na naslednjih straneh. Če pri kakšnem vprašanju ne veš odgovora, ga izpusti in nadaljuj z naslednjim vprašanjem.

Tvoje sodelovanje je prostovoljno, odgovori pa anonimni. Uporabljeni bodo izključno v raziskovalne namene in ne bodo vplivali na tvoje šolske ocene.

Za Geografski inštitut Antona Melika Znanstvenoraziskovalnega centra SAZU:
dr. Mimi Urbanc

Za Filozofsko fakulteto Univerze v Ljubljani:
dr. Tatjana Resnik Planinc

Kontaktna oseba: dr. Tatjana Resnik Planinc

E-mail: tatjana.resnik@ff.uni-lj.si

Telefon: 01 241 1238, 01 241 1230

Sofinancer projekta:

Javna agencija za raziskovalno dejavnost
Republike Slovenije

... V P R A Š A L N I K

ANONIMNO GESLO

**PROSIMO TE, DA NATANČNO PREBEREŠ NAVODILA TER
ODGOVORIŠ NA VPRAŠANJA!**

V1 Spol

OBKROŽI ŠTEVILKO SAMO PRED ENIM USTREZNIM ODGOVOROM.

- 1 moški
- 2 ženski

V2 Kaj pomeni beseda »pokrajina«? Izberi tisti odgovor, ki se ti zdi najbolj pravilen ali se z njim najbolj strinjaš.

OBKROŽI ŠTEVILKO SAMO PRED ENIM USTREZNIM ODGOVOROM.

- 1 Pokrajina je del Zemljinega površja z značilno zunanjo podobo. V pokrajini razlikujemo naravne in družbene pojave, ki so med seboj povezani.
- 2 Pokrajina je površinska plast našega planeta, ki jo oblikuje šest pokrajinskih elementov. To so: kamninska zgradba in relief, vodovje, podnebje, prst, rastlinstvo in živalstvo, človeška družba.
- 3 Pokrajina je manjše ali večje zaokroženo območje, kjer prevladuje ena ali več temeljnih značilnosti.
- 4 Pokrajina je del ozemlja, ki ima skupne značilnosti.
- 5 Pokrajina je sestavljena iz različnih elementov. Veliko elementov v pokrajini je ustvaril človek s svojim delom. Med posameznimi elementi in z njimi povezanimi pojavi in procesi obstajajo povezave in odnosi, ki so pogosto zelo zapleteni.

V3 Z oceno od 1 do 5 oceni, kako so ti fotografije in zemljevidi v šolskih učbenikih pomagali pri spoznavanju Slovenije.

OBKROŽI SAMO ENO ŠTEVILKO POD ODGOVOROM.

Fotografije in zemljevidi v šolskih učbenikih mi pri spoznavanju Slovenije:

Sploh niso pomagali	Večinoma niso pomagali	So srednje pomagali	Precej so pomagali	Zelo so pomagali
1	2	3	4	5

..... V P R A Š A L N I K ...

V4 Zamisli si, da si spoznal novega prijatelja iz tujine, ki ne ve ničesar o Sloveniji. Želiš mu predstaviti posebnosti in značilnosti naših pokrajin. V zemljevid nariši ali napiši vse tisto, kar se ti zdi pomembno, da si bo prijatelj čim bolje predstavljal Slovenijo.

ZA RISBO IMAŠ NA RAZPOLAGO 5 MINUT.

PRI RISANJU LIST PRAVILNO OBRNI!

POKRAJINSKE ZNAČILNOSTI SLOVENIJE

..... 3

... V P R A Š A L N I K

V5 Kako značilni so po tvojem mnenju za Slovenijo spodaj navedeni pojmi (gozdarstvo, gričevje, ...)?

V VSAKI VRSTI OBKROŽI SAMO ENO ŠTEVILKO OD 1 (pojem sploh ni značilen za Slovenijo) DO 5 (pojem je zelo značilen za Slovenijo).

POJEM	Sploh ni značilen	Slabo značilen	Srednje značilen	Precej značilen	Zelo značilen
gozdarstvo	1	2	3	4	5
gričevje	1	2	3	4	5
hribovje	1	2	3	4	5
industrija	1	2	3	4	5
kmetijstvo	1	2	3	4	5
mesto	1	2	3	4	5
morje	1	2	3	4	5
podeželje	1	2	3	4	5
ravnina	1	2	3	4	5
turizem	1	2	3	4	5
visokogorje	1	2	3	4	5

V6 V slikovni prilogi 1 je 5 skupin slik. Vsaka skupina slik predstavlja eno skupino slovenskih pokrajin/naravnih enot. Natančno si oglej slike slovenskih pokrajin na barvni prilogi!

- A) Za vsako skupino slik napiši, katerim pokrajinam/enotam pripada in z vrednostjo od 1 do 5 oceni, kako so ti všeč slike posameznih skupin pokrajin.
- B) V okvirčke razvrsti oznake slik tako, da daš na prvo mesto tisto, ki po tvojem mnenju najbolj prikazuje določene pokrajine, ter na zadnje mesto tisto, ki po tvojem mnenju najslabše prikazuje pokrajine.
- C) Pri vsaki skupini pokrajin navedi 3 pojme, s katerimi bi te pokrajine predstavil tujcu, ki Slovenije ne pozna.

..... V P R A Š A L N I K ...

A1) SKUPINA 1	OCENA (obkroži) 1 2 3 4 5	pripada _____ pokrajinam/naravnim enotam.															
B1) Razvrsti slike (1A do 1E) od najbolj do najmanj značilne za te pokrajine.		<table border="1"> <tr> <td> </td> <td> </td> <td> </td> <td> </td> <td> </td> </tr> <tr> <td>NAJBOLJ</td> <td>➔</td> <td>➔</td> <td>➔</td> <td>➔</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td>NAJMANJ</td> </tr> </table>						NAJBOLJ	➔	➔	➔	➔					NAJMANJ
NAJBOLJ	➔	➔	➔	➔													
				NAJMANJ													
C1) S katerimi tremi besedami bi te pokrajine predstavil obiskovalcu iz tujine?		_____, _____, _____.															

A2) SKUPINA 2	OCENA (obkroži) 1 2 3 4 5	pripada _____ pokrajinam/naravnim enotam.															
B2) Razvrsti slike (2A do 2E) od najbolj do najmanj značilne za te pokrajine.		<table border="1"> <tr> <td> </td> <td> </td> <td> </td> <td> </td> <td> </td> </tr> <tr> <td>NAJBOLJ</td> <td>➔</td> <td>➔</td> <td>➔</td> <td>➔</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td>NAJMANJ</td> </tr> </table>						NAJBOLJ	➔	➔	➔	➔					NAJMANJ
NAJBOLJ	➔	➔	➔	➔													
				NAJMANJ													
C2) S katerimi tremi besedami bi te pokrajine predstavil obiskovalcu iz tujine?		_____, _____, _____.															

A3) SKUPINA 3	OCENA (obkroži) 1 2 3 4 5	pripada _____ pokrajinam/naravnim enotam.															
B3) Razvrsti slike (3A do 3E) od najbolj do najmanj značilne za te pokrajine.		<table border="1"> <tr> <td> </td> <td> </td> <td> </td> <td> </td> <td> </td> </tr> <tr> <td>NAJBOLJ</td> <td>➔</td> <td>➔</td> <td>➔</td> <td>➔</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td>NAJMANJ</td> </tr> </table>						NAJBOLJ	➔	➔	➔	➔					NAJMANJ
NAJBOLJ	➔	➔	➔	➔													
				NAJMANJ													
C3) S katerimi tremi besedami bi te pokrajine predstavil obiskovalcu iz tujine?		_____, _____, _____.															

A4) SKUPINA 4	OCENA (obkroži) 1 2 3 4 5	pripada _____ pokrajinam/naravnim enotam.															
B4) Razvrsti slike (4A do 4E) od najbolj do najmanj značilne za te pokrajine.		<table border="1"> <tr> <td> </td> <td> </td> <td> </td> <td> </td> <td> </td> </tr> <tr> <td>NAJBOLJ</td> <td>➔</td> <td>➔</td> <td>➔</td> <td>➔</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td>NAJMANJ</td> </tr> </table>						NAJBOLJ	➔	➔	➔	➔					NAJMANJ
NAJBOLJ	➔	➔	➔	➔													
				NAJMANJ													
C4) S katerimi tremi besedami bi te pokrajine predstavil obiskovalcu iz tujine?		_____, _____, _____.															

A5) SKUPINA 5	OCENA (obkroži) 1 2 3 4 5	pripada _____ pokrajinam/naravnim enotam.															
B5) Razvrsti slike (5A do 5E) od najbolj do najmanj značilne za te pokrajine.		<table border="1"> <tr> <td> </td> <td> </td> <td> </td> <td> </td> <td> </td> </tr> <tr> <td>NAJBOLJ</td> <td>➔</td> <td>➔</td> <td>➔</td> <td>➔</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td>NAJMANJ</td> </tr> </table>						NAJBOLJ	➔	➔	➔	➔					NAJMANJ
NAJBOLJ	➔	➔	➔	➔													
				NAJMANJ													
C5) S katerimi tremi besedami bi te pokrajine predstavil obiskovalcu iz tujine?		_____, _____, _____.															

... V P R A Š A L N I K

Natančno si oglej zemljevid Slovenije na slikovni prilogi 2!

ZEMLJEVID NA SLIKOVNI PRILOGI 2 UPORABI PRI VPRAŠANJIH V7a IN V7b.

V7a Na zemljevidu (slikovna priloga 2) oznake P1 do P5 predstavljajo glavne slovenske pokrajine/naravne enote. Katere so te pokrajine/enote?

POLEG VSAKE OZNAKE (P1–P5) NAPIŠI IME POKRAJIN.

P1 _____

P2 _____

P3 _____

P4 _____

P5 _____

V7b Poimenuj označene kraje (od k1 do k4), pokrajine (od p1 do p4), reki (r1 in r2) ter jezera (j1 in j2), ki jih prepoznaš na zemljevidu Slovenije (slikovna priloga 2).

POLEG VSAKE OZNAKE NAPIŠI IME.

KRAJI

k1 _____

k2 _____

k3 _____

k4 _____

POKRAJINE

p1 _____

p2 _____

p3 _____

p4 _____

REKI

r1 _____

r2 _____

JEZERI

j1 _____

j2 _____

..... V P R A Š A L N I K

V8 Za odgovore na vprašanja v spodnji preglednici uporabi slikovno prilogo 3, ki prikazuje 6 različnih zemljevidov Slovenije (Z1 do Z6). Natančno si jih oglej!

S pomočjo katerega zemljevida (Z1 do Z6) izveš največ o slovenskih pokrajinah?	S pomočjo zemljevida z oznako _____.												
V okvirčke razvrsti oznake zemljevidov (Z1, Z2, Z3, ..., Z6) od najbolj povednega do najmanj povednega.	<table border="1" style="width: 100%; text-align: center;"> <tr> <td style="width: 15%; height: 20px;"> </td> <td style="width: 15%; height: 20px;"> </td> <td style="width: 15%; height: 20px;"> </td> <td style="width: 15%; height: 20px;"> </td> <td style="width: 15%; height: 20px;"> </td> <td style="width: 15%; height: 20px;"> </td> </tr> <tr> <td colspan="3">NAJBOLJ</td> <td colspan="3">NAJMANJ</td> </tr> </table>							NAJBOLJ			NAJMANJ		
NAJBOLJ			NAJMANJ										
Kateri zemljevid bi pri pouku najraje uporabljal?	Zemljevid z oznako _____.												
Kaj ti je na izbranem zemljevidu najbolj všeč?	_____.												

V9 Kako pogosto uporabljaš zemljevide pri različnih dejavnostih?

V **VSAKI VRSTI OBKROŽI SAMO ENO ŠTEVILKO OD 1** (zemljevidov sploh ne uporabljam) **DO 5** (zemljevide vedno uporabljam).

POGOSTOST UPORABE ZEMLJEVIDOV	Sploh ne uporabljam	Redko uporabljam	Srednje pogosto uporabljam	Pogosto uporabljam	Vedno uporabljam
Pri orientaciji v prostoru	1	2	3	4	5
Pri načrtovanju poti	1	2	3	4	5
Pri utrjevanju učne snovi	1	2	3	4	5
Pri iskanju krajev, o katerih berem ali slišim v medijih	1	2	3	4	5
Drugo: _____	1	2	3	4	5

V10 Kakšne barve so ti na zemljevidih najbolj všeč? V pomoč so ti zemljevidi v slikovni prilogi 3.

OBKROŽI ŠTEVILKO **SAMO PRED ENIM** USTREZNIM ODGOVOROM.

- 1 Živahne barve (npr. zemljevida Z2, Z6)
- 2 Umirjene barve (npr. zemljevid Z1, Z3)
- 3 Neizrazite barve (enaka barva v nekoliko različni odtenkih, npr. zemljevida Z4, Z5)

... V P R A Š A L N I K

V11 Spodaj so prikazane 3 skupine kartografskih elementov na zemljevidih (RELIEFI, NASELJA, MEJE DRŽAV). Kakšen prikaz ti je najbolj všeč v vsaki skupini?

OBKROŽI ŠTEVILKO PRED TISTIM ODGOVOROM, KI TI JE NAJBOLJ VŠEČ V SKUPINI RELIEFI (izbiraš med odgovori od R1 do R4), V SKUPINI NASELJA (izbiraš med odgovori od N1 do N4) IN V SKUPINI MEJE DRŽAV (izbiraš med odgovori od M1 do M3).

RELIEFI		NASELJA		MEJE DRŽAV	
R1	Stilizirani hribi 	N1	Silhuete mest 	M1	Enojna polna črta
R2	Višinski pasovi 	N2	Krogci 	M2	Enojna prekinjena črta
R3	Senčenje 	N3	Tlorisi mest 	M3	Enojna črta s prosojno obrobo
R4	Plastnice 	N4	Tlorisi hiš 		

Čestitamo, prišel si do konca vprašalnika. Še enkrat hvala za tvoje sodelovanje!

PRILOGA 2: VPRAŠALNIK – UČITELJI (str. 121–127)

..... Ljubljana, april–junij 2013

Spoštovani!

Vabimo vas k sodelovanju v raziskavi, ki je del projekta **Šolski učbeniki kot orodje za oblikovanje geografskih predstav o slovenskih pokrajinah**. Glavni cilj projekta je ugotoviti, kako se oblikujejo predstave učencev, dijakov in študentov o slovenskih pokrajinah.

S pomočjo vprašalnika, ki je pred vami, želimo ugotoviti, **kako vi z vidika poučevanja vidite in dojemate slovenske pokrajine**, in kako vam pri vašem delu pomagajo fotografije in zemljevidi v šolskih učbenikih. Zato vas prosimo, da odgovorite na vprašanja na naslednjih straneh.

Vaše sodelovanje je prostovoljno, odgovori pa anonimni. Uporabljeni bodo izključno v raziskovalne namene.

Za Geografski inštitut Antona Melika Znanstvenoraziskovalnega centra SAZU:
dr. Mimi Urbanc

Za Filozofsko fakulteto Univerze v Ljubljani:
dr. Tatjana Resnik Planinc

Kontaktna oseba: dr. Tatjana Resnik Planinc

E-mail: tatjana.resnik@ff.uni-lj.si

Telefon: 01 241 1238, 01 241 1230

Sofinancer projekta:

Javna agencija za raziskovalno dejavnost
Republike Slovenije

... V P R A Š A L N I K

ANONIMNO GESLO

**PROSIMO VAS, DA NATANČNO PREBERETE NAVODILA TER
ODGOVORITE NA VSA VPRAŠANJA!**

V1 Spol

OBKROŽITE ŠTEVILKO PRED USTREZNIM ODGOVOROM.

- 1 moški
- 2 ženski

V2 Starost

NA ČRTO VPIŠITE SVOJO STAROST.

Starost: _____ let.

V3 Katere razrede oziroma letnike poučujete?

OBKROŽITE ŠTEVILKE PRED USTREZNIMI ODGOVORI.

	OŠ	SŠ	FAKULTETA
1	5. razred	6 1. letnik	10 1. stopnja 1. letnik
2	6. razred	7 2. letnik	11 1. stopnja 2. letnik
3	7. razred	8 3. letnik	12 1. stopnja 3. letnik
4	8. razred	9 4. letnik	13 2. stopnja 1. letnik
5	9. razred		14 2. stopnja 2. letnik

VISOKOŠOLSKI UČITELJI NE ODGOVARJAJO NA VPRAŠANJI V4 IN V5.

V4 Učbenike katere založbe uporabljate pri pouku družbe, geografije ali družboslovja?

OBKROŽITE ŠTEVILKE PRED USTREZNIMI ODGOVORI.

1	Modrijan	4	Rokus
2	Mladinska knjiga Založba	5	i2
3	DZS	6	drugo: _____

V5 Zakaj ste se odločili za učbenike te založbe?

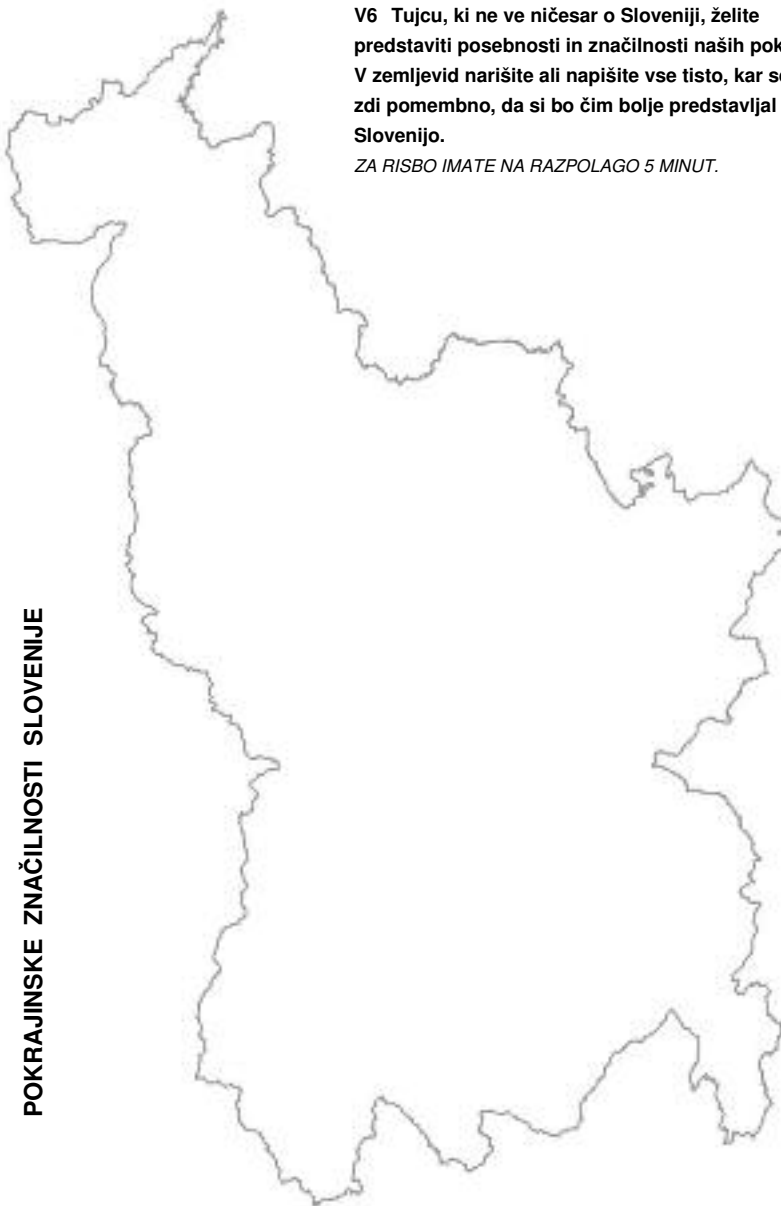

..... V P R A Š A L N I K ...

V6 Tujcu, ki ne ve ničesar o Sloveniji, želite predstaviti posebnosti in značilnosti naših pokrajin. V zemljevid narišite ali napišite vse tisto, kar se vam zdi pomembno, da si bo čim boljše predstavljaj Slovenijo.

ZA RISBO IMATE NA RAZPOLAGO 5 MINUT.

POKRAJINSKE ZNAČILNOSTI SLOVENIJE

..... 3

... V P R A Š A L N I K

V7 Z oceno od 1 do 5 ocenite, kako fotografije in zemljevidi v šolskih učbenikih/študijskem gradivu pomagajo vašim učencem/dijakom/študentom pri spoznavanju Slovenije.

OBKROŽITE SAMO ENO ŠTEVILKO POD ODGOVOROM.

Pri spoznavanju Slovenije fotografije in zemljevidi v šolskih učbenikih učencem/dijakom:

Sploh ne pomagajo	Večinoma ne pomagajo	Srednje pomagajo	Precej pomagajo	Zelo pomagajo
1	2	3	4	5

V8 V slikovni prilogi 1 je 5 skupin slik. Vsaka skupina slik predstavlja eno skupino slovenskih pokrajin/naravnih enot. Natančno si ogledajte slike slovenskih pokrajin na barvni prilogi!

- A) Z vrednostjo od 1 do 5 ocenite, kako so vam všeč slike posameznih skupin pokrajin.
 B) V okvirčke razvrstite oznake slik tako, da daste na prvo mesto tisto, ki po vašem mnenju najbolj prikazuje določene pokrajine, ter na zadnje mesto tisto, ki po vašem mnenju najslabše prikazuje določeno skupino pokrajin.
 C) Pri vsaki skupini pokrajin navedite 5 pojmov, ki izbrano skupino najbolj označujejo.

A1) SKUPINA 1	OCENA (obkroži) 1 2 3 4 5	pripada dinarskokraškim pokrajinam.
B1) Razvrstite slike (1A do 1E) od najbolj do najmanj značilne za te pokrajine.	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>	NAJBOLJ NAJMANJ
C1) S katerimi petimi pojmi bi opisali te pokrajine?	_____, _____, _____ _____, _____	

A2) SKUPINA 2	OCENA (obkroži) 1 2 3 4 5	pripada predalpskim pokrajinam.
B2) Razvrstite slike (2A do 2E) od najbolj do najmanj značilne za te pokrajine.	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>	NAJBOLJ NAJMANJ
C2) S katerimi petimi pojmi bi opisali te pokrajine?	_____, _____, _____ _____, _____	

A3) SKUPINA 3	OCENA (obkroži) 1 2 3 4 5	pripada obpanonskim pokrajinam.
B3) Razvrstite slike (3A do 3E) od najbolj do najmanj značilne za te pokrajine.	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>	NAJBOLJ NAJMANJ
C3) S katerimi petimi pojmi bi opisali te pokrajine?	_____, _____, _____ _____, _____	

... **4**

..... V P R A Š A L N I K

A4) SKUPINA 4	OCENA (obkroži) 1 2 3 4 5	pripada obsredozemskim pokrajinam.					
B4) Razvrstite slike (4A do 4E) od najbolj do najmanj značilne za te pokrajine.		<table border="1"> <tr> <td> </td> <td> </td> <td> </td> <td> </td> <td> </td> </tr> </table> <p>NAJBOLJ NAJMANJ</p>					
C4) S katerimi petimi pojmi bi opisali te pokrajine?		<p>_____ , _____ , _____ .</p> <p>_____ , _____</p>					

A5) SKUPINA 5	OCENA (obkroži) 1 2 3 4 5	pripada alpskim pokrajinam.					
B5) Razvrstite slike (5A do 5E) od najbolj do najmanj značilne za te pokrajine.		<table border="1"> <tr> <td> </td> <td> </td> <td> </td> <td> </td> <td> </td> </tr> </table> <p>NAJBOLJ NAJMANJ</p>					
C5) S katerimi petimi pojmi bi opisali te pokrajine?		<p>_____ , _____ , _____ .</p> <p>_____ , _____</p>					

V9 Za odgovore na vprašanja v spodnji preglednici uporabite slikovno prilogo 3, ki prikazuje 6 različnih zemljevidov Slovenije (Z1 do Z6).

S pomočjo katerega zemljevida (Z1 do Z6) po vašem mnenju učenci/dijaki izvedo največ o slovenskih pokrajinah?	S pomočjo zemljevida z oznako _____.					
V okvirčke razvrstite oznake zemljevidov (Z1, Z2, ..., Z6) od najbolj povednega do najmanj povednega.	<table border="1"> <tr> <td> </td> <td> </td> <td> </td> <td> </td> <td> </td> </tr> </table> <p>NAJBOLJ NAJMANJ</p>					
Kateri zemljevid bi vi pri pouku najraje uporabljali?	Zemljevid z oznako _____.					
Kaj vam je na izbranem zemljevidu najbolj všeč?	<p>_____</p> <p>_____</p>					

V10 Kakšne barve so vam na zemljevidih najbolj všeč? V pomoč so vam zemljevidi v slikovni prilogi 3.

OBKROŽITE ŠTEVILKO SAMO PRED ENIM USTREZNIM ODGOVOROM.

- 1 Živahne barve (npr. zemljevida Z2, Z6)
- 2 Umirjene barve (npr. zemljevid Z1, Z3)
- 3 Neizrazite barve (enaka barva v nekoliko različni odtenkih, npr. zemljevida Z4, Z5)

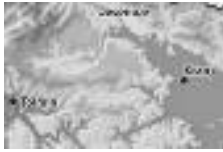

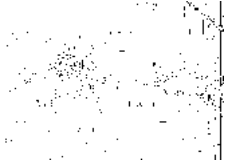
... V P R A Š A L N I K

V11 Spodaj so prikazane 3 skupine kartografskih elementov na zemljevidih (RELIEFI, NASELJA, MEJE DRŽAV). Kakšen prikaz vam je najbolj všeč v vsaki skupini?

OBKROŽITE ŠTEVILKO PRED TISTIM ODGOVOROM, KI VAM JE NAJBOLJ VŠEČ V SKUPINI RELIEFI

(izbirate med odgovori od R1 do R4), V SKUPINI NASELJA (izbirate med odgovori od N1 do N4) IN V

SKUPINI MEJE DRŽAV (izbirate med odgovori od M1 do M3).

RELIEFI		NASELJA		MEJE DRŽAV	
R1	Stilizirani hribi 	N1	Silhuete mest 	M1	Enojna polna črta
R2	Višinski pasovi 	N2	Krogci 	M2	Enojna prekinjena črta
R3	Senčenje 	N3	Tlorisi mest 	M3	Enojna črta s prosojno obrobo
R4	Plastnice 	N4	Tlorisi hiš 		

... 6

..... V P R A Š A L N I K ...

V12 Kdaj naj bi po vašem mnenju otroci začeli uporabljati zemljevide?

OBKROŽITE ŠTEVILKO SAMO PRED ENIM USTREZNIM ODGOVOROM.

- 1 v vrtcu (pri starosti 5 ali manj let)
- 2 v 1. razredu
- 3 v 2. razredu
- 4 v 3. razredu
- 5 v 4. razredu
- 6 v 5. razredu
- 7 v 6. razredu

V13 Ocenjujete ustrezno izoblikovanost predstav o slovenskih pokrajinah kot pomembno?

OBKROŽITE ŠTEVILKO SAMO PRED ENIM USTREZNIM ODGOVOROM.

- 1 da
- 2 ne
- 3 ne vem

V14 Ali imajo po vašem mnenju učenci/dijaki/študenti izoblikovane ustrezne predstave o slovenskih pokrajinah?

OBKROŽITE ŠTEVILKO SAMO PRED ENIM USTREZNIM ODGOVOROM.

- 1 da
- 2 delno
- 3 ne
- 4 ne vem

V15 Na osnovi česa si po vašem mnenju učenci/dijaki/študenti ustvarjajo/oblikujejo predstave o določenih pokrajinah?

V VSAKI VRSTI OBKROŽITE SAMO ENO ŠTEVILKO OD 1 (sploh ne vpliva) DO 5 (zelo vpliva).

VPLIV NA PREDSTAVE O SLOVENSkih POKRAJINAH	Sploh ne vpliva	Redko vpliva	Srednje vpliva	Precej vpliva	Zelo vpliva
Slikovno gradivo v učbenikih in delovnih zvezkih	1	2	3	4	5
Slikovno gradivo, ki ga pri pouku predstavi učitelj	1	2	3	4	5
Obiski različnih pokrajin (ekskurzije, terensko delo, izleti)	1	2	3	4	5
Različni mediji (televizija, radio)	1	2	3	4	5
Spletne strani	1	2	3	4	5
Družina in širše družbeno okolje	1	2	3	4	5

Zahvaljemo se za vaše sodelovanje!

..... 7

Seznam knjig iz zbirke Geografija Slovenije

- 1 Milan Natek, Drago Perko: 50 let Geografskega inštituta Antona Melika ZRC SAZU
- 2 Jerneja Fridl: Metodologija tematske kartografije nacionalnega atlasa Slovenije
- 3 Drago Perko: Analiza površja Slovenije s stometrskim digitalnim modelom reliefa
- 4 Uroš Horvat: Razvoj in učinki turizma v Rogaški Slatini
- 5 Mimi Urbanc: Kulturne pokrajine v Sloveniji
- 6 Miha Pavšek: Snežni plazovi v Sloveniji
- 7 Maja Topole: Geografija občine Moravče
- 8 Drago Kladnik, Marjan Ravbar: Členitev slovenskega podeželja
- 9 Damir Josipovič: Dejavniki rodnostnega obnašanja v Sloveniji
- 10 Irena Rejec Brancelj, Aleš Smrekar, Drago Kladnik: Podtalnica Ljubljanskega polja
- 11 Franci Petek: Spremembe rabe tal v slovenskem alpskem svetu
- 12 Aleš Smrekar: Zavešt ljudi o pitni vodi
- 13 Blaž Komac: Dolec kot značilna oblika dolomitnega površja
- 14 Drago Kladnik: Podomačena tuja zemljepisna imena v slovenskih atlasih sveta
- 15 Blaž Komac, Matija Zorn: Pobočni procesi in človek
- 16 Janez Nared: Prostorski vplivi slovenske regionalne politike
- 17 Lučka Ažman Momirski, Drago Kladnik, Blaž Komac, Franci Petek, Peter Repolusk, Matija Zorn: Terasirana pokrajina Goriških brd
- 18 Matija Zorn: Erozijski procesi v slovenski Istri
- 19 David Bole: Ekonomska preobrazba slovenskih mest
- 20 Blaž Komac, Karel Natek, Matija Zorn: Geografski vidiki poplav v Sloveniji
- 21 Brigita Jamnik, Aleš Smrekar, Borut Vrščaj: Vrtičkarstvo v Ljubljani
- 22 Rožle Bratec Mrvar, Lukas Birsak, Jerneja Fridl, Drago Kladnik, Jurij Kunaver: Kocenov srednješolski atlas kot didaktična prelomnica
- 23 Bojan Erhartič: Geomorfološka dediščina v Dolini Triglavskih jezer
- 24 Drago Kladnik, Rok Ciglič, Mauro Hrvatín, Drago Perko, Peter Repolusk, Manca Volk: Slovenski eksonimi
- 25 Drago Kladnik, Drago Perko: Slovenska imena držav
- 26 Mateja Breg Valjavec: Nekdanja odlagališča odpadkov v vrtačah in gramoznicah
- 27 Drago Kladnik, Primož Pipan, Primož Gašperič: Poimenovanja Piranskega zaliva
- 28 Rok Ciglič: Analiza naravnih pokrajinskih tipov Slovenije z GIS-om
- 29 Matjaž Geršič, Borut Batagelj, Herman Berčič, Ljudmila Bokal, Aleš Guček, Janez Kavar, Stane Kocutar, Blaž Komac, Zvezdan Marković, Peter Mikša, Blaž Torkar: Rudolf Badjura – življenje in delo
- 30 Matej Gabrovec, Mauro Hrvatín, Blaž Komac, Jaka Ortar, Miha Pavšek, Maja Topole, Mihaela Triglav Čekada, Matija Zorn: Triglavski ledenik
- 31 Brigita Jamnik, Mitja Janža, Aleš Smrekar, Mateja Breg Valjavec, Sonja Cerar, Claudia Cosma, Katarina Hribernik, Matija Krivic, Petra Meglič, Simona Pestotnik, Matthias Piepenbrink, Martin Podboj, Katarina Polajnar Horvat, Joerg Prestor, Christoph Schüth, Jasna Šinigoj, Dejan Šram, Janko Urbanc, Gorazd Žibret: Skrb za pitno vodo
- 32 Matija Zorn, Aleš Smrekar, Peter Skoberne, Andrej Šmuc, Anton Brancelj, Igor Dakskobler, Aleš Poljanec, Borut Peršolja, Bojan Erhartič, Mateja Ferk, Mauro Hrvatín, Blaž Komac, Daniela Ribeiro: Dolina Triglavskih jezer
- 33 Mateja Ferk: Paleopoplave v porečju kraške Ljubljani
- 34 Mimi Urbanc, Mateja Ferk, Jerneja Fridl, Primož Gašperič, Mojca Ilc Klun, Primož Pipan, Tatjana Resnik Planinc, Mateja Šmid Hribar: Oblikovanje predstav o slovenskih pokrajinah v izobraževalnem procesu

Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU

Naslov: Gosposka ulica 13, 1000 Ljubljana, Slovenija

E-pošta: gi@zrc-sazu.si

Medmrežje: <http://giam.zrc-sazu.si>

Inštitut je leta 1946 ustanovila Slovenska akademija znanosti in umetnosti in ga leta 1976 poimenovala po akademiku dr. Antonu Meliku (1890–1966). Od leta 1981 je sestavni del Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Leta 2002 sta se inštitutu priključila Inštitut za geografijo, ki je bil ustanovljen leta 1962, in Zemljepisni muzej Slovenije, ustanovljen leta 1946. Ima oddelke za fizično geografijo, humano geografijo, regionalno geografijo, naravne nesreče, varstvo okolja, geografski informacijski sistem in tematsko kartografijo, zemljepisno knjižnico ter zemljepisni muzej. V njem ima sedež Komisija za standardizacijo zemljepisnih imen Vlade Republike Slovenije.

Njegovi raziskovalci se ukvarjajo predvsem z geografskimi raziskavami Slovenije in njenih pokrajin ter pripravo temeljnih geografskih knjig o Sloveniji. Sodelujejo pri številnih domačih in mednarodnih projektih, organizirajo znanstvena srečanja, izobražujejo mlade raziskovalce, izmenjujejo znanstvene obiske. Inštitut izdaja znanstveno revijo *Acta geographica Slovenica*/Geografski zbornik ter znanstveni knjižni zbirki Geografija Slovenije in Georitem. V sodih letih izdaja knjižno zbirko GIS v Sloveniji, v lihih letih knjižno zbirko Regionalni razvoj, vsako tretje leto pa knjižno zbirko Naravne nesreče.

GEOGRAFIJA SLOVENIJE 34

ISSN 1580-1594

20 €

9 789612 549503